

RAPORTTEJA 170

LUOMUTUOTANTO 2020 – ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET JA ASEMA JULKISELLA SEKTORILLA

LEENA VIITAHARJU, SUSANNA KUJALA JA HANNU TÖRMÄ

LUOMUTUOTANTO 2020

– ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET JA
ASEMA JULKISELLA SEKTORILLA

LEENA VIITAHARJU, SUSANNA KUJALA JA HANNU TÖRMÄ

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnrotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 170

Kannen piirros Sami Tantarimäki

ISBN 978-951-51-0450-2
978-951-51-0451-9 (pdf)

ISSN 1796-0622
1796-0630 (pdf)

ESIPUHE

Valtioneuvosto linjasi vuonna 2012 luomutuotannolle tavoitteet, joiden mukaan vuoteen 2020 mennessä luonnonmukaisesti viljelty peltopinta-ala pyritäisiin nostamaan 20 prosenttiin silloisesta noin yhdeksästä prosentista. Tavoite oli kunnianhimoinen, mutta se on jo nyt tavoitettu muutamissa maakunnissa. Tuota tavoitetta kohti kulkeminen vaatii monenlaisia toimenpiteitä ja panostuksia koko suomalaiselta ruokaketjulta. Suomen kansallinen luomutuotantohjelma 2014–2018 laadittiin Maa- ja metsätalousministeriön tuella osana Laatu- ja tuotantohjelmaa. Tutkimusohjelman laadintaprosessista vastasi Luomuinstituutti. Tutkimusohjelmaan on kirjattu monia konkreettisia tutkimusaiheita, joista tämän raportin taustalla olevassa selvityshankkeessa on keskitytty yhteen: luomun kansantaloudelliset merkitykset.

Luomun aluetaloudelliset vaikutukset ja tuotannon edistäminen -hankkeessa on tarkasteltu luomutuotannon alue- ja kansantaloudellisia vaikutuksia sekä sen eroja tavanomaisen tuotannon vastaaviin vaikutuksiin nykytilanteessa ja vuonna 2020. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa ja levittää uutta tietoa luomun merkityksestä, ja auttaa sekä tuottajia että yhteiskunnallisia päättäjiä päätöksenteossa ja toimenpiteissä, kun arvioidaan siirtymistä tavanomaisesta tuotannosta kohti luomutuotantoa tai luomun käyttöä. Tässä raportissa annetaan arvio luomutuotannon nykyisistä ja myös tulevista vaikutuksista alueiden taloudelle ja työllisyydelle. Lisäksi raportimme kuntapäätäjien kokemuksia ja näkemyksiä luomun käytöstä julkisissa ruokapalveluissa.

Kiitokset hankkeen resursoimisesta menevät selvityksen rahoittaneelle Maa- ja metsätalousministeriölle sekä hankehallinnoinnista vastanneelle Maaseutuvirastolle. Suurkiitos myös Luomuinstituutille osarahoituksen myöntämisestä hankkeellemme. Tärkeä yhteistyökumppani selvityksen aikana luodun mallin kehittämisessä on ollut Ahvenanmaan tilasto- ja tutkimustoimiston tutkimusjohtaja Jouko Kinnunen, jolle kuuluu suuret kiitokset. Yhteistyökiitokset menevät myös alueellisille ja valtakunnallisille luomuhankkeille ja niiden vetäjille. Kyselylomakkeiden laadinnassa Ruralia-instituutin erikoissuunnittelija Jukka Rajala ja projektisuunnittelija Brita Suokas antoivat kaiken luomualan asiantuntemuksensa käyttöömmme. Aineiston keräämiseen osallistuivat kirjoittajien lisäksi erittäin merkittävällä panoksella myös Ruralia-instituutin yliopistoharjoittelijat Tanja Salonen, Anna-Elina Perttula ja Marttaleena Ruohomaa. Urakkanne oli valtava! Raportissa käytetyt upeat piirrookset on tehnyt Sami Tantarimäki. Huolimattomuusvirheitä ansiokkaasti metsästi tutkimusavustaja Outi Hakala. Raportin taitosta ja ulkoasusta kiitokset menevät graafinen suunnittelija Jaana Huhtalalle.

Kiitämme erityisen lämpimästi kaikkia niitä satoja kyselyyn vastanneita suomalaisia luomutuottajia, jotka kiireidensä keskellä uhrasivat meille kallisarvoista aikaansa. Kiitokset myös kuntien virkamiehille ja luottamushenkilöille, jotka niin ikään vastasivat lähettämämme kyselyyn. Kiitos työpajoihin ja seminaareihin osallistuneet sekä kaikki, joiden kanssa olemme hankeaikana ajatuksia vaihtaneet.

Tulevaisuus on sellainen, millaiseksi me sen teemme. Ruokaketjun kehittäminen vaatii vastuullisia päätöksiä ja tekoja, nyt ja huomenna.

Tekijät

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
SAMMANDRAG	9
ABSTRACT	12
1 SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	15
2 PERUSTIETOJEN HANKINTA	18
2.1 Kysely luomutuottajille.....	18
2.2 Kysely kuntapäättäjille.....	20
3 SELVITYKSEN TULOKSIA MAAKUNNITTAIN/ALUEITTAIN	22
3.1 Etelä-Pohjanmaa.....	23
3.1.1 Luomutuotanto Etelä-Pohjanmaalla.....	23
3.1.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	23
3.1.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	27
3.1.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	29
3.2 Etelä-Savo.....	31
3.2.1 Luomutuotanto Etelä-Savossa.....	31
3.2.2 Luomutuottajille lähetetyn kyselyn tuloksia.....	32
3.2.3 Kuntapäättäjille lähetetyn kyselyn tuloksia.....	35
3.2.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	37
3.3 Häme.....	38
3.3.1 Luomutuotanto Hämeessä.....	38
3.3.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	39
3.3.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	42
3.3.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	44
3.4 Kaakkois-Suomi.....	45
3.4.1 Luomutuotanto Kaakkois-Suomessa.....	45
3.4.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	46
3.4.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	49
3.4.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	51
3.5 Kainuu.....	52
3.5.1 Luomutuotanto Kainuussa.....	52
3.5.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	52
3.5.3 Kuntapäättäjille lähetetyn kyselyn tuloksia.....	56
3.5.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	57
3.6 Keski-Suomi.....	58
3.6.1 Luomutuotanto Keski-Suomessa.....	58
3.6.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	59
3.6.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	62
3.6.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	64
3.7 Lappi.....	65
3.7.1 Luomutuotanto Lapissa.....	65
3.7.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	66
3.7.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	68
3.7.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	70
3.8 Pirkanmaa.....	72
3.8.1 Luomutuotanto Pirkanmaalla.....	72
3.8.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	72
3.8.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	75
3.8.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	78
3.9 Pohjanmaa.....	79
3.9.1 Luomutuotanto Pohjanmaalla.....	79
3.9.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	79
3.9.3 Kuntapäättajakyselyn tuloksia.....	83
3.9.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	85

3.10	Pohjois-Karjala	86
3.10.1	Luomutuotanto Pohjois-Karjalassa	86
3.10.2	Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	87
3.10.3	Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	90
3.10.4	Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	92
3.11	Pohjois-Pohjanmaa	93
3.11.1	Luomutuotanto Pohjois-Pohjanmaalla	93
3.11.2	Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	94
3.11.3	Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	97
3.11.4	Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	100
3.12	Pohjois-Savo	101
3.12.1	Luomutuotanto Pohjois-Savossa	101
3.12.2	Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	101
3.12.3	Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	105
3.12.4	Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	107
3.13	Satakunta	109
3.13.1	Luomutuotanto Satakunnassa	109
3.13.2	Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	109
3.13.3	Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	112
3.13.4	Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	114
3.14	Uusimaa.....	116
3.14.1	Luomutuotanto Uudellamaalla	116
3.14.2	Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	116
3.14.3	Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	120
3.14.4	Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	122
3.15	Varsinais-Suomi.....	124
3.15.1	Luomutuotanto Varsinais-Suomessa	124
3.15.2	Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	124
3.15.3	Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	127
3.15.4	Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset.....	129
3.16	Åland	131
3.16.1	Ekologisk produktion på Åland.....	131
3.16.2	Resultaten från enkäten med ekologiska producenter	132
3.16.3	Resultaten från enkäten med kommunala beslutsfattare.....	135
3.16.4	Den ekologiska produktionens inverkan på den regionala ekonomin.....	136

4 SELVITYKSEN TULOKSIA KOKO MAAN TASOLLA JA VERTAILUA

MAAKUNTIEN/ALUEIDEN VÄLILLÄ	138
4.1 Luomutuotanto Suomessa	138
4.2 Luomutuottajakyselyn tuloksia.....	139
4.3 Kuntapäätäjäkyselyn tuloksia.....	145
4.4 Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset koko maassa.....	148
4.4.1 Nykytilanteen vaikutukset koko maassa ja vertailua tavanomaiseen tuotantoon.....	148
4.4.2 Tulevaisuuden vaikutukset koko maassa	150

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....

LÄHTEET	157
----------------------	-----

KUVIOT JA TAULUKOT	159
---------------------------------	-----

LIITE 1. RegFinDyn-malli, dataprosessi ja malliin liittyviä julkaisuja	163
---	-----

LIITE 2. Kysely luomutuottajille	167
---	-----

LIITE 3. Kysely kuntapäätäjille	175
--	-----

TIIVISTELMÄ

Vuonna 2015 luomun osuus Suomessa viljellystä peltoalasta oli 9,9 prosenttia. Hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoitteena on, että luomutuotannon osuus olisi 20 prosenttia viljellystä peltoalasta vuonna 2020. Muutamissa maakunnissa tähän tavoitteeseen on jo päästy, mutta useimmilla siihen on vielä pitkä matka. Kokonaisuudessaan maataloudella on merkittävä vaikutus Suomen maankuntien sekä koko maan talouteen ja etenkin työllisyyteen. Maatalous työllistää kerroinvaikutuksineen koko maassa noin 105 000 henkilötyövuotta. Vastaavia vaikutuksia erityisesti luomutuotannon suhteen ei ole aikaisemmin selvitetty. Luomun osuuden kasvattaminen myös julkisissa ruokapalveluissa on Suomen hallituksen asettama tavoite. Tällä hetkellä noin 5 prosenttia ammattikeittiöiden käyttämisestä ruoka-ainekiloista on luomua. Vuonna 2013 tehdyn selvityksen perusteella noin 40 prosenttia ammattikeittiöistä kuitenkin haluaisi lisätä luomun osuutta tarjonnasta. Luomun käyttö julkisella sektorilla ei kuitenkaan lisääny ilman poliittisia päätöksiä.

Suomessa luomun ja tavanomaisen tuotannon eroja on selvitetty muun muassa sadon tuottokyvyn ja ravinnehuuhtoutumien tarkastelulla. Luomutuotannon aluetaloudellisia vaikutuksia ei ole kuitenkaan juuri selvitetty aikaisemmin eikä vertailtu eroja tavanomaisen tuotannon vastaaviin vaikutuksiin. Suomen kansallisessa luomututkimusohjelmassa 2014–2018 yksi painopistealue elinkeinolähtöiselle tieteelliselle tutkimukselle on luomun kansantaloudelliset merkitykset. Ohjelmassa mainitaan, että on seurattava ja tuotettava tietoa arvoketjussa tapahtuvista muutoksista kuten luomumarkkinoiden kasvusta ja siitä johtuvista muun muassa tuonnin ja viennin suhteellisista muutoksista sekä työllisyyden kehittämisestä. Lisäksi Euroopan komission toteuttaman kuluttajille ja alan toimijoille kohdistetun kyselyn perusteella luomusta toivotaan lisää tietoa etenkin luomumaatalouden taloudellisesta ja sosiaalisesta ulottuvuudesta.

Luomun aluetaloudelliset vaikutukset ja tuotannon edistäminen -hankkeen keskeisenä tavoitteena oli selvittää luomutuotannon (pelto- kasvituotanto, lihantuotanto, maidontuotanto ja puutarhatuotanto) nykyiset aluetaloudelliset vaikutukset kaikissa Suomen maakunnissa sekä koko Suomen tasolla ja vertailla niitä tavanomaisen tuo-

tannon vaikutuksiin. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, mitä vaikutuksia sillä olisi talouteen ja työllisyyteen, jos a) luomutuotannon osuus nousisi kaikissa maakunnissa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä, b) luomutuotannon osuus muuttuisi luomutuottajien arvioiden mukaisesti, ja c) maakuntiin syntyisi lisää luomua jalostavia elintarvikeyrityksiä. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä eri sidosryhmien tietoisuutta luomun asemasta ja merkityksestä sekä maakunnallisella että valtakunnallisella tasolla ja auttaa tätä kautta toimijoita hahmottamaan luomutuotannon merkityksen osana elinkeinoelämän kehittämistä ja työllisyyden edistämistä. Tarkoituksena oli selvittää myös kuntapäätäjien näkemyksiä luomun käytöstä julkisella sektorilla tällä hetkellä ja tulevaisuudessa, sekä luomun käytön mahdollisuudet ja mahdolliset esteet kuntasektorilla.

Hankkeessa toteutettiin kaksi e-lomakekyselyä. Vuonna 2015 tehtiin kysely luomutuottajille ja vuonna 2016 kuntapäätäjille. Luomutuottajille lähetettyjä lomakekyselyjä täydennettiin puhelinhaastatteluilla. Yhteensä 840 luomutuottajaa vastasi kyselyyn, mikä käsittää noin 20 prosenttia koko Suomen luomutuottajista. Kyselyyn vastanneiden luomutilojen luonnonmukaisesti viljelty tuotanto-ala oli vuonna 2014 yhteensä noin 45 770 hehtaaria, mikä käsittää noin 22 prosenttia koko Suomen 212 653 hehtaarin luomuviljellystä peltoalasta kyseisenä vuonna. Kyselyyn vastanneet luomutilat olivat keskimäärin noin 57 hehtaarin kokoisia, mikä on lähes viisi hehtaaria keskimääräistä luomutilaa suurempi. Kyselyyn vastanneista suurella osalla oli peltokasvituotantoa (601 tilaa). Lihantuotantoa oli 205 tilalla, puutarhatuotantoa 95 tilalla, maidontuotantoa 43 tilalla ja kananmunantuotantoa 24 tilalla. Muuta tuotantoa kuten hunajan tuotantoa oli 23 tilalla. Päätäjäkyselyyn saatiin yhteensä 276 vastausta, kaikkiaan 172 eri kunnasta. Alun perin tavoitteena oli saada vastaus yli 100 kunnasta, eli noin kolmanneksesta Suomen kunnista, ja tämä tavoite siis ylitettiin kirukkaasti. Aktiivisimmin kyselyyn vastasivat ruokapalveluissa työskentelevät, kuten ruokapalvelupäälliköt ja vastaavat henkilöt. Vähiten vastauksia saatiin hankintayksiköissä työskenteleviltä henkilöiltä sekä kunnan- tai kaupunginjohtajilta. Valtuustojen tai hallitusten puheenjohtajina toimivat luottamushenkilöt vastasivat myös melko aktiivisesti kyselyyn.

Luomutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset laskettiin Ruralia-instituutissa kehitetyllä yleisen tasapainon (CGE) RegFinDyn-mallilla. Laskentamalli perustuu koeteltuun mikro- ja makrotalous-teoriaan, kehittyneisiin soveltavan matematiikan ratkaisualgoritmeihin sekä Tilastokeskuksen virallisiin kansan- ja aluetalouden tilinpidon lukuihin. RegFinDyn-mallin simulointitulokset sisältävät muutoksen suoran ja epäsuoran vaikutuksen lisäksi niin sanotut aiheutetut vaikutukset, jotka syntyvät vaikutuskanavan edetessä tuloihin ja kulutukseen asti.

Luomutuottajille kohdistetun kyselyn perusteella tärkeimpiä syitä tavanomaisesta luomutuotantoon siirtymiseen ovat olleet etenkin taloudelliset syyt, mutta myös ekologisuutta ja kestävyyttä pidettiin lähes yhtä tärkeänä syynä. Luomutuotannon kannattavuuteen onkin syytä panostaa, jotta yhä useampi tuottaja siirtyisi luomutuotantoon ja myös pysyisi luomussa. Myös etenkin byrokratian ja valvonnan vähentämistä, luomun kysynnän kasvua, luomusta saatavan hinnan nousua, tiedotamista/valistusta ja asenteiden muutosta ehdotettiin keinoiksi edistää luomutuotantoon siirtymistä. Luomutuottajat arvioivat oman tuotantonsa arvoon tulevan pientä kasvua vuoteen 2020 mennessä. Kasvuennuste oli kuitenkin pieni, keskimäärin kolme prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä. Arviot vaihtelivat maakunnittain -9 ja +11 prosentin välillä. Suurin kehitysarvio oli Satakunnassa ja pienin Etelä-Pohjanmaalla. Arvioiden keskiarvoihin vaikutti merkittävästi se, kuinka moni tuottaja aikoi lopettaa tuotantonsa kokonaan muun muassa eläköitymisen vuoksi.

Kuntapäätäjäkyselyn perusteella julkisen sektorin elintarvikehankintojen tärkeimmät kriteerit olivat ruoan hyvä maku ja se, että keittiöt voivat tarjota asiakkailleen turvallista ruokaa. Vähiten painorvoa hankintakriteerinä saivat mahdollisuus valmistaa ruokaa tietyn maakunnan tai alueen perinteiden tapaan, mahdollisuus saada luomutuotteita sekä mahdollisuus olla suorassa kontaktissa tuotteiden tai raaka-aineiden myyjän kanssa. Näitä viimeksi mainittuja kriteereitä ei kuitenkaan pidetty missään nimessä mitättöminä, vaan ne nähtiin kuitenkin jonkin verran merkityksellisinä. Vastajien mielikuissa luomutuotanto nähtiin hyvin valvottuna ja luotettavana sekä eläinten hyvinvoinnista huolehtivana. Luomutuotteiden katsottiin olevan terveellisiä ja hyvän makuisia. Luomua ei pidetty ylellisenä kuluttamisena, mutta sen saatavuudessa nähtiin olevan jonkin verran parantamisen varaa. Yleisimmin kunnissa käytettiin tutkimushetkellä luomuna mm. vihanneksia, juureksia, marjoja,

hiutaleita, leipää ja maitoa eli melko alhaisen jalostustason tuotteita. Monissa kunnissa luomua käytettiin myös erityisenä hankintakriteerinä tiettyjen tuotteiden osalta.

Suurimpina esteinä luomun hankinnalle kunta-keittiöihin nähtiin tavanomaista tuotetta korkeampi hinta ja toisaalta saman kolikon kääntöpuoli eli käytössä olevien määrärahojen rajallisuus. Keittiöhenkilökunnan tai kuntapäätäjien asenteen ei nähty olevan esteenä luomun hankkimiselle ja myös luomutuotteiden laatuun luotettiin. Kuntapäätäjäkyselyn vastaajat uskoivat, että tulevaisuudessa raaka-aineisiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota niin keittiöissä ja hankinnoissa kuin myös ruokailijoiden näkökulmasta. Monessa kunnassa oli myös tehty jo päätöksiä tai ainakin keskusteltu mahdollisuudesta, että hankinta- tai ruokapalvelustrategiaan kirjataan maininta joko lähellä tai luomuna tuotettujen raaka-aineiden hankkimisesta.

Laskelmien perusteella luomutuotannon nykyiset vaikutukset alueiden talouteen ja työllisyyteen vaihtelevat alueittain. Suurin luomutuotannon vaikutus on Etelä-Pohjanmaalla (yli 600 htv ja noin 100 miljoonaa euroa), missä on Suomen toiseksi suurin luomuala hehtaareissa tarkasteltuna sekä runsaasti luomuhyväksytyjä eläimiä ja paljon jalostusta. Seuraavaksi suurimmat vaikutukset ovat Pohjois-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Koko Suomen tasolla luomutuotannon vaikutukset työllisyyteen ovat noin 3 400 henkilötyövuotta ja talouteen 680 miljoonaa euroa. Laskelmien mukaan luomualan kasvu tavoiteltuun 20 prosenttiin peltoalasta vuoteen 2020 mennessä ja siitä johtuva tavanomaisesti viljelyn peltoalan väheneminen johtaisivat negatiivisiin yhteisvaikutuksiin niin maakuntatasolla kuin koko maan tasollakin. Negatiiviset yhteisvaikutukset selittyvät tuotantotapojen eroilla muun muassa satotasoissa, kustannusrakenteissa ja hinnoissa. Tilatasolla tilanne saattaa kuitenkin olla päinvastoin, jolloin luomutuotanto voi hyvinkin olla yksittäiselle tilalle tavanomaista kannattavampaa.

Hankkeessa syntyneen uuden tiedon toivotaan lisäävän poliittisten päätöksentekijöiden tahtoa edistää luomutuotantoa maakunnissa ottamalla esimerkiksi luomutuotannon edistäminen osaksi maakuntastrategioita. Lisäksi halutaan tuoda esiin luomutuotteiden jalostuksen tuomat hyödyt maakunnille, minkä toivotaan lisäävän jalostusastetta maakunnissa. Samalla halutaan lisätä kuluttajien ja esimerkiksi ammattikeittiöiden toimijoiden tietoisuutta luomutuotannosta ja siten edistää myös luomun kysyntää.

SAMMANDRAG

År 2015 var den ekologiska odlingens andel av odlad jordbruksmark i Finland 9,9 procent. Målet med regeringens program för utveckling av ekobranschen är att arealen av ekologiskt odlad mark är 20 procent av all odlad jordbruksmark år 2020. I vissa landskap har man redan nått detta mål, men för de flesta är målet långt ifrån uppnått. Jordbruket har som helhet en viktig inverkan på ekonomin för Finlands landskap och hela landet, och särskilt på sysselsättningsgraden. Jordbruket sysselsätter ungefär 105 000 årsverken inklusive multiplikatoreffekt i hela landet. Man har inte tidigare undersökt motsvarande effekter särskilt visavi ekologisk produktion. Att öka på mängden ekologiska produkter även inom den offentliga måltidsservicen är ett av regeringens mål. För ögonblicket är ungefär 5 viktprocent av alla livsmedel som används i professionella kök ekologiska. Enligt en undersökning 2013 vill dock ungefär 40 procent av alla professionella kök öka på mängden ekologiska maträtter i sitt utbud. Användning av ekologiska produkter inom den offentliga sektorn ökar dock inte utan politiska beslut.

I Finland har man utrett skillnaden mellan ekologisk och traditionell odling bland annat genom att granska skördens produktionsförmåga och näringsurlakning. Effekten av ekologisk odling på områdets ekonomi har man dock inte tidigare utrett i större utsträckning, eller jämfört skillnaderna med motsvarande inverkan av traditionell odling. En av tyngdpunkterna i Finlands nationella forskningsprogram för ekologisk produktion 2014–2018 (Suomen kansallinen luomutuotkimusohjelma 2014–2018) för vetenskaplig forskning som har utgångspunkt i näringslivet var ekologiska produkters inverkan på nationalekonomin. I programmet nämns att man bör uppfölja och skapa information om förändringar i värdekedjan, såsom en tillväxt i marknaden för ekologiska produkter och de förändringar som härleds från det, till exempel relationen mellan import och export, samt hur sysselsättningen utvecklas. Enligt en enkät utförd av Europeiska kommissionen vill dessutom både konsumenter och aktörer i branschen få mer information om den ekonomiska och sociala dimensionen av ekologiskt jordbruk.

Projektet *Luomun aluetaloudelliset vaikutukset ja tuotannon edistäminen* (Inverkan av eko-

logiska produkter på den regionala ekonomin och främjandet av produktionen) har som centralt mål att utreda de gällande regionala ekonomiska effekterna av ekologisk produktion (jordbruksgrödor, köttproduktion, mjölkproduktion och trädgårdsproduktion) i samtliga av Finlands landskap samt på hela Finlands nivå, och jämföra dessa med effekterna av traditionell produktion. Därtill var ett av målen att reda ut konsekvenserna för ekonomin och sysselsättningsgraden, infall a) den ekologiska produktionens andel steg till 20 procent i alla landskap före 2020, b) den ekologiska produktionens andel förändrades så som producenterna av ekologiska produkter bedömer, och c) livsmedelsföretagen för ekologiska produkter ökades i landskapen. Avsikten med projektet var att öka på olika intressentgruppers medvetenhet om ställningen och betydelsen av ekologiska produkter både på landskaps- och riksnivå, och därmed hjälpa aktörer att gestalta betydelsen av ekologisk produktion som del av näringslivsutvecklingen och främjandet av sysselsättning. Avsikten var också att utreda kommunala beslutsfattareshs åsikter om användningen av ekologiska produkter i den offentliga sektorn idag och i framtiden, samt möjligheter och förhinder med användningen av ekologiska produkter inom kommunsektorn.

Inom projektet genomfördes två e-enkäter. År 2015 utfördes en enkät med ekologiska producenter och år 2016 med kommunala beslutsfattare. Enkäten till de ekologiska producenterna kompletterades med telefonintervjuer. Sammanlagt 840 ekologiska producenter svarade på enkäten, vilket omfattar ungefär 20 procent av alla ekologiska producenter i Finland. Den ekologiskt odlade markarealen vid de ekologiska gårdsbruksenheterna som svarade på enkäten var år 2014 sammanlagt 45 770 hektar, vilket omfattar ungefär 22 procent av hela Finlands 212 653 hektar ekologiskt odlad jordbruksmark året i fråga. Arealen av de ekologiska gårdsbruksenheterna som svarade på enkäten var i genomsnitt 57 hektar, nästan fem hektar mer än hos en genomsnittlig ekologisk gårdsbruksenhet. Bland de som svarade på enkäten odlade en stor del jordbruksgrödor (601 gårdsbruksenheter). Köttproduktion idkades på 205 gårdsbruksenheter, trädgårdsproduktion på 95, mjölkproduktion på 43 och hönsägsproduktion på 24. Annan pro-

duktion såsom honungsproduktion idkades vid 23 gårdsbruksenheter. Enkäten till beslutsfattare fick sammanlagt 276 svar, från allt som allt 172 olika kommuner. Det ursprungliga målet var att få svar från över 100 kommuner, det vill säga ungefär en tredjedel av Finlands kommuner, vilket innebär att detta mål överskreds med stor marginal. De mest aktiva svararna var de som arbetade inom måltidsservicen, såsom chefer för måltidsservicen och motsvarande personer. Minst svar fick vi från personer som arbetar i anskaffningsenheter samt från kommun- eller stadsdirektörer. Förtroendevalda som arbetade som ordförande för fullmäktige eller styrelser svarade också tämligen aktivt på enkäten.

Den ekologiska produktionens inverkan på den regionala ekonomin beräknades genom en beräkningsbar, allmän jämviktsanalys (CGE) kallad RegFinDyn som utvecklats vid Ruralia-institutet. Analysmodellen grundar sig på beprövad mikro- och makroekonomisk teori, avancerade matematiska algoritmer samt Statistikcentralens officiella statistik över national- och regionalekonomins räkenskaper. Simuleringsresultaten från RegFinDyn-modellen innehåller förutom ändringens direkta och indirekta effekter också de så kallade kausala effekter som uppstår när påverkningskanalen avancerar fram till inkomster och konsumtion.

Enligt enkäten riktad till ekologiska producenter var de viktigaste motiven för övergången från traditionell till ekologisk produktion särskilt ekonomiska, men även ekologiska värden och hållbarhet ansågs vara nästan lika viktiga. Det lönar sig därmed att satsa på att göra ekologisk produktion lönsam, så att allt fler producenter övergår till ekologisk produktion och kan förbli ekologiska. Andra förslag på metoder för att främja övergången till ekologisk produktion var att minska på mängden byråkrati och tillsyn, att öka på efterfrågan på ekologiska produkter, att höja på priset på ekologiska produkter, att informera/upplysa befolkningen, och att få till stånd en attitydförändring. De ekologiska producenterna bedömde att en liten tillväxt på värdet av deras egen produktion skulle ske innan 2020. Tillväxtprognosen var dock liten, i genomsnitt tre procent mellan åren 2014 och 2020. Uppskattningarna varierade mellan landskapen från -9 till +11 procent. Den högsta uppskattningen kom från Satakunta och den minsta från Södra Österbotten. Genomsnittet för uppskattningarna påverkades väsentligen av det faktum att flera producenter hade som avsikt att avsluta sin produktion helt och hållet bland annat på grund av pensionering.

Utgående från enkäten med kommunala beslutsfattare var de viktigaste kriterierna för livsmedelsanskaffningen inom den offentliga sektorn

matens goda smak och det att köken kan erbjuda sina kunder trygg mat. Minst vikt i anskaffningskriterierna lades på möjligheten att tillverka mat på traditionsenligt vis i landskapet eller området, möjligheten att använda ekologiska produkter samt möjligheten att vara i direkt kontakt med produktens eller råvarornas försäljare. Dessa sistnämnda kriterier ansågs dock inte under några omständigheter sakna betydelse, utan sågs ändå aningen viktiga. Bland de svarande sågs ekologisk produktion som väl kontrollerad och tillförlitlig samt att producenterna var måna om djurens väl. Ekologiska produkter ansågs vara hälsosamma och smakliga. Ekologiska produkter ansågs inte vara lyxiga, men man ansåg att det fanns rum att förbättra tillgången till dem. De vanligaste ekologiska produkterna som användes i kommunerna för ögonblicket var bl.a. grönsaker, rotfrukter, bär, flingor, bröd och mjölk, det vill säga produkter som inte förädlats i särskilt hög grad. I många kommuner användes ekologisk märkning också som ett särskilt anskaffningskriterium för vissa produkter.

De största hindren för anskaffning av ekologiska produkter till de kommunala köken ansågs vara deras högre pris jämfört med traditionella produkter, eller från ett annat perspektiv den begränsade budgeten. Kökspersonalens eller de kommunala beslutsfattarnas attityder sågs inte som ett hinder för att anskaffa ekologiska produkter, och man hade också tillit till kvaliteten på de ekologiska produkterna. De som svarade på enkäten till kommunala beslutsfattare trodde att man i framtiden kommer att fästa allt större uppmärksamhet vid råvarorna både i köken, anskaffningarna och med tanke på matgästerna. I flera kommuner hade man också redan fattat beslut eller i alla fall diskuterat möjligheten att man i anskaffnings- eller måltidsservicestrategin tar i beaktande anskaffning av närtillverkade eller ekologiska råvaror.

Baserat på RegFinDyNs analysmodell, varierar den nuvarande effekten av den ekologiska produktionen på regionernas ekonomi och sysselsättning mellan regionerna. Den största effekten av ekologisk produktion finns i Södra Österbotten (över 600 årsverken och ca 100 miljoner euro), som har Finlands näst mest hektar av ekologiskt odlad jordbruksmark, och där det finns gott om ekologiskt godkända djur och gott om förädling. De näst största effekterna finns i Norra Österbotten och Birkaland. I hela Finland är effekten av ekologisk produktion på sysselsättning ungefär 3 400 årsverken och på ekonomin 680 miljoner euro. Enligt analysen skulle den eftersträlvade ökningen av ekobranschen till att omfatta 20 procent av jordbruksmarken till år 2020, och den därav orsakade minskningen av tra-

ditionellt jordbruk, leda till en totaleffekt som är något negativ både på landskapsnivå och i hela landet. Den negativa totaleffekten får sin förklaring i skillnaderna i produktionsmetoder, bland annat i skördenivå, kostnadsstrukturer, priser och stödnivåer. För individuella gårdsbruksenheter kan situationen dock vara den motsatta, då ekologisk produktion kan vara mer lönsamt för gårdsbruksenheten än traditionell produktion.

Den nya information som projektet skapat hoppas att öka på politiska beslutsfattares vilja att

främja ekologisk produktion i landskapen genom att till exempel införliva främjandet av ekologisk produktion i landskapsstrategierna. Därtill vill vi föra fram den nytta förädlingen av ekologiska produkter kan ge åt landskapen, vilket förhoppningsvis ökar på graden av förädling i landskapen. Samtidigt vill man öka på medvetenheten om ekologisk produktion bland konsumenter och till exempel aktörer vid professionella kök, och därmed öka på efterfrågan på ekologiska produkter.

ABSTRACT

ORGANIC PRODUCTION 2020 - REGIONAL ECONOMIC IMPACTS AND POSITION IN THE PUBLIC SECTOR

In 2015, organic cultivation constituted 9.9 per cent of arable land in Finland. The goal of the Government development programme for the organic product sector is to raise the share of organic production to 20 per cent of the area under cultivation by 2020. The goal has already been reached in some regions, but most still have a long way to go. As a whole, agriculture has a significant impact on the economy of the Finnish regions and the whole country, and on employment in particular. With its multiplier effects, agriculture employs approximately 105,000 person-years throughout the country. Corresponding effects of organic production in particular have not been investigated before. Increasing the share of organic produce in public food services is another goal set by the Finnish Government. At the moment, approximately 5 per cent of the kilos of food used by professional kitchens are organic. However, based on a study conducted in 2013, approximately 40 per cent of professional kitchens would like to increase the share of organic produce in their offerings. However, the use of organic produce in the public sector will not increase without political decisions.

In Finland, differences between organic and conventional production have been investigated through studies of crop productivity and nutrient leachates. Still, the effects of organic production on the regional economy have hardly been studied at all, and the differences between similar effects of conventional production have not been compared, either. One of the focal areas of business-oriented scientific research in the Research Programme for Organic Food and Farming in Finland 2014–2018 involves the significance of organic production to the national economy. The programme mentions that the changes in the value chain should be monitored and information generated on them, such as the growth of the organic market and its results, such as proportional changes in import and export and the development of employment. In addition, based on a survey of consumers and actors in the field conducted by the European Commission, more information about organic production

is needed, especially concerning the economic and social dimensions of organic agriculture.

The key goal of the project *Luomun aluetaloudelliset vaikutukset ja tuotannon edistäminen* (Impact of organic production on the regional economy and promoting production) was to investigate the current impact of organic production (production of arable crops, meat and milk, as well as horticultural production) on regional economy in all regions of Finland as well as on the national level, and compare them with the effects of conventional production. An additional goal was to investigate the possible effects on the economy and employment, if a) the share of organic production in all regions would increase up to 20 per cent by 2020, b) the share of organic production would change in accordance with the estimates of the organic producers, and c) more food companies processing organic products would be created in the regions. The aim of the project was to increase the awareness of different interest groups of the position and importance of organic production on both the regional and the national level, thereby helping the actors to understand the importance of organic production as a part of developing the business sector and promoting employment. The aim was also to investigate the views of municipal decision-makers concerning the use of organic produce in the public sector both now and in the future, and the possibilities of and possible obstacles to using organic produce in the municipal sector.

Two surveys with e-questionnaires were conducted in the project. A survey of organic producers was conducted in 2015, and one of municipal decision-makers in 2016. The questionnaires sent to organic producers were complemented with phone interviews. A total of 840 organic producers responded to the survey, which constitutes approximately 20 per cent of all Finnish organic producers. The total amount of land in organic production on the organic farms that responded to the survey was approximately 45,770 hectares in 2014, which constitutes approximately 22 per cent of the 212,653 hectares of organically cultivated land in the whole

of Finland in the year in question. The organic farms that responded to the survey had approximately 57 hectares on average, which is close to five hectares larger than the average organic farm. A large portion of the respondents produced arable crops (601 farms). 205 farms had meat production, 95 had horticultural production, 43 had milk production and 24 farms produced eggs. 23 farms produced other produce, such as honey. The decision-maker survey received a total of 276 responses from 172 different municipalities in all. The original goal was to receive a response from more than 100 municipalities, or roughly one third of the Finnish municipalities, and this goal was clearly exceeded. The most active respondents to the survey were people working in food services, such as heads of food services and similar persons. The least responses were received from people working in procurement units as well as municipal and town managers. Elected officials acting as chairs of the municipal government or councils also responded to the survey quite actively.

The effects of organic production on regional economy were calculated using the CGE (Computable General Equilibrium) RegFinDyn model developed by the Ruralia Institute. The calculation model is based on tried and true micro- and macroeconomic theory, advanced solution algorithms using applied mathematics, as well as figures from the official national and regional accounts by Statistics Finland. In addition to the direct and indirect impact of the change, the simulation results of the RegFinDyn model also include the consequential impact created as the channel of influence extends up to income and consumption.

Based on the survey targeted at organic producers, the most important reasons for transitioning from conventional to organic production have been economic, but the ecological aspects and sustainability were considered to be almost equally important. In fact, investments should be made in the profitability of organic production so that more producers would both transition into and remain in organic production. Other methods proposed for promoting the transition into organic production included especially reducing bureaucracy and monitoring, increasing the demand for organic produce, increasing the price received from organic produce, providing information/education and changing attitudes. Organic producers estimated that their own production would slightly increase by 2020. However, the forecast growth was small, three per cent on average from 2014 to 2020. The estimates varied between -9 and +11 per cent by region. The largest forecast development was found in Satakunta region and the smallest in Southern Ostrobothnia

region. The forecast averages were significantly influenced by how many producers intended to shut down their production completely due to retirement, among other reasons.

Based on the municipal decision-maker survey, the most important criteria for food procurement in the public sector were the good taste of food and the ability of kitchens to serve safe food to their customers. In the procurement criteria, the least weight was given to the possibility of preparing food according to the traditions of a certain region or area, the availability of organic produce, and being in direct contact with the seller of the produce or raw materials. However, these last criteria were by no means considered insignificant; they were nevertheless seen to have some significance. The respondents' image of organic production was well-monitored and reliable and included taking care of the welfare of animals. Organic produce was considered healthy and tasty. Organic produce was not seen as a luxury, but some need for improvement in its availability was found. The most common organic produce used in municipalities at the time included vegetables, root vegetables, berries, flakes, bread and milk; meaning produce with a relatively low degree of processing. In many municipalities, organic production was used as a special procurement criterion for certain products.

The greatest obstacles to the procurement of organic produce in municipal kitchens were considered to be the higher price of produce compared to conventional produce, as well as the reverse of the same coin, the limited funds available. The attitudes of kitchen personnel or municipal decision-makers were not seen as an obstacle to procuring organic produce, and people also trusted the high quality of organic produce. The respondents of the municipal decision-maker survey believed that in the future, more attention will be paid to raw materials in the kitchens and in procurement, as well as by the people eating the food. In many municipalities, decisions had already been made to enter a statement in the procurement or food service strategy on procuring raw materials that are either organically or locally produced, or at least the possibility had been discussed.

Based on the calculations according to the RegFinDyn model, the current impact of organic production on the economy and employment of regions varies by region. The greatest impact of organic production is in Southern Ostrobothnia region (over 600 person-years and approximately EUR 100 million), which has the second largest area measured in hectares in organic production in Finland, as well as plenty of animals accepted for organic produc-

tion and a great deal of processing. The second largest impact can be found in Northern Ostrobothnia and Pirkanmaa regions. In the whole Finland, the impact of organic production on employment constitutes approximately 3,400 person-years and that on the economy constitutes EUR 680 million. According to calculations, the combined effects of the growth of the organic sector to the desired 20 per cent of arable land by 2020 and the resulting decrease in the ordinary production would be slightly negative on both the regional and the national level. The negative combined effects are explained by the differences in production methods, such as crop yields, cost structures, prices and the subsidy levels. However, the situation on the farm level may be the opposite, in which case organic production is more productive for a farm than ordinary production.

It is hoped that the new information generated in the project will encourage more producers to move from conventional to organic production. It is also hoped that the new information will strengthen the will of political decision-makers to promote organic production in the regions by means such as including the promotion of organic production as a part of the regional strategies. In addition, the aim is to highlight the benefits of processing organic products to the regions, which is hoped to raise the degree of processing in the regions. At the same time, the aim is also to increase the awareness of consumers and parties such as professional kitchen actors on the organic production, thereby increasing the demand for organic produce.

1 SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Suomessa luomutuotteiden kysyntä ja tarjonta eivät aina kohtaa. Kysyntää on useimpien luomutuotteiden osalta tarjontaa enemmän, vaikka luomutuotanto onkin lisääntynyt. Luomun kysyntä on kasvanut useissa tuotantosuunnissa tuotantoa nopeammin. Esimerkiksi kotimaista luomulihaa on vaikea saada, vaikka kysyntää sille olisi. Kasvanut luomutuotteiden kysyntä on johtanut luomun tuontiin ulkomailta. Suomessa luomutuotannon määrää pyritään kuitenkin kasvattamaan. Vuonna 2015 luomun osuus viljelystä peltoalasta oli 9,9 prosenttia (Evara, 2016). Hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoitteena on, että luomutuotannon osuus olisi 20 prosenttia viljelystä peltoalasta vuonna 2020 (Maa- ja metsätalousministeriö, 2014). Tähän tavoitteeseen on kuitenkin vielä matkaa.

Luomutuotanto on säänneltyä ja sillä tiedetään olevan monia eroja tavanomaiseen tuotantoon nähden. Suurin ero liittyy tuotantopanoksiin, koska luonnonmukaisessa tuotannossa ei saa käyttää synteettisiä kemiallisia torjunta-aineita tai helpoliukoisia väkilannoitteita. Tästä syystä luomutuotteissa on vähemmän jäämiä torjunta-aineista ja lannoituksesta peräisin olevaa nitraattia kuin tavanomaisissa tuotteissa. Jatkojalosteissa käytettävien elintarvikelisiä aineiden käyttäminen on myös hyvin rajoitettua. Useissa tutkimuksissa (esim. Baranski ym., 2014) on päädytty siihen, että luomutuotanto on kokonaisvaltaisesti ekologisempi tuotantotapa kuin tavanomainen tuotanto ja että tuotteita syöville kuluttajilla on pienempi riski saada elimistöön ruoan mukana tulevia vierasaineita. Luonnonmukaisessa kotieläintuotannossa eläinten hyvinvointiin panostaminen korostuu. Eläimillä on esimerkiksi oltava karsinoissa enemmän tilaa kuin tavanomaisessa tuotannossa. Luomutuotannon periaatteet (terveysperiaate, ekologiaperiaate, oikeudenmukaisuusperiaate ja huolenpidon periaate) tukevat kestävä kehitystä (IFOAM, 2014).

Suomessa luomun ja tavanomaisen tuotannon eroja on selvitetty muun muassa sadon tuottokyvyn ja ravinnehuuhtoutumien tarkastelulla (Lemola, ym., 2010; Riesinger, 2010; Granstedt, ym., 2008; Mäder, ym., 2002). Luomutuotannon aluetaloudellisia vaikutuksia ei ole kuitenkaan juuri selvitetty aikaisemmin eikä vertailtu eroja tavanomaisen tuotannon vastaaviin vaikutuksiin. Tällaiselle tutki-

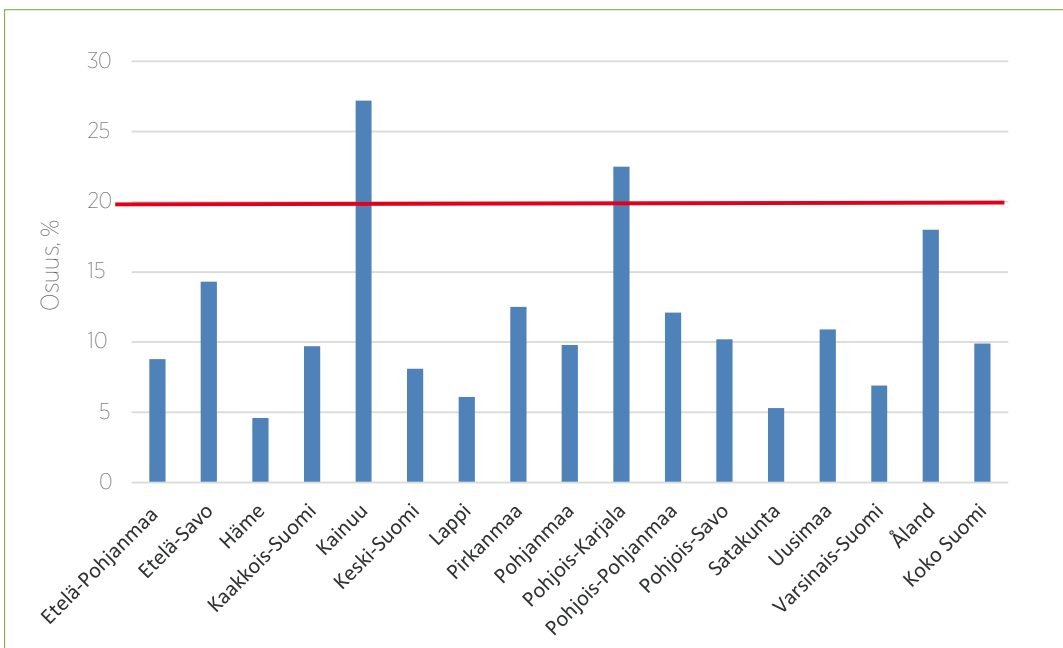
Piirros: Sami Tantarimäki

mukselle on kuitenkin tarvetta. Suomen kansallisessa luomututkimusohjelmassa 2014–2018 (Nuutila ym., 2014) yksi painopistealue elinkeinölähtöiselle tieteelliselle tutkimukselle on luomun kansantaloudelliset merkitykset. Ohjelmassa mainitaan, että on seurattava ja tuotettava tietoa arvoketjussa tapahtuvista muutoksista kuten luomumarkkinoiden kasvusta ja siitä johtuvista muun muassa tuonnin ja viennin suhteellisista muutoksista sekä työllisyyden kehittymisestä. Lisäksi Euroopan komission (European Commission, 2013) toteuttaman kuluttajille ja alan toimijoille kohdistetun kyselyn perusteella luomusta toivotaan lisää tietoa etenkin luomumaatalouden taloudellisesta ja sosiaalisesta ulottuvuudesta. Yli puolet (58 prosenttia) vastaajista oli valinnut luomumaatalouden taloudellisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien selvittämisen yhdeksi tärkeimmistä osa-alueista, joista tietoa tarvitaan lisää.

Useissa tilakohtaisissa tarkasteluissa on todettu, että luomutuotanto on tavanomaista tuotantoa hieman kannattavampaa johtuen muun muassa suuremmista tuista ja luomutuotteista saatavasta korkeammasta hinnasta (esim. Koikkalainen ym., 2011; Latukka, 2017). Luomutuotannon vaikutuksia koko alue- tai kansantalouden tasolla on selvitetty huomattavasti vähemmän, yleensä panos-tuotos-laskelmin. Muun muassa O'Hara ja Parsons (2013) ovat laskeneet luomumaidon tuotannon taloudellisen arvon. Mon ja Holland (2005) ovat tehneet analyysin luomuomenan tuotannosta Washingtonissa, missä he vertailivat luomuomenan tuotannon ja tavanomaisen omenan tuotannon taloudellisia vaikutuksia. Swenson ja Aethington (2007) ovat tutkineet luomuviljelyyn siirtymisen taloudellisia ja verotuksellisia vaikutuksia Iowassa. Kansallisessa selvityksessä on arvioitu, miten täysin luonnonmukaiseen maatalouteen siirtyminen vaikuttaisi Etelä-Savon aluetalouteen (Seppänen, ym., 2006). Yleinen näkemys kuitenkin on, että edellä mainituissa selvityksissä käytetty panos-tuotos-laskenta soveltuu vain lyhyen aikavälin analyysiin (Bess & Ambargis, 2011; Mules, 2000; Törmä, 2008). Vaikutusten arviot muodostuvat liian suuriksi, koska vain tuotannon muutosten vaikutukset huomioidaan; esimerkiksi hintojen muutoksia ei oteta huomioon. Tässä tarkastelussa käytetään selvästi kehittyneempää yleisen tasapainon analyysin ja RegFinDyn-skenaariomallin metodia (menetel-

mästä tarkemmin liitteessä 1). Se ottaa monipuolisemmin huomioon tuotannon muutosten lisäksi aluetaloudessa tapahtuvat muut muutokset, kuten miten kaikkien tuotteiden suhteelliset hinnat muuttuvat, kun siirrytään tavanomaisesta luomutuotantoon. Metodissa huomioidaan myös talouden resurssirajoitteet kuten tuotantopanosten (maa-ala, työvoima, fyysinen pääoma) riittävyys.

Kokonaisuudessaan maataloudella on merkittävä vaikutus Suomen maakuntien sekä koko maan talouteen ja etenkin työllisyyteen. Maatalous työllistää kerroinvaikutuksineen koko maassa noin 105 000 henkilötyövuotta. Tämä selviää Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin selvityksestä (Viitaharju, Määttä, Hakala & Törmä, 2014). Tässä tarkastelussa maataloutta tutkittiin vielä yksityiskohtaisemmin selvittämällä muun muassa luomutuotannon alue- ja kansantaloudelliset vaikutukset sekä kokonaisuudessaan että tuotantosunnittain (peltokasvituotanto, lihantuotanto, maidontuotanto ja puutarhatuotanto) nykytilanteessa ja vuonna 2020. Maakunnista Kainuu ja Pohjois-Karjala ovat jo saavuttaneet hallituksen vuodelle 2020 asettaman tavoitteen luomun 20 prosentin osuudesta viljellystä peltoalasta (ks. kuvio 1). Ahvenanmaa lähestyy tuota tavoitetta 18 prosentin osuudellaan. Muilla maakunnilla tai alueilla on edelleen matkaa saavuttaa asetettu 20 prosentin tavoite. Esimerkiksi Hämeen alue ja Satakunta ovat noin viiden prosentin osuudellaan vielä kaukana tavoitteesta, mutta

Kuvio 1. Luomuviljellyn alan osuus maakunnan/alueen peltoalasta ELY-keskuksittain vuonna 2015. Tiedot: Evira 2016

edellisvuoteen nähden luomualan osuus on kuitenkin kasvanut. (Evira, 2016)

Tämä hanke toteutettiin yhteistyössä Luomuinstituutin kanssa huomioiden aiheeseen liittyvän tiedon puuttuminen ja tarve. Luomuinstituutti osallistui myös hankkeen rahoitukseen ja etene- misestä vastaavaan projektiryhmään sekä tulosten jalkauttamiseen toimijakentälle. Hankkeen pääasi- allinen rahoittaja oli Maa- ja metsätalousministeriö ruokaketjun toiminnan edistämisen varoista. Han- kevaroja hallinnoi Maaseutuvirasto.

Hankkeen keskeisimmät tavoitteet olivat:

- selvittää luomutuotannon (peltokasvituotanto, lihantuotanto, maidontuotanto ja puutarha- tuotanto) nykyiset aluetaloudelliset vaikutukset kaikissa Suomen maakunnissa sekä koko Suo- men tasolla ja vertailla niitä tavanomaisen tuo- tannon vaikutuksiin;
- selvittää, mitä vaikutuksia sillä olisi talouteen ja työllisyyteen, jos
 - a) luomun osuus nousisi kaikissa maakunnis- sa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä
 - b) nykyisten luomutuottajien luomutuotannon arvo muuttuisi vuoteen 2020 mennessä luo- mutuottajien omien arvioiden mukaisesti
 - c) maakuntiin syntyisi lisää luomua jalostavia elintarvikeyrityksiä.

Hankkeen päätavoitteita toteuttamalla tarkoitus oli edesauttaa luomutuotannon lisäämistä sekä kysyn- nän ja tarjonnan parempaa kohtaamista.

Hankkeen muita osatavoitteita olivat:

- lisätä luomutuottajien, kaupan toimijoiden, ku- luttajien, asiantuntijaorganisaatioiden ja poliit- tisten päätöksentekijöiden tietoisuutta luomun asemasta ja merkityksestä kerätyn uuden tie- don avulla sekä maakunnallisella että valtakun- nallisella tasolla;
- selvittää kuntapäätäjien näkemyksiä luomun käytöstä julkisella sektorilla tällä hetkellä sekä tulevaisuudessa;
- auttaa toimijoita hahmottamaan luomutuotan- non merkityksen osana elinkeinoelämän kehiti- tämistä ja työllisyyden edistämistä;
- tuoda esiin keinoja, joilla luomutuottajien, ja- lostajien ja eri asiakasryhmien välistä yhteistyö- tä voitaisiin edelleen edistää;
- herättää keskustelua luomutuotannon kysyn- nän ja tarjonnan epäsuhdasta;
- tuottaa tiivis ja käytännönläheinen argumen- taatiopankki (osana loppuraporttia) sekä laaja ja maakuntakohtainen (tai ELY-keskuksittain) loppuraportti kohderyhmien tarpeisiin.

2 PERUSTIETOJEN HANKINTA

Aluetaloudellisten vaikutusten laskentaa varten tarvittavat perustiedot on kerätty Tilastokeskuksen tietokannoista, joista tärkeimpinä lähteinä olivat Tilastokeskuksen (2016) kansantalouden- ja aluetilinpivot. Maatalous-toimialan jakamiseen eri tuotantosuuntiin käytettiin eurooppalaista CAPRI (2015) -maatalousmallin Suomen tietokantaa. Yksityiskohtaisempia alueellisia tietoja kerättiin useita eri lähteistä muun muassa MTT Taloustohtori (2015) -sivustolta ja Eviran (2015) luomutilastoista. Lisäksi tietoja kerättiin E-lomakekyselyjen ja puhelinhaastatteluiden avulla.

Selvityksen yhteydessä toteutettiin kaksi eri kyselyä: toinen kysely kohdistettiin luomutuottajille ja toinen kuntapäätäjille. Luomutuottajille kohdistettu kysely toteutettiin keväällä/kesällä 2015 ja kuntapäätäjille suunnattu kysely alkuvuodesta 2016.

2.1 KYSELY LUOMUTUOTTAJILLE

Ensimmäinen e-lomakekysely (ks. liite 2) lähetettiin Suomen kaikkien maakuntien kaiken kokoisille luomutiloille keväällä 2015. Yhteystiedot kyselyn lähettämistä varten ostettiin Eviralta (Manner-Suomen tiedot) ja saatiin Ahvenanmaan maakuntahallitukselta (Ahvenanmaan tiedot). Lisäksi kyselyn linkkiä levitettiin eri medioiden ja yhteistyötahojen kautta mahdollisimman laajasti koko Suomeen. Kyselylinkki julkaistiin muun muassa Luomulehdessä sekä Luomuinstituutin, Helsingin yliopiston Rurallia-instituutin, Ahvenanmaan tilastoviranomaisen (ÅSUB), Aitoja Makuja ja Luomu.fi:n internetsivuilla. Lisäksi tiedote hankkeesta ja linkki kyselyyn julkaistiin esimerkiksi Maaseudun Tulevaisuuden ja Kauppalehden verkkosivuilla. Kyselylinkkiä levitettiin myös Facebookissa ja Twitterissä, niin selvityksen tekijöiden kuin yhteistyökumppaneiden avulla.

E-lomakekysely lähetettiin sähköpostitse kaikille luomutuottajille, joilla oli Eviralta ja Ahvenanmaan maakuntahallitukselta ostetuissa/saaduissa tiedoissa sähköpostiosoite, ja jotka olivat antaneet luvan tietojensa luovuttamiseen. Vastausten määrän kasvattamiseksi luomutuottajille tehtiin lisäksi puhelinhaastatteluita. Viimeiset täydennykset muutamiin maakuntiin tehtiin postitse lähetetyillä kyselylomakkeilla sellaisille tuottajille, joilta oli tie-

dossa vain postiosoite. Näin sähköpostien, kirjeiden, tiedottamisen ja puhelinhaastatteluiden kautta yhteensä 840 luomutuottajaa vastasi kyselyyn, mikä käsittää noin 20 prosenttia koko Suomen luomutuottajista. Kyselyyn vastanneiden luomutilojen luonnonmukaisesti viljelty tuotantoala oli vuonna 2014 yhteensä noin 45 770 hehtaaria, mikä käsittää noin 22 prosenttia koko Suomen 212 653 hehtaaria luomuviljelystä peltoalasta kyseisenä vuonna.

Vastauksia kyselyyn saatiin monipuolisesti eri tuotantosuunnilta ja eri maakunnista (ks. taulukot 1 ja 2). Tuotantosuunnittain tarkasteltuna kyselyyn vastanneista selvästi eniten oli peltokasvituottajia. Yhteensä 601 kyselyyn vastanneella luomutilalla tuotettiin peltokasveja kuten viljaa ja nurmea. Luomulihantuotantoa oli 205 tilalla, luonnonmukaista kananmunantuotantoa 24 tilalla, luomumaidontuotantoa 44 tilalla ja luonnonmukaista puutarhatuotantoa 94 tilalla. Muuta luomutuotantoa oli vähiten, 23 tilalla. Muun tuotannon tilat tuottivat pääasiassa hunajaa ja kasvattivat jalostuseläimiä. Usealla tilalla tuotettiin useammassa kuin yhdessä tuotantosuunnassa. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat. Maakunnittain kyselyyn vastasi 16–23 prosenttia alueen luomutuottajista: korkeimmat vastausprosentit saavutettiin Ahvenanmaalla sekä Kaakkois-Suomessa (Etelä-Karjala ja Kymenlaakso) ja heikoimmat Pirkanmaalla sekä Pohjanmaan alueella¹. Lisäksi jokaisen maakunnan osalta pyrittiin saamaan mahdollisimman kattavasti kaikilta tuotantosuunnilta vastauksia. Silti etenkin pienemmissä maakunnissa joiltain tuotantosuunnilta ei saatu vastauksia ollenkaan johtuen tilojen hyvin pienestä määrästä tai niiden puuttumisesta kokonaan tietyltä tuotantosuunnalta. Joissain tapauksissa tuotantosuuntia jouduttiin yhdistelemään tulosten esittämisen yhteydessä, koska yhden tai kahden tilan vastauksia ei tässä selvityksessä raportoida.

¹ Pohjanmaan luomutuottajien yhteystiedoista saatavillakin oli vain alle 45 %, mikä oli selvästi alhaisin koko maassa.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneet luomutilat maakunnittain/ELY-alueittain.

Maakunta/ELY-alue	Kyselyyn vastanneiden määrä, kpl	Osuus maakunnan/ELY-alueen luomutiloista ² , %
Etelä-Pohjanmaa	75	21
Etelä-Savo	53	20
Hämeen ELY	37	20
<i>Kanta-Häme</i>	15	
<i>Päijät-Häme</i>	22	
Kaakkois-Suomen ELY	51	23
<i>Etelä-Karjala</i>	22	
<i>Kymenlaakso</i>	29	
Kainuu	29	21
Keski-Suomi	34	20
Lappi	12	22
Pirkanmaa	70	16
Pohjanmaan ELY	65	17
<i>Pohjanmaa</i>	58	
<i>Keski-Pohjanmaa</i>	7	
Pohjois-Karjala	66	20
Pohjois-Pohjanmaa	72	18
Pohjois-Savo	69	20
Satakunta	30	19
Uusimaa	70	20
Varsinais-Suomi	62	18
Åland	30	23
Muu/tyhjä	15	
Yhteensä	840	20

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneet luomutilat tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta	Kyselyyn vastanneita tiloja tuotantosuuntaa kohden ³ (kpl)
Peltokasvituotanto (<i>mm. viljat, nurmi, rypsi ja peruna</i>)	601
Lihantuotanto	205
Kananmunantuotanto	24
Maidontuotanto	41
Puutarhatuotanto (<i>mm. vihannekset, marjat, omena ja taimet</i>)	95
Muu (<i>mm. hunajantuotanto</i>)	23

² Osuus maakunnan/ELY-alueen luomutiloista käsittää vastanneiden tilojen osuuden Eviran (2015) ilmoittamista luomutilojen määristä maakunnissa/ELY-alueilla vuonna 2014.

³ Tuotantosuunta kuvaa vastanneen tilan kaikkia tuotantosuuntia. Yhdellä tilalla voi siis olla useampia tuotantosuuntia, jotka on kaikki huomioitu tässä taulukossa.

Kyselyyn vastanneet tilat olivat tuotantos suunnan ja maakunnan lisäksi tuotannon arvoltaan ja työntekijämäärältään erilaisia ja erisuuruisia. Vastanneiden tilojen tuotannon arvot vaihtelivat aina alle 50 000 eurosta lähes miljoonaan euroon. Kuitenkin noin 74 prosenttia kyselyyn osallistuneista tiloista oli pieniä, tuotannon arvoltaan alle 50 000 euron suuruisia. Tuotannon arvolta yli 500 000 euron tiloja oli vain hieman yli prosentti. Noin 64 prosenttia kyselyyn vastanneista tiloista työllisti tuottajan oma työ mukaan luettuna alle yhden tai yhden henkilötyövuoden. Yli kolme henkeä työllistäviä oli noin kahdeksan prosenttia vastanneista tiloista.

Kyselyn vastauksista (n=840) jouduttiin hylkäämään 15 vastausta (noin 1,8 %). Hylätty lomake oli joko jätetty tyhjäksi, vastauksesta puuttui tärkeät erottelevat tiedot maakunnasta ja vastaajasta, tai vastaus oli selkeästi niin kutsuttu hupivastaus.

Luomutuottajakyselyn vastausten osalta täytyy huomioda kyselyn toteuttamisajankohta. Kysely toteutettiin kevään/kesän ja osittain vielä syksyn 2015 aikana, jolloin poikkeuksellisen huono sää vaikeutti entisestään tuottajien tilannetta. Lisäksi tukimaksujen viivästyminen kyseisenä vuonna hankaloitti luomutuottajien toimintaa. Nämä vaikeudet heijastuivat joissain vastauksissa selvästi. Näin ollen on mahdollista, että vastaukset ovat hieman negatiivisempia ja tulevaisuuden ennusteet pessimistisempiä kuin ne olisivat olleet jonain toisena, ns. parempana vuonna.

2.2 KYSELY KUNTAPÄÄTTÄJILLE

Toinen e-lomakekysely lähetettiin Suomen kaikkiin kuntiin keväällä 2016 ja se suunnattiin sekä virkamiehille että luottamushenkilöille. Tarkoituksena oli tavoittaa henkilöt, jotka kunnissa osallistuvat elintarvikehankintoja koskevaan päätöksentekoon. Jokaisesta kunnasta pyrittiin selvittämään sähköpostiosoitteet kunnan- tai kaupunginjohtajalle, valtuuston ja hallituksen puheenjohtajille, ruokapalvelupäällikölle, palvelupäällikölle ja/tai hankintapäällikölle⁴. Kyselylomake (liite 3) luotiin hankkeen projektiryhmän kesken ja sitä muokattiin useaan otteeseen asiantuntijakommenttien perusteella. Kyselylomakkeen kysymykset perustuivat osin aikaisempina vuosina tehtyihin vastaavan tyylisiin selvityksiin kuntasektorilla, osittain kysymyk-

set olivat samoja kuin tässä kyseisessä hankkeessa tehdyssä tuottajakyselyssä ja näiden lisäksi tehtiin myös aivan uusia kysymyksiä. Kyselyllä haluttiin selvittää mm. kuntien elintarvikehankintoja yleisesti, luomuruoan osuutta hankinnoista sekä vastaajien mielipiteitä luomuruokaa kohtaan. Valmis lomake käännettiin myös ruotsiksi.

Sähköinen linkki e-lomakkeeseen lähetettiin maakunnittain 4.4.2016 alkaen. Koska kaikkien henkilöiden sähköpostiosoitteita ei selvityksessä saatu tai löydetty, kehoitettiin vastaanottajia jakamaan kyselyä omassa kunnassaan eteenpäin sellaisille henkilöille, jotka jollain tavalla osallistuvat kunnallisista elintarvikehankinnoista päättämiseen. Kyselylle tehtiin kaksi muistutuslähetyksierosta, joista ensimmäinen tehtiin 20.4.2016 alkaen ja toinen 9.5.2015 alkaen. Kyselystä tiedotettiin lisäksi Ruralia-instituutin nettisivuilla, sekä monien luomu- ja elintarvikealan toimijoiden Twitter- ja Facebook-sivustoilla.

Päättäjäkyselyyn saatiin yhteensä 276 vastausta, kaikkiaan 172 kunnasta. Todennäköisesti kuntia oli kuitenkin enemmän, mutta kaikki vastaajat eivät ilmoittaneet lomakkeessa kuntansa nimeä. Alun perin tavoitteena oli saada vastaus yli 100 kunnasta, eli noin kolmanneksesta Suomen kuntia, ja tämä tavoite siis ylitettiin kirkkaasti. Taulukosta 3 näkyy kyselyyn vastanneiden määrä maakunnittain ja ELY-keskuksittain. Aktiivisimmin kyselyyn vastasivat ruokapalveluissa työskentelevät henkilöt, kuten ruokapalvelupäälliköt (taulukko 4). Vähiten vastauksia saatiin hankintayksiköissä työskenteleviltä henkilöiltä sekä kunnan- tai kaupunginjohtajilta. Valtuustojen tai hallitusten puheenjohtajina toimivat henkilöt vastasivat myös melko aktiivisesti kyselyyn, vaikka moni olikin huomauttanut kyselyn lopussa, että luomuelintarvikehankintoja koskevat asiat olivat heille melko vaikeita tai jopa tuntemattomia.

⁴ Kunnissa ruokapalveluasioista ja/tai elintarvikkeiden hankinnasta vastaavat monella eri nimikkeellä toimivat henkilöt. Suomen kunnissa näitä työtehtäviä hoidetaan mm. seuraavien nimikkeiden alla: ruokapalvelupäällikkö, ruokapalvelujohtaja, ruokapalveluesimies, ravitsemuspäällikkö, ravitsemusjohtaja, palvelujohtaja, hankintapäällikkö, hankintajohtaja, siivous- ja ruokapalvelupäällikkö, ruoka- ja puhtauspalvelupäällikkö, pääemäntä ja tuotantopäällikkö.

Taulukko 3. Päätäjäkyselyn vastaukset maakunnittain.

Maakunta/ELY-keskus	Kyselyyn vastanneita, kpl
Etelä-Pohjanmaa	18
Etelä-Savo	15
Hämeen ELY	16
<i>Kanta-Häme</i>	(10)
<i>Päijät-Häme</i>	(6)
Kaakkois-Suomen ELY	15
<i>Etelä-Karjala</i>	(9)
<i>Kymenlaakso</i>	(6)
Kainuu	13
Keski-Suomi	23
Lappi	23
Pirkanmaa	13
Pohjanmaan ELY	17
<i>Pohjanmaa</i>	(9)
<i>Keski-Pohjanmaa</i>	(8)
Pohjois-Karjala	11
Pohjois-Pohjanmaa	19
Pohjois-Savo	24
Satakunta	16
Uusimaa	22
Varsinais-Suomi	24
Åland	7
Muu/tyhjä	-
Yhteensä	276

Taulukko 4. Kuntapäätäjäkyselyn vastaajat ammattiryhmittäin.

Vastaajien ammattiryhmä	Vastaajien lukumäärä
Kunnan-/kaupunginjohtaja	21
Valtuuston tai hallituksen puheenjohtaja tai muu valtuutettu	85
Ruokapalvelupääällikkö tai muu ruokapalvelutyöntekijä	147
Hankintatoimen työntekijä tai muut kunnan virkamiehet	15
Muut	8
Yhteensä	276

3 SELVITYKSEN TULOKSIA MAAKUNNITTAIN/ALUEITTAIN

Tässä luvussa selvityksen tulokset tuodaan esiin maakunnittain/alueittain. Tilastoinnista johtuen tulokset täytyi raportoida ELY-alueittain. Raportoinnissa yhdistettiin näin ollen Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakunnat muodostaen Kaakkois-Suomen alueen, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakunnat muodostaen Hämeen alueen sekä Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnat muodostaen Pohjanmaan alueen. Muut ELY-keskusten alueet vastaavat maakuntajakoa. Aluksi jokaisen maakunnan/alueen osalta kerrotaan lyhyesti luomutuotannosta kyseisellä alueella. Lyhyen kuvailun jälkeen tuodaan esiin luomutuottajille ja kuntapäätäjille lähetettyjen kyselyjen tuloksia. Lisäksi raportoidaan RegFinDyn-aluemallilaskelmien tulokset luomutuotannon aluetaloudellisista vaikutuksista maakunnittain. RegFinDyn-mallista on tarkemmin tietoa raportin lopussa liitteessä 1.

Luomutuottajille lähetettiin keväällä 2015 e-lomakekysely, jota täydennettiin puhelinhaastatteluilla kesällä 2015. Kyselylinkkiä levitettiin myös yhteistyötahojen ja eri medioiden kautta. Syksyllä 2015 joitain maakuntia täydennettiin vielä postitse lähetetyillä kyselyillä. Kuntapäätäjille lähetettiin maaliskuussa 2016 e-lomakekysely. Tässä luvussa käydään läpi molemmista kyselyistä saatuja tuloksia maakunnittain/ELY-alueittain.

Luomutuotannon aluetaloudellisia vaikutuksia tarkastellaan suhteessa maakuntien/alueiden talouteen ja työllisyyteen kerroinvaikutuksineen⁵. Vaikutuksia talouteen tarkastellaan suhteessa alueen bruttokansantuotteeseen eli BKT:hen prosenttisyksikköinä sekä miljoonina euroina. Työllisyysvaikutuksia tarkastellaan prosenttisyksikköinä alueen

5 Kerroinvaikutus on epäsuorien ja aiheutettujen vaikutusten summa.

Kuva: Merja Haapanen

työllisistä sekä henkilötyövuosina (htv). Esitetyt talous- ja työllisyysluvut ovat bruttovaikutuksia, jolloin luvuissa on mukana suorien vaikutusten lisäksi myös muille toimialoille kohdistuvat epäsuorat vaikutukset, niin positiiviset kuin negatiivisetkin.

Aluetaloudellisten vaikutusten arviointien osalta lasketaan sekä nykytilanteen vaikutukset alueittain että kolme tulevaisuuden skenaariota. Työvälineenä on RegFinDyn-aluemalli (ks. liite 1). Nykytilanteen arvioinnissa aluetalous palautetaan tilanteeseen, jossa tarkasteltavaa tuotantosuuntaa ei ole lainkaan olemassa. Tällöin alueen koko elinkeinorakenne mukautuu tilanteeseen. Aluetalous etsii uuden tasapainon ilman tarkasteltavaa tuotantosuuntaa. Erot muuttujien iteisarvoissa nykyiseen tilanteeseen verrattuna osoittavat tuotantosuunnan vaikuttavuuden. Nykytilanne kuvaa vuoden 2012⁶ luomutuotannon tasoa. Nykytilanteen tulokset ilmoitetaan tuotantosuunnittain. Ensimmäisessä tulevaisuuden skenaariossa, missä tarkastellaan luomualan kasvua 20 prosenttiin peltoalasta, vaikutukset lasketaan lisäämällä luomutuotannon maa-alaa kussakin maakunnassa/alueessa nykyisestä tavoiteltuun 20 prosentin osuuteen peltoalasta ja vastaavasti vähentämällä sama määrä maa-alaa tavanomaisesta tuotannosta. Kyse on näin ollen peltoalan siirtymisen vaikutuksista tasaisesti vuosien 2013 ja 2020 välillä. Toisessa tulevaisuuden skenaariossa eli luomutuottajien arviointeihin perustuvassa skenaariossa maakunnan/alueen luomutuotantoa kasvatetaan tuottajakyselystä saadun tulevaisuuden kehitysarvion mukaisesti ja samalla tavanomainen tuotanto vähenee. Kyse on tässä tapauksessa tuotannon kasvusta. Kolmas tulevaisuuden skenaario eli elintarviketeollisuuden kasvuun liittyvä tarkastelu raportoidaan luvussa neljä, koska tarkastelu tehdään suuraluetasolla, toisin kuin muut skenaariot.

3.1 ETELÄ-POHJANMAA

3.1.1 LUOMUTUOTANTO ETELÄ-POHJANMAALLA

Etelä-Pohjanmaalla toimi 354 alkutuotannon luomutoimijaa vuonna 2014. Alueen luomutilojen keskimääräinen koko oli noin 58 hehtaaria, mikä on hieman koko maan, noin 51 hehtaarin keskimääräistä luomutilaa suurempi. Etelä-Pohjanmaalla viljellystä peltoalasta 8,4 prosenttia oli luomuviljeltyä vuonna 2014. Tämä käsittää yli 20 500 hehtaaria luomuviljeltyä peltoa. Edelliseen vuoteen näh-

den luomuala on kasvanut viisi prosenttia. (Evira, 2015)

Vuonna 2014 lähes puolet maakunnan luomutuotantoalasta oli nurmen tuotannossa, yli 9100 hehtaaria. Etelä-Pohjanmaalla seuraavaksi suurimmat tuotantoalat olivat luonnonmukaisen seosviljan (noin 2 800 hehtaaria) ja kauran (noin 1 350 hehtaaria) tuotannossa. Etelä-Pohjanmaalla tuotetaan selvästi enemmän luonnonmukaista seosviljaa kuin missään muussa maakunnassa. Suurin kasvu edellisvuoteen nähden on tapahtunut luonnonmukaisen härkäpavun tuotannossa, minkä tuotanto on kasvanut vuodesta 2013 noin 270 prosenttia. Myös luomuruukiin, -vehnän ja -ohran tuotantoala on kasvanut edellisvuodesta yli 70 prosentilla. Etelä-Pohjanmaalla tuotetaan yli kolmasosa koko Suomen luomuperunasta, 175 hehtaarin alalla. Tärkeimpien puutarhakasvien tuotantoalat jäävät maakunnassa alle kymmeneen hehtaariin luomumansikan tuotantoalan ollessa suurin, noin 6 hehtaaria. Edelliseen vuoteen nähden luomumansikan tuotantoala on kasvanut merkittävästi, yli 700 prosenttia. (Evira, 2015)

Luomueläintuotantoa oli 91:llä Etelä-Pohjanmaan tilalla vuonna 2014, mikä tarkoittaa kaikkien ELY-keskusten alueista toiseksi eniten luomueläintiloja. Etelä-Pohjanmaalla on Suomen maakunnista eniten luonnonmukaisia lypsylehmiä (1 966 kpl), alle 8 kuukauden ikäisiä nautoja (1 545 kpl), hiehoja (1 862 kpl), siitossonneja (154 kpl), lihanautoja (1 712 kpl), kuttuja (453 kpl) sekä pukkeja (7 kpl). Myös munivia luomukanoja (19 100 kpl) on maakunnassa paljon; vain Varsinais-Suomessa on enemmän luonnonmukaisia munivia kanoja kuin Etelä-Pohjanmaalla. Lisäksi luomubroilereita (4 990 kpl) tuotetaan maakunnassa Suomen kolmanneksi eniten. (Evira, 2015)

3.1.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Etelä-Pohjanmaalla oli vuonna 2014 yhteensä 354 luomutilaa, joista 219 (61,9 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 75 tilalta, mikä käsittää 21 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden tilojen yhteenlaskettu luomuala oli 4 687 hehtaaria, mikä on noin 23 prosenttia maakunnan luonnonmukaisesti tuotetusta peltoalasta vuonna 2014. Kyselyyn vastanneiden luomutilojen keskimääräinen luomuala oli 64 hehtaaria, mikä on hieman suurempi kuin kaikkien maakunnan luomutilojen keskimääräinen tilakoko (58 hehtaaria). Suurin osa kyselyyn vastanneiden tiloista oli viljati-

6 Laskentahetkellä uusien käytettävissä oleva aineisto oli vuodelta 2012.

Kuva: Merja Haapanen

loja, joko osittain tai kokonaan. Peltokasvituotantoa oli 45 kyselyyn vastanneen tilalla. Lisäksi vastauksia saatiin hyvin myös lihan- (27 vastausta) ja maidontuotantotiloilta (5 vastausta), mutta kananmunan tuottajilta ja puutarhatuottajilta vastauksia tuli vain muutama molemmista. Tuotantosuurta tarkasteltaessa mukaan laskettiin kaikki tilan tuotantosunnat, mutta vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosunnat.

Tuottajakyselyyn vastanneiden eteläpohjalaisien tilat ovat siirtyneet luomutuotantoon vuosien 1985 ja 2013 välillä. Hieman alle puolet tiloista siirtyi luomutuotantoon 1990-luvulla ja hieman yli puolet vuonna 2000 tai sen jälkeen. Vain yksi tila siirtyi luomuun 1980-luvulla. Tärkeimpiä syitä luomutuotantoon siirtymiseen oli kyselyn tulosten perusteella pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus sekä ekologisuus/kestävyys. Lähes puolet kyselyyn vastanneista eteläpohjalaisista luomutuottajista valitsi pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus -vaihtoehdon tärkeimmäksi (23 vastausta) tai toiseksi tärkeimmäksi syyksi (10 vastausta) siirtymä luomutuotantoon. Ekologisuus oli lähes kolmanneksen mielestä kahden tärkeimmän syyn joukossa siirtymässä luomutuotantoon.

Yli 15 vastaajaa valitsi myös tuotteista saatavan paremman hinnan sekä tuet kahden tärkeimmän syyn joukkoon. Lisäksi terveellisyys/puhtaus sekä muut syyt, muun muassa periaate, ideologia, myrkyttömyys ja kysyntä, tulivat esiin useassa vastauksessa.

”Olen nähnyt molemmat viljelymenetelmät. Kasvinsuojeluaineet. Vaikka käytin hyviä suojaimia, niin tiesin kropassa, että mitä kasvinsuojeluaineiden käyttö on. Jos ostin viljaa, kyllä sen elohopean sinä huomasi. Haasteellinen tekijä on sitten toinen, kyllä se on haasteellisempää kuin tavanomainen. Kun on pieni tila niin pitää erikoistua.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Tilan pienenus kun ei määrällä voi kilpailla niin sitten laadulla. Kate on parempi luomupuolella.”

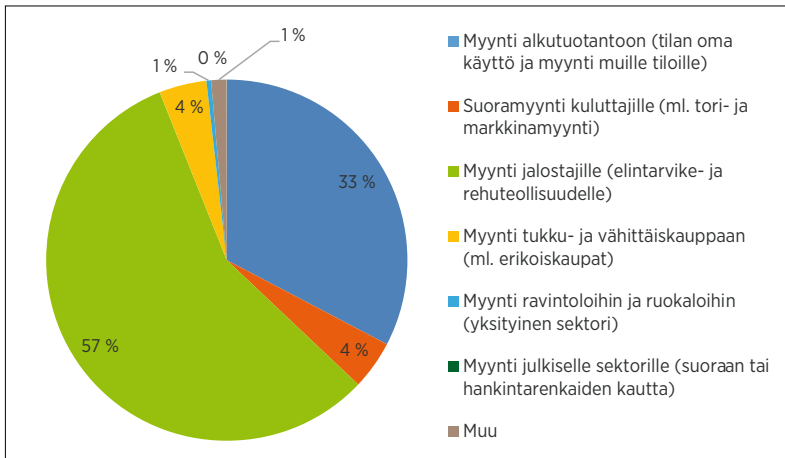
(yli 64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

Luomutuottajakyselyyn vastanneista eteläpohjalaisista (n=75) viisi ilmoitti tilallaan olevan luonnonmukaista vähäistä valmistusta eli maatilalla

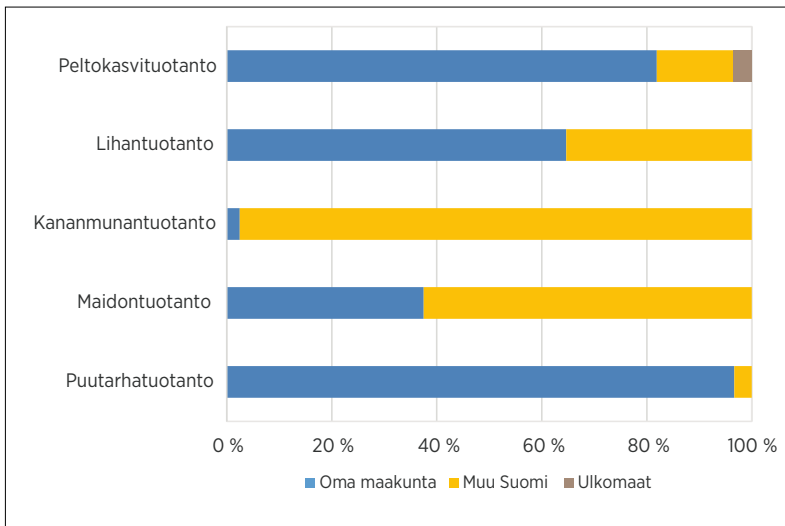
harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Näillä viidellä tilalla muun muassa valmistetaan luomusiemeniä ja jalostetaan lihaa. Kolmella tilalla jatkojalostetaan kaikki oma luomutuotanto, mutta kahdella tilalla jatkojalostetaan vain pieni osa tuotannosta, esimerkiksi vain omaan käyttöön.

Kyselystä saatujen tietojen perusteella Etelä-Pohjanmaan luomutilojen tuotannosta yli puolet myydään jalostajille ja noin kolmannes alkutuotantoon tilan oman käyttöön tai muille tiloille (ks. kuvio 2). Suoraan kuluttajille myydään noin neljä prosenttia tuotannosta. Saman verran myydään myös tukku- ja vähittäiskauppaan. Alueittain tarkasteltuna Etelä-Pohjanmaan luomutuotanto

myydään pääasiassa omaan maakuntaan (70 %) tai muualle Suomeen (28 %). Vain pieni osa (2 %) menee vientiin. Peltokasvituotannosta suurin osa, yli 80 prosenttia, myydään omaan maakuntaan. Ainoastaan peltokasvituotannosta myydään pieni osa ulkomaille (ks. kuvio 3). Lihantuotannosta lähes 65 prosenttia jää omaan maakuntaan, loput myydään muualle Suomeen. Kanamunantuotannosta vain pieni osa jää maakuntaan, suurin osa viedään muualle Suomeen. Maidontuotannosta hieman yli puolet päätyy muihin maakuntiin ja reilut 40 prosenttia jää Etelä-Pohjanmaalle. Puutarhatuotannossa on suurin oman maakunnan osuus, jopa 98 prosenttia.

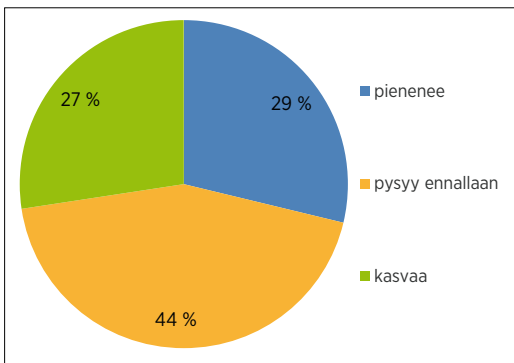

Kuvio 2. Etelä-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 3. Etelä-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Tuottajakyselyn avulla tiedusteltiin myös luomutuottajien näkemyksiä tulevaisuudesta. Lähes puolet (44 %) arvioi, että heidän tilansa luomutuotannon arvo pysyisi samalla tasolla vuodesta 2014 vuoteen 2020 (ks. kuvio 4). Luomutuotantonsa arvioi pienenevän nykyisestä vuoteen 2020 mennessä 29 prosenttia vastaajista. Kasvua ennusti puolestaan 27 prosenttia vastaajista. Kaikkien Etelä-Pohjanmaan luomutuottajien tulevaisuuden arvioiden toteutuessa maakunnan luomutuotannon arvo laskisi yhdeksän prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä eli pientä laskua olisi odotettavissa. Tähän negatiiviseen arvioon vaikutti paljon se, että muutama vastaaja arvioi luomutuotantonsa loppuvan kokonaan, mutta vastaavasti kasvuarvot olivat pääasiassa melko varovaisia. Syiksi luomutuotannon lopettamiselle ilmoitettiin muun muassa eläköityminen, kannattavuus, byrokratia sekä maatalouden alasajo valtion ja EU:n taholta. Kyselyn tulosten perusteella Etelä-Pohjanmaan luomutuotanto ei näin ollen olisi kasvamassa ainakaan nykyisten tuottajien toimesta. Jotta luomutuotanto kasvaisi Etelä-Pohjanmaalla, edellyttäisi se tavanomaisten tilojen siirtymistä luomutuotantoon.

Kuvio 4. Etelä-Pohjanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

Täytyy muistaa, että kyselyn toteuttamisajankohta on saattanut vaikuttaa jonkin verran kyselyyn vastanneiden luomutuottajien vastauksiin, etenkin tulevaisuuden arvioihin. Kyselyn toteuttamisvuonna 2015 oli poikkeuksellisen huono sää tuottajien näkökulmasta, mikä aiheutti tuottajille lisähaasteita. On mahdollista, että arviot oman tilansa luomutuotannon arvon kehityksestä olisivat olleet positiivisemmat jonain toisena, parempana vuonna. Etelä-Pohjanmaan luomutuottajien ennusteet vuodesta 2020 olivat kuitenkin kaikkien maatilojen ennusteisiin nähden valoisimmat, sillä kaikista maatiloista koko Suomessa noin 20 prosenttia arvioi lopettavansa

vuoteen 2020 mennessä, mutta Etelä-Pohjanmaan luomutiloista lopettavia oli toteuttamamme kyselyn perusteella vain noin viisi prosenttia (Suomen Gallup Elintarviketieto Oy, 2014).

Merkittävimmät tekijät ja ilmiöt, joiden Etelä-Pohjanmaan vastaajat arvioivat vaikuttavan tilojensa luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä, ovat kyselyn vastausten perusteella etenkin byrokratia, luomun kysyntä ja hintataso, tuottajan ikä, luomutuotannon kannattavuus, tuet, jatkajan löytäminen tilalle sekä lainsäädäntö. Nämä kaikki asiat mainittiin useissa vastauksissa. Etelä-Pohjanmaalla vaikuttaisi vastausten perusteella olevan hankaluuksia saada (hyviä) peltoja vuokrattua, sillä mahdollisuus saada peltoja vuokralle mainittiin monessa vastauksessa yhtenä uhkana tulevaisuutta ajatellen. Myös peltöjen hinta mainittiin muutamassa vastauksessa yhtenä tulevaisuuden kehitykseen vaikuttavana tekijänä. Lisäksi muun muassa peltöjen kunto, oma ajankäyttö, yhteistyötahon kiinnostus luomuun, maatalouden alasajo valtion ja EU:n taholta, ympäristö sekä puhtaus mainittiin tekijöinä, jotka vaikuttavat vastausten perusteella luomutuotannon kehitykseen tulevaisuudessa.

”Byrokratia on niin valtava henkinen kuormittaja, että meinasin lopettaa tuotannon jo tänä keväänä.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Jos se hinta menee tosi huonoksi, sitten tässä ei ole mitään mielekästä tekemistä. Kyllä se hinta on oleellinen, että on kannattavaa.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

Luomutuottajilta tiedusteltiin kyselyn avulla myös sitä, mitä pitäisi tehdä tai tapahtua, jotta yhä useampi tuottaja/tila siirtyisi luomutuotantoon. Suurimmalla osalla vastaajista oli ehdotuksia tähän kysymykseen. Useassa vastauksessa tuli esiin muun muassa byrokratian ja valvonnan vähentäminen, kysynnän kasvu, parempi hinta, kannattavuuden parantuminen, tiedottaminen/valistus, asenteiden muutos etenkin tuottajien keskuudessa, lannoitteiden hintojen nousu sekä luomun arvostuksen kasvu. Selvästi eniten korostettiin byrokratian ja valvonnan vähentämistä ja selkeyttämistä keinona lisätä luomutuotantoon siirtymistä ja myös siellä pysymistä. Myös esimerkiksi tukien lisääminen, luomuketjun toimivuus, tuotannon määrän kehittyminen jalostuksen ja kaupan tarpeiden suuntaisesti, neuvonta sekä tukipolitiikan muuttaminen tulivat esiin keinoina lisätä luomutuotantoon siirtymistä. Muutamissa vastauksissa mainitaan, että

moni tekijä edesauttaa jo nyt luomutuotantoon siirtymistä.

”Kyllä se lisääntyy, kuluttajat arvostavat, viljelykustannukset ovat pienemmät. Luomuvallonta vain pitäisi pysyä järkevänä.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Ketju tuottajalta kuluttajalle toimivammaksi ja kauppojen välityspalkkiot pienemmiksi (nyt osa hinnoista on hirveän kalliita tuottajan saamiin hintoihin verrattuna).”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Jollain tavalla pitäisi saada oikeaa tietoa levitettyä. Osa luulee, että luomupellolla ei kasva kuin rikkaruohoa. Mutta sitten toinen asia tämä byrokratia, että sille pitäis jotain tehdä.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

Kyselyyn vastanneet eteläpohjalaiset luomutuottajat ehdottivat luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön parantamiseksi muun muassa toimijoiden välisiä tapaamisia (mm. pellonpiennartilaisuuksia), tiedottamista, avoimuutta, osuustoimintaa, yhteismarkkinointia, neuvontaa sekä nettisivuja tuottajan ja ostajan kohtaamiseksi. Vastauksissa mainittiin myös esimerkiksi eri tavoitteiden yhteensovittaminen, esimerkkien välittäminen onnistuneista paikallisista ratkaisuista sekä kuluttaja- tai kauppälähtöinen tuotanto keinoina parantaa luomuketjun toimijoiden välistä yhteistyötä. Lisäksi ehdotettiin suurten suosimisen lopettamista, mikä mahdollisesti lisäisi yksiköitä, joissa tuotettaisiin pidemmälle jalostettuja tuotteita. Muutama vastaaja ilmoitti, että tällä alueella yhteistyö toimii jo hyvin.

”Kauppa on tällä hetkellä ainut joka ei ole kiinnostunut tuottajista. Jalostajatkin ovat kiinnostuneita kehittämään tuottajien kanssa. Kauppaa kiinnostaa vain hinta.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Pitäis olla yhteisiä neuvottelutilanteita, kauppa/jalostaja/tuottaja. Mitä kukin haluaa ja tuottaja voisi tuottaa, siinä hintaneuvottelua sitten jonkinlaista.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

Osa eteläpohjalaisista kyselyyn vastanneista luomutuottajista oli kyselyn lopussa vielä kommentoinut tai antanut ehdotuksia aiheeseen liittyen. Kommentit ja ehdotukset käsitelivät etenkin byrokratian vähentämistä, mutta ehdotettiin myös esimerkiksi luomutuotannon kasvattamista kysynnän mukaan,

tiedottamisen lisäämistä, luomusta kiinnostuneiden tuottajien tutustumista luomutiloihin sekä vallannon muuttamista neuvovampaan suuntaan.

”--Erinäisten säädösten ja tarkastajan lisääntyminen on suuri haitta alan kehittymiselle. Iso osa koko luomun hyödystä valuu muuhun kuin toiminnan kehittämiseen. Siipeilijöitä ja las-kujen esittäjiä liikaa, todellisuudessa koko tarkastustoiminta ja siihen menevät rahat menevät hukkaan. Saman rahan käyttö todelliseen luomun kehittämiseen veisi alaa eteenpäin...--”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Minä olen aina sanonut, että ihmettelen monia viljelijöitä. Niillä on jotain pelkoa tätä luomua kohtaan, pitäisi saada enemmän tietoa, että miten tää homma hoituu.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

3.1.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOksIA

Etelä-Pohjanmaan maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 17 kuntaa. Kyselyt lähtivät maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 49 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin Etelä-Pohjanmaalta yhteensä 18 kappaletta, kaikkiaan 12 eri kunnasta. Eteläpohjalaisista vastaajista suurin osa (10 kpl) oli ruokapalvelu- ja ravitsemispäällikköjä tai ruokapalvelu- ja ravitsemisjohtajia. Vähiten vastauksia saatiin hankinnoissa työskenteleviltä henkilöiltä.

Tärkeimmät päätöksiin vaikuttavat tekijät elintarvikehankinnoissa olivat eteläpohjalaisten kuntapäätäjien mukaan ruoan hyvä maku, mahdollisuus tarjota suurkeittiöissä turvallista ruokaa ja se, että logistiikka huolehditaan tavarantoimittajan puolesta julkisen sektorin tarpeita kuunnellen. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi katsottiin mahdollisuus hankkia luomutuotteita sekä se, että ruoka on valmistettu alueen tai maakunnan oman perinteen mukaisesti. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, eteläpohjalaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostui hyvä maku sekä vastuu eläinten hyvinvoinnista, mutta myös tuotteiden korkeampi hinta verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin. Luomusta ollaan kyselyn mukaan valmiita maksamaan noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisista tuotteista.

”Kunnan taloudellinen [tilanne] vaatii tiukkaa taloudenpitoa. Jos ajatellaan koko asiakaskuntaa, luomuruoka ei tuota niin paljon lisäarvoa kuin taloudellinen panostus edellyttäisi.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Pohjanmaa)

Kuva: Merja Haapanen

Neljä vastaajaa ilmoitti kunnassaan käytettävän luomutuotteita. Näiden käyttäjäkuntien keskiarvo luomutuotteiden käytölle oli noin 4 prosenttia kokonaiselintarvikehankinnoista. Vaikka vain neljä ilmoitti kunnassa käytettävän luomutuotteita, niin useampi henkilö kuitenkin nimesi yksittäisiä tuotteita tai tuoteryhmiä, joita kunnassa on luomuna käytössä. Yleisimmin käytössä Etelä-Pohjanmaan kunnissa oli ruisleipää, puurohiutaleita sekä vihanneksia. Muutama vastaaja ilmoitti, että kuntaan hankitaan satunnaisesti joitain luomutuotteita, esimerkiksi kasviksia ja vihanneksia sekä marjoja. Joissain kunnissa oli aikomus lisätä luomutuotteita mm. teemapäivien muodossa. Varsinaisesti hankintakriteerinä luomua ei juurikaan Etelä-Pohjanmaalla käytetty; vain kolme vastaajaa totesi luomun olevan heidän kunnassaan erityinen hankintakriteeri. Lähes neljäsosa vastaajista ei tiennyt käytetäänkö luomua kriteerinä vai ei. Lähiruokaloitteita taas puolestaan oli tehty monessa kunnassa 2010-luvun aikana. Vuoden 2017 alussa uusiutuneen hankintalain nähtiinkin edistävän etupäässä lähiruoan mahdollisuuksia julkisella sektorilla, luomun lisääntymistä ei juurikaan mainittu.

Kuntapäätäjäkyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, että jos hinta olisi sama, valitsisivatko he hankit-

tavaksi ulkomaisen luomutuotteen vai kotimaisen vastaavan ei-luomutuotteen. Kaikki kyseiseen kysymykseen vastanneet eteläpohjalaiset henkilöt (15) olisivat valinneet kotimaisen ei-luomutuotteen. Perusteluissa mainittiin mm. työllisyyden edistäminen kotimaassa tai jopa lähialueella sekä turvallisuus ja jäljitettävyyden. Lisäksi tuotiin esiin myös melko pieni ero suomalaisen tavanomaisen tuotteen ja ulkomaisen luomun välillä. Avoimissa vastauksissa tuotiin esille myös hienoista epäluottamusta ulkomaisen luomun suhteen.

”Ei kasvateta luomua yli kotimaisen tuotannon. Kotimainen perinteinen on jo sinänsä luomua.”

(luottamushenkilö, Etelä-Pohjanmaa)

Vastaajilta tiedusteltiin syitä luomutuotteiden käytölle. Eteläpohjalaisten kuntapäätäjien vastauksissa korostuivat luomuruoan terveellisyys ja puhtaus, sekä tuotteiden saatavuus läheltä. Näiden lisäksi myös kotimaisuus nousi lähes kaikkien vastaajien mielestä tärkeäksi syyksi hankkia luomua. Yksikään vastaaja ei kokenut luomun olevan mikään trendiasia eli trendien takia luomua ei lähdetä suosimaan vaan muista syistä. Yksi vastaaja ilmoitti, että han-

kintasopimuksen tuotteissa luomua on melko rajatusti saatavilla, mutta seuraavalla hankintakaudella luomuvälikoiman pitäisi olla laajempi. Luottamushenkilöt ovat olleet Etelä-Pohjanmaalla vastaajien mukaan kaikkein aloitteellisimpia luomun lisäämisen suhteen. Kuntalaisten ja raaka-aineiden tuottajien nähtiin olleen kaikkein vähiten aktiivisia luomun lisäämisen suhteen. Eräs vastaaja kommentoi hieman pessimistisesti, että eri tahojen aloitteista huolimatta asiassa ei ikinä tapahdu mitään.

Luomun käytön imagollisen hyödyntämisen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin vielä nykyään melko vähäisenä, mutta joka tapauksessa positiivisena. Muutama vastaaja uskoi, että luomun merkitys kuntien markkinoinnissa tulee kuitenkin nousemaan lähitulevaisuudessa.

”Kunnan katsottaisiin olevan mukana kehityksessä, muuntumassa yhteiskunnan mukana.”
(ruokapalveluyöntekijä, Etelä-Pohjanmaa)

”Saisimme näytettyvyyttä ja julkisuutta enemmän kuin nyt ja voisi olla että vaikuttaisi asukaslukuihinkin tulevaisuudessa. Nostaisi ruokapalveluiden imagoa.”
(ruokapalveluyöntekijä, Etelä-Pohjanmaa)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittäviksi tekijöiksi nousivat Etelä-Pohjanmaalla vastaajien mukaan selkeästi luomutuotteiden kallis hinta ja käytettävissä olevat niukat määrärahat. Asenteellisten asioiden taas nähtiin estävän luomun hankintaa kuntakeittäihin kaikkein vähiten. Eli sekä suurkeittiöhenkilökunnan että tavanomaisten tuottajien asenteiden uskottiin olevan kunnossa. Vapaissa kommentissa tuotiin esiin mm. alueen heikko tarjontaa pidemmälle jalostettujen luomutuotteiden suhteen.

”Lähialueella vähäinen tarjonta, luomutuottajat toisivat tuotteitaan enempi tietoisuuteen.”
(ruokapalveluyöntekijä, Etelä-Pohjanmaa)

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Sekä kotimaisuuden että paikallisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Ruokailijoiden näkökulmasta myös lähellä tuotettujen raaka-aineiden merkityksen nähtiin entisestään vahvistuvan. Luomun käytön lisää-

tymiseen uskottiin vahvasti. Tuontiraaka-aineiden osuuden julkisista elintarvikehankinnoista taas vastaavasti uskottiin laskevan. Myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Valitettavasti oli, että elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin hieman laskevan lähivuosina. Kunnallisten hankintojen päätöksentekovallan uskottiin pysyvän lähes entisellään. Useimmat kunnat kuuluivat joko pienempään tai isompaan hankintarenkaaseen ja osa vastaajista totesi, että luomutuotteiden lisääntyminen riippuu pitkälti myös hankintarenkaan tarjonnasta, mutta myös suurkeittiön tarpeisiin sopivien tuotteiden lisääntymisestä.

”Tuotteiden saatavuus, sopivuus suurkeittiöön, tuotteiden jalostusaste suurkeittiötuotteiksi.”
(ruokapalveluyöntekijä, Etelä-Pohjanmaa)

3.1.4 LUOMUTUOTANNON ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Etelä-Pohjanmaalla maataloudella on kokonaisuudessaan merkittävä vaikutus maakunnan talouteen ja työllisyyteen (Viitaharju, ym., 2014). Luomutuotannon osuus Etelä-Pohjanmaan koko maataloudesta on vielä melko alhainen, mutta silti luomutuotannolla on selvä vaikutus maakuntaan työllisyyden ja talouden näkökulmasta (ks. taulukko 5). Etelä-Pohjanmaalla luomutuotannon vaikutus alueen työllisyyteen on laskelmien mukaan kokonaisuudessaan 615 henkilötyövuotta, kun otetaan huomioon myös kerroinvaikutukset. Maakunnan työllisistä se käsittää 0,71 prosenttiyksikköä. Vastaavasti vaikutus maakunnan talouteen eli alueelliseen bruttokansantuotteeseen on laskelmien mukaan yhteensä 100 miljoonaa euroa, mikä on 1,77 prosenttiyksikköä maakunnan bruttokansantuotteesta. Tuotantosunnitain tarkasteltuna luomumaidontuotannolla on suurimmat vaikutukset Etelä-Pohjanmaan työllisyyteen ja talouteen; noin 280 henkilötyövuotta ja 45 miljoonaa euroa. Myös luomupeltokasvituotannolla ja luomulihantuotannolla on selvä vaikutus maakunnan talouteen ja työllisyyteen. Peltokasvituotanto työllistää kerroinvaikutuksineen noin 210 henkilötyövuotta, ja sen vaikutus alueen BKT:hen on 37 miljoonaa euroa. Lihantuotannon työllisyysvaikutus kerroinvaikutuksineen on 120 henkilötyövuotta ja talousvaikutus 17 miljoonaa euroa. Luonnonmukaisen puutarhatuotannon vaikutus Etelä-Pohjanmaan talouteen ja työllisyyteen on nykyisellään hyvin pieni. Etelä-Pohjanmaalla luomupuutarhatuotanto onkin vielä niin pientä toimintaa, että sen vaikutuksista suurin osa niin sanotusti katoaa suureen aluetalouteen.

Taulukko 5. Etelä-Pohjanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,24	211	0,65	37
Lihantuotanto	0,14	120	0,31	17
Maidontuotanto	0,32	281	0,80	45
Puutarhatuotanto	0,00	3	0,01	0,4
Yhteensä	0,71	615	1,77	100

Hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoite kasvattaa luomuviljelyn alan osuutta nykyisestä noin kymmenestä prosentista 20 prosenttiin koko peltoalasta vuoteen 2020 mennessä tietäisi toteutuessaan muutoksia alueiden talouteen ja työllisyyteen. Itse luomualan kasvu tietäisi noin 35 henkilötyövuoden kasvua Etelä-Pohjanmaan työllisyyteen ja kahdeksan miljoonan euron korotusta maakunnan talouteen (ks. taulukko 6). Luomualan kasvu tarkoittaisi käytännössä kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan vähenemistä, millä olisi selvät negatiiviset vaikutukset maakuntaan: 120 henkilötyövuoden lasku työllisyyteen ja 15 miljoonan euron lasku aluetalouteen. Kun otetaan huomioon sekä luomualan kasvu että tavanomaisen peltoalan lasku, tietäisi se näillä olettamilla maakunnan talouteen noin seitsemän miljoonan euron ja työllisyyteen noin 85 henkilötyövuoden laskua nykytilanteeseen nähden vuoteen 2020 mennessä. Tämä tarkoittaisi maakunnan talouteen ja työllisyyteen noin miljoonan euron ja 12 henkilötyövuoden laskua vuosittain vuosien 2013–2020 välillä.

Tämä negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa: luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisien peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun

ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, joten luomuoistojen kasvu vaikuttaisi kotitalouksien muuhun kulutukseen jäävän rahan määrään, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset, jolloin yhteisvaikutus jäisi negatiiviseksi. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonempi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyyn vastanneet Etelä-Pohjanmaan luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon laskevan yhdeksän prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi noin kolmen miljoonan euron laskua maakunnan talouteen ja viiden henkilötyövuoden laskua Etelä-Pohjanmaan työllisyyteen, kun otetaan

Taulukko 6. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,05	35	0,14	8
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,14	-120	-0,27	-15
Yhteisvaikutus	-0,11	-85	-0,12	-7

myös kerroinvaikutukset huomioon (ks. taulukko 7). Näin ollen arvioiden toteutuessa Etelä-Pohjanmaalle olisi tiedossa pientä negatiivista kehitystä

aluetaloutteen vuosien 2014 ja 2020 välillä johtuen lähinnä muutamista lopettavista ja tavanomaiseen tuotantoon siirtyvistä luomutiloista.

Taulukko 7. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

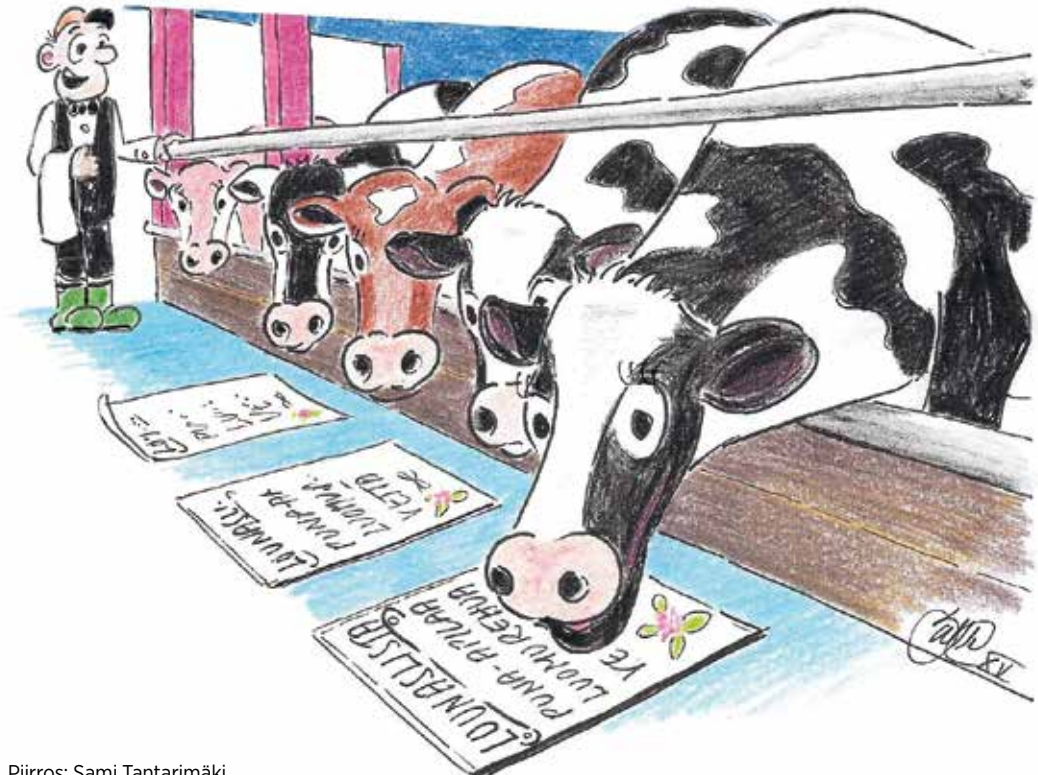
Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo laskee 9 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	-0,006	-5	-0,05	-3

3.2 ETELÄ-SAVO

3.2.1 LUOMUTUOTANTO ETELÄ-SAVOSSA

Etelä-Savossa toimi vuonna 2014 yhteensä 259 alkutuotannon luomutoimijaa. Maakunnan luomutilat ovat kooltaan keskimäärin noin 38 hehtaaria, mikä on selvästi alle koko maan luomutilojen keskiarvoon, noin 51 hehtaaria. Etelä-Savon peltoalasta 13,5 prosenttia oli luomuviljeltyä vuonna 2014, mikä tarkoittaa noin 9 650 hehtaaria luomuviljeltyä peltoalaa. Edelliseen vuoteen nähden luomuala on kasvanut kolme prosenttia. (Evira, 2015)

Etelä-Savon luomualasta noin puolet, yli 4 600 hehtaaria, oli nurmen tuotannossa vuonna 2014. Muiden kasvien tuotannossa oli lähes 950 hehtaaria, kesantona noin 830 hehtaaria, seosviljan tuotannossa noin 600 hehtaaria ja luomukauran tuotannossa noin 590 hehtaaria. Edellisestä vuodesta luomuherneen tuotantoala on laskenut noin sata prosenttia, mutta luomuoхран tuotanto on kasvanut hieman yli sata prosenttia. Tärkeimpien puutarhakasvien osalta suurin luomuhyväksytty tuotantoala on mansikan tuotannossa, noin 21 hehtaaria. Porkkanan luomuala on noin 17 hehtaaria,

Piirros: Sami Tantarimäki

sipulin ja kaalien reilut 10 hehtaaria. Etelä-Savossa tuotetaan lähes kolmasosa Suomen luomusipuleista ja noin 40 prosenttia maamme luomukaaleista. Muiden puutarhakasvien tuotantoalat jäävät alle kymmeneen hehtaariin. Luomusipulin tuotanto on kasvanut Etelä-Savossa edellisvuodesta eniten, 25 prosenttia. (Evira, 2015)

Etelä-Savossa tuotettiin luomueläimiä 52 tilalla vuonna 2014. Maakunnassa on muihin maakuntiin verrattuna eniten luomuhevosiä (4 kpl) ja kolmanneksi eniten luonnonmukaisia mehiläisten pesiä (763 pesää). Muista luomueläimistä määrällisesti eniten on emolehmiä (809 kpl), uuhia (631 kpl) ja alle 8 kuukauden ikäisiä nautoja (510 kpl). Esimerkiksi luonnonmukaisia sikoja ja siipikarjaa ei tuoteta maakunnassa lainkaan. (Evira, 2015)

3.2.2 LUOMUTUOTTAJILLE LÄHETETYN KYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Etelä-Savossa oli vuonna 2014 yhteensä 259 luomutilaa, joista 165 (63,7 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 53 tilalta, mikä vastaa 20 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden luomuhyväksyty peltoala oli vuonna 2014 yhteensä 2 795 hehtaaria, mikä tarkoittaa 29 prosenttia koko maakunnan luomualasta. Kyselyyn vastanneiden tilojen keskimääräinen luomuala oli 53 hehtaaria, mikä on koko maakunnan keskimääräistä tilakokoa (38 hehtaaria) selvästi suurempi. Yli puolella kyselyyn vastanneista tiloista oli peltokasvituotantoa (37 tilaa). Lihantuotantoa oli 14 tilalla, puutarhatuotantoa kahdeksalla tilalla ja maidontuotantoa kolmella tilalla. Etelä-Savosta ei tullut yhtään vastausta kananmunantuottajilta, koska luonnonmukaista siipikarjaa ei maakunnassa tuoteta. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin kaikki tilan tuotantosuunnat, mutta vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Etelä-Savon osalta tuottajakyselyyn vastanneiden tilat ovat siirtyneet luomutuotantoon vuosien 1976 ja 2011 välillä. Vastaajien tiloista neljä siirtyi luomutuotantoon 1970- ja 1980-luvuilla. Lähes puolet kyselyn tiloista siirtyi luomuun 1990-luvulla ja lähes yhtä suuri osa vuoden 2000 jälkeen. Tärkeimmäksi syyksi luomutuotantoon siirtymiselle mainittiin ekologisuus/kestävyys. Yli puolet vastanneista valitsi tämän vaihtoehdon kahden tärkeimmän syyn joukkoon. Lähes puolet vastaajista valitsi pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus -vaihtoehdon tärkeimmäksi tai toiseksi tärkeimmäksi syyksi luomutuotantoon siirtymiselle. Tärkeinä syinä pidettiin myös terveel-

lisyttä/puhtautta sekä tukia. Tarkennuksissa tuli esiin lisäksi muun muassa kannattavuus, ideologia ja kiinnostus syinä luomutuotantoon siirtymiseen.

”Luomumaatalous on kokonaisvaltaista maataloutta, siinä ajatellaan pitemmällä aikavälillä kuin yksi vuosi.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

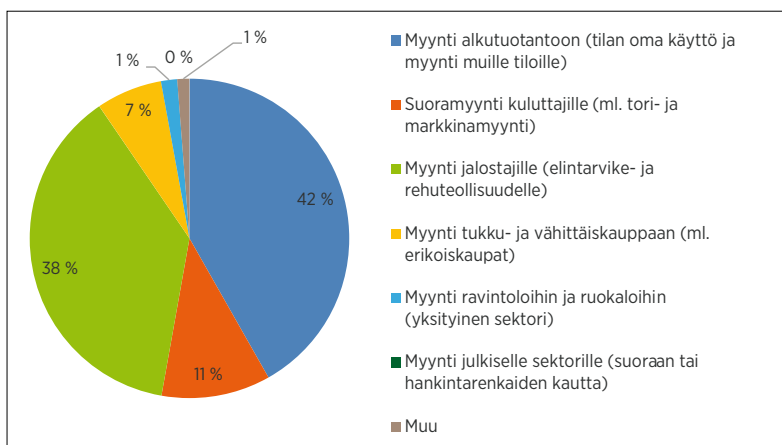
”Luomuun siirtyminen mahdollisti tilan pysymisen kannattavana.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

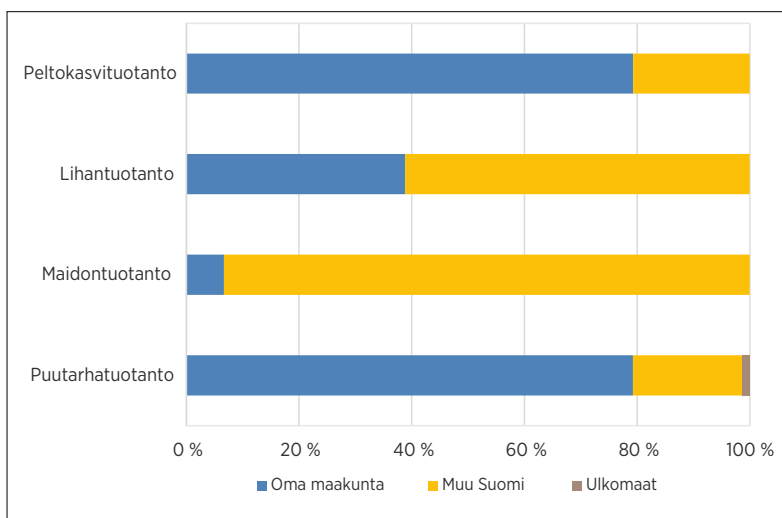
Lähes 20 prosenttia tuottajakyselyyn vastanneista eteläsavolaisista (10 tilaa) ilmoitti tilallaan olevan luonnonmukaista vähäistä valmistusta eli maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Tämä vähäinen valmistus Etelä-Savossa käsittää muun muassa mehujen valmistusta, vihannesten kuorimista, kasvien pilkkomista, marjojen pakkaamista, leivän tekoa ja lihanleikkuuta. Vain yhdellä tilalla koko alkutuotanto jatkojalostetaan eteenpäin. Muilla tiloilla vain osa omasta tuotannosta jatkojalostetaan tilalla.

Kyselyn tulosten perusteella luomutuotannosta suurin osuus (42 %) myydään alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille (ks. kuvio 5). Lähes yhtä suuri osuus (38 %) myydään jalostajille. Suoramyytinä kuluttajille menee 11 prosenttia ja kauppaan 7 prosenttia. Myynti yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin on hyvin vähäistä, ja julkiselle sektorille myyntiä ei ole lainkaan. Alueittain tarkasteltuna kaikki tuotantosuunnat huomioiden omaan maakuntaan myydään kaksi kolmasosaa luomutuotannosta. Loppu kolmannes tuotannosta myydään muualle Suomeen. Ulkomaan viennin osuus on vain 0,2 prosenttia. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna sekä peltokasvituotannossa että puutarhatuotannossa oman maakunnan osuus on suuri, lähes 80 prosenttia (ks. kuvio 6). Lihantuotannosta omaan maakuntaan jää vajaat 40 prosenttia ja loput myydään muualle Suomeen. Maidontuotanto myydään enimmäkseen muualle Suomeen, omaan maakuntaan jää seitsemän prosenttia tuotannosta. Ainoastaan puutarhatuotannossa on hieman ulkomaan vientiä, vientiin menee yksi prosentti tuotannosta. Puutarhatuotannosta suurin osa myydään omaan maakuntaan, lähes 80 prosenttia.

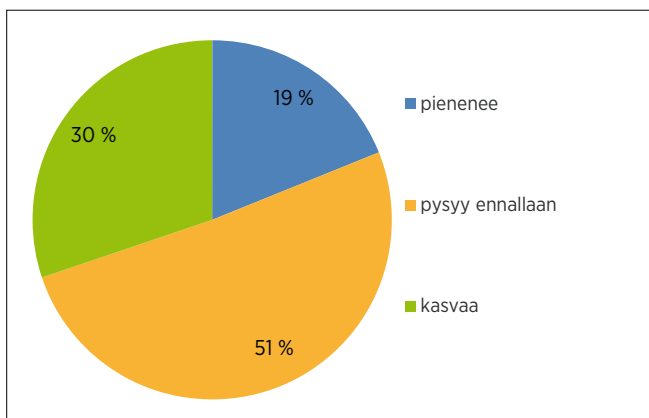
Luomutuottajilta tiedusteltiin kyselyn avulla myös tulevaisuudesta. Kyselyyn vastanneista 19 prosenttia arvioi, että heidän luomutuotantonsa arvo pienenee vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 7). Hieman yli puolet arvioi tuotantonsa arvon pysyvän vuoden 2014 tasolla vuoteen 2020 saakka. Noin 30 prosenttia vastanneista arvioi tuotantonsa

Kuvio 5. Etelä-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 6. Etelä-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 7. Etelä-Savon luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

arvon kasvavan vuoteen 2020 mennessä. Kaikkien Etelä-Savon luomutuottajien tulevaisuuden arvioiden perusteella heidän tuotantonsa arvo kasvaisi neljä prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Neljä tuottajaa ilmoitti tuotantonsa loppuvan kokonaan. Kasvuvariot olivat pääosin melko pieniä, suurin kasvuvario oli 51–60 prosenttia. Syyksi lopettamiselle mainittiin muun muassa eläköityminen, rikkakasvit ja byrokratia. Kyselyn tulosten perusteella luomutuotanto kasvaisi siis Etelä-Savossa hieman nykyisten tuottajien toimesta. Suurempi kasvu vaatisi tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon siirtymistä.

Luomutuottajakyselyyn vastanneiden eteläsvolaisten tuottajien mukaan merkittävimmät tekijät ja ilmiöt, jotka vaikuttavat luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä ovat etenkin viljelijöiden terveys ja ikääntyminen, jatkajien löytäminen tilalle, hintataso, yleinen kannattavuus, byrokratia ja tuet. Nämä tekijät esiintyivät useissa vastauksissa. Vastauksissa mainittiin myös sopimustuotanto, jonka seurauksesta tuotanto jatkuu ainakin tulevat vuodet samanlaisena. Rikkakasvien torjunnan hankaluuden katsottiin olevan luomutuotantoa vähentävä tekijä. Vaikutuksia katsottiin olevan myös lainan korkojen muutoksella, luomutuotteiden arvostuksen nousulla, peltoalan riittävyydellä sekä maavuokrien muutoksella.

”Heikko terveys, jonka vuoksi jouduttaneen lopettamaan tuotanto.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

”Byrokratian kasvaessa innostus hiipuu, mikäli kysyntä kasvaa ja talous elpyy voi tuotantoa lisätä.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

Luomutuottajilta kysyttiin myös sitä, mitä tulisi tehdä ja tapahtua, jotta yhä useampi tila siirtyisi luomutuotantoon. Useimmissa vastauksissa tärkeimmiksi tekijöiksi listattiin hinnan nouseminen sekä byrokratian vähentäminen. Kyselyn mukaan luomutuotannon tukia pitäisi vähentää ja tuottajan tulon pitäisi siirtyä enemmän tuottajahintaan. Yhdessäkään vastauksessa ei ehdotettu tukien nostamista. Esiin nousi myös luomun imagon parantaminen tuottajien keskuudessa, siirtymävaiheen tukeminen, tuottajien koulutus ja tiedottaminen, tavanomaisen viljelyn heikkouksista raportoiminen ja se, että tavanomaisia suomalaisia tuotteita ei enää markkinoitaisi ”puhtaina”. Myös lannoitteiden hintojen kasvamisen arvioitiin nostavan tilojen intoa siirtyä luomutuotantoon. Yhtenä merkittävä-

nä tekijänä pidettiin myös sitä, että luomuketjun yhteistyö toimisi saumattomasti. Vastauksista ilmeni myös jonkin verran kyseenalaistamista siitä, miksi luomutuotantoa pitäisi vielä nykyisestä lisätä.

”Lisää esimerkkejä onnistumisista, lisää myyntiä, lisää positiivista virettä joka osaltaan tulee siitä että yhteistyö toimii ja voidaan vaikuttaa omaan elämään ja toimeentuloon. Lisää avoimuutta ettei uusien tarvitse tehdä samoja virheitä.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

”Kaupan pitäisi tulla vastaan. Tiedostaa enemmän sitä asiaa, reilua kauppaa. Tämän päivän kuluttajat arvostaa, nuoret, luomuruokaa, mutta rakenne pitää saada sellaiseksi, että kaikilla olisi taloudellisesti mahdollista ostaa myös sitä. Paljon puhetta, mutta...”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

”Tutkia tehoviljelyn vaikutukset ihmisten henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

Lisäksi luomutuottajilta kysyttiin, miten luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää. Useissa vastauksessa toistui se, että ketjun toimijoille tulisi järjestää sesonkiajan ulkopuolella koulutusta tai muunlaisia epävirallisia tapahtumia. Luomutuottajien mukaan yhteistyötä edistäisi se, etteivät ketjun toimijat käyttäisi valtaa tai määräävää markkina-asemaa neuvotteluissa. Yhteistyötä voitaisiin lisätä myös perustamalla tuottajaosuuskuntia ja sillä, että kaikki ketjun osapuolet toimisivat joustavasti ja erityisesti kauppa kohtuullistaisi omaa osuuttaan kuluttajahinnasta. Joissain vastauksissa ilmeni myös, että ketjussa ei ole riittävästi toimijoita. Esimerkiksi luomuvaskoille ei löytynyt aina kasvatuspaikkaa tai luomulampaalle ei ollut teurastuspaikkaa. Ketjun toimijoiden välistä luottamusta pidettiin tärkeänä yhteistyön lisäämisessä. Eräästä vastauksesta kävi ilmi, että tuottajan muiden töiden ohella ei yhteistyöhön ja sen lisäämiseen enää jäänyt aikaa.

”Avoimella keskustelulla, tosiasioiden toteamisella, syyttelyn karsimisella, yhteistyön lisäämisellä. Kysytään ensin, miten tämän sinun mielestäsi saisi toimimaan jne.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

”Eri osapuolten oltava neuvottelupöydässä tasavahvuisia, jotta yksi osapuoli ei voi painostaa toista tai luistaa sopimuksista.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

Kysely antoi luomutuottajille mahdollisuuden kommentoida vapaasti ja antaa mielipiteitä luomutuotantoon ja kyselyyn liittyen. Vapaiden kommenttien perusteella luomutuottajat pääsääntöisesti pitävät luomutuotantoa hyvänä tuotantotapana, eikä siirtyminen luomuun ole ainakaan kaduttanut tuottajia. Byrokratia tuntuu harmittavan luomuviljelijöitä ja hidastavan luomutuotannon kasvua. Myös vapaissa kommentteissa toivottiin, että tuottajien tulot muodostuisivat enemmän tuotteiden hinnoista kuin tukieuroista.

”Minulle luomu on paras tapa, elämäntapa, mielekäs. En näe muita toteutusvaihtoehtoja, tekemisellä pidän itseni kunnossa.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

”Luomutuotanto on kestävä tapa tuottaa turvallisia elintarvikkeita maassamme. Määräysten ja säännösten lisääntyminen jarruttaa myönteistä ”Luomu-kehitystä”.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

Kuva: Merja Haapanen

3.2.3 KUNTAPÄÄTTÄJILLE LÄHETETYN KYSelyn TULOKSIA

Etelä-Savon maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 14 kuntaa. Kyselyt lähtivät maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 60 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin Etelä-Savossa yhteensä 15 kappaletta, kaikkiaan 12 eri kunnasta. Eteläsavolaisista vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalveluyöntekijöitä, mutta esimerkiksi hankinnoista vastaavilta henkilöiltä ei saatu kyselyyn yhtään vastausta.

Tärkeimmät päätöksiin vaikuttavat tekijät julkisissa elintarvikehankinnoissa olivat eteläsavolaisten kuntapäätäjien mukaan ruoan hyvä maku sekä mahdollisuus tarjota suurkeittiöissä turvallista ruokaa. Myös asetetussa budjetissa pysyminen ja logistiikan hoituminen tavarantoimittajan puolelta suurkeittiöiden tarpeiden mukaan nähtiin melko tärkeänä. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi katsottiin mahdollisuus hankkia luomutuotteita, mahdollisuus suoraan kontaktiin myyjän kanssa sekä se, että ruoka on valmistettu alueen tai maakunnan oman perinteen mukaisesti. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, eteläsavolaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostui tuotannon tarkka valvonta sekä tuotteiden korkeampi hinta verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin. Luomusta ollaan kyselyn mukaan valmiita maksamaan keskimäärin noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisista tuotteista.

Suurin osa kyselyn vastaajista (9 vastaajaa 15:stä) ilmoitti kunnassaan käyttävän luomutuotteita. Näiden käyttäjäkuntien keskiarvo luomutuotteiden käytölle oli hieman yli 4 prosenttia kokonaiselintarvikehankinnoista. Useimmin julkisissa keittiöissä käytetyt luomutuotteet olivat Etelä-Savossa puurohiutaleet, rasvaton piimä sekä leipä ja tietyt marjat. Näiden lisäksi myös luonnontuotteet, kuten järvikala, saivat useita mainintoja. Vaikka useimpien vastaajien kunnissa käytettiin luomua, sitä ei vastaajien mukaan kuitenkaan yleensä käytetty varsinaisena hankintakriteerinä elintarvikehankinnoissa: vain kaksi vastaajaa ilmoitti luomun olevan hankintakriteerinä. Tahtoa luomun suosimiseen Etelä-Savosta löytyi, mutta luomun osuuden hitaaseen kasvuun syitä olivat vastaajien mukaan mm. huono saatavuus, alhainen jalostusaste ja suppea valikoima.

”Hahua kotimaisen luomutuotteen käyttöön olisi mutta tarjonta huonoa. Lisäksi jatkojalostus haluttuun käyttöasteeseen lähes olematonta.”

(ruokapalveluyöntekijä, Etelä-Savo)

Vastaajilta tiedusteltiin syitä luomutuotteiden käytölle. Eteläsavolaisten kuntapäätäjien vastauksissa korostuivat luomuruoan terveellisyys ja puhtaus,

luomutuotteiden määrän lisääntyminen sekä kotimaisuus. Yksi vastaaja ilmoitti, että luomutuotteita on melko rajatusti saatavilla ja valikoimat ovat suppeita, eikä hän nähnyt oleellista eroa kotimaisiin tavanomaisesti tuotettuihin tuotteisiin verrattuna. Luottamushenkilöt ovat olleet Etelä-Savossa vastaajien mukaan kaikkein aloitteellisimpia luomun lisäämisen suhteen. Eräs vastaaja kommentoi, että lähes kaikki eri tahot ovat viime aikoina olleet aloitteellisia lähinnä kotimaisten raaka-aineiden käytön suhteen. Luomun suhteen aktiivisuutta kuitenkin löytyi, mutta myös ongelmaksi koettiin esimerkiksi alhainen jatkojalostusaste sekä suppea valikoima.

Vastaajilta tiedusteltiin, valitsisivatko he kuntasektorille hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen vai ulkomaisen luomutuotteen, jos tuotteiden hinta olisi sama. Kaikki vastaajat kertoivat valinnan kohdistuvan kotimaiseen ei-luomutuotteeseen. Perusteluina valinnalle esitettiin mm. korkea luottamus kotimaisiin elintarvikkeisiin, työvoimavaikutukset kotimaassa, lyhemmat kuljetusmatkat sekä puhdas kasteluvesi.

”Kotimaisen, sillä kotimainen ei-luomu on puhtaampaa kuin ulkolainen luomutuote ja kuljetuksista tulevat ympäristö yms. vaikutukset ovat pienempiä.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Savo)

”Elintarvikehankinnoissa suurin painoarvo kotimaisuudella, sen jälkeen paikallisuudella, edellyttäen, että laatu-hinta-saatavuus ovat kohdillaan. Luomu tulee kyseeseen vasta sen jälkeen edellyttäen, että tuote täyttää myös tavanomaiselle tuotteelle asetetut kriteerit ja sen hankinta ei vaadi erillistä työtä.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Savo)

Luomun käytön imagollisen hyödyntämisen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin vielä nykyään melko vähäisenä, mutta joka tapauksessa yleensä positiivisena, myönteistä mielikuvaa kunnasta rakentavana tekijänä. Vastaajien joukosta löytyi kuitenkin mielipiteitä, että luomun käytöllä ei ole mitään merkitystä kunnan imagolle. Muutama kuntapäätäjäkyselyn eteläsavolainen vastaaja uskoi, että luomun merkitys kuntien markkinoinnissa tulee kuitenkin nousemaan lähitulevaisuudessa.

”Tulee olemaan nouseva trendi tulevaisuudessa.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Savo)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittäviksi tekijöiksi nousivat Etelä-Savossa vastaajien mukaan luomutuotteiden epätasainen tarjonta, luomutuotteiden kallis hinta ja käytettävissä olevat niukat määrärahat. Vapaissa kommentoissa korostettiin tarjolla olevien luomuraaka-aineiden vaikeaa saatavuutta. Asenteellisten asioiden taas nähtiin estävän luomun hankintaa kuntakeittäihin kaikkein vähiten. Eli sekä suurkeittiöhenkilökunnan että kuntapäätäjien asenteiden uskottiin olevan kunnossa. Lisäksi kuntaorganisaation tavoitteet ruokapalvelujen kehittämisessä katsottiin olevan lähinnä asiaa edistävä tekijä eikä estävä.

Luomutuotteiden saaminen julkisiin ammattikeittäihin enenevässä määrin vaatii kyselyyn vastaajien mukaan kuitenkin vielä paljon toimenpiteitä, vaikka asenteet olisivatkin kunnossa. Lisäksi vuosia velloneet sote-keskustelut mutkistivat muutamien vastaajien mielestä kuntien ruokapalvelujen järjestämistä tulevaisuudessa. Eräs eteläsavolainen vastaaja totesi luomun olevan hyvä lisä elintarvikehankintoihin. Jos hankinnoissa saadaan perustasolla turvattua kotimaiset raaka-aineet ja sen jälkeen vielä jää määrärahoja, niitä voi sitten käyttää luomun ostamiseen. Toki tarjonnan ja kysynnän on vastattava toisiaan sekä ajallisesti että määrällisesti.

”Toivoisin lisää aktiivisuutta tuottajilta luomutuotteiden saamiseksi suurkeittäisiin = jalostusaste, varma saatavuus, tuotteiden tarjoaminen.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Savo)

Kuntapäätäjiä pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Sekä kotimaisuuden että paikallisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Ruokailijoiden näkökulmasta myös lähellä tuotettujen raaka-aineiden merkityksen nähtiin entisestään vahvistuvan. Suurkeittiöiden ja tuottajien välisen tuotekehitysyhteistyön uskottiin myös kasvavan nykyisestä, mikä tietäisi entistä räätälöidympiä tuotteita ammattikeittiöiden tarpeisiin. Tuontiraaka-aineiden osuuden julkisista elintarvikehankinnoista taas vastaavasti uskottiin laskevan. Myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Valitettavaa oli, että elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin hieman laskevan lähivuosina. Raha ja kuntaliitokset kulkivat joidenkin vastaajien mukaan käsi kädessä.

3.2.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Etelä-Savossa luomulla on selkeä vaikutus maakunnan imagoon sekä matkailuun, mutta myös talouteen ja työllisyyteen. Laskelmien perusteella luomutuotannon työllisyysvaikutukset Etelä-Savossa ovat kokonaisuudessaan ja kerroinvaikutuksineen noin 160 henkilötyövuotta, mikä käsittää 0,25 prosenttiyksikköä alueen työllisistä (ks. taulukko 8). Luomutuotannon vaikutus maakunnan talouteen on 36 miljoonaa euroa, mikä on noin 0,85 prosenttiyksikköä Etelä-Savon BKT:stä. Tuotantosuunnitain tarkasteltuna vaikutukset jakautuvat melko monipuolisesti eri tuotantosuuntiin. Suurin vaikutus on luomupeltokasvituotannolla, noin 60 henkilötyövuotta ja 15 miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutukset ovat hieman pienemmät, lähes 50 henkilötyövuotta ja yhdeksän miljoonaa euroa. Myös luomulihan- ja luomupuutarhatuotannon vaikutukset ylittävät 20 henkilötyövuoden työllisyysvaikutuksen ja muutaman miljoonan euron talousvaikutuksen Etelä-Savossa.

Jos hallituksen luomualan kehittämisohjelman tavoite nostaa luomuviljelty ala 20 prosenttiin koko peltoalasta vuoteen 2020 mennessä toteutuisi, tarkoittaisi se muutoksia alueiden talouteen ja työllisyyteen. Pelkkä luomualan kasvu tavoiteltuun 20 prosenttiin johtaisi Etelä-Savossa noin viiden henkilötyövuoden kasvuun työllisyyden osalta ja kahden miljoonan euron kasvuun maakunnan talou-

den osalta vuosien 2013 ja 2020 välillä (ks. taulukko 9). Luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallinen määrä. Tavanomaisen peltoalan lasku luomualan kasvun verran tietäisi 30 henkilötyövuoden tappiota maakunnan työllisyyteen ja viiden miljoonan euron laskua Etelä-Savon talouteen nykytilanteeseen verrattuna. Kun huomioidaan sekä luomualan kasvu että siitä johtuva tavanomaisen peltoalan lasku, tietäisi se Etelä-Savon työllisyyteen 25 henkilötyövuoden laskua nykyisestä ja kahden miljoonan euron laskua talouteen vuoteen 2020 mennessä. Tämä tarkoittaisi vuositasolla 0,3 miljoonan euron laskua maakunnan talouteen ja neljän henkilövuoden laskua työllisyyteen vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Edellisen maakunnan tapaan tämä negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osin siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) jää usein pienemmäksi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun ja sitä kautta myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, mikä vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuo-

Taulukko 8. Etelä-Savon luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnitain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,10	61	0,37	15
Lihantuotanto	0,04	28	0,16	7
Maidontuotanto	0,07	47	0,22	9
Puutarhatuotanto	0,04	23	0,11	4
Yhteensä	0,25	159	0,85	36

Taulukko 9. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljellyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	5	0,04	2
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,05	-30	-0,11	-5
Yhteisvaikutus	-0,05	-25	-0,06	-2

Taulukko 10. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 4 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,000	0	0,009	0,4

tannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset, jolloin yhteisvaikutus jäisi negatiiviseksi. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole alueloudun näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Eteläsavolaiset tuottajakyselyyn vastanneet luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan keskimäärin neljä prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä. Tämän arvion toteutuminen tietäisi lähes puolen miljoonan euron kasvua maakunnan talouteen, kun otetaan myös kerroinvaikutukset huomioon (ks. taulukko 10). Ennusteen toteutuminen ei vaikuttaisi juuri lainkaan maakunnan työllisyyteen.

3.3 HÄME

Hämeen ELY-alueeseen kuuluu kaksi maakuntaa: Kanta-Häme sekä Päijät-Häme. Maakuntia tarkastellaan tässä raportissa yhdessä johtuen siitä, että luomutuotanto tilastoidaan Eviran toimesta vain ELY-keskuksittain.

3.3.1 LUOMUTUOTANTO HÄMEESSÄ

Hämeen alueella toimi vuonna 2014 yhteensä 182 alkutuotannon luomutoimijaa. Luomutilojen keskimääräinen tilakoko on noin 47 hehtaaria, mikä on muutaman hehtaarin pienempi kuin koko Suomessa keskimäärin. Hämeen peltoalasta vain 4,4 prosenttia on luomuviljeltyä, mikä vastaa noin 8 200 hehtaaria. Hämeessä luomuviljellyn peltoalan osuus alueen koko peltoalasta on koko maan alhaisin. Luomuala on kuitenkin kasvanut edelliseen vuoteen nähden seitsemän prosenttia. (Evira, 2015).

Hämeen luomuviljellystä alasta noin 2 900 hehtaaria on nurmen tuotannossa, noin 1 400 hehtaaria kesantona ja noin 1 250 hehtaaria kauran tuotannossa. Edellisvuoteen nähden luonnonmu-

Kuva: Susanna Kujala

kaisen ohran ja herneen tuotannot ovat kasvaneet eniten, molemmissa kasvu oli noin 160 prosenttia. Perunan ja tärkeimpien puutarhakasvien osalta suurimmat luomuhyväksytyt tuotantoalat ovat perunan (23 hehtaaria), mansikan (21 hehtaaria) ja mustaherukan tuotannossa (noin 11 hehtaaria). Hämeessä luomumansikan tuotantoala on alueittain tarkasteltuna Suomen suurimpia. Suurin muutos edellisvuoteen nähden on tapahtunut kaalien, perunan ja porkkanan tuotannossa, joissa kaikissa luonnonmukainen tuotantoala on laskenut yli 20 prosenttia. (Evira, 2015).

Hämeessä tuotettiin luomueläimiä 35 tilalla vuonna 2014. Munivia kanoja tuotetaan alueella Suomen kolmanneksi eniten (11 748 kpl). Hämeen muista luomueläimistä määrällisesti eniten on emolehmiä (771 kpl), uuhia (661 kpl) ja hiehoja (448 kpl). Myös luonnonmukaisia mehiläisenpesiä on Hämeessä melko paljon (402 pesää). (Evira, 2015).

3.3.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Hämeessä oli vuonna 2014 yhteensä 182 luomutilaa, joista 127 (69,8 %) oli antanut luvan yhteystietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 37 tilalta, mikä käsittää 20 prosenttia alueen luomutiloista. Kanta-Hämeen puolelta vastauksia oli 15, ja Päijät-Hämeestä 22. Kyselyyn vastanneiden yhteenlaskettu luomuuala Hämeessä oli 1731 hehtaaria vuonna 2014, mikä vastaa 21 prosenttia alueen luomuviljellystä alasta. Kyselyyn vastanneiden osalta alueen luomutilojen keskimääräinen tilakoko on 48 hehtaaria, mikä on hyvin lähellä Hämeen kaikkien luomutilojen keskimääräistä tilakokoa, mutta on hieman koko Suomen tilakokoa pienempi. Luomutuottajakyselyyn vastanneista 29 tilalla oli peltokasvituotantoa, 11 tilalla puutarhatuotantoa ja seitsemällä tilalla lihantuotantoa. Kanamunantuottajia oli vastaajissa yhteensä kolme. Maitotuotantoa oli vain yhdellä kyselyyn vastanneella tilalla, mistä johtuen maitotuotanto raportoidaan kyselyn osalta yhdessä lihanuotannon kanssa. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin kaikki tilojen tuotantosuunnat, mutta vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Tuottajakyselyyn vastanneet hämäläiset tilat siirtyivät luomutuotantoon vuosien 1970 ja 2014 välillä. Neljä tilaa (yli 10 % vastanneista) siirtyi luomutuotantoon jo 1970- ja 1980-luvuilla. Lähes puolet kyselyn tiloista siirtyi luomuun 1990-luvulla. Tärkeimmiksi syiksi luomutuotantoon siirtymi-

selle mainittiin pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus sekä ekologisuus/kestävyys. Nämä kaksi vaihtoehtoa erottuivat selvästi tärkeimpinä syinä: ensiksi mainittu oli yli puolella vastaajista kahden tärkeimmät syyn joukossa ja toiseksi mainittu hieman alle puolella. Tuotteista saatava parempi hinta sekä terveellisyys mainittiin myös muutamassa vastauksessa. Tarkennuksissa tuli esiin lisäksi aatteelliset syyt, kannattavuus, Kemiran myynti, maiden huono kunto, koulutukset sekä epävarmuus tulevasta.

”Yksi tärkeimmistä syistä oli Kemiran myynti Yaralle. Toki ei voi väheksyä – kannustavia koulutuksia.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Päijät-Häme)

”Maatila on ollut suvun hallussa vuodesta 1789 lähtien ja sillä on harjoitettu maanviljelystä. Aikoinaan isäni huomasi, että luomuviljely on mielenkiintoinen ja järkevä sekä kannattava tapa harjoittaa maanviljelyä. Luomuviljelyn avulla voidaan säilyttää Suomen maaperällä alkuperäinen viljelykulttuuri. Näissä isäni jättämässä jäljissä olen itse jatkanut vuodesta 2013 lähtien ja tulen myöskin jatkamaan.”

(alle 25-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

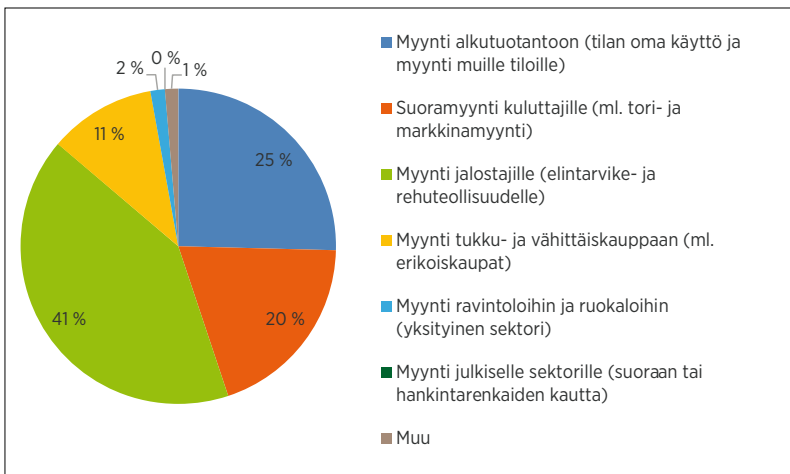
Hämeen alueelta kyselyyn vastanneista luomutiloista 11 prosenttia (viisi tilaa) ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja neljä näistä tiloista kuuluu sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä, esimerkiksi jauhojen valmistusta ja kasvien kuorimista. Nämä viisi vähäisen valmistuksen tilaa muun muassa pakkaavat lihaa, valmistavat makkaraa, pakastavat marjoja ja valmistavat jauhoja. Kaikilla näillä tiloilla jatkojalostetaan alle 15 prosenttia tilan luomutuotannosta.

Kyselyn tulosten perusteella Hämeen luomutilat myyvät tuotannostaan suurimman osuuden jalostajille (41 %) (ks. kuvio 8). Neljännes myynnistä menee alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille. Viidennes myydään suoramyyntinä kuluttajille. Kauppaan myydään keskimäärin 11 prosenttia luomutuotannosta. Muihin markkinanaviin myynti on hyvin vähäistä tai sitä ei ole lainkaan. Alueittain tarkasteltuna Hämeen luomutuotannosta kaksi kolmannesta myydään omaan maakuntaan ja loput muualle Suomeen. Vientiä ulkomaille ei kyselyn tulosten perusteella ole lainkaan suoraan luomutiloilta. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna oman maakunnan osuus on suurin kanamunantuotannossa, yli 90 prosenttia (ks.

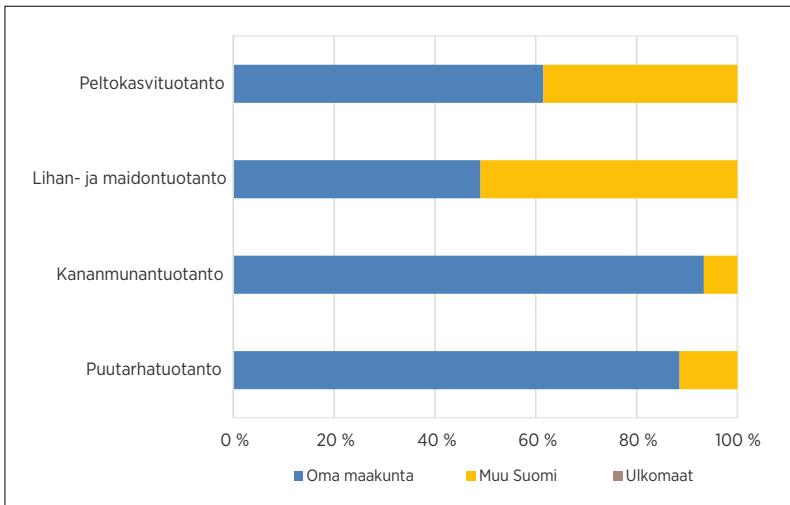
kuvio 9). Myös puutarhatuotannossa oman maakunnan osuus lähentelee 90 prosenttia. Peltokasvituotannossa omaan maakuntaan myydään noin 60 prosenttia ja loput muualla Suomeen. Lihan- ja maidontuotannossa muun Suomen osuus on hie- man oman maakunnan osuutta suurempi.

Hämeen luomutuottajien vastauksissa oli enemmän positiivisia arvioita tulevasta kuin negatiivisia (ks. kuvio 10). Yhteensä 19 prosenttia vastanneista arvioi, että heidän luomutuotantonsa arvo pienenesi vuodesta 2014 vuoteen 2020 men-

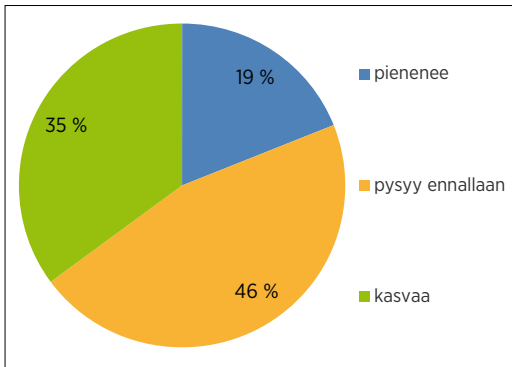
nessä. Vastaavasti 35 prosenttia arvioi tuotantonsa arvon kasvavan. Loput 46 prosenttia oletivat tuotannon arvon pysyvät ennallaan. Kyselyssä tiedusteltiin myös tuotannon arvon muutosprosenttia, jos se jompaankumpaan suuntaan muuttuisi. Näiden arvioiden mukaan Hämeen luomutuottajien tuotannon arvo kasvaisi keskimäärin 10 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Hämeen alueelta kyselyyn vastanneissa ei ollut ketään, joka olisi lopettamassa kokonaan. Muutosarviot vaihtelivat 41–50 prosentin laskusta 41–50 prosentin kasvuun.

Kuvio 8. Hämeen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 9. Hämeen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 10. Hämeen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

Hämäläisten luomutuottajien mukaan merkittävimmät tekijät tai ilmiöt, jotka eniten vaikuttavat oman tilan luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen ovat byrokratia, tuotteista saatava hinta, tuottajan ikä, tuet sekä yleinen taloudellinen tilanne. Kyselyn vastausten perusteella byrokratia ja paperityöt aiheuttavat jo nyt merkittävän osan luomutilan työstä. Muita kyselyn mukaan oman tilan luomutuotannon kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ovat kysynnän kasvu, omat investoinnit, pellon saatavuus kannattavaan hintaan ja tuottajien oma terveys. Myös erikoistuminen mainittiin luomutuotannon kasvuun vaikuttavana tekijänä, jolloin perinteisten kasvien kasvattamisen nähdään vähenevän.

”Näillä näkymin uskon, että ihmiset tulevat yhä tietoisemmiksi luomun kestäväyydestä ja puhtaudesta. Itse pidän luonnosta ja sen puhtaudesta. Tämä kannustaa minua kestävään viljelemiseen luonnon omilla ehdoilla.”

(alle 25-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

”Luomusäädökset on aika tärkeitä, jos ne kiristyy niin alkaa mieltä jatkaako sitten enää luomussa. Myös tuotteiden hinta vaikuttaa, jos laskee, se vaikuttaa talouden kannattavuuteen. Myös yleismaailmalliset lama-asiat vaikuttaa, jos ihmisillä olisi enemmän rahaa ostaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Päijät-Häme)

Luomutuottajilta kysyttiin, mitä tulisi tapahtua, jotta yhä useampi tuottaja/tila siirtyisi luomutuotantoon. Useissa hämäläisten luomutuottajien vastauksissa mainittiin, että luomun ehtoja ja valvontaa tulisi yksinkertaistaa ja byrokratiaa tulisi vähentää. Monessa vastauksessa korostettiin myös sitä, että tuottajien asenteen tulisi muuttua luomumyönteisemmäksi. Lisäksi mainittiin, että neuvontaa tuli-

si lisätä, luomun kannattavuuden tulisi parantua, tuottajahinnan nousta ja kysynnän kasvaa, luomututkimusta ja -tiedotusta tulisi lisätä ja tavanomaisen viljelyn tuotantopanosten hintojen tulisi nousta.

”Täytyy odottaa, että vanha viljelijäsukupolvi ja ajattelutapa vaihtuvat uuteen nuorempaan sukupolveen. LUOMU ON ASENNEKYSYMYS! Tätä ei ole vanhoilla viljelijäjääröillä, jotka taistelevat kaikkea vastaan.”

(alle 25-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

”Ehtojen ja valvonnan yksinkertaistaminen, luomun kysynnän selvä kasvu ja viljelyn kannattavuuden paraneminen.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

”Luomuviljelyn tutkimusta lisää sekä ennen kaikkea sen levittämistä tuottajille. Yhteiskunnan selvempi tuki ja panostus luomun puolesta (ml. taloudellinen tuki). Jatkojalostus ja tuotantoyhteistyö helpommaksi.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Päijät-Häme)

Luomutuottajilta tiedusteltiin myös ehdotuksia, miten luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää. Hämeen luomutuottajilta saatiin jonkin verran vastauksia tähän kysymykseen. Monessa vastauksessa ilmeni, että parhaiten yhteistyötä voidaan edistää järjestämällä tapahtumia, joissa olisi helppo tutustua ja sen jälkeen yhteistyön sitominen eri tuottajien kanssa olisi helpompaa. Erään luomutuottajan mukaan yhteistyötä voitaisiin edistää verkostoitumalla, joka tapahtuu silloin kun luomutuottajia on riittävästi. Vastauksissa mainittiin myös se, että jos kysyntä kasvaa, yhteistyö lisääntyy. Lisäksi avoimuus, tiedonkulku, yhteystietojen jakaminen, toisten tarpeiden tunteminen sekä tutustuminen ketjun eri osiin mainittiin yhteistyön edistämisen keinoina. Luomutuottajien yhteistyöhön suhtauduttiin myös kriittisesti. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että yhteistyöllä ei etene.

”Järjestää tapahtumia, jossa voi vapaamuotoisesti tutustua, sen jälkeen on helppo soitella ja tehdä yhteistyötä.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

”Tuodaan tilaisuuksissa ym. esille tarpeita ja mahdollisuuksia. Yhteistyömuodot yleensä löytyy, jos osapuolille syntyy todellista lisäarvoa.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

Kyselyssä annettiin lisäksi mahdollisuus kommentoida vapaasti luomutuotantoon ja kyselyyn liittyviä asioita. Hämeen luomutuottajista muutama oli vastannut tähän osaan. Vastauksien mukaan luomulihaa arvostetaan, mutta viljaa ei. Suomessa luomutuotannon kasvua hidastaa mielikuva siitä, että myös tavanomaisesti viljelty on puhdasta. Luomua mainostetaan vähän ja kaupassa sen saatavuus/näkyvyys on usein heikkoa. Myös näissä kommentteissa nousi esiin luomutuotannon byrokratia, johon toivottiin järjeistystä. Viljakasvien kysynnän tasaamista vaikka varasto-ostoin ehdotettiin yhdessä vastauksessa. Lammastuotantoa pidetään yhden vastaajan mukaan harrastelutoimintana, jota ei arvosteta eikä sitä huomioida tukineuvotteluissa lainkaan. Lisäksi mainittiin, että muut osapuolet tienaavat luomulla enemmän kuin tuottaja itse.

”Luomutuotanto on tulevaisuutta, mutta tää byrokratia pitäisi saada järkevälle tasolle. Teho ja pienet tuottajat niputetaan samalle tasolle, se ei ole reilua pieniä kohtaan.”
(45–54-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

3.3.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOKSIA

Hämeessä (Kanta-Häme ja Päijät-Häme) oli vuoden 2016 alussa 20 kuntaa. Kyselyt lähtivät alueen kaikkiin kuntiin, yhteensä 80 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin muistutuskierrosten jälkeen 16 kappaletta, kaikkiaan yhdeksästä eri kunnasta. Hämeessä vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalveluissa työskenteleviä henkilöitä, vähiten vastauksia saatiin kunnanjohtajilta ja hankintayksiköiden edustajilta.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Hämäläiset vastaajat painottivat hankinnoissa tärkeimpinä tekijöinä mm. ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota julkisella sektorilla turvallisia tuotteita. Myös budjetissa pysyminen nähtiin erittäin tärkeänä tekijänä, samoin se, että toimittajia huolehtii logistiikasta ostajan toimomalla tavalla.

Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus olla henkilökohtaisessa kontaktissa tarvantoimittajan kanssa sekä mahdollisuus saada tietyn maakunnan tai alueen perinteen mukaisesti valmistettua ruokaa. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, vastaajien mielikuvissa luomusta korostui tarkasti valvottu tuotanto, hyvä maku ja eläinten hyvinvointi. Näiden lisäksi luomua pidettiin myös tavanomaisia tuotteita kalliimpana. Luomuvälikoimien rajalli-

suudesta tai riittävydestä vastaajat olivat hieman epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena vaan vastuullisena valintana.

”Luomun markkinoinnissa olisi kehittämisen varaa, koska nykyään osa luomusta joutuu tavanomaisina elintarvikkeina myytäväksi.”
(ruokapalveluyöntekijä, Päijät-Häme)

Puolet kyselyyn vastanneista hämäläisistä vastaajista kertoi, että heidän kunnassaan käytetään luomutuotteita ja lähes puolet vastaajista sanoi, että ei käytetä. Suurin osa (10 vastaajaa 16:sta) sanoikin, että luomua ei käytetä heidän kunnassaan hankintakriteerinä. Neljänneksellä vastaajista ei ollut tietoa, onko luomu hankinnoissa kriteerinä vai ei. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta vaihtelivat 1-23 prosenttien välillä, keskiarvon ollessa noin 5,5 prosenttia. Neljä vastaajaa ilmoitti kunnassaan laaditun myös valtuustoaloitteen lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Nämä aloitteet oli tehty vuosien 2010 ja 2015 välillä. Uudistuvan hankintalain uskottiin saavan aikaan pieniä muutoksia lähitulevaisuuden hankintoihin Hämeessä sekä lähiruoan että jossain määrin myös luomun suhteen. Mahdollisuus jakaa hankintoja tarkoituksenmukaisiin osiin nähtiin sekä lähiruoan että luomun käyttöä edistävänä tekijänä. Alueella toimiva lähiruokatukku huomioitiin myös kommenteissa ja mietittiin heidän mahdollisuuksiaan:

”Kuinka lähiruokatukku alkaa menestyä ja millaisia tuotteita heillä on tarjolla? Miten hinta kehitys menee?”
(ruokapalveluyöntekijä, Kanta-Häme)

Kyselyn toteuttamisen aikaan hämäläisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin vihanneksia ja juureksia, puurohiutaleita, leipää ja piimää. Näiden lisäksi hankittiin myös joitain kuivatutotteita, kananmunia, viljatuotteita sekä lihaa. Eräs vastaaja (luottamushenkilö) toivoi, että toivottavasti kunnassa ei osteta mitään elintarvikkeita luomuna, sillä hänen mielestään ei ollut mitään syytä käyttää luomua eikä varsinkaan hankkia sitä yhteisillä varoilla. Vastauksissa nousi esiin myös tyytymättömyyttä luomun määritelmiä kohtaan, kun erotetaan esimerkiksi luomua ja luonnontuotteita:

”Luomu on joutava illuusio, koska esimerkiksi hirvenlihakaan ei ole luomua.”
(luottamushenkilö, Päijät-Häme)

Kuva: Merja Haapanen

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Kaikki hämäläiset vastaajat yhtä lukuun ottamatta olisivat valinneet hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen. Yksi vastaaja totesi, että asiaa olisi punnittava monelta kantilta ja pelkästään annettujen tietojen perusteella ei voinut asiaa ratkaista. Hän olisi halunnut ottaa huomioon molempien vaihtoehtojen kohdalla lisäksi ainakin tuotannon ja kuljetusten vaikutukset ympäristön kuormitukseen sekä eläinten hyvinvointinäkökulman. Useimmiten kotimaisen ei-luomutuotteen valintaa perusteltiin mm. halulla taata työpaikkoja Suomeen, kotimaisen tavanomaisen tuotteiden korkealla laadulla verrattuna esimerkiksi keskieuropalaiseen luomuun sekä luottamuksella kotimaisen tuotannon tarkkaan valvontaan. Melko monen vastaajan mielipiteissä tuli esille näkemys, että kotimaisen tehotuotetun elintarvikkeen ei nähty eroavan luomutuotteesta merkittävästi.

”Kotimainen ei-luomu tuote. Suomalainen tuote on miltei luomua.”

(Luottamushenkilö, Kanta-Häme)

Tärkeimmäksi syyksi luomuelintarvikkeiden käytölle julkisen sektorin ammattikeittöissä nousi vastaajien keskuudessa halu tehdä kestäviä hankintoja sekä hiilijalanjäljen pienentäminen. Lisäksi tärkeiksi syiksi nousivat tuotteiden kotimaisuus sekä niiden hinta. Erillisenä synnä mainittiin lisäksi ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin edistäminen. Kun vastaajilta tiedusteltiin luomutuotteiden käytön edistämisestä kunnissa, niin mikään ryhmä ei

erottunut selkeästi, vaan kaikkien eri sidosryhmien katsottiin vaikuttaneen asiaan kohtuullisin panoksin. Eräs vastaaja ilmaisi kuitenkin luomun aseman Hämeessä julkisella sektorilla tällä hetkellä seuraavasti:

”Luomusta puhutaan lähinnä lounastauoilla keskusteluissa. Luomua arvostetaan kaikilla tahoilla, mutta hinta on vielä esteenä julkisella sektorilla.”

(ruokapalveluyöntekijä, Päijät-Häme)

Luomutuotteista ei kuitenkaan haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista, vaikka tuotantokustannusten uskottiinkin olevan korkeammat ja muutama vastaaja totesi, että ekologisista tuotteista kannattaisi maksaa. Hämäläisten kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Vastaajat viittasivat tiukkaan kuntatalouteen ja käytettävissä olevien määrärahojen pienuuteen. Vain yksi vastaaja oli valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia tavanomaisia tuotteita enemmän.

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden epätasainen tarjonta, niiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden sekä tuotteiden alhainen esikäsitelyaste nähtiin merkittävänä esteinä luomun käytölle kuntaruokailussa Hämeessä. Suurkeittiöiden henkilökunnan asenne oli vähiten merkittävä este luomuruoan saamiseksi kuntakeittöihin. Myöskään ruokailijoiden kiinnostuksen vähyden ei nähty estävän kunnallisia elintarvikkeiden luomuhankintoja.

Luomun merkitys kuntamarkkinoinnissa jakoi hämäläisten vastaajien mielipiteitä melko paljon. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että asialla ei ole mitään merkitystä kunnan imagolle, oli kunnassa käytössä luomutuotteita tai ei. Osa vastaajista taas uskoi, että luomutuotteiden käytöllä voisi olla positiivisia mielikuvia kunnasta tuottava vaikutus, mutta mikä merkitys sillä sitten olisi loppujen lopuksi, se nähtiin hyvin epäselvänä. Esimerkiksi Portaat Luomuun -ohjelman käytöstä tulisi erään vastaajan mukaan viestiä mediassa näkyvämmiin, että se oikeasti vaikuttaisi (nykyisten tai potentiaalisten tulevien) kuntalaisten mielipiteisiin.

”Luomu kiinnostaa osaa asiakaista. Tällä hetkellä kiinnostus ei ole niin suurta palautteen perusteella, että luomulla olisi kovinkaan suurta merkitystä kunnan markkinoinnissa.”
(viranhaltija, Kanta-Häme)

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Lähellä tuotetun ruoan merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruoka-aijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan uskottiin kasvavan nykyisestä. Valitettavasti elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin kuitenkin hieman laskevan lähivuosina. Tuontiraaka-aineiden käytön nähtiin julkisella sektorilla vähenevän tulevaisuudessa reilusti. Myös pakkausmateriaalien käytön pieneen vähentämiseen uskottiin. Yksittäisen kunnallisen suurkeittiön mahdollisuudet vaikuttaa toimittajavalintoihin nähtiin myös melko rajallisina. Kiinnostuksen kotimaista luomuruokaa kohtaan uskottiin pysyvän suurin piirtein nykyisellä tasolla. Myöskään luomutuotannon tai luomumarkkinoiden ei uskottu juurikaan kasvavan lähitulevaisuudessa, koska tuotanto on niin kontrolloitua eikä byrokratia houkuta siirtymään tavanomaisesta tuotannosta luomutuottajaksi.

3.3.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Hämeessä luomutuotannon osuus alueen peltoalasta on vielä melko alhainen, mutta luomutuotannolla on silti selvä vaikutus alueen talouteen ja työllisyyteen. Laskelmien perusteella (ks. taulukko 11) luomutuotanto työllistää Hämeessä kerroinvaikutuksineen noin 180 henkilötyövuotta, mikä vastaa 0,11 prosenttiyksikköä alueen työllisistä. Luomutuotannon vaikutus alueen talouteen on 24 miljoonaa euroa käsittäen 0,21 prosenttiyksikköä Hämeen alueen BKT:stä. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna peltokasvituotannolla on selvästi suurin vaikutus alueen talouteen ja työllisyyteen, yli 90 henkilötyövuotta ja 13 miljoonaa euroa. Luomuli-hantuotannon ja -puutarhatuotannon vaikutukset ovat keskenään lähes yhtä suuret, noin 30 henkilötyövuotta ja neljä miljoonaa euroa. Luomumaidon tuotannon vaikutus on tuotantosuunnista pienin.

Tavoite nostaa luomuviljelyn alan osuus 20 prosenttiin koko peltoalasta vuoteen 2020 mennessä tietäisi toteutuessaan muutoksia alueiden talouteen ja työllisyyteen. Pelkkä luomualan kasvu tavoiteltuun 20 prosenttiin johtaisi Hämeessä 15 henkilötyövuoden kasvuun työllisyyden osalta ja kolmen miljoonan euron kasvuun alueen talouden osalta vuosien 2013 ja 2020 välillä (ks. taulukko 12). Luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallinen määrä. Tavanomaisen peltoalan lasku luomualan kasvun verran tietäisi yli sadan henkilötyövuoden tappiota alueen työllisyyteen ja 15 miljoonan euron laskua Hämeen talouteen nykytilanteeseen verrattuna. Kun huomioidaan sekä luomualan kasvu, että siitä johtuva tavanomaisen peltoalan lasku, tietäisi se Hämeen työllisyyteen sadan henkilötyövuoden laskua nykyisestä ja 12 miljoonan euron laskua talouteen vuoteen 2020 mennessä. Vuosittain laskua tulisi vajaan kaksi miljoonaa euroa ja 14 henkilötyövuotta vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Kuten edellistenkin maakuntien kohdalla selitettiin, tämä negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) jää usein pienemmäksi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Näin ollen tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi satomäärien laskuun ja sitä kautta myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta monissa tapauksissa tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomuostojen lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Usein myös tukia maksetaan luomutuotannolle enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta

Taulukko 11. Hämeen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, hvt	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,06	93	0,12	13
Lihantuotanto	0,02	35	0,04	4
Maidontuotanto	0,01	24	0,02	3
Puutarhatuotanto	0,02	30	0,03	4
Yhteensä	0,11	181	0,21	24

negatiiviset vaikutukset, jolloin yhteisvaikutus jäisi negatiiviseksi. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn tulosten perusteella Hämeen luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan vuosien 2014 ja 2020 välillä keskimäärin kymmenen prosenttia. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi alueelle kymmenen henkilötyövuoden kasvua työllisyyteen ja kahden miljoonan euron kasvua talouteen (ks. taulukko 13).

Taulukko 12. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Hämeessä (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	15	0,03	3
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,07	-115	-0,13	-15
Yhteisvaikutus	-0,06	-100	-0,10	-12

Taulukko 13. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Hämeessä (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 10 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,006	10	0,017	2

3.4 KAAKKOIS-SUOMI

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen piiriin kuuluu kaksi maakuntaa: Etelä-Karjala ja Kymenlaakso. Maakuntia tarkastellaan tässä raportissa yhdessä johtuen siitä, että luomutilastot tilastoidaan Evirassa vain ELY-keskuksittain.

3.4.1 LUOMUTUOTANTO KAAKKOIS-SUOMESSA

Kaakkois-Suomessa toimi 218 alkutuotannon luomutoimijaa vuonna 2014, joista maatiloja oli 217. Keskimääräinen tilakoko alueen luomutuotannossa on noin 58 hehtaaria, mikä on noin seitsemän hehtaaria koko maan keskimääräistä luomutilaa suurempi. Kaakkois-Suomessa 9,2 prosenttia peltoalasta oli luomuviljeltyä vuonna 2014, mikä tarkoittaa reilua 12 500 hehtaaria luomuviljeltyä peltoa. (Evira, 2015).

Kaakkois-Suomen luomutuotantoalasta noin 3 100 hehtaaria käytetään luomunurmen viljelyyn, lähes 2 500 hehtaaria on kesantona ja noin 2 000 hehtaaria on luomukauran tuotannossa. Puutarhakasveista selvästi suurin luomuhyväksytty tuotantoala on mustaherukan tuotannossa, noin 35 hehtaaria. Muiden puutarhakasvien sekä perunan luomuhyväksytty ala on alle kymmenen hehtaaria, niistä suurimpina luomuperunan tuotantoala 5 hehtaaria ja luomumansikan noin 4 hehtaaria. (Evira, 2015).

Kaakkois-Suomessa luomuhyväksyttyjä eläimiä tuotettiin 28 tilalla vuonna 2014. Kaakkois-Suomessa tuotetaan Suomen ainoat luomubiisonit (69 kpl). Alueella tuotetaan myös melko paljon luomukananmunia, sillä Kaakkois-Suomessa on kolmannelle eniten luonnonmukaisia munivia kanoja (16 104 kpl) koko Suomessa. Muista luomueläimistä määrällisesti eniten on alle 8 kk:n ikäisiä nautoja (418 kpl), emolehmiä (387 kpl), lypsylehmiä (299 kpl) ja hiehoja (279 kpl). (Evira, 2015).

3.4.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Kaakkois-Suomessa oli vuonna 2014 yhteensä 218 luomutilaa, joista 154 (70,6 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 51 tilalta, joka on 23 prosenttia alueen luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Kaakkois-Suomen luomutilojen luomuala oli noin 2890 hehtaaria, mikä käsittää 23 prosenttia alueen luomuviljelystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneet alueen luomutilat olivat keskimäärin 58 hehtaarin kokoisia, mikä vastaa täysin alueen keskimääräistä tilakokoa luonnonmukaisessa tuotannossa. Tuottajakyselyyn vastanneista Kaakkois-Suomen luomutiloista suurin osa (42 tilaa) tuotti peltokasveja. Lihantuotantoa ja puutarhatuotantoa oli 5–6 tilalla. Maidontuotantoa ja kananmunantuotantoa oli molempia vain yhdellä tilalla, joten ne raportoidaan kyselyn osalta molemmat yhdessä lihantuotannon kanssa. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosunnat.

Alueen luomutilat, jotka vastasivat kyselyyn, siirtyivät luomutuotantoon vuosien 1982 ja 2014 välillä. Neljä tilaa siirtyi luomutuotantoon jo 1980-luvulla. Yli puolet kyselyyn vastanneista tiloista siirtyi luomutuotantoon 1990-luvulla. Yli puolet kyselyyn vastanneista kaakkoissuomalaisista piti tärkeimpänä tai toiseksi tärkeimpänä syynä luomutuotantoon siirtymiseen pienempiä tuotantokustannuksia/parempaa kannattavuutta. Kolmannes vastaajista valitsi kahden tärkeimmän syyn joukkoon myös ekologisuuden/kestävyyden. Lisäksi terveellisyys/puhtaus, tuet, tuotteista saatava parempi hinta sekä uudet haasteet tulivat esiin vastauksissa. Monessa vastauksessa oli vielä tarkennettu syitä, niissä tuli esiin muun muassa myrkyttömyys, erikoistuminen ja kannattavuus.

”Tärkein asia oli se, että pellot oli jo jatkuvassa viljanviljelyssä, jolloin maan laatu heikentyi. Lisäksi tuli hukkakauraa niin paljon, että piti viljellä nurmia. Väsyin kitkemiseen ja myrkyttämiseen.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

”Hehtaarikorvaus on luomussa korkeampi ja ilman apulantaa saa paremman tuloksen.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

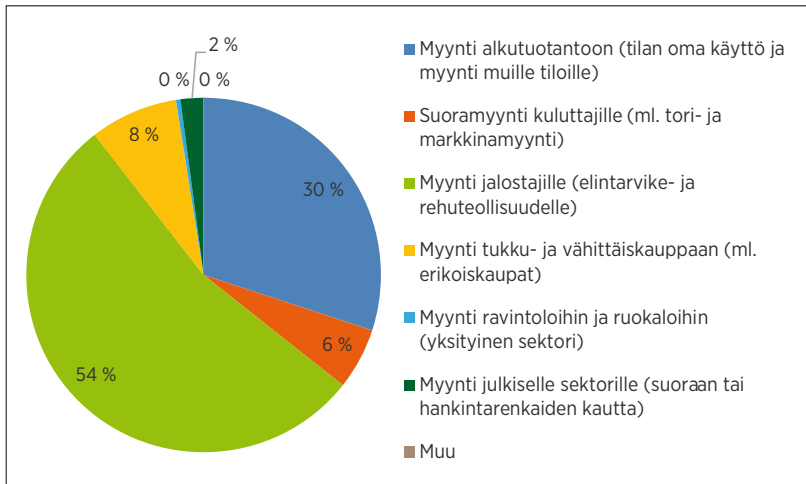
Kaakkois-Suomen vastaajista (n=51) seitsemällä tilalla on vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja ne kuuluvat sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa

maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Alueen seitsemällä tilalla, joilla on vähäistä valmistusta, valmistetaan muun muassa erilaisia jauhoja, tehdään leipää omista jauhoista ja leikataan lihaa. Näistä kolmella tilalla jatkojalostetaan tilan tuotannosta vain prosentin tai pari ja kolmella tilalla selvästi suurempi osa, mutta vain yksi tila jatkojalostaa koko tuotantonsa.

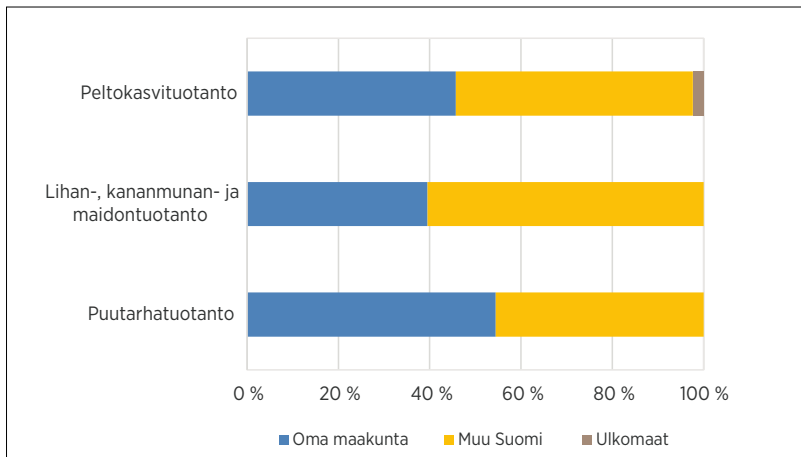
Kyselyn tulosten perusteella Kaakkois-Suomen luomutuotannosta yli puolet myydään jalostajille joko elintarvike- tai rehuteollisuuteen (ks. kuvio 11). Alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille myydään 30 prosenttia luomutuotannosta. Myynnistä menee kauppaan kahdeksan prosenttia, suoramyyntiin kuluttajille kuusi prosenttia ja julkiselle sektorille kaksi prosenttia. Kyselyn vastauksen perusteella alueen luomutuottajat eivät myy lainkaan luomutuotantoaan yksityisen sektorin ravintoloihin ja ruokaloihin. Alueittain tarkasteltuna Kaakkois-Suomen luomutuotannon myynnistä hieman yli puolet päättyy muualle Suomeen. Omaan maakuntaan myydään 45 prosenttia tuotannosta. Ulkomaan vientiin menee noin kaksi prosenttia koko alueen luomutuotannosta. Tuotantosunnista peltokasvituotanto on ainut, mitä viedään hieman ulkomaille (ks. kuvio 12). Peltokasvituotannosta suurin osa jää Suomeen: 46 prosenttia omaan maakuntaan ja 52 prosenttia muualle Suomeen. Lihan-, kananmunan- ja maidontuotannosta noin 40 prosenttia jää omaan maakuntaan, loput myydään muualle Suomeen. Puutarhatuotannossa oman maakunnan osuus on suurin, 55 prosenttia.

Kyselyssä tiedusteltiin luomutuottajien arvioita myös tulevaisuudesta. Kaakkois-Suomen vastaajista 22 prosenttia arvioi luomutuotantonsa arvon pienenevän vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 13). Tuotantonsa arvon arvioi pysyvän ennallaan 43 prosenttia vastaajista. Kasvua ennusti 35 prosenttia vastanneista. Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskusta 91–100 prosentin kasvuun. Yksi ilmoitti lopettavansa vuoteen 2020 mennessä ikääntymisen vuoksi. Keskimääräiseksi kasvuarvioksi muodostui kolme prosenttia, joten pientä kasvua olisi nykyisten tuottajien osalta tulossa alueen luomutuotantoon.

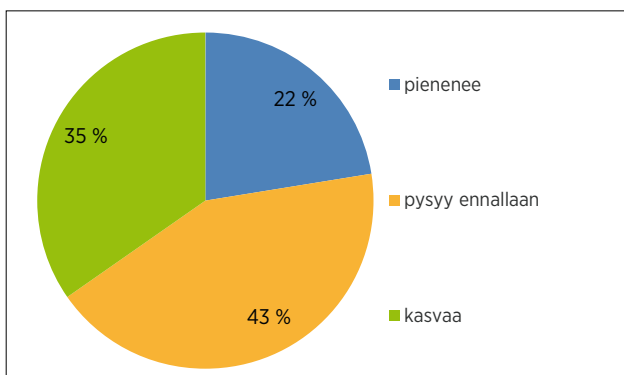
Kaakkois-Suomen luomutuottajien mukaan heidän luomutuotantonsa kasvuun tai vähenemiseen vaikuttavia tekijöitä vuoteen 2020 mennessä ovat ennen kaikkea viljelijöiden oma terveys ja ikä, luomutukien riittävyys ja tuotteista saatava hinta. Nämä tekijät mainittiin useissa vastauksissa. Myös viljelymaan saatavuus ja sen hinta vaikuttavat siihen, miten luomutuotanto kehittyy. Vastausten mukaan luomutuotannon kasvuun vaikuttaa kustannusten nousu, mikä pakottaa luomutiloja kas-

Kuvio 11. Kaakkois-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 12. Kaakkois-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 13. Kaakkois-Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

vattamaan tuotantoaan, että tuottajien toimeentulo turvautuisi. Vastauksissa mainittiin niin ikään tilojen luomutuotantoon vaikuttavina tekijöinä muun muassa kasvitautien hallinta tiloilla, jonkinlainen globaalin katastrofin tapahtuminen, oman osaamisen kehittyminen, luomun kysynnän kasvu, lannan saatavuus, työvoiman puute sekä omistajien välinen yhteistyökyky.

”Tilalla nykyisin viljeltävän tattarin lisäksi muiden erikoiskasvien viljelyllä voisi lisätä hehtaarikohtaisia tuloja, mikäli ne saa myytyä luomuna kohtuullisen matkan päähän tilalta. Lisäksi vuokrateltojen määrä saattaa muuttua.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

”Tukiudistukset, henkilökohtaiset syyt. Vaikka kannattavuus olisi hyvä ja ympäristö kannustava, tuotannossa ratkaisee pitkällä aikavälillä omistajien välinen yhteistyökyky.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Kymenlaakso)

Tuottajien kyselyssä tiedusteltiin myös sitä, mitä tulisi tehdä tai tapahtua, jotta yhä useampi tuottaja siirtyisi luomutuotantoon. Kaakkois-Suomen luomutuottajien mukaan eniten vaikuttaisi se, että byrokratiaa, valvontaa ja ”paperitöitä” vähennettäisiin. Myös neuvonnan lisäämisellä, suomalaisten luomutuotteiden kysynnän kasvulla, lannoitteiden ja muiden tuotantopanosten hinnan nousulla, tiedon lisäämisellä ja tukipolitiikan muuttamisella enemmän luomua suosivaksi olisi luomutuottajien mukaan luomutuotantoa edistävä vaikutus. Muutamassa vastauksessa mainittiin, että useampi tila voisi panostaa luomukarjan kasvatukseen, koska se on kannattavampaa kuin esimerkiksi pelkkä viljelykasvien tuottaminen. Myös tuottajien ja päättäjien asennemuutoksella sekä luomutuotannon puhtauden arvostuksen nousulla katsottiin olevan vaikutusta tilojen luomutuotantoon siirtymiseen. Lisäksi mainittiin muun muassa jalostuksen kasvu, kannustus, luomuviljan vastaanottopisteiden lisääminen ja järjestäytyneisyys keinoina lisätä luomutuotantoa.

”Mikä eniten pelottaa, se on se valvonta kun se on niin tarkkaa. Eläimiä ei voi siirtää kun kirjallista hommaa on niin paljon. Valvonta on niin tarkkaa.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

”Lannoitteen hinta ja muut tuotantopanokset kallistuu niin se vaikuttaa halukkuuteen.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

”Oikea tieto luomutuotannon periaatteista. Kuluttajien lisääntyvä tietoisuus ruoan raaka-aineista ja jalostuksesta. Markkinat ohjaavat luomutuotannon kasvua.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Kymenlaakso)

Kyselyyn vastanneiden kaakkoissuomalaisten luomutuottajien mukaan luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää ostaja myyntikeskittymillä ja viljelijöiden toimintareikailla, joissa olisi esimerkiksi myös rehun myyntiä ja ostoa sekä yhteismarkkinointia. Vastausten perusteella karjatilojen tulisi toimia yhteistyössä teurastamon kanssa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että viljelijät tutustuisivat porukassa toisten luomuviljelijöiden tiloihin ja toimintatapoihin sekä tutustuisivat keskenään. Ehdotettiin, että luomuviljelijöillä olisi nettifoorumi, jonka avulla tuotteiden ostaja ja myynti tilojen välillä olisi helpompaa, koska esimerkiksi pienille luomuviljelaerille on vaikea löytää ostajia. Yhden vastaajan mukaan kaupan mukanaolo ketjussa on toisaalta hyvä, mutta toisaalta suoramyyntillä tuottaja saa tuotannostaan paremman hinnan. Lisäksi yhteistyön edistämisen keinoksi ehdotettiin sopimustuotannon kehittämistä, koulutusta, tiedottamista, avoimuutta ja maakuntabrändin luomista. Henkilökohtaiset suhteetkin vaikuttavat yhteistyöhön merkittävästi.

”Ihmistenväliset henkilökohtaiset suhteet ovat ratkaisevassa roolissa kun yhteistyötä täytyy tehdä, siihen on hankala hallinnollisesti vaikuttaa. Tiloilla on rajalliset voimavarat, jos yhteistyötä varten tarvitaan uusia kursseja, byrokratiaa, rakennuksia tms voimavarat ovat tiukilla.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Kymenlaakso)

”Enemmän pitäisi olla sellainen joka keräisi luomuviljat, että ei tarvitsis ottaa isoa rekkaa pienen erän vuoksi. Markkinointi muuttuisi paremmaksi esim. rehuviljalle, saisi keräily-piste olla lähempänä.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

Luomutuottajille annettiin kyselyn lopussa mahdollisuus kommentoida ja kertoa vapaasti mielipiteitään muun muassa luomutuotantoon liittyen. Kommenteissa toistui neuvonnan tärkeys luomutuotannossa. Neuvontaa kaivattaisiin niin viljelyyn, peltojen kunnossapitoon kuin tukiasiioihin liittyen. Luomutarkastajien käyntejä tiloilla pidettiin positiivisempänä kuin ELY-keskuksen tarkastajia, joiden työtä pidettiin enemmänkin ”kyttäksenä”. Vastauksissa toivottiin myös säännösten purkamista.

Vastauksissa suhtauduttiin kriittisesti nykyiseen tukipolitiikkaan, joka passivoi tuotantoa, eikä niinkään kannusta yrittämään parempia satoja. Lisäksi mainittiin luomutuotteiden olevan terveellisempiä kuin tavanomaisten ja että luomu on luksusta.

”Luomutuotanto on luksusta. Sekä tekijälle että asiakkaalle. Ei pidä unohtaa sitä.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Kymenlaakso)

”Tukipolitiikka, yleinen tukipolitiikka passivoi tuotantoa. Se ei ohjaa tuotantoa aktiivisen viljelyn suuntaan. Muukin tuotanto kärsii siinä. Yleisesti maatalouspolitiikka menee koko ajan passivoivaan suuntaan, joka heijastuu myös luomuun.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Karjala)

3.4.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSÉLYN TULOKSIA

Kaakkois-Suomen alueella (Etelä-Karjala ja Kymenlaakso) oli vuoden 2016 alussa 16 kuntaa. Kyselyt lähtivät alueen kaikkiin kuntiin, yhteensä 61 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 15 kappaletta, kaikkiaan 10 eri kunnasta. Kaakkois-Suomen vastaajista aktiivisimpia olivat kunnanvaltuustojen ja -hallitusten puheenjohtajat, vähiten vastauksia saatiin hankintayksiköiden edustajilta.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaakkoissuomalaiset vastaajat painottivat hankinnoissa tärkeimpinä tekijöinä mm. ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota julkisella sektorilla turvallisia tuotteita. Myös se koettiin merkittävänä, että tavarantoimittaja huolehtii logistiikasta ostajan toivomalla tavalla. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus olla henkilökohtaisessa kontaktissa tavarantoimittajan kanssa sekä mahdollisuus saada tietyn maakunnan tai alueen perinteen mukaisesti valmistettua ruokaa. Myöskään mahdollisuutta saada luomutuotteita ei pidetty merkittävänä tekijänä elintarvikehankintoja yleisesti ajatellen. Kun vastaajilta pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tarkasti valvottu tuotanto ja eläinten hyvinvointi. Näiden lisäksi luomua pidettiin myös tavanomaisia tuotteita kalliimpana. Luomutuotteiden saatavuudesta kyselyn vastaajat olivat hieman epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään yllällisenä kuluttamisena vaan selkeästi vastuullisena valintana.

Lähes puolet vastaajista sanoi, että heidän kunnassaan käytetään luomutuotteita ja toinen puo-

li, että ei. Muutama vastaaja ilmoitti, että ei tiedä. Luomun käyttöaste vaihteli 1-5 prosenttien välillä, keskiarvon ollessa hieman yli neljä (4) prosenttia. Luomutuotteina Kymenlaaksossa käytetään mm. erilaisia hiutaleita ja maitotuotteita sekä yksi maininta tuli myös luomulihasta. Etelä-Karjalassa luomuna käytettävistä tuotteista mainittiin pastatuotteet ja hiutaleet sekä yksi luottamushenkilövastaaja arveli, että jotain vihanneksia olisi kenties käytössä luomuna. Osa vastaajista oli joko jättänyt kokonaan vastaamatta tähän kysymykseen tai oli kirjoittanut suoraa, että ei tiedä. Kaksi kolmasosaa vastaajista totesi, että luomua ei käytetä varsinaisena hankintakriteerinä elintarvikehankinnoissa. Vaikka luomu ei niin paljon ollut Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakunnissa edennyt, lähiruoka-aloitteita oli tehty useissa kunnissa. Yksi vastaaja mainitsi, että lähiruoan suosiminen hankinnoissa oli kirjattu myös kunnan strategiaan.

”Kotimainen normaali ruoantuotanto täyttää kaikki ne vaatimukset puhtauden, laadun ja eettisyyden suhteen, jota arvostan. Luomu ei tuo lisäarvoa.”

(Luottamushenkilö, Etelä-Karjala)

”Moni haluaa luomua, mutta käytännön toteutus ei ole mahdollista esim. rajallisten määrärahojen vuoksi”

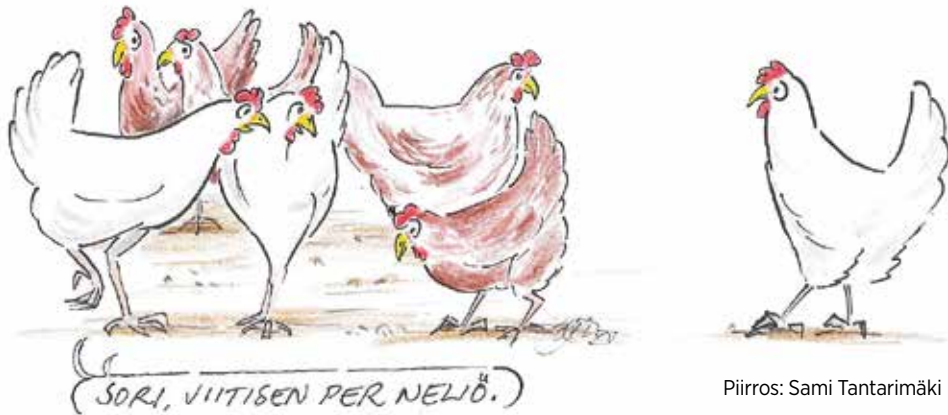
(viranhaltija, Kymenlaakso)

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Kaikki kaakkoissuomalaiset vastaajat yhtä lukuun ottamatta olisivat valinneet hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen. Yksi vastaaja totesi, että hän hankkisi laadultaan paremman tuotteen. Useimmiten kotimaisen ei-luomutuotteen valintaa perusteltiin mm. halulla taata työpaikkoja Suomeen sekä luottamuksella kotimaisten tavanomaisten tuotteiden korkeaan laatuun ja tarkkaan valvontaan.

”Kotimainen ehdottomasti, jolloin tiedetään alkuperä, tuotannolle asetetut vaatimukset ja tuotantoketjun läpinäkyvyys sekä taataan ruokaturvallisuus. Lisäksi edistetään työllisyyttä ja alueen elinvoimaa.”

(Luottamushenkilö, Etelä-Karjala)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle julkisen sektorin ammattikeittiöissä nousivat kaakkoissuomalaisten vastaajien keskuudessa tuotteiden terveellisyys, puhtaus ja turvallisuus. Lisäksi

tärkeiksi syiksi nousivat tuotteiden kotimaisuus sekä luomutuotteiden kysyntä ja imago kuluttajien keskuudessa. Muutama vastaaja kuitenkin toi esille, että luomutuotteita on vaikea saada hankintarenkaiden kautta, eikä niiden hankintaan ole riittäviä määrärahoja. Kun vastaajilta tiedusteltiin luomutuotteiden käytön edistämistä kunnissa, mikään ryhmä ei varsinaisesti erottunut selkeästi, vaan kaikkien eri sidosryhmien katsottiin vaikuttaneen asiaan melko vähän.

Luomutuotteista ei kuitenkaan haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista, vaikka tuotantokustannusten uskottiinkin olevan korkeammat. Kaakkoissuomalaisen kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Vastaajat totesivat siitä huolimatta, että laadusta ja hyvästä mausta kannattaa maksaa. Vain yksi vastaaja oli valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia tavanomaisia tuotteita enemmän ja hän perusteli mielipiteensä vastuullisuudella:

”Luomuruoka on vastuullisesti tuotettua ja uskon että nykyinen hintataso ei voi taata vastuullisesti tuotettua ruokaa.”

(ruokapalveluyöntekijä, Etelä-Karjala)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden sekä käytettävissä olevien määrärahojen niukkuus koettiin merkittävänä esteinä luomun käytölle kuntaruokailussa Kaakkois-Suomessa. Asenteellisten ja rakenteellisten tekijöiden estävä vaikutus nähtiin vähäisimpänä. Suurkeittiöiden henkilökunnan tai kuntapäätäjien asenteen ei nähty estävän luomuruoan saamista kuntakeittäisiin. Myöskään keskitettyyn hankintarenkaaseen kuulumisen tai

kuntaorganisaation ruokapalvelujen kehittämistavoitteiden ei nähty estävän kunnallisia luomuelintarvikehankintoja.

Mielipiteet luomun käytöstä kuntamarkkinoinnissa vaihtelivat laidasta laitaan. Osa eteläkarjalaisista kuntapäätäjäkyselyn vastaajista uskoi, että jos kunta markkinoisi näkyvästi luomutuotteiden käyttöä julkisessa ruoanvalmistuksessa, olisi sillä kunnan imagoon selvästi positiivinen vaikutus ja se voisi vaikuttaa jopa kunnan muuttoliikkeeseen positiivisesti. Osa vastaajista taas uskoi, että asialla ei olisi mitään vaikutusta tai parhaimmillaankin hyvin marginaalinen vaikutus. Kymenlaaksolaisista vastaajista eräs huomautti, että jos kunta markkinoisi omaa luomutuotteiden käyttöään, se saattaisi vaikuttaa jopa kuntalaisten yksityisiin kulutusvalintoihin omassa arjessa. Joka tapauksessa suurin osa vastaajista molemmissa maakunnissa näki luomun käytön markkinoinnin lisäävän positiivista kuntakuvaa. Paikallisuuden merkitystä korostettiin myös:

”Kotimaisuus ja tuore lähiruoka on merkittävämpi etu kuntamarkkinoinnissa.”

(tuottamushenkilö, Etelä-Karjala)

Kaakkoissuomalaisia kuntapäätäjiä pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Lähellä tuotetun ruoan merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan uskottiin kasvavan nykyisestä. Samalla myös tuontiraaka-aineiden osuuden uskottiin tulevaisuudessa laskevan reilusti. Elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen arvioitiin pysyvän lähes nykyisellä tasolla lähivuosina. Jos tarjontaa riittää ja myös kysyntää, luomuelintarvikkeiden hankinnan uskottiin jatkossa lisääntyvän.

Vastakkaisiakin mielipiteitä löytyi:

”Luomulla ei saavuteta lisäarvoa muuhun kotimaiseen tuotantoon verrattuna. Luomun kysyntä saattaa jopa hiipua.”

(luottamushenkilö, Etelä-Karjala)

3.4.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Kaakkois-Suomi on luomualan osuudeltaan lähellä maan keskitasoa (Evara, 2015). Laskelmien perusteella (ks. taulukko 14) luomutuotanto työllistää Kaakkois-Suomessa kerroinvaikutuksineen lähes 180 henkilötyövuotta. Tämä vastaa 0,14 prosenttiyksikköä alueen työllisistä. Luomutuotannon vaikutus Kaakkois-Suomen talouteen on 29 miljoonaa euroa käsittäen 0,29 prosenttiyksikköä Kaakkois-Suomen alueellisesta BKT:stä. Tuotantosuunnitain tarkasteltuna peltokasvituotannolla on selvästi suurin vaikutus alueen talouteen ja työllisyyteen, 93 henkilötyövuotta ja 17 miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutus on tuotantosuunnista toiseksi suurin, 41 henkilötyövuotta ja kuusi miljoonaa euroa. Luomulihan tuotannon ja -puutarhatuotannon vaikutukset ovat keskenään lähes yhtä suuret, noin 20 henkilötyövuotta ja kolme miljoonaa euroa.

Jos hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoite saavuttaa luomualan 20 prosentin osuus peltoalasta vuoteen 2020 mennessä toteutuu, tietäisi se muutoksia myös alueiden talouteen ja työllisyyteen. Pelkkä luomualan kasvu tavoiteltuun 20 prosentin osuuteen tietäisi Kaakkois-Suomen työllisyyteen 15 henkilötyövuoden kasvua ja talouteen kahden miljoonan euron lisäystä (ks. taulukko 15). Luomualan kasvu tarkoittaisi käytännössä kuitenkin tavanomaisen peltoalan laskua samalla, koska peltoalaa on rajallinen määrä. Tavanomaisen tuotantoalan lasku luomualan kasvun verran tietäisi alueen työllisyyteen 55 henkilötyövuoden ja talouteen yhdeksän miljoonan euroa laskua. Kun huomioidaan sekä luomualan kasvu, että siitä johtuva tavanomaisen peltoalan lasku, tietäisi se Kaakkois-

Suomen työllisyyteen 40 henkilötyövuoden ja talouteen viiden miljoonan euron laskua nykyisestä vuoteen 2020 mennessä. Vuositasolla työllisyys las- kisi alueella vajaat kuusi henkilötyövuotta ja talous 0,7 miljoonaa euroa vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Negatiivinen yhteisvaikutus johtuu muiden maakuntien tulosten tapaan osin siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa, sillä luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Näin ollen satomäärät ja hehtaaria kohden saatava hyöty laskisivat, jos tavanomaisia peltohehtaareja korvattaisiin luomuhehtaareilla. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaisista tuotteista korkeamman hinnan, jolloin luomuoistojen kasvu vähentäisi kotitalouksiin muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn perusteella Kaakkois-Suomen luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan nykyisestä keskimäärin kolme prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen saisi aikaan pieniä positiivisia vaikutuksia alueen talouteen ja työllisyyteen (ks. taulukko 16). Kaakkois-Suomen työllisyyteen tulisi kolmen henkilötyövuoden lisäys ja talouteen yhden miljoonan euron kasvu nykytilanteeseen nähden, jos ennuste toteutuisi.

Taulukko 14. Kaakkois-Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,07	93	0,17	17
Lihantuotanto	0,02	22	0,03	3
Maidontuotanto	0,03	41	0,06	6
Puutarhatuotanto	0,02	21	0,03	3
Yhteensä	0,14	176	0,29	29

Taulukko 15. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Kaakkois-Suomen (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	15	0,04	4
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,04	-55	-0,09	-9
Yhteisvaikutus	-0,03	-40	-0,05	-5

Taulukko 16. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Kaakkois-Suomen (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 3 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,002	3	0,007	1

3.5 KAINUU

3.5.1 LUOMUTUOTANTO KAINUUSSA

Kainuussa toimi vuonna 2014 yhteensä 135 alku-tuotannon luomutoimijaa. Luomutilojen keskimääräinen koko on hieman yli 59 hehtaaria, mikä on noin kahdeksan hehtaaria enemmän kuin koko Suomen keskimääräisellä luomutilalla. Kainuun peltoalasta 24,9 prosenttia on luomuviljeltyä, mikä käsittää lähes 8 000 hehtaaria luomuviljeltyä peltoa. Kainuussa luomuviljelyn peltoalan osuus on koko maan suurin ylittäen samalla hallituksen luomualan kehittämisohjelman tavoitteen. (Evira, 2015)

Kainuun luomuviljellystä peltoalasta selvästi yli puolet, noin 5 200 hehtaaria, on nurmen tuotannossa. Luomukauran tuotannossa on noin 530 hehtaaria, muiden kasvien tuotannossa noin 420 hehtaaria, kesantona noin 400 hehtaaria, luonnonmukaisen seosviljan tuotannossa noin 380 hehtaaria ja luomuohran tuotannossa noin 340 hehtaaria. Luomuvehnan tuotanto on noussut edellisvuodesta selvästi eniten, yli 400 prosenttia. Perunaa ja tärkeimpiä puutarhakasveja tuotetaan Kainuussa hyvin vähän. Mustaherukkaa ja mansikkaa tuotetaan luonnonmukaisena molempia alle kahden hehtaarin alalla, muita vielä vähemmän tai ei lainkaan. (Evira, 2015)

Luomueläimiä tuotetaan Kainuussa 33 tilalla vuoden 2014 tilastojen mukaan. Maakunnassa tuotetaan Suomen ainoat luomukalkkunat (2000 kpl). Muista luomueläimistä määrällisesti eniten tuotetaan emolehmiä (651 kpl), alle 8 kuukauden ikäisiä

nautoja (622 kpl) ja uuhia (483 kpl). Kainuussa ei tuoteta luonnonmukaisena lainkaan muun muassa sikoja, kanoja eikä mehiläisiä. (Evira, 2015)

3.5.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Kainuussa oli vuonna 2014 yhteensä 135 luomutilaa, joista 115 (85,2 %) oli antanut luvan yhteystietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 29 tilalta, joka on 21 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden kainuulaisten luomuviljelty peltoala oli vuonna 2014 yhteensä 2455 hehtaaria, mikä vastaa 31 prosenttia maakunnan luomualasta. Luomutuottajakyselyyn vastanneiden keskimääräinen tilakoko oli lähes 88 hehtaaria, mikä on selvästi suurempi kuin maakunnan keskimääräinen tilakoko, 59 hehtaaria. Tuottajakyselyyn vastasi näin ollen keskimääräistä suuremmat luomutilat, mikä saattaa näkyä myös kyselyn tuloksissa. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna vastauksia kyselyyn tuli kaikilta tuotantosuunnilta. Tosin puutarhatuotannosta tuli ainoastaan yksi vastaus, joten se raportoidaan tässä yhteydessä yhdessä peltokasvituotannon (15 vastausta) kanssa. Lihantuotantoa oli vastanneista 12 tilalla, maidontuotantoa kuudella tilalla ja kananmunantuotantoa kolmella tilalla. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Luomutuottajakyselyyn vastanneet tilat ovat siirtyneet luomutuotantoon vuosien 1976 ja 2012 välillä. Ennen vuotta 1990 luomuun siirtyi kaksi

Kuva: Jari Viitaharju

kyselyyn vastannutta tilaa. Lähes puolet kyselyyn osallistuneista tiloista siirtyi luomutuotantoon vuoden 2000 jälkeen. Selvästi tärkeimpänä syynä luomutuotantoon siirtymiselle mainittiin pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Tämän syyn valitsi kahden tärkeimmän syyn joukkoon jopa 21 vastaajaa kaikista 29 vastanneesta. Toiseksi tärkeimmäksi syyksi luomutuotantoon siirtymiseen mainittiin tuet, joka oli kolmanneksella kahden tärkeimmän syyn joukossa. Muut syyt saivat selvästi vähemmän vastauksia, mutta esimerkiksi ekologisuus/kestävyys ja terveellisyys/puhtaus tuli esiin muutamissa vastauksissa.

”Parempi kannattavuus = pienemmät kustannukset + tuet + parempi hinta.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

”Mielestäni esim. nurmi kasvaa luomussa niin hyvin, että on tuhlausta laittaa siihen apulantaa, etenkin silloin, kun on karjanlantaa käytettävissä.”

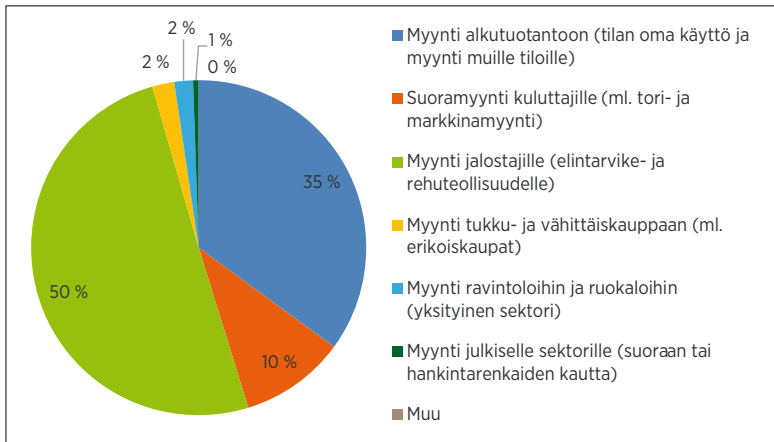
(55–64-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

Yhteensä 21 prosenttia kyselyyn vastanneista tiloista (kuusi tilaa) ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta eli maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä, ja viisi niistä tiloista kuuluu sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan. Näillä tiloilla muun muassa valmistetaan myllytuotteita ja myydään suoramyyntinä lihaa. Lähes

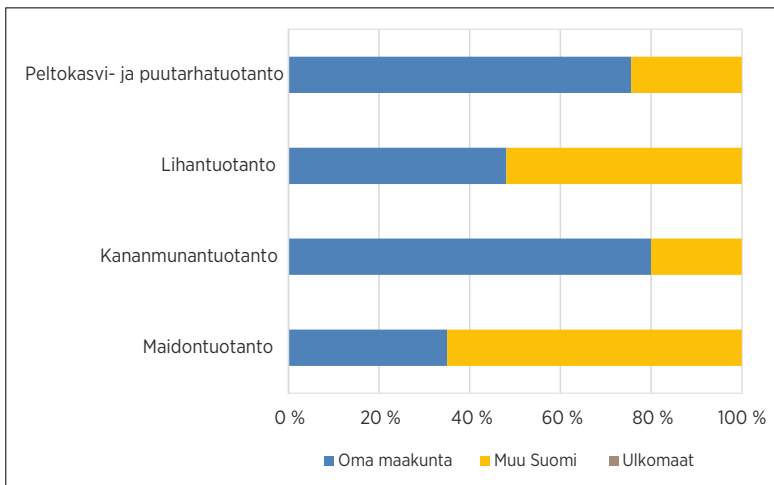
puolella näistä tiloista jatkojalostetaan kaikki tilan tuotanto, mutta yli puolella tuotannosta käsitellään vain pieni osa.

Luomutuottajakyselyn perusteella Kainuun luomutuotannosta puolet myydään jalostajille elintarviketai rehuteollisuuteen (ks. kuvio 14). Alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille menee yhteensä 35 prosenttia tuotannosta. Suoramyyntinä kuluttajille myydään kymmenen prosenttia luomutuotannosta. Kauppaan, yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin sekä julkiselle sektorille myydään jokaiseen vain pieni osa (1–2 %) tuotannosta. Alueittain tarkasteltuna Kainuun luomutuotanto päättyi kokonaisuudessaan kotimaahan; 60 prosenttia myydään omaan maakuntaan ja 40 prosenttia muualle Suomeen. Tuotantosuunnittain osuudet vaihtelevat selvästi (ks. kuvio 15). Peltokasvi- ja puutarhatuotannossa sekä kananmunantuotannossa oman maakunnan osuus on melko korkea, 76–80 prosenttia. Lihantuotannossa oman maakunnan osuus on lähes puolet. Maidontuottajat myyvät omaan maakuntaan 35 prosenttia tuotannosta, joten muun Suomen osuudeksi jää 65 prosenttia.

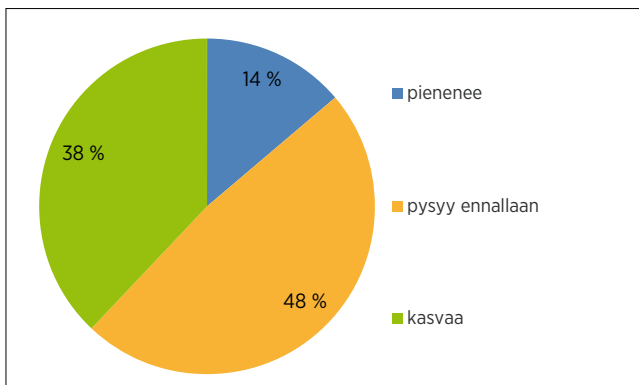
Kainuun luomutuottajat olivat melko optimistisia tulevaisuuden suhteen. Yhteensä 14 prosenttia kyselyyn vastanneista arvioi luomutuotantonsa arvon pienenevän vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 16). Vastaavasti 38 prosenttia vastaajista arvioi tuotantonsa arvon kasvavan tulevaisuudessa. Lähes puolet oli kuitenkin sitä mieltä, että heidän tuotantonsa arvo tulee pysymään ennallaan. Vas-

Kuvio 14. Kainuun luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 15. Kainuun luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 16. Kainuun luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

taajien arvioiden mukaan luomutuotannon arvo kasvasi Kainuussa keskimäärin kuusi prosenttia vuodesta 2014 vuoteen 2020 mennessä, joten pientä kasvua olisi nykyisten luomutuottajien osalta odotettavissa maakunnan luomutuotantoon. Tuotannon kehitysarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskun ja 41–50 prosentin kasvun välillä. Yksi vastaaja ilmoitti tilallaan luomutuotannon loppuvan, koska tilalle ei löydy jatkajaa.

Kainuulaisten luomutuottajien arvioiden mukaan merkittävimmät tekijät tai ilmiöt, joista riippuu oman tilan luomutuotannon kasvu tai väheneminen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä, ovat peltopinta-alan saatavuus, luomutuet, työssä jaksaminen, tuotteista saatava hinta ja yleinen markkinatilanne. Byrokratiaa ja säännösten lisääntymistä pidettiin uhkana luomutuotannon kasvulle. Edellä mainitut syyt toistuivat useissa vastauksissa. Vastausten perusteella niin ikään luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen tiloilla vaikuttavia tekijöitä olivat jatkajien puuttuminen, yhteistyömahdollisuudet muiden tilojen kanssa, tuotantokustannusten kehittyminen ja yleinen huono asenne ruoan tuottajia kohtaan. Eräs vastaaja pohti myös sitä, mihin Suomessa tuotettua luomumaitoa saadaan myytyä, jos luomumaitoa aletaan tuoda ulkomailta. Lisäksi luomutuotantoa vähentävänä tekijänä pidettiin sitä, jos jatkossa ei ole enää mahdollista eriyttää tuotantoa esimerkiksi tuottamalla pelot luomuna, mutta karjan tavanomaisena.

”Omalla kohdalla vähenemisen syy on se, että tilalle ei löydy jatkajaa. Lapseni ovat koulutautuneet muihin ammatteihin. Maatalous, etenkin karjanhoito vaatii paljon pääomia ja sitoutumista työhön. Lomia on vähän. Lisääntynyt säätely ja paperityö rassaa, ja aina on mielessä se, että onko kaikki tehty oikein. Tämä on jokapäiväistä, oli tila luomussa, tai ei. Ja kun se kannattavuus on niin heikko!!!. Palkkana ympäristön sotkijan ja itämeren ja ilmaston pilaajan titteli.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

”Pelto/eläinpuolen eriytyminen pelottaa. Jos pelot ei saa olla luomussa, kun eläimetkään ei ole, loppuu luomutuotanto.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

Luomutuottajilta kysyttiin, mitä tulisi tapahtua tai tehdä, jotta yhä useampi tuottaja tai tila siirtyisi luomutuotantoon. Useissa kainuulaisten vastauksissa ehdotettiin lannoitteiden tai muiden panosten hintojen nostoa, jolloin tavanomaisen tuotannon kannattavuus heikkenisi. Näin tavanomaiset vilje-

lijät siirtyisivät luomutuotantoon paremman kannattavuuden perässä. Muutamassa vastauksessa luomutuotannon kasvua hidastavana tekijänä pidettiin yleistä asennetta ja heikkoa arvostusta luomutuotantoa kohtaan. Byrokratian vähentämistä, neuvonnan lisäämistä, pellon hinnan laskemista, luomutukien nousua ja yleistä tuottavuuden nousua pidettiin luomutuotantoon siirtymistä lisäävinä tekijöinä. Vastausten mukaan siirtymistä joissain tapauksissa rajoittaa se, ettei esimerkiksi meijeri ota tällä hetkellä uusia luomumaidontuottajia vastaan.

”Raha ratkaisee. Tuet houkutteleviksi. Nuoret saattavat uskaltaa lähteäkin mukaan, luomun kysyntä kuitenkin kasvaa kuluttajilla. Byrokratia on liian raskasta ja se vaikeuttaa siirtymistä.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

”Vääjäämättä tapahtuu kun lannoitteen hinnat nousee.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

Kainuulaisten luomutuottajien mukaan luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää järjestämällä viljelijöille yhteisiä tilaisuuksia esimerkiksi tutkimusasemille, jolloin voitaisiin vaihtaa tietoa, verkostoitua ja tutustua uusiin lajikkeisiin ja koneisiin. Vastaavaa ratkaisua ehdotti moni vastaaja. Vastausten perusteella yhteistyötä voitaisiin edistää yhteiskampanjoilla, tilojen suoramyynnin helpottamisella ja toimijoiden vähentämisellä. Eräessä vastauksessa toivottiin, että korostettaisiin sitä, että yhteistyöstä hyötyvät kaikki. Vastauksissa näkyi myös luomutuottajien turhautuminen yhteistyöhön. Yhden tuottajan mukaan yhteistyön lisäämiseen ei ole mitään keinoja, koska kauppaketjut ovat niin vahvoja, jolloin neuvottelu niiden kanssa ei onnistu.

”Oltava jokin yhteistyöelin, joka keskustelee kannattavuudesta kaikkien toimijoiden kesken.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

”Kannustettaisiin toimimaan porukassa ja yhdessä. Infotilaisuuksia, koulutuksia yms. Jokaisella paikkakunnalle, että jaksaa osallistua.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

Osa kainuulaisista luomutuottajista oli kyselyn lopussa kommentoinut vapaasti kyselyä tai luomutuotantoon liittyviä asioita. Kommenteissa harmi-

teltiin muun muassa luomutuotannon byrokratiaa ja sääntelyä sekä sitä, että luomutuotannossa edunvalvonta-asiat eivät toimi. Erään tuottajan mukaan luomutuotanto vaatii lisää rahaa, että tuotanto kasvaisi tavoitteiden mukaisesti. Myös näissä vastauksissa kommentoitiin sitä, että luomua ei saisi päästää suurten kauppaketjujen käsiin.

”Tuottivat pettymyksen nämä tänä keväänä tulleet pelto ja eläintuki perusteet. Odotin, että luomutuotanto olisi saanut sieltä uutta potkua, mutta toisin kävi. Tukitasot hieman nousivat, mutta eivät riittävästi. Karjanlanta on nähtävä mahdollisuutena luomussa. Vaikuttaa siltä, että nyt siitä tulee haitta-aine. ja sen tuotto tilalle on minimoitava. -- Näin sitä maaseutua aultetaan autoitumaan.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

”Toivoisin, että kuluttajat ymmärtäisivät kuinka arvokasta luomutuotanto on ja asenteet muuttuisivat luomumyönteisemmäksi. Ja kun luomu on kerran arvokkaampaa niin arvostettaisiin sitä puhtautta.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Kainuu)

3.5.3 KUNTAPÄÄTTÄJILLE LÄHETETYN KYSELYN TULOKSIA

Kainuun maakunnassa oli vuoden 2016 alussa kahdeksan kuntaa. Kyselyt lähtivät maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 31 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin 13 kappaletta, kaikkiaan viidestä eri kunnasta. Kainuussa aktiivisimpia vastaajia olivat ruokapalvelupäälliköt sekä valtuutetut, kun taas hankintayksiköiden edustajilta saatiin vain yksi vastaus.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kainuulaiset vastaajat painottivat hankinnoissa tärkeimpinä tekijöinä mm. ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota julkisella sektorilla turvallisia tuotteita. Myös se koettiin erittäin tärkeänä tekijänä, että hankinnoilla voidaan tukea oman alueen työllisyyttä. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus saada tietyn maakunnan tai alueen perinteen mukaisesti valmistettua ruokaa tai se, että tuotteet voitaisiin hankkia helposti hankintarenkaan kautta. Myös se, että hankinnat tehdään tarkasti hankintalokia mukaillen, arvioitiin vain jonkin verran merkitykselliseksi. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotteiden terveellisyys ja eläinten hyvinvoinnista huo-

lehtiminen. Kainuussa uskottiin myös työllisyysvaikutuksiin luomun kohdalla. Luomutuotteiden saatavuutta pidettiin hieman huonona ja laadun tasaisuudesta oltiin jokseenkin epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena eikä myöskään tuotteiden hinnan katsottu olevan juurikaan tavanomaisia tuotteita korkeampaa.

Suurin osa kuntapäätäjäkyselyn vastaajista (7 vastaajaa 13:sta) ei tiennyt, käytetäänkö heidän kuntansa julkisissa keittiöissä luomutuotteita vai ei. Useimmat näistä vastaajista olivat luottamushenkilöitä. Myöskään luomun käyttämisestä hankintakriteerinä ei ollut yhtään parempaa tietoa. Kainuulaiset vastaajat mainitsivat vain muutamia tuotteita, joita käytetään yleisimmin luomuna. Nämä tuotteet olivat tuore kurkku, marjat ja ohrasuurimot. Eräs vastaaja totesi, että luomuna hankitaan vain sellaisia tuotteita, joita on mahdollista saada kohtuullisilla hinnoilla ja joiden saatavuus on hyvä. Lähiruoka-aloitteista vastaajilla sitä vastoin oli tietoa ja monessa kunnassa sellainen olikin heidän mukaansa tehty viime vuosien aikana. Uusiutuvan hankintalain uskottiin tuovan paikallisille tuottajille ja pienille yrityksille edelleen lisää mahdollisuuksia saada tuotteitaan julkiseen keittiöön. Tiettyjä tuotteita arvioitiin irrotettavan hankintarenkaasta. Erään vastaajan toiveena oli, että esimerkiksi leipää voitaisiin helposti hankkia paikalliselta lähileipomolta eikä maakunnan isoimmalta leipomolta tai ketjujen kautta.

”Luomun suosion kasvu vaikuttaa myös luomutuotteiden käytön lisääntymiseen.”

(luottamushenkilö, Kainuu)

Kyselyn perusteella kaikki eri sidosryhmät (kuntalaiset, tuottajat, jalostajat, suurkeittiöt, virkamiesjohto ja luottamushenkilöt) ovat vaikuttaneet luomun edistämiseen julkisella sektorilla melko maltillisesti. Avoimissa vastauksissa tuotiin esille muun muassa liian tiukka hankintalain tulkinta, jolloin hinnalla on turhan määräävä asema. Vastaajat uskoivat, että luomun edistämistä edesauttaa mm. se, että luomutuotanto saataisiin houkuttelevaksi opiskelijoiden näkökulmasta. Luomutuotteista ei kuitenkaan juurikaan oltu valmiita maksamaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Keskimäärin kainuulaiset vastaajat olivat valmiita maksamaan luomutuotteista 1-5 prosenttia tavanomaisia tuotteita enemmän. Yksi vastaaja olisi tosin ollut valmis maksamaan luomusta jopa 11-20 prosenttia enemmän. Perusteena hänellä oli, että kukin voi vaikuttaa alueen elinkeinoihin omilla valinnoillaan.

Kainuussa kuntapäätäjäkyselyn vastaajat olivat lähes yksimielisiä, että jos olisi tehtävä hankintapäätös kotimaisen ei-luomutuotteen ja ulkomaisen luomutuotteen välillä (hinnan ollessa sama), niin valinta kohdistuisi kotimaiseen ei-luomutuotteeseen. Perusteina kotimaisen tuotteen valinnalle käytettiin yleensä suomalaisen tuotannon puhtautta, hiilijalanjälkeä sekä työllisyysvaikutuksia. Yksi eroava mielipide kuitenkin mahtui mukaan.

”Aina kotimainen, aluetalous ja työllisyys, suomalaisen ruoantuotannon turvaaminen.”
(luottamushenkilö, Kainuu)

”Ulkomaisen. Uskon että ulkomaisen luomutuotteen kasvattaminen on valvonnan alaista.”
(viranhaltija, Kainuu)

Mielipiteet luomun käytöstä kuntamarkkinoinnissa vaihtelivat laidasta laitaan. Osa kainuulaisista kuntapäätäjäkyselyn vastaajista uskoi, että jos kunta markkinoisi näkyvästi luomutuotteiden käyttöä julkisessa ruoanvalmistuksessa, olisi sillä kunnan imagoon selvästi positiivinen vaikutus ja se voisi vaikuttaa jopa kunnan muuttoliikkeeseen positiivisesti. Kunta voisi tällöin profiloitua ekologisesti toimivana kuntana ja kunnan kiinnostavuus lisääntyisi. Osa vastaajista taas uskoi, että asialla ei todennäköisesti olisi mitään vaikutusta. Eräs vastaajista näki kuntien olevan sekä globaalien että kotimaisen ”keskittämismyman” armoilla.

”Kotimaisen luomutuotannon järjestämiseksi tulisi tehdä valistustyötä ja kehittämissyhtiöiden tulisi panostaa markkinointiin.”
(viranhaltija, Kainuu)

”Valtava etu... Kainuu on puhtaudestaan tunnettu ja lähiruokana tuotettu luomu sopii tänne kuin nenä päähän!”
(luottamushenkilö, Kainuu)

”Imagomarkkinoinnissa voisi saada lisää lapsiperheitä muuttamaan kuntaan, jos valveutuneilla muuttajilla on tiedossa, että kunta tarjoaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa luomutuotteita.”
(viranhaltija, Kainuu)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden korkea hinta tavanomaisiin tuotteisiin verrattuna sekä keskitetty hankintarengas nähtiin merkittävinä esteinä luomun käytölle

kuntaruokailussa Kainuussa. Vastaajien mukaan kunnat eivät myöskään saaneet juurikaan tarjouksia luomutuotteista. Tuottajien ja kuntapäätäjien asenteet sitä vastoin nähtiin hyvänä eli tahtoa luomun edistämiseen oli monelta suunnalta. Yritysten kehittymättömiä tilausjärjestelmiä ei myöskään koettu esteenä mahdollisille tilauksille, mutta valitettavasti luomutuotteiden laatua pidettiin hieman alhaisena.

”Monet pienet, suomalaiset tuottajat ovat viimevuosina joutuneet myymään luomutuotteitaan bulkkituotteiden hinnalla isoille kaupapaketuille. Luomutuotteen laatumerkinnät tulevat pienille yrityksille liian kalliiksi ja ovat olleet esteenä luomutuotteiden markkinoinnissa. Osa on lopettanut tuotannon liiallisen byrokratian vuoksi. Tunnen tapauksia.”
(viranhaltija, Kainuu)

”Raha, raha, raha ja keskittämismyman.”
(viranhaltija, Kainuu)

Kuntapäätäjiä pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Sekä kotimaisen että erityisesti lähellä tuotetun ruoan merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan uskottiin kasvavan nykyisestä. Suurkeittiöiden ja alueen yrittäjien välisen tuotekehitysyhteistyön uskottiin myös kasvavan lähivuosina. Valitettavasti elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin kuitenkin hieman laskevan lähivuosina. Myös pakkausmateriaalien käytön pieneen vähentämiseen uskottiin. Hankintojen päätöksentekovastuun uskottiin siirtyvän yhä enenevässä määrin kunnan ulkopuoliselle toimijalle.

3.5.4 LUOMU TUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Kainuussa luomualan osuus peltoalasta on korkeampi kuin missään muualla Suomessa (Evira, 2015). Luomutuotannolla onkin selvät vaikutukset maakunnan talouteen ja työllisyyteen aluetalouden kokoon nähden. Kokonaisuudessaan luomutuotannon vaikutukset maakunnan työllisyyteen ovat noin 130 henkilötyövuotta kerroinvaikutuksineen, mikä vastaa 0,38 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä (ks. taulukko 17). Luomutuotannon vaikutukset Kainuun talouteen ovat 27 miljoonaa euroa, mikä käsittää reilun prosentin maakunnan alueellisesta

BKT: stä. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna suurimmat vaikutukset ovat peltokasvituotannolla ja maidontuotannolla. Luomupeltokasvituotannon vaikutus Kainuun työllisyyteen on noin 50 henkilötyövuotta ja talouteen 13 miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutukset työllisyyteen ovat lähes yhtä suuret, mutta vaikutus talouteen on hieman pienempi. Luomupuutarhatuotanto on Kainuussa niin vähäistä, että käytännössä sen vaikutukset jäävät nolnaan.

Kainuu oli laskelmissa käytettynä perusvuotena eli vuonna 2012 ainut maakunta, joka oli jo tavoittanut hallituksen asettaman luomualan 20 prosentin tavoitteen. Vuonna 2012 luomualan osuus Kai-

nuussa oli 23 prosenttia peltoalasta. Tästä syystä Kainuun osalta ei ole syytä tarkastella ensimmäisen tulevaisuuden ennusteen eli 20 prosentin tavoitteen laskelmia.

Tuottajakyselyn perusteella Kainuun luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan nykyisestä keskimäärin kuusi prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi pientä kasvua maakunnan talouteen ja työllisyyteen (ks. taulukko 18). Kainuun työllisyys kasvaisi kahdella henkilötyövuodella ja alueellinen BKT nousisi noin miljoonalla eurolla, jos ennuste toteutuisi.

Taulukko 17. Kainuun luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,14	48	0,63	13
Lihantuotanto	0,09	33	0,30	6
Maidontuotanto	0,15	51	0,42	8
Puutarhatuotanto	0,00	0	0,00	0
Yhteensä	0,38	132	1,35	27

Taulukko 18. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Kainuussa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 6 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,007	2	0,036	1

3.6 KESKI-SUOMI

3.6.1 LUOMUTUOTANTO KESKI-SUOMESSA

Keski-Suomessa alkutuotannon luomutoimijoita oli vuonna 2014 yhteensä 172. Maakunnan luomutilat ovat keskimäärin 39 hehtaarin kokoisia, mikä tarkoittaa lähes 12 hehtaaria pienempiä tiloja kuin koko Suomessa keskimäärin. Keski-Suomessa onkin Suomen kolmanneksi pienimmät luomutilat keskimääräisiä tilakokoja tarkasteltaessa. Keski-Suomen peltoalasta 7,1 prosenttia on luomuviljeltyä, mikä tarkoittaa noin 6 600 hehtaaria luomuviljeltyä peltoa. Maakunnassa luomualan osuus on laskenut yhden prosentin edelliseen vuoteen nähden, kun se koko Suomen tasolla on noussut kolme prosenttia. (Evira, 2015)

Keski-Suomen luomuviljellystä peltoalasta selvästi yli puolet, noin 3 600 hehtaaria, on nurmen tuotannossa. Luomukauran tuotantoala on noin 790 hehtaaria ja 660 hehtaaria on kesantona. Suurimmat muutokset edellisvuoteen nähden on tapahtunut luomuseosviljan ja luomuherneen tuotannoissa; luonnonmukaisen seosviljan tuotanto on noussut noin 360 prosenttia ja luomuherneen tuotanto on laskenut 95 prosenttia. Tärkeimpien puutarhakasvien osalta suurin luomuhyväksyty tuotantoala on mustaherukan tuotannolla, noin 19 hehtaaria. Perunaa ja muita puutarhakasveja tuotetaan Keski-Suomessa alle neljän hehtaarin tuotantoalalla. Vaikka luomusipulin tuotantoala on kasvanut edelliseen vuoteen nähden eniten, 60 prosenttia, on sen tuotantoala silti vain 0,2 hehtaaria. (Evira, 2015)

Luonnonmukaisten eläinten tuotantoa on 32 keskisuomalaisella tilalla. Keski-Suomessa on eniten luomumehiläisten pesiä (1 723 kpl) verrattuna muihin maakuntiin. Seuraavaksi eniten maakunnassa tuotetaan luonnonmukaisena emolehmiä (653 kpl), alle 8 kuukauden ikäisiä nautoja (486 kpl) ja hiehoja (336 kpl). Maakunnassa ei tuoteta lainkaan muun muassa luomusikoja tai luonnonmukaista siipikarjaa lihatuotantoon. (Evara, 2015)

3.6.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Keski-Suomessa oli vuonna 2014 yhteensä 172 luomutilaa, joista 141 (82,0 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 34 tilalta, joka on 20 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden luonnonmukaisena viljelty peltoala oli vuonna 2014 yhteensä 1678 hehtaaria, mikä vastaa 25 prosenttia koko maakunnan luonnonmukaisesta peltoalasta. Luomutuottajakyselyyn vastanneiden tilojen keskimääräinen tilakoko oli 51 hehtaaria, mikä on selvästi maakunnan keskimääräistä 39 hehtaarin tilaa suurempi, mutta silti koko Suomen keskimääräisiä luomutiloja hieman pienempiä. Vastauksia saatiin kaikilta tuotantosuunnilta, mutta kananmunan- ja maidontuottajilta saatiin molemmista alle kolme vastausta, joten nämä tuotantosuunnat raportoidaan kyselyn osalta yhdessä. Vastanneista peltokasvituotantoa oli eniten, 20 tilalla. Lihantuotantoa oli yhdeksällä tilalla ja puutarhatuotantoa neljällä tilalla vastanneista. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Kyselyyn vastanneet Keski-Suomen luomutuottajat ovat siirtyneet luomuun vuosien 1990 ja 2013 välillä. Näistä 60 prosenttia siirtyi luomutuotantoon 1990-luvulla. Selkeästi tärkeimmäksi syyksi siirtyä luomuun mainittiin pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Tämän vaihtoehdon valitsi kahden tärkeimmän syyn joukkoon 22 vastaajaa 34:stä kyselyyn vastanneesta keskisuomalaisesta. Toiseksi tärkeimmäksi syyksi osoittautui ekologisuus/puhtaus, jonka valitsi kahden tärkeimmän syyn joukkoon joka kolmas kyselyyn vastannut. Muihin vaihtoehtoihin tuli selvästi vähemmän vastauksia. Muina syinä mainittiin muun muassa EU, maalaji, omat arvot sekä lannoitteiden hinta.

”Lannoitteiden hinta alkoi nousta ja naapuri oli siirtynyt luomuun jo pari vuotta aikaisem-

min ja näin, että rehut ja viljat riittää. Myös ympäristöasiat merkitsi.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

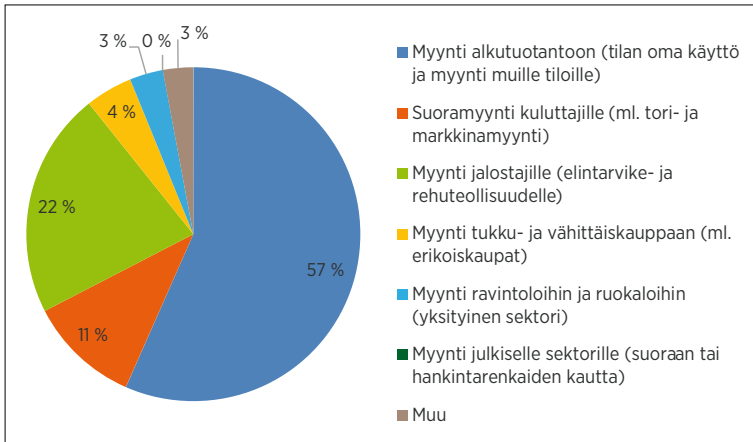
”Kokonaisvaltaisesti kannattavampaa.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

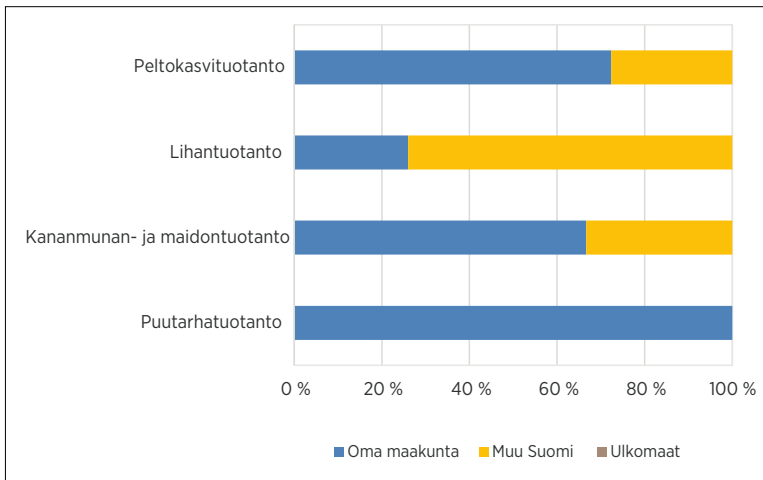
Luomutuottajakyselyyn vastanneista (n=34) neljällä maakunnan luomutilalla ilmoitettiin olevan vähäistä valmistusta ja tilat kuuluvat sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä kuten jauhojen valmistusta ja kasvien kuorimista. Näillä neljällä tilalla valmistetaan muun muassa jauhoja, marjatuotteita, kauraryynejä ja -hiutaleita sekä viljalajaloiteita. Mikään näistä tiloista ei jatkojalosta koko luomutuotantoon vaan vain osan tuotannostaan, 5–90 prosenttia.

Keski-Suomen luomutuotannosta myydään kyselyn perusteella selvästi yli puolet (57 %) alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille (ks. kuvio 17). Jalostajille myydään 22 prosenttia tuotannosta. Suoramyyntin kautta myydään 11 prosenttia luomutuotannosta. Muihin markkinakanaviin myydään kuhunkin alle viisi prosenttia tuotannosta. Julkiselle sektorille ei Keski-Suomessa myydä lainkaan. Alueittain tarkasteltuna Keski-Suomen luomutuotanto myydään kokonaan kotimaahan: 64 prosenttia myydään omaan maakuntaan ja 36 muualle Suomeen. Ulkomaille ei myydä kyselyn mukaan lainkaan. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna oman maakunnan osuus on suurin puutarhatuotannossa (ks. kuvio 18), missä koko tuotanto jää maakuntaan. Myös peltokasvituotannossa sekä kananmunan- ja maidontuotannossa oman maakunnan osuus ylittää 60 prosenttia. Lihantuotannossa omaan maakuntaan myydään neljännes tuotannosta ja loput muualle Suomeen.

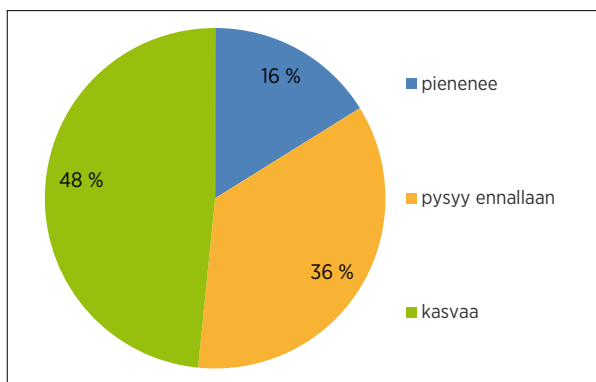
Luomutuottajilta tiedusteltiin kyselyn avulla myös tulevaisuuden näkymiä. Keski-Suomen luomutuottajat olivat keskimääräistä optimistisempia tulevaisuuden suhteen kuin muissa maakunnissa. Keski-Suomen luomutuottajista lähes puolet arvioi heidän luomutuotantonsa arvon kasvavan vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 19). Yhteensä 16 prosenttia arvioi tuotantonsa arvon pienenevän. Loput 36 prosenttia arvioi luomutuotantonsa arvon pysyvän ennallaan. Optimistisuudesta huolimatta Keski-Suomen luomutuottajien arvioiden mukaan heidän luomutuotantonsa arvo kasvaisi keskimäärin vain kolme prosenttia. Tähän keskiarvoon vaikuttaa paljon se, että muutama juuri kasvua ennustanut vastaaja jätti arvioimatta kasvun suuruuden. Lisäksi tuotannon arvon pienemisarviot olivat

Kuvio 17. Keski-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 18. Keski-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 19. Keski-Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

osin melko suuria, jopa 60–70 prosenttia. Kukaan ei kuitenkaan ilmoittanut lopettavansa toimintaansa. Vastaavasti annetut kasvuarvot olivat pääsääntöisesti pieniä, alle kymmenen prosentin luokkaa.

Kyselyn perusteella Keski-Suomen luomutuotannon kehitykseen vuoteen 2020 mennessä vaikuttavat eniten tuet ja tukipolitiikka sekä peltojen saatavuus. Nämä tekijät tulivat esiin useissa vastauksissa. Tuotannon kehitykseen vaikuttaa negatiivisesti muun muassa byrokratia, työvoimapula, säädökset, kustannusten nousu, pienten myyntierien myynnin vaikeus, luomutuotteiden hinnanmuutokset sekä sadon laatuongelmat. Myös tuottajan ikä ja terveys vaikuttavat tilojen kehityssuuntaan tulevaisuudessa, samoin kuin tilan jatkajan varmistuminen tai sukupolvenvaihdos sekä omat investoinnit.

”Kustannukset merkitsee. Mikä se kannattavuus sitten on. Kustannukset nousee koko ajan, mutta kannattavuus laskee. Saa nähdä menäänkö parempaan vai huonompaan.”
(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

”Tällä hetkellä tilan kasvi- ja eläintuotanto on luomuvalvonnan piirissä. Tilalta myydään lihaa ja jalosteita suoraan yksityisille asiakkaille mutta tavanomaisena. Hintaa on jo melkein samalla tasolla monen luomuna lopputuotteitaan myyvän tilan kanssa. Lisäarvoa lisääntyvistä paperisidasta on vaikea saada.”
(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

Luomutuotannon kasvun edistämiseksi Keski-Suomen luomutuottajat ehdottivat ennen kaikkea byrokratian vähentämistä, valvonnan keventämistä ja säännösten yksinkertaistamista. Myös hintojen nousu, asenteiden muutos, tiedottamisen lisääminen, kysynnän kasvu, luomutukien ja kannattavuuden nousu sekä luomun imagon ja houkuttelevuuden kohottaminen mainittiin keinoina lisätä luomutuotantoa ja siihen siirtymistä. Vastauksissa mainittiin lisäksi kokonaisuudessaan maatalouden arvostuksen lisääntyminen ja sen kansantaloudellisen arvon ymmärtäminen.

”Luomusta tehtävä houkutteleva vaihtoehto nuorille yrittäjille: valvontaa järkeistämällä=keventämällä, markkinointia parantamalla, tiedotusta kuluttajille lisäämällä, kampanjoimalla myönteisesti luomun puolesta, että se olisi kansallisesti ylpeyden aihe eikä taakka tai jokin marginaalinen ilmiö!”
(55–64-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

”Paperisulkeisten määrän lisääntyminen, se stressaa isäntiä. Ei se viljely ole se ongelmatekijä.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

Kyselyyn vastanneet Keski-Suomen luomutuottajat ehdottivat luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi sääntöjen ja ohjeiden selkeyttämistä, neuvontaa, yhteistapaamisia, kannustusta sekä luomuketjun lyhentämistä. Toivottiin myös tietoa alueella toimivista luomutuottajista sekä selkeitä yhteistyöfoorumia esimerkiksi internettiin. Lisäksi ehdotettiin koneyhteistyötä, jolloin esimerkiksi paalaimet ovat useamman tilan yhteisessä käytössä, mikä säästää kuluissa.

”Suurten elintarviketoimijoiden luomuun suhtautuminen voisi nopeastikin muuttaa luomun asemaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

”Koneyhteistyötä. Meillä on paalaimet jne. kolmen tilan yhteiset, siitä saa kustannuksia pienemmäksi ja lisäksi mielekkäämpää se työnteke kun tehdään porukalla. Remontit koneissa jne. porukalla mukavampaa, muuten väsyä.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

Luomutuottajat saivat lopuksi vapaasti kommentoida ja kertoa mielipiteitä aiheesta. Keski-Suomen luomutuottajista moni mainitsi tässäkin kohdassa byrokratian ja sääntelyn luomutuotannon ongelmana tai haasteena. Ehdotettiin muun muassa tarkastuksien hoitamista verkossa ja tarkastusvälin harventamista toteutettavaksi viiden vuoden välein tai satunnaisesti. Yksi tuottaja ehdotti salmonellattomuuden ja antibiootittomuuden korostamista Suomessa, sillä se on suuri imagollinen arvo. Pienen erien myymisen hankaluus sekä myyntiehtojen tiukkuus mainittiin muutamissa vastauksissa luomutuotannon haasteina. Lisäksi korostettiin, että luomutuotanto pitää ottaa tosissaan ja siihen pitää perehtyä, mutta on hyvä vaihtoehto.

”Luomussa on potentiaalia, mutta liiallinen sääntely ja holhous karistaa luomuimmon.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

”Luomu lisääntyisi, jos tiukkojen ehtojen sijaan keskityttäisiin tuotteiden saattamista markkinoille. Myyntiehtoja pitäisi loiventaa ja sallia tuotteiden myyminen ilman välikäsiä. Nyt munat ja lihat pitää kierrättää leimattavana, josta syntyy ylimääräistä liikuttelua ja kustannuksia.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

3.6.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSELYN TULOKSIA

Keski-Suomen maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 23 kuntaa. Kyselyt lähtivät huhtikuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 78 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin uusintalähetysten jälkeen 23 kappaletta, kaikkiaan 13 eri kunnasta. Keski-suomalaisista vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalvelutyöntekijöitä, vähiten vastauksia aktivoituivat antamaan kunnanjohtajat ja hankintayksiköiden edustajat.

Tärkeimmät päätöksentekoon vaikuttavat tekijät julkisissa elintarvikehankinnoissa olivat keski-suomalaisten kuntapäätäjien mukaan ruoan hyvä maku sekä mahdollisuus tarjota suurkeittiöissä turvallista ruokaa. Myös mahdollisuus saada kauti tuotteita ja logistiikan hoituminen tavarantoimitajan puolelta suurkeittiöiden tarpeiden mukaan nähtiin melko tärkeinä hankintakriteereinä. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi katsottiin mahdollisuus hankkia luomutuotteita, mahdollisuus suoraan kontaktiin myyjän kanssa sekä se, että ruoka on valmistettu alueen tai maakunnan oman perinteen mukaisesti. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, keski-suomalaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotannon tarkka valvonta sekä tuotteiden turvallisuus. Luomua ei pidetty juurikaan ylellisenä kuluttamisena, mutta tuotteiden laadun nähtiin valitettavasti vaihtelevan. Luomusta ollaan kyselyn mukaan valmiita maksamaan keskimäärin noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisista tuotteista. Yksi vastaaja

olisi kuitenkin ollut valmis maksamaan luomuelintarvikkeista 11-20 prosenttia tavanomaisia tuotteita enemmän.

Noin kolmasosa kyselyn vastaajista (7 vastaajaa 23:stä) ilmoitti kunnassaan käytettävän luomutuotteita. Näiden käyttäjäkuntien keskiarvo luomutuotteiden käytölle oli kolme (3) prosenttia kokonaiselintarvikehankinnoista. Kaikkiaan yhdeksän (9) vastaajaa ilmoitti, että eivät tiedä, käytetäänkö luomua kunnan suurkeittiöissä vai ei. Yleisimmin julkisissa keittiöissä käytetyt luomutuotteet olivat Keski-Suomessa puurohiutaleet, piimä ja maito. Tämän lisäksi mainittiin myös, että erityisinä tee- ja päivinä käytettiin luomutuotteita laajemmin, esimerkiksi lihaa ja kasviksia. Vaikka melko monen vastaajan kunnassa käytettiin luomua, sitä ei vastaajien mukaan kuitenkaan yleensä käytetty varsinaisena hankintakriteerinä elintarvikehankinnoissa: vain yksi vastaaja ilmoitti luomun olevan elintarvikkeiden hankintakriteeristöissä. Syynä luomun vähäiseen käyttöön kuntasektorilla kerrottiin mm. seuraavaa:

”Luomutuotteita ei ole saatavilla siinä laajuudessa kuin keittiömme tarvitsee.”

(viranhaltija, Keski-Suomi)

Kuntapäätäjäkyselyn vastaajilta tiedusteltiin syitä luomutuotteiden käytölle julkisella sektorilla. Keski-suomalaisten kuntapäätäjien vastauksissa korostuivat luomuruoan terveellisyys ja puhtaus, sekä kotimaisuus ja tuotteiden saatavuus läheltä.

Kuva: Leena Viitaharju

Myös luomun imago ja kysyntä asiakkaiden taholta vaikuttivat luomun käyttöön merkittävästi. Luomuraaka-aineiden tuottajat ovat vastaajien mukaan olleet Keski-Suomessa kaikkein aloitteellisimpia luomun lisäämisen suhteen, vaikka kovin merkittäviä eroja sidosryhmien välisessä aktiivisuudessa ei nähtykään olevan.

Vastaajilta tiedusteltiin, valitsisivatko he kunta-sektorille hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen vai ulkomaisen luomutuotteen, jos tuotteiden hinta olisi sama. Kaikki 16 henkilöä, jotka vastasivat tähän kysymykseen, sanoivat valinnan kohdistuvan kotimaiseen ei-luomutuotteeseen. Melko moni keski-suomalainen kuntapäätätjä jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Perusteluina kotimaisen ei-luomutuotteen valinnalle esitettiin mm. ekologisuus lyhempien kuljetusmatkojen takia, kotimaisen tuotannon tukeminen, kunnan toimiminen esimerkkinä kuluttajille kotimaisuuden kannattamisessa sekä työllisyyden tukeminen. Toisaalta muutama vastaaja toi esille myös epäluottamuksensa ulkomaisista luomua kohtaan.

”Kotimainen ilman muuta joka tapauksessa. Perusteena työllisyys kotimaassa ja toisaalta epävarmuus ulkomaisen luomun aitouden suhteen.”

(viranhaltija, Keski-Suomi)

Luomun käytön imagollisen hyödyntämisen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin Keski-Suomessa vähintäänkin heikosti positiivisena, mutta osan vastaajien mielestä jopa erittäin merkittävänä, myönteistä mielikuvaa kunnasta rakentavana tekijänä. Muutama kuntapäätätjäkyselyn vastaaja uskoi, että luomun merkitys kuntien markkinoinnissa tulee kuitenkin nousemaan lähitulevaisuudessa ratkaisevasti erityisesti yritettäessä houkuttaa lapsiperheitä uusiksi kuntalaisiksi.

”Se voisi olla kunnalle valttikortti markkinoitaessa esim. perheille ko. paikkakunnan lasten päiväkoti ja kouluruokailua.”

(viranhaltija, Keski-Suomi)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittäviksi tekijöiksi nousivat Keski-Suomessa vastaajien mukaan luomutuotteiden epätasainen tarjonta, luomutuotteiden kallis hinta ja niiden suhteellinen kalleus verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin tuotteisiin. Vapaissa kommentteissa korostettiin, että lähialueilta ei juurikaan ole saata-

villa luomutuotteita suurkeittiöiden tarpeisiin. Luomutuotteiden laadun uskottiin olevan kunnossa eli se ei vastaajien mielestä toiminut esteenä luomun hankkimiselle. Myöskään tavanomaisten tuottajien asenteen luomua kohtaan ei uskottu olevan hankintaa estävä tekijä.

”Meille ei ole kukaan luomuviljelijä tarjonnut tuotteitaan ja mielestäni tällä seudulla ei ole mahdollisuutta hommata luomua laisinkaan.”

(ruokapalveluyöntekijä, Keski-Suomi)

Luomutuotteiden saaminen julkisiin ammattikeittiöihin enenevässä määrin vaatisi kyselyyn vastaajien mukaan sen, että luomussa olisi myös massa-tuotantoa. Tällöin hinnat voisivat laskea, tuotteista tulisi kilpailukykyisempiä markkinoilla ja ne voisivat olla kaikkien saavutettavissa. Myös yleisen tietämyksen luomusta tulisi kasvaa, että sen käyttö lisääntyisi myös julkisella puolella. Lisäksi kuntapäätätäjien asenteiden ja toimien pitäisi vastaajien mukaan vielä muuttua paljon ennen kuin luomua aletaan suosia julkisessa joukkoruokailussa. Sekä tuotteiden markkinointiin että jatkojalostukseen tarvitaan paljon panostuksia.

Kuntapäätätjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Sekä kotimaisuuden että paikallisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös lähellä tuotettujen raaka-aineiden merkityksen ruokailijoiden näkökulmasta nähtiin entisestään vahvistuvan. Tuontiraaka-aineiden osuuden julkisista elintarvikehankinnoista taas vastaavasti uskottiin laskevan. Myös pakkausmateriaalien käytön pienoiseen vähentämiseen uskottiin. Valitettavaa oli, että elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin hieman laskevan lähivuosina. Päätöksentekovastuun hankinnoista arvioitiin hieman luisuvan oman kunnan ulkopuolelle. Luomun osuuden kasvamiseen otettiin kantaa myös avoimissa vastauksissa. Niissä korostettiin mm. tarjolla olevan valikoiman laajuutta.

”Luomun tarjonta ja sitä vastaavan logistiikan kehittyminen.”

(viranhaltija, Keski-Suomi)

3.6.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Keski-Suomessa luomualan osuus peltoalasta on koko maan keskitasoon nähden vielä melko alhainen, mutta luomuala on kasvussa (Evira, 2015). Kokonaisuudessaan luomutuotannon vaikutus Keski-Suomen työllisyyteen on noin 110 henkilövuotta eli 0,1 prosenttiyksikköä maakunnan työllisyydestä (ks. taulukko 19). Vastaavasti luomutuotannon vaikutus maakunnan talouteen on 20 miljoonaa euroa, mikä käsittää 0,25 prosenttiyksikköä Keski-Suomen alueellisesta BKT:stä. Tuotantosuunnista luomupeltokasvituotannon vaikutukset ovat selvästi suurimmat: 75 henkilötyövuotta ja 13 miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutus on toiseksi suurin, 16 henkilötyövuotta ja kolme miljoonaa euroa. Luomupuutarhatuotannon vaikutus Keski-Suomen työllisyyteen on 12 henkilötyövuotta ja talouteen kaksi miljoonaa euroa. Luomulihan-tuotannon vaikutukset ovat pienimmät.

Hallituksen luomualan kehittämisohjelman tavoite luomualan kasvusta 20 prosenttiin peltoalasta vuoteen 2020 mennessä tietäisi toteutuessaan muutoksia alueiden talous- ja työllisyystilanteisiin. Pelkän luomualan kasvun vaikutukset Keski-Suomessa olisivat positiiviset: työllisyyteen tulisi kuuden henkilötyövuoden kasvu ja talouteen miljoonan euron lisäys nykytilanteeseen nähden (ks. taulukko 20). Käytännössä luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallisesti käytettävissä. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomualan kasvun verran tietäisi 23 henkilötyövuoden laskua maakunnan työllisyyteen ja viiden miljoonan euron laskua aluetalouteen. Kun otetaan huomioon sekä luomualan kasvu, että tavanomaisen alan väheneminen, tietäisi tämä peltoalan siirtyä Keski-Suomen työllisyyteen 17 henkilötyövuoden tappiota ja talouteen kolmen miljoonan euron laskua. Vuosittain tämä tietäisi maakunnan työllisyyteen reilun kahden henkilötyövuoden ja talouteen 0,4 miljoonan euron laskua vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Kuten muidenkin maakuntien tulosten osalta on tuotu esiin, edellä mainittu negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osin siitä, että tavanomainen tuotanto on useimmiten tehokkaampaa kuin luomutuotanto. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) jää usein pienemmäksi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen lomuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Monissa tapauksissa kuluttaja maksaa luomutuotteesta tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, mikä luomuostojen lisääntyessä vähentäisi kotitalouksien muuhun kulutukseen jäävää rahamäärää, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Lisäksi tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset, jolloin yhteisvaikutus jäisi negatiiviseksi. Näin ollen peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Keski-Suomen luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaisi tuottajankyselyn perusteella nykyisestä keskimäärin kolme prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi hyvin pientä positiivista vaikutusta Keski-Suomen talouteen ja työllisyyteen (ks. taulukko 21). Arvioitu kolmen prosentin kasvu tietäisi 0,1 miljoonan euron kasvua alueelliseen BKT:hen, mutta työllisyysvaikutus jäisi nolnaan.

Taulukko 19. Keski-Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,07	75	0,17	13
Lihantuotanto	0,00	5	0,02	2
Maidontuotanto	0,01	16	0,04	3
Puutarhatuotanto	0,01	12	0,02	2
Yhteensä	0,10	108	0,25	20

Taulukko 20. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Keski-Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	6	0,03	2
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,02	-23	-0,06	-5
Yhteisvaikutus	-0,02	-17	-0,04	-3

Taulukko 21. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Keski-Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 3 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,000	0	0,001	0,1

3.7 LAPPI

3.7.1 LUOMUTUOTANTO LAPISSA

Lapissa alkutuotannon luomutoimijoita oli 55 vuonna 2014, mikä on vähemmän luomutoimijoita kuin missään muussa Suomen maakunnassa. Vastaavasti Lapin luomutilojen koot ovat keskimäärin lähes 14 hehtaaria suurempia kuin koko Suomessa keskimäärin, vaikka Lapin luomutilojen keskikoko (64,5 hehtaaria) on pysynyt samana edellisvuoteen nähden. Lapin maakunnan peltoalasta 7,7 prosent-

tia oli luomuviljeltyä vuonna 2014, mikä käsittää noin 3 400 hehtaaria. Maakunnan luomualan osuus pysyi samana kuin edellisvuonna. (Evira, 2015)

Suuri osa Lapin luomuhyväksytystä tuotantoalasta on nurmen tuotannossa, yli 2 000 hehtaaria. Luomuohran tuotantoala on 240 hehtaaria ja ke-santona on 100 hehtaaria. Muiden viljakasvien tuotantoalat jäävät alle 100 hehtaariin. Suurin muutos edellisvuoteen nähden on tapahtunut seosviljan tuotannossa, missä tuotantoala on kasvanut noin 110 prosenttia. Perunaa ja tärkeimpiä puutarhakas-

Kuva: Merja Haapanen

veja viljellään Lapissa vain vähän luonnonmukaisesti. Luomuperunan tuotantoala on suurin, yksi hehtaari. Luomusipulin tuotantoala on kasvanut eniten, 100 prosenttia edellisvuoteen nähden, mutta sen tuotantoala on silti vain 0,2 hehtaaria. (Evira, 2015)

Lapissa luomueläimiä tuotti vuonna 2014 yhteensä 10 tilaa. Näin ollen Lapissa on vähiten luonnonmukaisia eläimiä tuottavia tiloja kaikista Manner-Suomen maakunnista. Lapissa tuotetaan luonnonmukaisesti eniten uuhia (1 304 kpl) ja pässejä (180 kpl). Maakunnassa ei tuoteta luonnonmukaisena lainkaan muun muassa lypsylehmiä, sikoja eikä siipikarjaa. (Evira, 2015)

3.7.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Lapissa oli vuonna 2014 yhteensä 55 luomutilaa, joista 28 (50,9 %) oli antanut luvan yhteystietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 12 tilalta, mikä on 22 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Lapin maakunnan luomutilojen yhteenlaskettu luomuala oli 757 hehtaaria vuonna 2014, mikä käsittää 22 prosenttia maakunnan luomuviljelystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneiden luomutilojen keskimääräinen tilakoko oli 75 hehtaaria, mikä on lähes kymmenen hehtaaria suurempi kuin maakunnassa keskimäärin. Tuottajakyselyyn vastasi näin ollen keskimääräistä suuremmat luomutilat, mikä saattaa näkyä myös kyselyn tuloksissa. Suurin osa vastanneista oli peltokasvituottajia (seitsemän tilaa). Lihantuotantoa ja puutarhatuotantoa oli molempia kolmella tilalla. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Kyselyyn vastanneet Lapin luomutuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomuun vuosien 1984 ja 2013 välillä. Kaksi tilaa (17 % vastanneista) oli siirtynyt luomutuotantoon jo 1980-luvulla. Puolet kyselyn tiloista siirtyi luomuun vuoden 2000 jälkeen. Tärkeimmäksi syyksi luomutuotantoon siirtymiseen mainittiin ekologisuus/kestävyys. Tämän vaihtoehdon valitsi kolme neljästä vastaajasta. Toiseksi tärkeimpänä syynä, jonka valitsi puolet vastaajista, pidettiin pienempiä tuotantokustannuksia/parempaa kannattavuutta. Myös terveellisyys/puhtaus, tuet sekä muut syyt tulivat esiin tärkeimpien syiden joukossa. Muut mainitut syyt olivat eettisyys, oma ammattitaito sekä lietalan hyötykäyttö.

”Typpikilon tuottamiseen tarvitaan aika suuri määrä energiaa, suuri säästö tilalle käyttää typensitomiseen apilanurmia. Hyvin tuotettu luomuviljely tuottaa paremmin.”

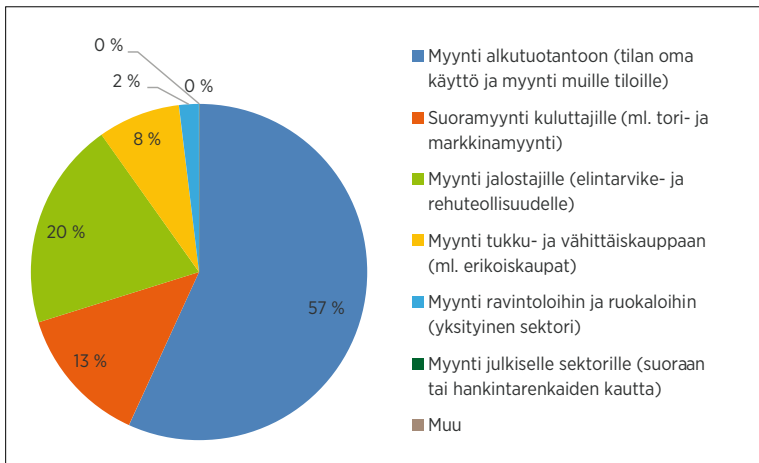
(45–54-vuotias luomutuottaja, Lappi)

Vain yhdellä kyselyyn vastanneella Lapin luomutilalla (n=12) ilmoitettiin olevan vähäistä valmistusta eli maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä, mikä voi olla muun muassa jauhojen valmistusta ja marjojen jäädyttämistä. Tällä yhdellä luomutilalla valmistetaan lihatuotteita. Tilalla jatkojalostetaan eteenpäin noin 20 prosenttia alkutuotannosta.

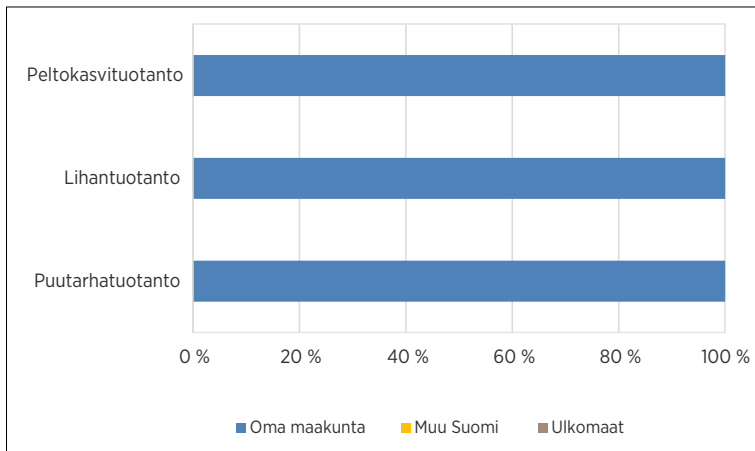
Luomutuottajakyselyn tulosten perusteella selvästi yli puolet luomutuotannon myynnistä kohdistuu alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille (ks. kuvio 20). Jalostajille myydään 20 prosenttia, suoramyynninä kuluttajille 13 prosenttia, tukku- ja vähittäiskauppaan kahdeksan prosenttia ja yksityisen sektorin ravintoloihin ja ruokaloihin kaksi prosenttia. Julkiselle sektorille myyntiä ei ole lainkaan. Alueittain tarkasteltuna Lapin luomutuotannon myynti on täysin keskittynyt omaan maakuntaan eli kaikki tuotanto myydään omaan maakuntaan (ks. kuvio 21). Muualle Suomeen eikä ulkomaille myydä kyselyn mukaan lainkaan.

Kyselyyn vastanneet Lapin luomutuottajat olivat melko optimistisia tulevaisuuden suhteen. Jopa puolet arvioi luomutuotantonsa arvon kasvavan vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 22). Viidenes arvioi tuotantonsa arvon pienevän ja 30 prosenttia sen pysyvän ennallaan. Luomutuotantonsa arvon kehityksen suuruutta arvioitaessa Lapin luomutuottajien keskimääräinen kehitysarvio oli, että se kasvaisi 10 prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä. Tämä on suurempi kasvuarvio kuin koko Suomessa keskimäärin (3 %). Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskusta 91–100 prosentin kasvuun. Yksi vastanneista oli lopettamassa luomutuotannon syynä kalliimmat tuotantokustannukset.

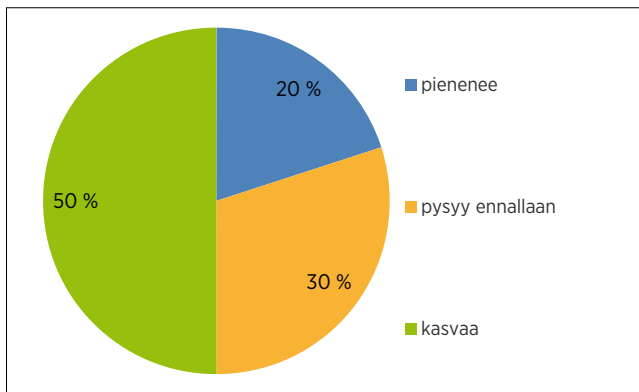
Luomutuottajilta tiedusteltiin kyselyn avulla merkittävimpiä tekijöitä tai ilmiöitä, jotka vaikuttavat heidän tilansa luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä. Lapin luomutuottajien vastaukset vaihtelivat paljon. Tukipolitiikka, luomun kysyntä sekä tuotantokustannuksen nousu tulivat kaikki esiin kahdessa eri vastauksessa. Tulevaisuuden kehitykseen vaikuttaa vastausten mukaan myös muun muassa tuholaisien määrä, oma terveys, pellon saatavuus, yhteistyö muiden kanssa, suoramyynnin lisääminen, eläköityminen sekä kotieläintuotannon siirtyminen luomuun.

Kuvio 20. Lapin luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 21. Lapin luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 22. Lapin luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

”Kuluttajan käyttäytyminen, sieltä se raha kuitenkin tulee.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Lappi)

”Poukkoileva tukipolitiikka, luo alalle epävarmuutta.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Lappi)

Lapin luomutuottajat ehdottivat muun muassa byrokratian yksinkertaistamista, luomuvälvönnön keventämistä ja tukipolitiikan muutoksia keinoina saada yhä useampi tila siirtymään luomutuotantoon. Myös markkinointia, tiedottamista, tuotteista saatavaa parempaa hintaa ja lannoitteiden hinnan nousua ehdotettiin keinoiksi lisätä luomutuotantoa. Lisäksi mainittiin mentorin- ja vertaistukitoiminnan kehittäminen, kysynnän kasvu sekä kauppa- ja jalostajalähtöinen kasvu tekijöinä tai toimina, millä luomutuotantoa olisi mahdollista lisätä.

”Kaupoista ja jalostajista se lähtee, kun ne alkaa panostaa siihen enemmän.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Lappi)

Lapin luomutuottajien mukaan luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää muun muassa kokoamalla pieniä tuottajia yhteen, avoimella tiedonvaihdolla, neuvottelemalla tuottajajärjestöjen kanssa, verkostoitumalla sekä yhteystietojen jakamisella netissä. Yksi luomutuottaja oli sitä mieltä, että ”homma on tehty liian vaikeaksi Eviran toimesta”.

Vapaissa kommentteissa kyselyyn vastanneista Lapin luomutuottajista yksi ilmoitti kevään tukihakemuksien olleen täysi fiasko, liian monimutkainen. Mainittiin myös tarve tiedottaa luomusta enemmän, jotta ihmiset tietäisivät mitä luomu on. Lisäksi kerrottiin luomun kirjanpidon negatiivisista vaikutuksista luomutuotannon kehitykseen sekä siitä, että tuet eivät ole syy viljellä luomuna.

”Tukien takia en viljele luomutuotannossa. Vaikka tuet jäisi pois, jatkaisin silti peltoviljelyä luomuna. Miksi pitäisi vaihtaa jos se toimii?”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Lappi)

”Mielenkiinnolla odotan, että lähteekö ihmiset luomuun. Aika paljon on tiloja yhden vuoden ja sitten väsyvät siihen kirjanpitoon.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Lappi)

3.7.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOksIA

Lapin maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 21 kuntaa. Kyselyt lähtivät maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 82 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin uusintalähetysten jälkeen 23 kappaletta, kaikkiaan 11 eri kunnasta. Lapissa vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalveluissa työskenteleviä henkilöitä, kun taas kunnan- tai kaupunginjohtajilta ei saatu lainkaan vastauksia.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaksi tärkeintä tekijää erottui Lapissa melko selvästi. Hankinnoissa haluttiin painottaa ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota kuntakeittiöissä turvallista ruokaa. Muita tärkeitä tekijöitä olivat annetussa budjetissa pysyminen sekä se, että tavarantoimittaja huolehtii logistiikasta julkisen toimijan haluamalla tavalla. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi vastaajat arvioivat sen, että ruoka olisi valmistettu tietyn alueen tai maakunnan perinteen mukaisesti, ostajalla olisi mahdollisuus henkilökohtaiseen kontaktiin tavarantoimittajan kanssa ja lisäksi, että ostajalla olisi mahdollisuus saada hankittua luomutuotteita. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, lappilaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotteiden terveellisyys, hyvä maku, tarkasti valvottu tuotanto ja eläinten hyvinvointi. Luomuvälikoimien rajallisuudesta tai riittävydestä vastaajat olivat hieman epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena vaan vastuullisena valintana.

Lappilaisista vastaajista noin 40 prosenttia ilmoitti, että heidän kunnassaan käytetään luomutuotteita. Yhtä suuri osa vastaajista ei tiennyt, onko luomua käytössä vai ei. Kaikki nämä henkilöt olivat luottamushenkilöitä. Suurin osa vastaajista (74 %) sanoi, että luomua ei käytetä varsinaisena hankintakriteerinä heidän kunnassaan. Vain kaksi (2) kyselyyn vastaajaa ilmoitti, että luomu kuuluu heidän kuntansa hankintakriteeristöön. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta Lapin suurkeittiöissä vaihtelivat 1–10 prosentin välillä, keskiarvon ollessa noin 4,7 prosenttia näissä käyttäjäkunnissa. Kolme vastaajaa ilmoitti, että heidän kunnassaan oli tehty viimeisen viiden vuoden aikana valtuustoaloite myös lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Uudistuvan hankintalain uskottiin parantavan pienten yritysten mahdollisuuksia tarjota tuotteitaan julkiselle sektorille ja myös päästä tavarantoimittajaksi. Osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että uusi laki ei muuta mitään, koska tarjontaa ei lähialueella vain ole tarpeeksi.

”Kuntamme luottamushenkilöt ottanevat asian esille seudullisen ruokapalveluyhtiön hallituksessa. Kunnassamme on elintarviketuottajia, joiden käyttämistä on syytä suosia lain puitteissa. Ainakin selvitetään lain suomat mahdollisuudet ja niiden (hinta)vaikutukset vrt. nykyinen käytäntö.”
(luottamushenkilö, Lappi)

Kyselyn toteuttamisen aikaan kuntapäätäjäkyselyn lappilaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin hiutaleita ja suurimoita, maitoa, kasviksia ja ruisleipää. Myös kananmunat, perunat ja marjat mainittiin muutamassa vastauksessa. Vastauksissa oli kuitenkin ilmoitettu myös, että kunnassa ei osteta mitään tuotteita luomuna, koska luomutuotteiden hinta on yksinkertaisesti liian korkea julkiselle sektorille. Poronliha ja kala saivat vastaajilta myös useampia mainintoja eli luomu ja luonnonvarainen nähtiin monen vastaajan mielestä samaan kategoriaan kuuluvina. EU-lain mukaan luonnonvaraisesti saatua lihaa ei kuitenkaan voi kutsua luomuksi, koska luomu on tuotantotapa, joka perustuu tarkkaan valvontaan ja tätä ei luonnonvaraisilla tuotteilla taas ole.

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Vain yksi vastaaja Lapista olisi valinnut hankittavaksi ulkomaisen luomutuotteen ja yksi oli jättänyt vastaamatta kysymyksen. Kaikki loput vastaajat olisivat hankkineet kuntaruokailuun kotimaisen ei-luomutuotteen. Useimmiten kotimaisen tuotteen valintaa perusteltiin työllisyysvaikutuksilla sekä vahvalla luottamuksella kotimaiseen tuotantoon, oli se sitten luomua tai ei. Useampi vastaaja toi myös esille näkemyksen, että kotimainen tavanomainen tuotanto vastaisi ulkomailta tuotua luomua. Ulkomaisen luomutuotteen hankkimatta jättämistä perusteltiin mm. kuljetuskustannuksilla sekä epävarmuudella todellisista tuotanto-olosuhteista.

”Kotimainen aina. Tunnetaan tuotanto-olosuhteet ja lainsäädännön vaatimukset.”
(luottamushenkilö, Lappi)

”Kotimaisen, koska Suomessa taitaa olla puhdasta, verrattuna moneen ulkolaiseen luomutoimijaankin.”
(luottamushenkilö, Lappi)

Tärkeimmäksi syyksi luomuelintarvikkeiden käytölle julkisella sektorilla nousi lappilaisten vastaajien keskuudessa niiden terveellisyys ja puhtaus.

Kuva: Leena Viitaharju

Myös tuotteiden kotimaisuuden vastaajat arvostivat korkealle. Ja kuten yleensäkin ruokaa käsittelevissä tutkimuksissa, myös maku nostettiin tärkeään asemaan. Erillisenä syynä mainittiin lisäksi, että luomumaitoa hankitaan, koska suurkeittiön asiakkailta on tullut toiveita sen hankinnasta. Kyseiset asiakkaat pystyvät käyttämään maitoa pelkästään luomuna. Suurkeittiöiden henkilökunnan aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen eniten luomutuotteiden käyttöön kunnissa. Vähiten vaikutusta nähtiin olleen kuntien virkamiesjohdolla.

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Lappilaisten kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa keskimäärin vain 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Kuusi vastaajaa olisi kuitenkin valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia enemmän, esimerkiksi juuri tuoteturvallisuuden vuoksi. Useampi kyselyn vastaaja viittasi avoimessa vastauksessaan kuntansa tiukkaan budjettiin ja niukkoihin määrärahoihin.

”Kunnan budjetti on tiukka, eivätkä elintarvikkeiden hinnat saa olla nykyistä korkeampia.”
(ruokapalveluyöntekijä, Lappi)

”Marjoja ostaisin enemmän, jos olisi tarjontaa, sillä tietäisin mistä ovat tulleet ja voisin tarjota varmasti ilman kuunnennusta.”
(ruokapalveluyöntekijä, Lappi)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden hinta sekä niiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden olivat melko merkittäviä esteitä luomun käytölle kuntaruokailussa. Luomutuotteista ei vastaajien mukaan myöskään saatu tarjouspyyntöihin tarjouksia. Asenteellisia tekijöitä ei pidetty esteenä luomun hankinnalle julkiselle sektorille, sillä sekä kuntapäätäjien että suurkeittiöhenkilökunnan asenteen katsottiin vaikuttavan kaikkein vähiten estävästi luomun hankintaan. Myöskään kuntaorganisaation ruokapalvelujen kehittämistavoitteiden ei katsottu olevan ristiriitaisia tai estävän luomun hankkimista kuntiin.

Kuntapäätäjäkyselyn lappilaiset vastaajat uskoivat luomun käytöstä kuntamarkkinoinnissa olevan enimmäkseen positiivista hyötyä kunnalle. Muutama vastaaja arvioi, että sillä voisi olla erittäin suuri merkitys juuri matkailulinkeinosta elävälle kunnalle. Eräs vastaaja pohti, että luomun käyttäminen kuntamarkkinoinnissa voisi lisätä myös tuottajia ja muunlaistakin luomuun liittyvää yrittäjyyttä kunnassa. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan nähneet asialla olevan juuri mitään merkitystä. Perusteena käytettiin luomun ja tavanomaisen kotimaisen tuotannon vähäistä eroavaisuutta.

”Näkisin, että se olisi plussaa puhtaasti luonnon lisänä.”

(ruokapalveluyöntekijä, Lappi)

Kuntapäätäjii pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Lähellä tuotetun ruoan merkityksen uskottiin edelleen kasvavan Lapin julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruokailejoiden kiinnostuksen luomuruokaa kohtaan uskottiin nousevan huomattavasti, koska tietoisuus kuluttajien keskuudessa edelleen lisääntyy. Monia vastaajia kuitenkin epäilytti, missä määrin tuottajat pystyvät vastaamaan mahdollisesti lisääntyvään kysyntään. Positiivista oli, että julkisen sektorin ja alueen yrittäjien välisen tuotekehitysyhteistyön uskottiin myös lisääntyvän lähivuosina jonkin verran. Puolivalmisteen ja valmisruokien käytön nähtiin vähenevän julkisella sektorilla reilusti, samoin tuontiraaka-aineiden käytön. Päätöksentekovallan kunnallisista hankinnoista uskottiin pysyvän oman kunnan käsissä tai suurin piirtein samanlaisena kuin tällä hetkellä.

”Lähituottajien mahdollisuus prosessointiin, esikäsittelujen tuotteiden lisääntyminen ja

saatavuuden paraneminen lähinnä viljelijöiden ja tuottajien verkostoitumisen kautta.”

(ruokapalveluyöntekijä, Lappi)

”Luomu on kallista tällä hetkellä ja kuntamme kamppailee talouden kanssa jolloin määrärahat ei riitä kalliisiin hankintoihin. Meidän kunnassamme tuottajia ei ole.”

(ruokapalveluyöntekijä, Lappi)

3.7.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Lapissa luomutuotantoa on vielä vähän, mistä johtuen luomutuotannon talous- ja työllisyysvaikutuksetkin jäävät melko alhaisiksi. Kokonaisuudessaan luomutuotannon vaikutus Lapin työllisyyteen on noin 30 henkilötyövuotta ja talouteen seitsemän miljoonaa euroa kerroinvaikutuksineen (ks. taulukko 22). Nämä vaikutukset muodostuvat pääasiassa peltokasvituotannosta, minkä vaikutukset Lapin työllisyyteen ovat 27 henkilötyövuotta ja talouteen kuusi miljoonaa euroa. Luomulihantuotantoa Lapissa on hieman, sen vaikutus Lapin työllisyyteen on neljä henkilötyövuotta ja vaikutus talouteen yksi miljoona euroa. Luomumaidontuotantoa ja luomupuutarhatuotantoa ei maakunnassa juuri ole, joten niistä ei talous- ja työllisyysvaikutuksiakaan synny.

Tavoite luomualan kasvusta 20 prosenttiin peltoalasta vuoteen 2020 mennessä tietäisi toteutuessaan hieman muutoksia aluetalouden näkökulmasta. Pelkän luomualan kasvun vaikutukset olisivat positiiviset Lapin talouteen, joka kasvaisi noin miljoonalla eurolla nykytilanteeseen nähden (ks. taulukko 23). Työllisyys ei juuri muuttuisi. Käytännössä luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallisesti käytettävissä. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomualan kasvun verran tietäisi kahden henkilötyövuoden laskua maakunnan työllisyyteen ja kahden miljoonan euron laskua aluetalouteen. Kun otetaan huomioon sekä luomualan kasvu, että tavanomaisen alan väheneminen, tietäisi tämä peltoalan siirtyvä Lapin työllisyyteen kahden henkilötyövuoden tappiota ja talouteen yhden miljoonan euron laskua vuoteen 2020 mennessä. Vuositasolla menetys olisi hyvin pientä.

Kuten edellisten maakuntien osalta jo selitettiin, tämä pieni negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Tavanomaisessa tuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein suurempi kuin luomutuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen

Taulukko 22. Lapin luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain.

Tuotantosuurta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,03	27	0,11	6
Lihantuotanto	0,01	4	0,01	1
Maidontuotanto	0,00	0	0,00	0
Puutarhantuotanto	0,00	0	0,00	0
Yhteensä	0,04	31	0,12	7

luomuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomustuojien lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuhun kulutukseen jäävää rahamäärää, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Lisäksi tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtymi-

nen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluelalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn mukaan Lapin luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaisi nykytilanteesta keskimäärin kymmenen prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen ei kuitenkaan juurikaan vaikuttaisi maakunnan aluelalouteen (ks. taulukko 24) johtuen muun muassa toimialan pienuudesta maakunnassa.

Taulukko 23. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Lapissa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,00	0	0,01	1
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,00	-2	-0,03	-2
Yhteisvaikutus	0,00	-2	-0,02	-1

Taulukko 24. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Lapissa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 10 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	-0,001	-1	0,000	0

3.8 PIRKANMAA

3.8.1 LUOMUTUOTANTO PIRKANMAALLA

Pirkanmaalla oli 433 alkutuotannon luomutoimijaa vuonna 2014, mikä on enemmän luomutoimijoita kuin missään muussa Suomen maakunnassa. Pirkanmaan luomutilojen keskipinta-ala on noin 46 hehtaaria eli noin viisi hehtaaria koko Suomen keskimääräistä pienempi. Maakunnan peltoalasta 12,0 prosenttia oli luomuviljeltyä vuonna 2014, mikä on peltoalana noin 19 600 hehtaaria. Pirkanmaan luomualan osuus nousi edellisvuodesta kolme prosenttia. (Evira, 2015)

Pirkanmaan luomuviljellystä peltoalasta noin 7 500 hehtaaria on nurmen tuotannossa. Luomukauran tuotantoala on noin 3 900 hehtaaria, mikä tekee Pirkanmaasta luomukauran suurimman tuottajamaakunnan. Kesantona luomualasta on noin 2 800 hehtaaria. Luomuohran tuotantoala on kasvanut edelliseen vuoteen nähden selvästi eniten, yli 200 prosenttia. Myös luonnonmukaisen seosviljan tuotantoala nousi edellisestä vuodesta yli 120 prosentilla. Puutarhakasveista luonnonmukaisen mustaherukan tuotantoala on suurin, noin 23 hehtaaria. Luomumansikan ja luomuomenan tuotantoalat ovat molemmat noin 10 hehtaaria. Luomuporkkanan ja -sipulin tuotantoalat laskivat edellisestä vuodesta eniten, yli 60 prosenttia. (Evira, 2015)

Pirkanmaalla luonnonmukaisia eläimiä tuotti vuonna 2014 yhteensä 85 tilaa. Pirkanmaalla tuotetaan enemmän luomubroilereita (8 571 kpl), luomukukkoja (1 144 kpl) ja luomuemakkoja/-ensikkoja (370 kpl) kuin missään muussa maakunnassa. Pirkanmaalla tuotetaan luonnonmukaisena paljon myös uuhia (1 522 kpl), emolehmiä (1 426 kpl), alle 8 kuukauden ikäisiä nautoja (1 328 kpl), hiehoja (1 068 kpl) ja lihasikojia (704 kpl). (Evira, 2015)

3.8.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Pirkanmaalla oli vuonna 2014 yhteensä 433 luomutilaa, joista 357 (82,5 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla, puhelimitse ja postitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 70 tilalta, joka on 16 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Pirkanmaan luomutilojen yhteenlaskettu luomuala oli 4868 hehtaaria, mikä vastaa noin 25 prosenttia maakunnan luomuviljellystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneet Pirkanmaan luomutilat olivat keskimäärin lähes 71 hehtaarin kokoisia, mikä on 25 hehtaaria suurempi kuin maakunnassa keskimäärin. Se, että kyselyyn on vastannut keski-

määräistä selvästi suurempia luomutiloja, saattaa heijastua tuloksissa. Suurin osa vastanneiden tiloista oli viljatilajoita. Peltokasvituotantoa oli 67 tilalla, lihantuotantoa 14 tilalla ja puutarhatuotantoa seitsemällä tilalla. Kananmunan- ja maidontuotantoa oli molempia vain kahdella tilalla, mistä johtuen kananmunantuotanto ja maidontuotanto raportoidaan kyselyn osalta yhdessä. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Luomutuottajakyselyyn vastanneet Pirkanmaan tilat ovat siirtyneet luomutuotantoon vuosien 1990 ja 2012 välillä. Pirkanmaalla 1990-luku oli selkeästi vilkasta luomutuotantoon siirtymisen aikaa, sillä jopa 70 prosenttia kyselyyn vastanneista tiloista siirtyi luomuun 1990-luvulla. Tärkein syy luomutuotantoon siirtymiseen oli kyselyn mukaan pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Tämä vaihtoehto oli kahden kolmasosan mielestä kahden tärkeimmän syyn joukossa. Reilun kolmanneksen mielestä ekologisuus/kestävyys oli kahden tärkeimmän syyn joukossa siirtymisessä luomutuotantoon. Myös terveellisyys/puhtaus, tuotteista saatava parempi hinta sekä tuet mainittiin monissa vastauksissa. Lisätiedoissa mainittiin lisäksi muun muassa kyllästyminen myrkkyyhin, kannattavuus, halu olla erilainen, uhka EU:hun liittymisestä sekä tilan tuotantosuunnan sopiminen hyvin luomuun.

”Mielestäni ei ollut mitään perusteltua syytä olla lähtemättä tälle mielenkiintoiselle matkalle. Olen nauttinut kaikenlaisista kasvikokeiluista (lähinnä nurmilla). Herbisidivapaus oli myös erittäin tärkeä. On hienoa nähdä onnistuvansa ja olla osa luontoa.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

”Halusin olla kylän ainoa hullu. Tällöin luomutuottajia ei ollut, joten muut kyläläiset pitivät outona. Nykyään tilanne on toinen. Erilaisuus viehätti.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

Kyselyyn vastanneista Pirkanmaan luomutuottajista (n=70) 14 ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja kuuluvan sen osalta ELY-keskuksen luomuvälvontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Näillä 14 tilalla myydään suoramyyntinä lihaa, valmistetaan kauraryynejä ja jauhoja, jäädytetään marjoja, leikataan ja pakataan lihaa, pakataan jauhoja ja hiutaleita, kylmäpuristetaan rypsiä sekä pakataan ja myydään mansikoita. Jatkojalostusosuus vaihteli

paljon vastanneiden kesken: neljällä tilalla jatkojalostettiin koko tilan luomutuotanto, mutta lopuissa jatkojalostusosuus vaihteli puolesta prosentista 50 prosenttiin.

Luomutuottajakyselyn perusteella Pirkanmaan luomutuotannosta suurin osuus (41 %) myydään jalostajille ja lähes yhtä suuri osuus myydään alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille (ks. kuvio 23). Suoramyyntinä kuluttajille myydään 11 prosenttia tuotannosta. Muiden osuus jää kukin alle viiden prosentin. Julkiselle sektorille ei myydä lainkaan. Alueittain tarkasteltuna suurin osa (65 %) Pirkanmaan luomutuotannosta myydään omaan maakuntaan. Muualle Suomeen myydään 33 prosenttia ja ulkomaille kaksi prosenttia tuotannosta. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna puutarhatuotannossa on suurin oman maakunnan osuus, 81 prosenttia (ks. kuvio 24). Peltokasvituotannosta omaan maakuntaan myydään lähes 70 prosenttia. Lihantuotannosta sekä kananmunan- ja maidontuotannosta omaan maakuntaan jää noin puolet tuotannosta. Ulkomaille myydään kolme prosenttia peltokasvituotannosta ja prosentti lihantuotannosta.

Kyselyyn vastanneiden Pirkanmaan luomutuottajien arviot tulevaisuudesta vaihtelivat paljon. Yhteensä 18 prosenttia arvioi luomutuotantonsa arvon pienenevän vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 25). Toisaalta 36 prosenttia arvioi tuotantonsa arvon kasvavan ja loput 46 prosenttia oletivat tuotantonsa arvon pysyvän ennallaan. Vastausten perusteella Pirkanmaan nykyisten luomutuottajien tuotannon arvo kasvaisi keskimäärin kuusi prosenttia vuodesta 2014 vuoteen 2020 mennessä, joten pientä kasvua olisi nykyisten tuottajien osalta odotettavissa Pirkanmaan luomutuotantoon. Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskusta 91–100 prosentin kasvuun. Kaksi vastaajaa ilmoitti lopettavansa vuoteen 2020 mennessä syinä ikä ja pinta-ala sekä valvonnan määrä.

”Valvonnan määrä lopetti luomutuotannon kokonaan. Vuoden 2015 alusta tila on siirtynyt takaisin tavalliseen tuotantoon. Oli oikein herkkuhetki kun pääsi ostamaan Rounduppia kaupasta ja pääsi myrkyttämään. Luomutuotanto ei vastannut odotuksia. Pitäisi enemmän kannustaa luomuviljelyyn. Melkein joka viikko rämpää joku tarkastaja. Valehtelematta vuonna 2014 kävi 16 tarkastajaa. Tuntuu kuin olisi joku rikollinen.”

(Luomutuotannon juuri lopettanut tuottaja, Pirkanmaa)

Merkittävimmät tekijät ja ilmiöt, mitkä vaikuttavat kyselyn perusteella Pirkanmaan luomutuottajien oman tilan luomutuotannon vähenemiseen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä, ovat etenkin tuottajan ikä ja tukipolitiikka. Myös lihasta saatava huono kilohinta, työvoiman huono saatavuus, oma terveys, epävarmuus luomutuotannon menekistä, pinta-ala, lannan huono saatavuus, kannattavuuden lasku, valvonnan määrä sekä vuokrapeltojen saatavuus ja niiden hinta mainittiin tuotannon kehitykseen vaikuttavina tekijöinä. Nämä tekijät osin myös vaikeuttavat ja estävät luomutuotannon kasvua. Luomutuotannon kasvuun vaikuttavia tekijöitä tai ilmiöitä ovat puolestaan kyselyn mukaan ennen kaikkea tuotteista saatava hinta ja luomutuotteiden kysyntä. Moni Pirkanmaan luomutuottaja mainitsi nämä kaksi syytä luomutuotantonsa kasvuennusteen syyksi. Myös muun muassa peltoalan kasvu, myyntikasvien lisääntyminen, yhteistyön lisääntyminen, kannattavuus ja vienti mainittiin merkittäviksi tekijöiksi, jotka vaikuttavat luomutuotannon kasvuun omalla tilalla. Vuokrapeltojen saatavuus, oma innostus, tuottajan ikä ja tukipolitiikka mainittiin merkittävimpinä syinä luomutuotannon pysymiseen nykyisellä tasolla.

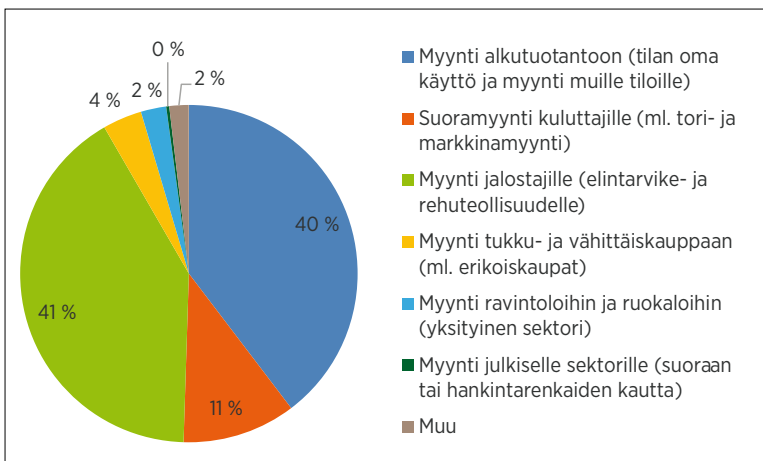
”Oma into vaikuttaa eniten. Jos olisi aikaa paneutua pelkkään viljelyyn, voisi ehkä kuvitella kasvattavansa viljelypinta-alaa, mutta niin kauan kun tekee myös muita töitä, on ihan turha kuvitella aikaa kasvattaa toimintaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

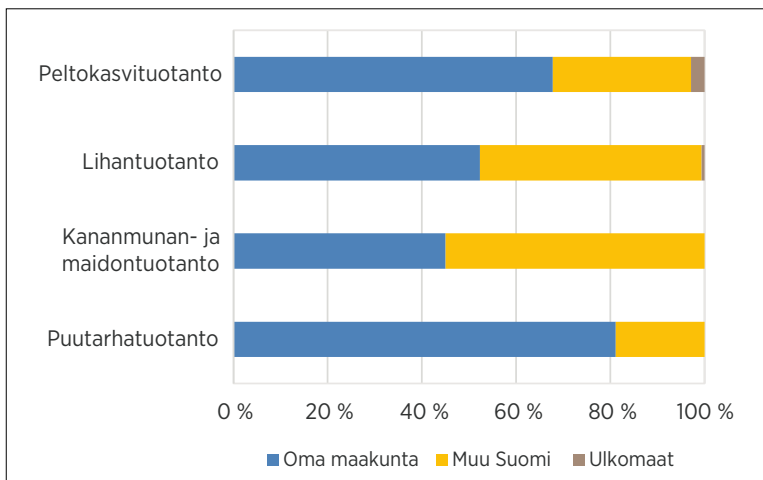
”Meillä luomutuotanto on yritysarvo, joten tuskin on mitään tekijää mikä kasvattaisi tai vähentäisi luomutuotantoa.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

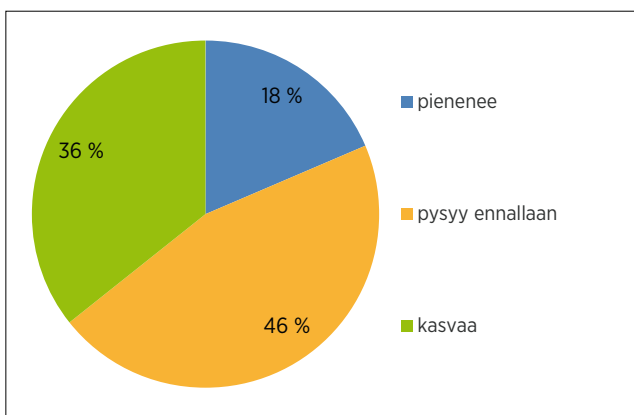
Pirkanmaan luomutuottajien vastauksissa oli useita ehdotuksia saada yhä useampi tuottaja/tilan siirtymään luomutuotantoon. Ehdotettiin muun muassa asennemuutosta, koulutuksen lisäämistä, luomutuotteiden hintojen korotusta suhteessa tavanomaiseen, kysynnän kasvua, tiedotusta, tukien korotusta sekä byrokratian vähentämistä. Nämä asiat tulivat esiin useissa vastauksissa. Myös kannattavuuden nousu, neuvonnan lisääminen, luomun markkinointi Suomen mahdollisuutena, viennin parempi koordinointi, valvonnan vähentäminen, vastaanottopisteiden lisääminen, tuottajahintojen stabiloituminen sekä luomutuotuksen lisääminen mainittiin keinoina edistää luomutuotantoa. Pari luomutuottajaa pohti, onko luomutuotannon edes tarvetta lisääntyä.

Kuvio 23. Pirkanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 24. Pirkanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 25. Pirkanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

”En tiedä tarvisiko muiden edes siirtyä luomuun. Paljon on toki jo tehtykin. Isoja tiloja on jo siirtynyt luomuun. On mennyt todella hyvään suuntaan ja ollaan oikealla uralla. En tiedä tarviiko potkia sen enempää.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

”Järjestelmän pitäisi ymmärtää, että viljelijät ovat 99 %:sti rehellisiä. Masentaa kun tuntuu, että on rikollinen ennen kuin toisin todistetaan. Olen itse meinannut siirtyä pois luomusta, koska tuntunut ettei luoteta.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

”Asennemuutos tulee ensimmäisenä mieleen. Ihmiset eivät ymmärrä mikä ero on luomulla ja tehotuotetulla. Viljelijöiden pitäisi myös ymmärtää, että luomuviljalla on todellista kysyntää. Eikä luomutuotanto niin vaikeaa ole, kun siihen rupeaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

Luomutuottajilta tiedusteltiin kyselyn avulla lisäksi keinoja luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi. Pirkanmaan luomutuottajien mukaan yhteistyötä voitaisiin edistää esimerkiksi tiedonkulkua parantamalla, purkamalla byrokraatia, edistämällä tilojen välistä markkinointia, perustamalla yhteistyöverkostoja enemmän, yhteisillä kokoontumisilla, luottamukseen panostamalla, koneyhteistyöllä, paikallisten maaseutu toimijoiden avulla, yhteisyrityksillä, lisäämällä väkilannoitteille ympäristövero ja sopimusviljelyllä. Useampi vastaaja mainitsi myös markkinat, toivottiin oikeaa markkinatietoa olevan paremmin saatavilla ja ostajien määrän kasvamisesta markkinoilla. Vastaajista yksi oli sitä mieltä, että suomalaiset eivät osaa tehdä yhteistyötä, kun taas moni vastaaja ilmoitti yhteistyön olevan jo kunnossa. Lisäksi kehuttiin Satafoodia Huittisissa, vastaavia toimijoita toivottiin lisää.

”Luottamusta tuottajien ja teollisuuden välillä pitää parantaa, järjestämällä tuottajien, kauppa ja teollisuuden yhteisiä tapaamisia.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

”Maatalouden yhteistyötä pitäisi kehittää ylipäänsä. Tehtäisiin enemmän reilusti yhdessä eikä pelättäisi kilpailuasetelma. Maatiloilla on loistavia keksintöjä ja olisi hienoa, jos tuottajat kertoisivat niistä myös muille. Tuntuu typerältä, kun jokaisen viljelijän täytyy keksiä pyörä uudestaan.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

Vapaissa kommentteissa tuli esiin vielä laajemmin luomutuottajien ehdotuksia, toiveita, pelkoja ja mielipiteitä luomutuotantoon liittyen. Yksi tuottaja ilmoitti pelkäävänsä, että uuden tukijärjestelmän vaatimus myydä luomuliha luomuna, saattaa johtaa pahimmillaan jopa negatiivisiin luomulisiin. Luomutuottajat ehdottivat esimerkiksi valvontaan panostamista voimakkaammin, Suomen muuttamista GM-vapaaksi ja luomumarkkinoinnin lisäämistä. Pidettiin erityisen tärkeänä, että maatalouden kannattavuus paranee ja byrokraatia vähenee. Lisäksi toivottiin luomutuotteille vastaanottoverkostoa ja rikkaruohojen kuriin saamiseksi jokin ”luomumyrkky” edes viiden vuoden välein käytettäväksi. Kommentteissa tuli esiin myös luomutuotannon kasvun huonoja puolia.

”Byrokraatia ja esim. nitraattidirektiivi tappaa luovuuden ja on esteenä käytännön luomuviljelyn kehittymiselle.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

”Luomutuottajia jo nyt liikaa kysyntään nähden. Luomu ei ole enää mitenkään ”erikoista” kannattavuus heikkenee. Monesta tuotteesta jo ylituotanto.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

3.8.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOKSIA

Pirkanmaan maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 22 kuntaa. Kyselyt lähtivät huhtikuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 78 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin 13 kappaletta, kaikkiaan 11 eri kunnasta. Pirkanmaalla vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalveluissa työskenteleviä henkilöitä, kun taas kunnan- tai kaupunginjohtajilta ei saatu lainkaan vastauksia.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaksi tärkeintä tekijää erottui Pirkanmaalla täysin selvästi. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että hankinnoissa halutaan painottaa erityisesti ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota turvallista ruokaa kuntien suurkeittiöissä. Myös se tekijä, että tavarantoimittaja huolehtii logistiikasta ostajan halumalla tavalla, katsottiin erittäin tärkeäksi, kuten myös asetetussa budjetissa pysyminen. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus saada määrätyn kunnan tai alueen perinteen mukaisesti valmistettua ruokaa sekä mahdollisuus olla myyjän

Piirros: Sami Tantarimäki

kanssa henkilökohtaisessa kontaktissa. Myöskään omassa tai naapurikunnissa valmistettua ruokaa ei pidetty elintarvikehankintoja ohjaavana tekijänä. Kun vastaajilta pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, niin pirkanmaalaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotteiden tuoreus ja tarkasti valvottu tuotanto. Luomutuotteet miellettiin myös melko kalliiksi. Luomutuotteiden saatavuudesta vastaajat olivat hieman epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään yllellisenä kuluttamisena vaan vastuullisena valintana.

Noin puolet pirkanmaalaisista vastaajista (6 vastaajaa 13:sta) sanoi, että heidän kunnassaan ei käytetä luomutuotteita. Viisi (5) vastaajaa ilmoitti, että heidän kunnassaan luomuelintarvikkeita käytetään ja luomu oli osassa kunnista myös elintarvikehankintojen kriteerinä. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta vaihtelivat 5-15 prosentin välillä näissä käyttäjäkunnissa, keskiarvon ollessa noin 9 prosenttia. Viisi vastaajaa ilmoitti kunnassaan laaditun valtuustoaloitteen myös lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa, ja osassa kunnista se oli kirjattu myös johonkin strategiaan. Uudistuvan hankintalain uskottiin vaikuttavan positiivisesti pienten yritysten mahdollisuuksiin päästä mukaan julkisiin hankintoihin.

”Pitää pyrkiä siihen, että oman alueen tuottajilla on mahdollisuuksia osallistua, ei liian suuria kokonaisuuksia.”

(Tuottamushenkilö, Pirkanmaa)

”Kunta harkitsee siirtymistä voimakkaasti lähi-luomuun vuonna 2018 alkaen. Asia on nyt selvitettävänä.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Pirkanmaa)

Kyselyn toteuttamisen aikaan kuntapäätäjäkyselyn pirkanmaalaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin puurohiutaleita, vihanneksia sekä maitotuotteita. Näiden lisäksi mainintoja saivat myös pasta, broileri, näkkileipä ja ketsuppi. Eräs vastaaja ilmoitti myös, että kunnassa järjestetään satunnaisesti erityisiä luomupäiviä, jolloin mahdollisimman moni raaka-aine hankitaan luomuna.

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, kummanko he ostaisivat, jos hinta näillä tuotteilla olisi sama. Kahdestatoista vastaajasta kaikki yhtä lukuun ottamatta olisivat valinneet kotimaisen ei-luomutuotteen. Perusteluiksi kotimaisen ei-luomutuotteen valinnalle annettiin yleensä työllistämisaikutukset, rahan jääminen Suomeen sekä tuotanto-olosuhteiden

parempi tuntemus. Yksi vastaaja olisi valinnut ulkomaisen luomutuotteen, mutta ei perustellut valintaansa, totesi vain, että samalla hinnalla valitsee luomun.

”Kotimainen ei-luomu, koska lisää työllisyyttä kotimaassa sekä voi olla varma tuotteen alkuperästä ja turvallisesta tuotannosta.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pirkanmaa)

”Samalla hinnalla luomutuotteen.”

(viranhaltija, Pirkanmaa)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle nousivat pirkanmaalaisten vastaajien keskuudessa terveellisyys ja puhtaus sekä tuotteiden saatavuus läheltä. Myös luomun imago ja kysyntä kuluttajien keskuudessa arvioitiin tärkeiksi syiksi luomun käytölle. Lisäksi tärkeänä syynä mainittiin luomutuotteiden hinta. Avoimissa vastauksissa korostettiin myös ympäristönsuojellisia näkökohtia sekä tuoteturvallisuutta ja käyttömukavuutta. Kuntalaisten aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen eniten luomutuotteiden käyttöön kunnissa. Muiden sidosryhmien (kuten viranhaltijoiden, tuottajien tai jalostajien) vaikutus luomuruoan lisäämiseen hankinnoissa oli vastaajien mielestä ollut huomattavasti pienempää.

”Luomutuotanto kotimaassa pienentää kemiallisesti tuotettujen ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin ja ravinteiden kierrätys.”

(luottamushenkilö, Pirkanmaa)

”Yksittäiset luottamushenkilöt harvoin yhteydessä.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pirkanmaa)

Luomutuotteista ei kunnissa kuitenkaan haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Pirkanmaalaisten kuntapäättäjien mukaan luomutuotteet saivat maksaa suurin piirtein saman verran kuin tavanomaisetkin tuotteet tai maksimissaan vain muutaman prosentin enemmän. Perusteluina näkemykselle annettiin kuntien tiukka talous ja yhä vähenevässä olevat elintarvikehankintojen määrärahat. Vain yksi vastaaja oli valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia tavanomaisia tuotteita enemmän.

”Rahat ovat kunnassa tiukilla ja säästöjä pitää yrittää tehdä ihan perustuotteiden hankinnosakin.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pirkanmaa)

Kuntapäättäjäkyselyn pirkanmaalaiset vastaajat uskoivat luomun käytöstä kuntamarkkinoinnissa olevan enimmäkseen positiivista hyötyä kunnalle. Muutama vastaaja arvioi, että jos kunta voisi markkinoida itseään ekologisena, luonnonläheisenä ja kestäväen kehityksen kuntana, niin uusien asukkaiden houkuttelu voisi olla huomattavasti helpompaa. Kunnan imagon nähtiin selkeästi voivan hyötyä luomutuotteiden laajamittaisesta käytöstä. Varsinkin päiväkotiympäristössä luomun käyttö ja sen esiintuominen voisi lisätä kuntapäättäjien mukaan kuntamarkkinoinnin vaikuttavuutta.

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittäviksi tekijöiksi kohosivat yksiselitteisesti rahaan liittyvät asiat. Vastaajat arvioivat suurimmiksi esteiksi luomutuotteiden hinnan, luomutuotteiden hinnan verrattuna tavanomaisiin tuotteisiin sekä hankintoihin osoitettujen määrärahojen niukkuuden. Suurkeittiöhenkilökunnan asenne nähtiin vähiten merkittävänä esteenä luomuruoan saamiseksi kuntakeittäisiin. Myöskään kuulumisen keskitettyyn hankintarenkaaseen ei katsottu olevan este luomun hankinnalle, eikä myös se, että ostajat eivät tuntisi luomutuotteita tarjoavia yrityksiä.

”Luomutuotteiden hankintarenkaassa kehitettävää, jatkuva saatavuus pieni ongelma.”

(luottamushenkilö, Pirkanmaa)

Kuntapäättäjiä pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Ruokailijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan uskottiin edelleen kasvavan selvästi ja vaikuttavan eniten julkisiin elintarvikehankintoihin vuoteen 2020 mennessä. Myös kotimaisuuden ja paikallisuuden merkityksen hankinnoissa sekä ruokailijoiden kiinnostuksen kotimaisen luomun käyttöön uskottiin vaikuttavan jonkin verran elintarvikehankintoihin lähitulevaisuudessa. Eräs vastaaja arvioi, että nyt viljelijöinä on sellainen sukupolvi, jota luomun tuottaminen kiinnostaa ja siirtyä luomuun varmasti tulee lisää. Tämä osaltaan sitten lisää myös luomun tarjontaa. Tuontiraaka-aineiden käytön nähtiin julkisella sektorilla vähenevän tulevaisuudessa reilusti, mutta valitettavasti myös määrärahojen pelättiin pienentyvän entisestään. Luomutuotteita tulisi olla saatavilla tukuissa, että ne löytäisivät tiensä enenevässä määrin myös suurkeittäisiin. Yksittäisen kunnallisen suurkeittiön mahdollisuus vaikuttaa tavarantoimittajavalintoihin nähtiin myös melko rajallisena. Tiedonkulkua ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä pitäisi

kuitenkin parantaa, että luomun tulevaisuus jatkuisi noususuuntaisena.

”Luomutuotteita pitää kampanjoida ja tuotantoa tukea jotta kysyntä ja tarjonta kohtaa. Eri-tyisesti edistää luomutuotteista tiedottamista ja tuotantotapojen puhtautta.
(luottamushenkilö, Pirkanmaa)

”Meidän alueella on käsitykseni mukaan hyvin saatavilla kotimaista luomuruokaa, eli uskon, että pärjäämme aika pitkälle oman alueen tuotteilla.”
(luottamushenkilö, Pirkanmaa)

3.8.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Pirkanmaalla luomuviljelyn alan osuus maakunnan peltoalasta ylittää koko maan keskiarvon (Evira, 2015). Pirkanmaalla luomutuotannon vaikutus kokonaisuudessaan maakunnan työllisyyteen on kerroinvaikutuksineen yli 300 henkilötyövuotta, mikä käsittää noin 0,14 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä (ks. taulukko 25). Luomutuotannon vaikutus Pirkanmaan talouteen on 71 miljoonaa euroa eli noin 0,42 prosenttiyksikköä maakunnan alueellisesta BKT:stä. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna luomupeltokasvituotannon vaikutukset ovat suurimmat, noin 140 henkilötyövuotta ja 35 miljoonaa euroa. Luomulihantuotanto on toiseksi

suurin tuotantosuunta, sen vaikutus maakunnan työllisyyteen on noin 110 henkilötyövuotta ja talouteen 22 miljoonaa euroa. Luomupuutarhatuotannon vaikutukset ovat selvästi pienimmät.

Luomutuotannon kasvutavoitteiden toteutuminen tietäisi muutoksia myös alueiden talouteen ja työllisyyteen. Pelkän luomuviljelyn alan kasvu tavoiteltuun 20 prosenttiin tietäisi Pirkanmaan työllisyyteen 15 henkilötyövuoden kasvun ja talouteen kuuden miljoonan euron lisäyksen (ks. taulukko 26). Käytännössä luomuala ei kuitenkaan lisäänty ilman, että tavanomainen peltoala vähenee, koska peltoalaa on rajallinen määrä. Tavanomaisen peltoalan lasku luomualan kasvun verran tietäisi Pirkanmaan työllisyyteen 35 henkilötyövuoden ja talouteen seitsemän miljoonan euron laskua nykyisestä vuoteen 2020 mennessä. Kun otetaan huomioon sekä luomualan kasvu, että tavanomaisen alan väheneminen, tarkoittaisi se noin 20 henkilötyövuoden laskua maakunnan työllisyyteen ja puolen miljoonan euron tappiota talouteen vuoteen 2020 mennessä. Tämä tarkoittaisi vajaan kolmen henkilötyövuoden ja alle sadantuhannen euron laskua maakunnan talouteen ja työllisyyteen vuosittain vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Muidenkin maakuntien tavoin negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luon-

Taulukko 25. Pirkanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,06	138	0,21	35
Lihantuotanto	0,05	108	0,13	22
Maidontuotanto	0,02	46	0,07	12
Puutarhatuotanto	0,01	15	0,01	2
Yhteensä	0,14	307	0,42	71

Taulukko 26. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pirkanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	15	0,04	6
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,02	-35	-0,04	-7
Yhteisvaikutus	-0,01	-20	-0,00	-0,5

nonvarakeskus, 2016). Näin ollen tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, mikä vähentäisi kotitalouksien muuhun kulutukseen jäävän varallisuuden määrää, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein tavanomaista enemmän, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta

tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn mukaan Pirkanmaan luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan nykyisestä keskimäärin kuusi prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi Pirkanmaalle pientä positiivista vaikutusta työllisyyteen ja talouteen (ks. taulukko 27). Työllisyys parani kymmenellä henkilötyövuodella ja talous kasvaisi kolmella miljoonalla eurolla.

Taulukko 27. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pirkanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 6 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,005	10	0,02	3

3.9 POHJANMAA

Pohjanmaan ELY-keskuksen piiriin kuuluu kaksi maakuntaa: Keski-Pohjanmaa sekä Pohjanmaa. Maakuntia tarkastellaan tässä raportissa yhdessä johtuen muun muassa siitä, että luomutilastot tilastoidaan Evirassa vain ELY-keskuksittain.

3.9.1 LUOMUTUOTANTO POHJANMAALLA

Pohjanmaan alueella toimi vuonna 2014 yhteensä 389 alkutuotannon luomutoimijaa. Alueen tilakoko on koko maan tasoa hieman pienempi, noin 48 hehtaaria. Pohjanmaan ELY-alueen peltoalasta 9,5 prosenttia oli luomuviljeltyä vuonna 2014 käsittäen noin 18 400 hehtaaria luomupeltoa. Edellisvuoteen nähden luomuviljelty peltoala on kasvanut kaksi prosenttia. (Evara, 2015)

Pohjanmaan luomuviljelystä peltoalasta lähes puolet eli reilut 8 300 hehtaaria on nurmen tuotannossa, noin 2 100 hehtaaria kauran tuotannossa ja noin 1 400 hehtaaria seosviljan tuotannossa. Suurin muutos edellisvuoteen nähden on tapahtunut luomuperunien tuotannossa, jonka tuotanto on laskenut lähes 70 prosenttia. Luomuperunaa tuotetaan Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella kaikista maa-

kunnista toiseksi suurimmalla alalla, 117 hehtaarin alueella. Tärkeimmistä puutarhakasveista suurimmat luomuhyväksytyt tuotantoalat ovat porkkanan tuotannossa (noin 23 hehtaaria) ja mustaherukan tuotannossa (noin 9 hehtaaria). Muutokset edellisvuoteen nähden ovat olleet pääasiassa kasvua. Suurimmat kasvut ovat tapahtuneet luomukaalien ja -perunan tuotannossa, joiden tuotantoalat ovat kasvaneet noin 30 prosenttia edellisvuoteen nähden. (Evara, 2015)

Luonnonmukaista eläintuotantoa oli vuonna 2014 yhteensä 80:llä Pohjanmaan ELY-keskuksen alueen tilalla. Alueella tuotetaan Suomen eniten luonnonmukaisia lihasikoja (1 238 kpl) sekä maamme toiseksi eniten lihanautoja (674 kpl) ja uuhia (2 709 kpl). Myös luomuemakkoja/-ensikkoja tuotetaan alueella suhteellisen paljon (202 kpl), kolmanneksi eniten koko maassa. (Evara, 2015)

3.9.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Pohjanmaalla oli vuonna 2014 yhteensä 389 luomutilaa, joista 173 (44,5 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 65 tilalta, joka on 17

prosenttia maakunnan luomutiloista. Pohjanmaan maakunnasta vastauksia oli 58 ja Keski-Pohjanmaalta seitsemän. Kyselyyn vastanneiden Pohjanmaan ELY-alueen tilojen luomuala on yhteensä 2 727 hehtaaria, mikä vastaa 15 prosenttia alueen luomuviljellystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneiden tilojen keskimääräinen tilakoko oli noin 45 hehtaaria, mikä on kolme hehtaaria koko alueen keskimääräistä tilaa pienempi. Pohjanmaalta saatiin vastauksia joka tuotantosuunnalta. Peltokasvituotantoa oli eniten, 51 tilalla. Lihantuotantoa oli 17 tilalla, puutarhatuotantoa kahdeksalla tilalla ja maidontuotantoa sekä muuta tuotantoa neljällä kyselyyn vastanneella tilalla. Kanamunantuotantoa oli vain yhdellä tilalla, mistä johtuen se raportoidaan kyselyn osalta yhdessä lihantuotannon kanssa. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Kyselyyn vastanneet Pohjanmaan tuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomutuotantoon vuosien 1966 ja 2013 välillä. Yhteensä kahdeksan tilaa (12 % vastanneista) siirtyi luomutuotantoon jo 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla. Suurin osa, lähes 70 prosenttia, on siirtynyt luomuun 1990-luvulla. Luomutuotantoon siirtyminen on ollut vilkasta etenkin 1990-luvun puolivälin aikoihin. Tärkeimpinä syinä luomutuotantoon siirtymiseen mainittiin ekologisuuks/kestävyys sekä pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus, mitkä molemmat olivat reilun kolmanneksen mielestä kahden tärkeimmän syyn joukossa. Myös terveellisyys/puhtaus, tuotteista saatava parempi hinta, tuet sekä tilan tuotannon oleminen jo aikaisemmin lähellä luomua tulivat esiin useassa vastauksessa. Lisäksi muita syitä oli useita, muun muassa myrkyttömyys, usko luomuviljelyyn sekä halu toimia luontoystävällisesti.

”Ekologisk produktion är intressant när allt går på naturens villkor.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

”Aiemminkin oli todella vähän myrkkijä käytössä. Luomussa kokonaisuus toimii paremmin.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

Kyselyyn vastanneista pohjanmaalaisista (n=65) neljällä tilalla on vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja tilat kuuluvat sen osalta ELY-keskuksen luomuviljelyyn. Vähäisellä valmistuksella tarkoitetaan maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Näillä neljällä tilalla muun muassa pakataan salaattia ja perunaa, myydään tyhjöpakattua lihaa, valmistetaan siemeniä ja tehdään ruokaa maataravintolassa. Tiloilla jatkojalostetaan 25–75 prosenttia heidän luomutuotannostaan.

Kuva: Susanna Kujala

Luomutuottajakyselyn mukaan lähes puolet Pohjanmaan luomutuotannosta myydään jalostajille (ks. kuvio 26). Alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille menee 31 prosenttia tuotannosta. Tukku- ja vähittäiskauppaan myydään 10 prosenttia ja suoramyyntinä kuluttajille yhdeksän prosenttia luomutuotannosta. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin eikä julkiselle sektorille ei myydä lainkaan. Alueittain tarkasteltuna omaan maakuntaan myydään 65 prosenttia tuotannosta, muualle Suomeen 34 prosenttia ja ulkomaan vientiin yksi prosentti. Tuotantosuunnittain osuudet kuitenkin vaihtelevat (ks. kuvio 27). Puutarhatuotannossa oman maakunnan osuus on suurin, noin 80 prosenttia. Maidontuotannossa oman maakunnan osuus on vastaavasti pienin, 17 prosenttia. Lihantuotannosta hieman yli puolet päätyy omaan maakuntaan ja loput muualle Suomeen. Peltokasvituotanto on ainoa tuotantosuunta, missä on ulkomaan vientiä. Peltokasvituotannosta omaan maakuntaan jää 70 prosenttia luomutuotannosta.

Pohjanmaalla oltiin melko optimistisia tulevaisuuden suhteen. Lähes puolet vastanneista arvioi luomutuotantonsa arvon pysyvän ennallaan vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 28). Yhteensä 40 prosenttia arvioi tuotantonsa arvon kasvavan, mut-

ta 11 prosenttia arvioi sen pienenevän. Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskusta 91–100 prosentin kasvuun. Keskimääräiseksi muutosarvoksi muodostui viisi prosenttia eli pientä kasvua olisi arvioiden mukaan tiedossa Pohjanmaan luomutuotantoon nykyisten luomutuottajien osalta. Kyselyyn vastanneista yksi arvioi lopettavansa vuoteen 2020 mennessä, mutta hän ei ilmoittanut syytä siihen.

Luomutuottajilta kysyttiin, mitkä ovat merkittävimpiä tekijöitä, jotka vaikuttavat heidän tilansa luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen vuoteen 2020 mennessä. Pohjanmaalaisten luomutuottajien mukaan eniten vaikutusta arvioitiin olevan tukitasolla, luomun kysynnällä, tuottajan iällä sekä hintatasolla. Oman tilan luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen vaikuttavat arvioiden mukaan myös muun muassa mahdollinen sukupolvenvaihdos, kuluttajien trendien muuttuminen, rikkaruoho-ongelma, viljan hinta, oma jaksaminen ja terveys, kannattavuus, oma kiinnostus, eläinten siirto luomuun, ympäristötietoisuus sekä säät. Kaksi vastaajaa ilmoitti lopettavansa luomutuotannon vuoteen 2020 mennessä, toisella heistä syynä oli tukien vähentyminen. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että luomutuotanto kasvaisi, mikäli saisi mainostaa luomutuotteiden terveysvaikutteista.

”Luomutuotanto ei kannata enää tuet pienentyneet alkuajoista eli lopetan luomutuotannon.”
(yli 64-vuotias luomutuottaja, Keski-Pohjanmaa)

”Ekonomiska orsaker påverkar, men de är inte så viktiga. Det handlar mest om eget intresse.”
(25–34-vuotias luomutuottaja, Keski-Pohjanmaa)

Pohjanmaan alueen luomutuottajien mukaan tuotteista tulisi saada parempi hinta, luomutukien tulisi nousta, kannattavuuden pitäisi parantua ja byrokraatia täytyisi vähentää, että yhä useampi tila siirtyisi luomutuotantoon. Nämä asiat nousivat esiin useissa vastauksissa. Luomutuottajien mukaan myös lannoitteiden hintojen nousu, luomumainonnassa terveysvaikutusten salliminen, valtion ja kuntien tuen lisääminen, ekologisen torjunta-aineen käytön hyväksyminen, neuvonnan lisääminen, myyntikanavien lisääntyminen, tiedottaminen, REKO -renkaiden lisääntyminen, kaikkien torjunta-aineiden kieltäminen siirtymäaikana ja lannoitteiden hinnan nousu saivat tiloja siirtymään luomuun. Erään vastaajan mukaan myös sillä, että jatkossakin vain osa tilasta voisi olla luomussa, olisi vaikutusta tilojen halukkuuteen siirtäytyä luomuun.

”Allting handlar om pengar. Konsumenterna röstar med sina pengar och om de vill ha eko-

logiska produkter skulle den ekologiska produktionen öka.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

”Itse haluamisesta kiinni. Kukaan ei vaihda vastentahtoisesti. Ei mitään haittapuolia.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

Pohjanmaan luomutuottajien mukaan keinoja luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi ovat muun muassa suoran yhteydenpidon lisääminen kaupan ja tuottajan välillä, byrokratian vähentäminen, avoimuuden lisääminen, tiedon lisääminen eri osapuolista, sääntöjen vähentäminen, asenteiden muuttuminen, logistiikkaan panostaminen, viljelijöiden määrän kasvaminen samalla alueella sekä yhteisten seminaarien järjestäminen. Muutama vastaaja korostaa, että yhteistyö edellyttää halua toimia yhdessä. Muutama vastaaja ilmoitti yhteistyön sujuvan jo hyvin. Osa puolestaan mainitsi, että viljelijöiden vähyys lähialueella hankaloittaa yhteistyötä.

”Ylläpitämällä naapurisopua ja tekemällä yhteistyötä esim. kasvi- ja karjatilojen välillä. Yhteisten hyötysten näkeminen. Asenteet, kaikkea ei täydy tehdä itse vaan kehittää yhteistyössä. Juuri väärät asenteet jarruttavat eniten kehitystä.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

”Samalla alueella pitäisi olla enemmän viljelijöitä ja tehdä yhteistyötä. Yhteiskäyttökoneita ei oikein voi olla. Liian pitkät etäisyydet.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

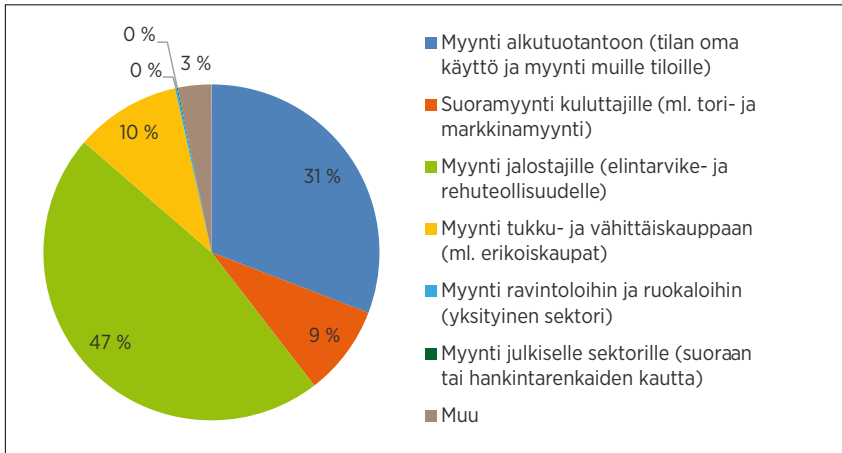
Lopuksi kyselyssä annettiin mahdollisuus vapaasti kommentoida aiheeseen liittyen. Pohjanmaan luomutuottajien kommentoissa tuli esiin erityisesti tarve vähentää byrokraatia, mutta myös tarve lisätä neuvontaa ja tiedotusta luomusta sekä helpottaa luomulannan saantia järkevään hintaan. Lisäksi toivottiin yhteistyötä muun muassa Eviran ja ELY:n kesken, jotta vältyttäisiin tekemästä kaikkea moneen kertaan.

”Finland går under om vi inte får bukt varbölden till byråkrati vi har. Vi har inte råd att fortsätta med den.”

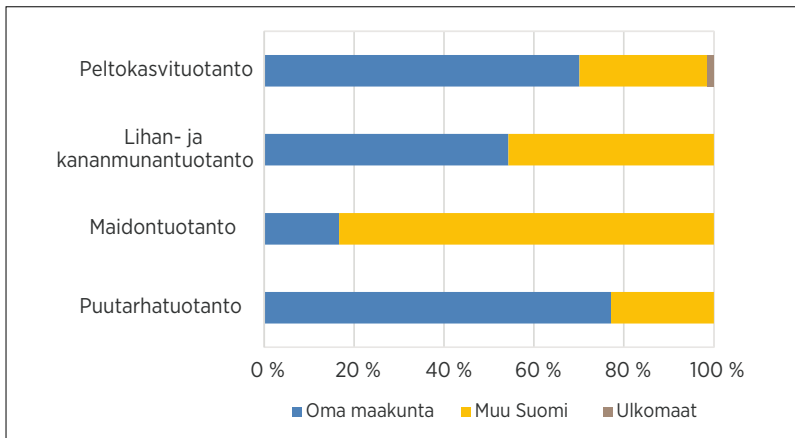
(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

”Positiivinen julkisuus olisi hyvä asia. Luomumaatalous on monille edelleen mörkö. Julkisuuteen onnistujia ja näiden tarinoita.”

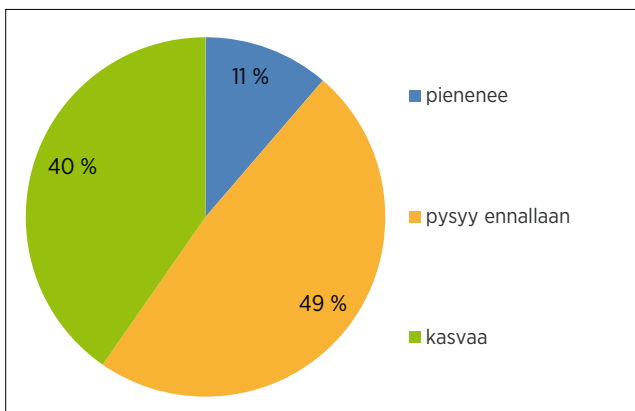
(25–34-vuotias luomutuottaja, Pohjanmaa)

Kuvio 26. Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 27. Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 28. Pohjanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

3.9.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSÉLYN TULOKSIA

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella (Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat) oli vuoden 2016 alussa 23 kuntaa. Kyselyt lähtivät maaliskuussa 2016 alueen kaikkiin kuntiin, yhteensä 78 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin 17 kappaletta, kaikkiaan yhdeksästä (9) eri kunnasta. Pohjanmaan alueen vastaajista suurin osa oli joko valtuuston tai hallituksen puheenjohtajia tai ruokapalvelupäälliköitä, kun taas hankintayksiköiden edustajilta ei saatu lainkaan vastauksia.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaksi tärkeintä tekijää erottui Pohjanmaan alueella melko selvästi. Hankinnoissa haluttiin painottaa ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota kuntakeittiöissä turvallista ruokaa. Myös seuraavia tekijöitä arvostettiin melko paljon: mahdollisimman vähän väliportaita sisältävät jakelutiet, tavarantoimittajan huolehtiminen logistiikasta ostajan tarpeiden mukaan sekä sellaisen ruoan tarjoaminen, mitä asiakkaat haluavat. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus tarjota tietyn alueen tai maakunnan perinteiden mukaan valmistettua ruokaa tai mahdollisuus olla henkilökohtaisessa kontaktissa tuottajan tai valmistajan kanssa. Tämän lisäksi myös mahdollisuus tarjota luomutuotteita arvioitiin vähiten tärkeiden tekijöiden joukkoon. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, niin Pohjanmaan alueen kuntapäätäjien mielikuivissa luomusta korostui selkeästi tuotteiden tuoreus ja hyvä maku. Luomutuotteiden saatavuuteen ei oltu täysin tyytyväisiä eikä myöskään valikoimien laajuuteen. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena vaan vastuullisena valintana.

Yli 40 prosenttia vastaajista (7 henkilöä) ei tiennyt, käytetäänkö kunnassa luomuelintarvikkeita vai ei. Nämä vastaajat olivat joko luottamushenkilöitä tai kunnan-/kaupunginjohtajia. Kolmasosa vastaajista sanoi, että heidän kunnassaan on käytössä luomuelintarvikkeita. Vain kolme vastaajaa totesi, että luomua käytetään heidän kunnassaan myös hankintakriteerinä. Kolmanneksella vastaajista ei ollut asiasta tietoa. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta kuntakeittiöissä vaihtelivat näissä käyttäjäkunnissa 2-20 prosentin välillä, keskiarvon ollessa vähän yli 9 prosenttia. Kyselyn toteuttamisen aikaan kuntapäätäjäkyselyn pohjalaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin vihanneksia ja juureksia, puurohiutaleita ja jauhoja. Myös maitotaloustuotteet, liha ja marjat mainittiin. Kuntapäätäjäkyselyn Pohjanmaan alueen vastaajat uskoivat luomun käytöstä

kuntamarkkinoinnissa olevan melko pientä mutta kuitenkin positiivista hyötyä kunnalle. Kotimaisen ruoan imagohyöty nähtiin kunnalle kuitenkin suurempana kuin luomuruoan tuoma hyöty. Yleistä julkisen sektorin tarjoaman ruoan arvostusta myös peräänkuulutettiin:

”Kanske maten skulle börja uppskattas bättre inom den offentliga sektorn. Nu lever man i tron att i kommunala kök upphandlas endast det billigaste alternativet och av sämsta kvaliteten.”

(viranhaltija, Pohjanmaa)

Seitsemän vastaajaa ilmoitti kunnassaan laaditun valtuustoaloitteen lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Uudistuvan hankintalain uskottiin jatkossa tuovan edelleen lisää lähituotteita myös kunnallisiin keittiöihin. Myös luomutuotteiden aseman ja niiden hankinnan uskottiin tämän myötä helpottuvan, mikäli tuotteiden saatavuus, toimitusvarmuus, esikäsitteilyaste ja pakkauskoost saadaan vastaamaan suurkeittiöiden tarpeita.

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummankin he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta olisivat valinneet hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen, koska haluaisivat taata työpaikkoja kotimaahan, saada rahan jäämään Suomeen ja pitää kuljetuksista aiheutuvat päästöt matalina. Yksi vastaaja olisi valinnut hankittavaksi ulkomaisen luomutuotteen, mutta ei perustellut vastaustaan mitenkään, ja yksi henkilö jätti kokonaan vastaamatta kysymyksen.

”Inhemsk icke ekologisk, eftersom inhemska produkter är renare, sparer på transportkostnader och antagligen även billigare.”

(viranhaltija, Keski-Pohjanmaa)

”Kotimaisen ei luomutuotteen, Suomessa tuotettu ei-luomuruoka vastaa täysin ulkomaista luomuruokaa.”

(luottamushenkilö, Keski-Pohjanmaa)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle kuntakeittiöissä nousivat pohjalaisten vastaajien keskuudessa niiden terveellisyys ja puhtaus sekä kotimaisuus. Myös luomutuotteiden määrän lisääntyminen sekä niiden hinta mainittiin tärkeinä tekijöinä. Niin ikään luomuruoan imagon kuluttajien keskuudessa katsottiin vaikuttavan luomun käyttöön julkisella sektorilla. Erillisenä syynä mainittiin lisäksi, että vuoteen 2020 mennessä halli-

tuksen asettamana tavoitteena on käyttää luomua julkisellakin sektorilla noin 20 prosenttia. Kuntalaisten ja kunnan luottamushenkilöiden aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen eniten luomutuotteiden käyttöön kunnissa. Muiden sidosryhmien (kuten viranhaltijoiden, tuottajien tai jalostajien) vaikutus luomuruoan lisäämiseen hankinnoissa oli vastaajien mielestä ollut hieman pienempää.

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Pohjanmaan alueen kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Jopa neljä vastaajaa olisi kuitenkin ollut valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia enemmän. Perusteina mainittiin mm. terveellisyys, maku ja ekologisuus. Lähes puolet vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että luomutuotteista ei voi maksaa enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista tuotteista.

"Verovaroilla valmistettu ruoka ei tarvitse olla luomua. Kotimainen ruoka on puhtaampaa kuin moni ulkomainen luomuruoka. Jokainen saa syödä kotonaan luomua jos haluaa.
(ruokapalveluyöntekijä, Keski-Pohjanmaa)

Vastaaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden epätasainen tarjonta ja hinta, sekä luomutuotteiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden olivat melko merkittäviä esteitä luomun käytölle kuntaruokailussa. Myös elintarvikkehankintoihin osoitettujen määrärahojen niukkuus arvioitiin merkittäväksi esteeksi luomun hankinnalle. Suurkeittiöhenkilökunnan asenteen luomua kohtaan nähtiin olevan vähiten merkittävä este luomuruoan saamiseksi kuntakeittiöihin. Myöskään tavanomaisten tuottajien asenteiden ei nähty estävän kunnallisia elintarvikkeiden luomuhankintoja Pohjanmaalla. Lisäksi luomutuotteiden laatuun luotettiin.

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Ruokailijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan arvioitiin edelleen kasvavan vuoteen 2020 mennessä. Myös lähellä tuotetun sekä luomun käytön lisääntymiseen uskottiin vahvasti. Luomun lisääntymisen taustalla nähtiin ruokailijoiden kiinnostus luomuruokaa kohtaan. Puolivalmisteen ja valmisruokien sekä tuontiraaka-aineiden

Piirros: Sami Tantarimäki

käytön nähtiin julkisella sektorilla vähenevän jonkin verran, samoin pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Elintarvikkeisiin varattujen määrärahojen arvioitiin pysyvän lähitulevaisuudessa suurin piirtein samoina kuin nykyään. Samoin yksittäisen suurkeittiön mahdollisuuden vaikuttaa hankintoihin nähtiin säilyvän nykyisellä tasolla. Avoimissa kysymyksissä annettiin tulevaisuuden vaikuttavimmiksi asioiksi mm. hinta, laatu ja laadun tasaisuus sekä jalostusaste.

”Vår verksamhet borde bli effektivare så det blir mera pengar över för livsmedlen.”
(ruokapalveluyöntekijä, Pohjanmaa)

”Luomutuotteiden käyttö lisääntyy jos lailla määrätään.”
(ruokapalveluyöntekijä, Keski-Pohjanmaa)

3.9.4 LUOMUTUOTANNON ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Pohjanmaan alueella (sisältäen Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat) tasaista peltomaismaa löytyy paljon. Maatalous onkin alueella muun muassa merkittävä työllistäjä (Tilastokeskus, 2016). Myös luomutuotannolla on selvät vaikutukset alueen työllisyyteen ja talouteen. Kokonaisuudessaan luomutuotanto työllistää kerroinvaikutuksineen alueella noin 290 henkilötyövuotta, mikä vastaa 0,25 prosenttiyksikköä alueen työllisistä (ks. taulukko 28). Luomutuotannon vaikutus Pohjanmaan alueen talouteen on 63 miljoonaa euroa käsittäen 0,72 prosenttiyksikköä alueellisesta BKT:stä. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna peltokasvituotannon vaikutukset ovat suurimmat: työllisyysvaikutukset ovat noin 110 henkilötyövuotta ja talousvaikutukset 32 miljoonaa euroa. Toiseksi suurin tuotantosuunta luomussa on lihantuotanto, minkä vaikutus Pohjanmaan työllisyyteen on lähes 100 henkilötyövuotta ja talouteen 14 miljoonaa euroa. Maidontuotannolla on suunnilleen yhtä suuri vaikutus talouteen, mutta hieman lihantuotantoa pienempi vaikutus työllisyyteen. Luomupuutarhatuotannon vaikutukset jäävät Pohjanmaalla selvästi pienimmiksi.

Hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoite luomualan kasvusta, tavoitteena saavuttaa 20 prosentin osuus peltoalasta vuoteen 2020 mennessä, tietäisi toteutuessaan muutoksia alueiden talous- ja työllisyystilanteisiin. Pelkän luomualan kasvun vaikutukset olisivat positiiviset: Pohjanmaan alueen työllisyyteen tulisi noin 20 henkilötyövuoden kasvu ja talouteen kuuden miljoonan euron lisäys nykytilanteeseen nähden (ks. taulukko 29). Käytän-

nössä luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallisesti käytettävissä. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomualan kasvun verran tietäisi noin 60 henkilötyövuoden laskua maakunnan työllisyyteen ja seitsemän miljoonan euron laskua aluetalouteen. Kun otetaan huomioon sekä luomualan kasvu, että tavanomaisen alan väheneminen, tietäisi tämä peltoalan siirtyä Pohjanmaan alueen työllisyyteen noin 40 henkilötyövuoden tappiota ja talouteen viiden miljoonan euron laskua. Vuosittain tästä koituisi lähes kuuden henkilötyövuoden ja 0,7 miljoonan euron laskua alueen työllisyyteen ja talouteen 2013–2020 välisenä aikana.

Kuten edellisten maakuntien osalta on kerrottu, tämä negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osin siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Hehtaarisato (kg/ha) jää luomutuotannossa usein pienemmäksi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen lomuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Monissa tapauksissa kuluttaja maksaa luomutuotteesta tavanomaisesta tuotetta korkeamman hinnan, mikä vähentäisi kotitalouksien muuhun kulutukseen jäävän rahan määrää, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Lisäksi tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan laskun aikaansaamat suuremmat negatiiviset vaikutukset johtaisivat negatiivisiin yhteisvaikutuksiin. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Pohjanmaan alueen luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan tuottajakyselyn perusteella nykyisestä keskimäärin viisi prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi Pohjanmaan työllisyyteen kahden henkilötyövuoden lisäystä ja talouteen yhden miljoonan euron kasvua nykytilanteeseen nähden (ks. taulukko 30). Vaikutukset jäisivät näin ollen pienestä kasvuarviosta johtuen pieniksi.

Taulukko 28. Pohjanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,10	114	0,37	32
Lihantuotanto	0,08	96	0,16	14
Maidontuotanto	0,06	67	0,17	15
Puutarhatuotanto	0,01	14	0,03	3
Yhteensä	0,25	292	0,72	63

Taulukko 29. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,02	20	0,07	6
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,07	-60	-0,17	-11
Yhteisvaikutus	-0,04	-40	-0,05	-5

Taulukko 30. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 5 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,002	2	0,009	1

3.10 POHJOIS-KARJALA

3.10.1 LUOMUTUOTANTO POHJOIS-KARJALASSA

Pohjois-Karjalassa toimi vuonna 2014 yhteensä 329 alkutuotannon luomutoimijaa. Maakunnan keskimääräinen luomutilojen koko on lähes 56 hehtaaria, mikä noin viisi hehtaaria koko maan keski-kokoa suurempi. Pohjois-Karjalan peltoalasta 20,7 prosenttia on luomuviljeltyä, mikä tarkoittaa noin 17 600 hehtaaria luomuviljeltyä peltoalaa. Pohjois-Karjala on näin ollen jo saavuttanut hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoitteen luomualan kasvettua edellisvuoteen nähden kolme prosenttia. (Evira, 2015)

Pohjois-Karjalan luomuhyväksytystä peltoalasta yli puolet, noin 9500 hehtaaria, on nurmen tuotannossa. Kesantona on lähes 1500 hehtaaria ja kauran tuotannossa noin 1 300 hehtaaria. Luomurypsin tuotanto on kasvanut eniten edel-

lisvuoteen nähden, yli 110 prosenttia. Perunan ja tärkeimpien puutarhakasvien osalta suurin luomuhyväksytty tuotantoala on mustaherukalla, noin 51 hehtaaria. Luomumansikan tuotantoala on toiseksi suurin, lähes 17 hehtaaria. Edellisvuoteen nähden kaalien, perunan ja porkkanan luomuala on pienentynyt 10–60 prosenttia. (Evira, 2015)

Luonnonmukaista eläintuotantoa oli vuonna 2014 yhteensä 92:lla Pohjois-Karjalan tilalla, mikä tarkoittaa enemmän luomueläintiloja kuin minkään muun ELY-keskuksen alueella. Maakunnassa on luomuemolehmiä enemmän kuin missään muussa maakunnassa, yhteensä 2 132. Myös luonnonmukaisesti tuotettuja alle kahdeksan kuukauden ikäisiä nautoja (1 544 kpl) ja mehiläisten pesiä (1 262 kpl) on maakunnassa paljon, molempia Suomen toiseksi eniten. Määrällisesti paljon on myös luomuhiehoja (895 kpl) ja -uuhia (831 kpl). Maakunnassa ei tuoteta lainkaan luomusikoja tai -kanoja. (Evira, 2015)

3.10.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Pohjois-Karjalassa oli vuonna 2014 yhteensä 329 luomutilaa, joista 209 (63,5 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 75 tilalta, joka on 21 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Pohjois-Karjalan luomutilojen luomuuala oli yhteensä 3 896 hehtaaria vuonna 2014, mikä vastaa 22 prosenttia maakunnan luomuviljellystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneiden tilakoko oli keskimäärin 61 hehtaaria, mikä on noin viisi hehtaaria suurempi kuin koko maakunnassa keskimäärin. Luomutuottajakyselyyn saatiin vastauksia kaikilta muilta tuotantosuunnilta paitsi kananmunantuotannosta. Peltokasvituotantoa oli 36 kyselyyn vastanneen tilalla. Vastauksia saatiin myös lihan- (25 vastausta), puutarha- (7 vastausta) ja maidontuotantotiloilta (6 vastausta). Lisäksi muuta tuotantoa oli seitsemällä tilalla käsittäen muun muassa jalostuseläinten kasvatusta sekä hunajantuotantoa. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Kyselyyn vastanneet Pohjois-Karjalan tilat ovat siirtyneet luomutuotantoon vuosien 1980 ja 2012 välillä. Yli puolet (58 %) siirtyi luomutuotantoon vuonna 2000 tai sen jälkeen. Kaksi tilaa siirtyi luomuun jo 1980-luvulla. Vastausten perusteella selvästi tärkein syy siirtymään luomutuotantoon oli pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Hieman yli puolet vastaajista piti tätä vaihtoehtoa tärkeimpänä tai toiseksi tärkeimpänä syynä luomuun siirtymiselle. Myös ekologisuus/kestävyys, terveellisyys/puhtaus sekä tuet tulivat esiin tärkeinä syinä. Muiden syiden joukossa mainittiin muun muassa oma terveys, eettisyys, emolehmätuotannon soveltuminen hyvin luomuun sekä peltojen kunto.

”Tila jo ennen sukupolvenvaihdosta luomussa pitkään, itselle luonnollinen vaihtoehto. En muuta tyylä osaisikaan.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

”Maanrakenne oli yhtäjaksoisen viljanviljelyn seurauksena huono ja sen kuntoon saattamisen idea oli siirtymään luomutuotantoon.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

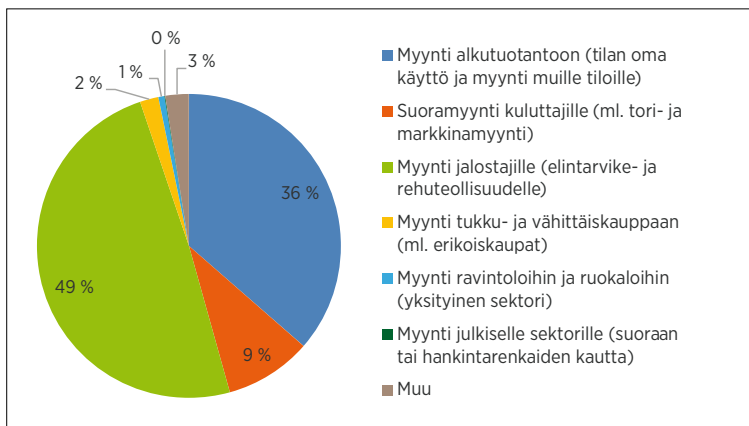
Yhteensä 12 kyselyyn vastannutta pohjoiskarjalaista (n=75) ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja tilat kuuluivat sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitet-

tua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Näillä 12 tilalla pakataan ja pakastetaan marjoja, valmistetaan jauhoja ja hiutaleita, myydään suoramyyntinä lihaa, kuivataan yrttejä, myydään marjoja sekä pakataan ja myydään suoramyyntinä naudanlihaa. Tiloista yksikään ei jatkojalosta koko luomutuotantonsa. Vain kahdella tilalla jatkojalostetaan yli puolet tuotannosta, muilla tiloilla jatkojalostuksen osuus jää usein selvästikin alle puoleen tuotannosta.

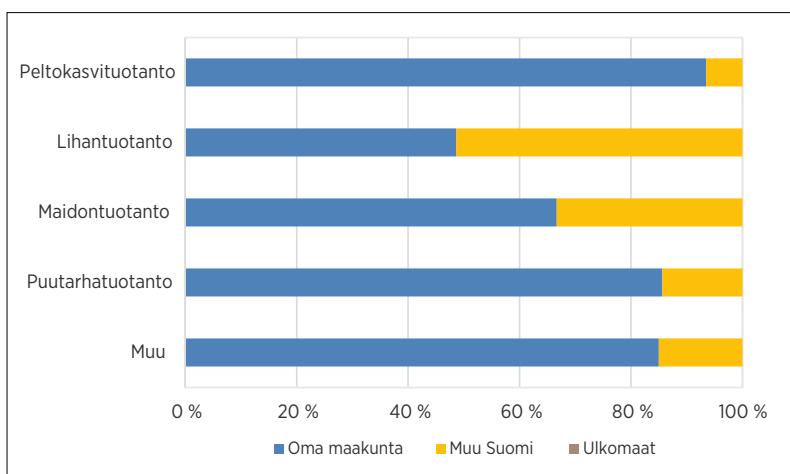
Luomutuottajakyselyyn perusteella Pohjois-Karjalan luomutuotannosta noin puolet myydään jalostajille (ks. kuvio 29). Alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille menee 36 prosenttia tuotannosta. Suoramyyntinä kuluttajille myydään yhdeksän prosenttia tuotannosta. Kauppaan, ravintoloihin ja ruokaloihin sekä muihin kanaviin myydään vain pieni osa, 1–3 prosenttia. Julkiselle sektorille ei maakunnassa myydä lainkaan. Alueittain tarkasteltuna 74 prosenttia myynnistä jää omaan maakuntaan ja loput myydään muualle Suomeen. Ulkomaista vientiä ei kyselyn mukaan ole lainkaan. Tuotantosuunnista peltokasvituotannossa oman maakunnan osuus on suurin, jopa 93 prosenttia (ks. kuvio 30). Myös puutarhatuotannossa ja muussa tuotannossa oman maakunnan osuus ylittää 80 prosenttia. Lihantuotannossa oman maakunnan osuus on alhaisin, missä hieman alle puolet myynnistä päättyy omaan maakuntaan.

Kyselyyn vastanneista Pohjois-Karjalan luomutuottajista puolet arvioi tuotantonsa arvon pysyvän ennallaan vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 31). Neljännes vastanneista arvioi luomutuotantonsa pienenevän, ja neljännes kasvavan. Kyselyyn vastanneiden arvioiden toteutuessa Pohjois-Karjalan nykyisten luomutuottajien tuotannon arvo laskisi kahdeksan prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä, joten nykyisten tuottajien osalta luomutuotanto vähenisi maakunnassa. Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskusta 71–80 prosentin kasvuun. Kaksi kyselyyn vastannutta Pohjois-Karjalan luomutuottajaa ilmoitti lopettavansa vuoteen 2020 mennessä. Toinen toivoi olevansa vuonna 2020 jo eläkkeellä ja toinen oli siirtymässä tavanomaiseen tuotantoon yhteistyökuvioiden vuoksi.

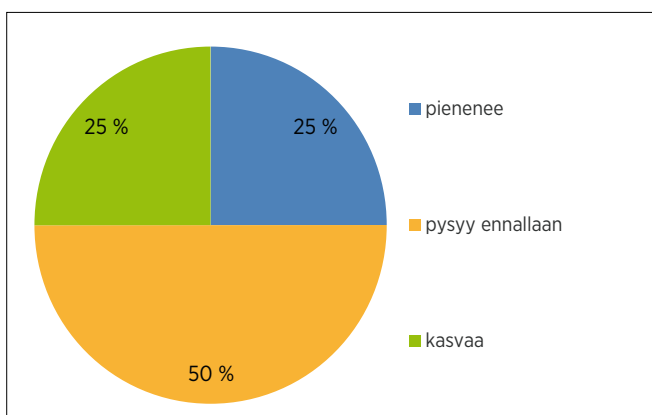
Täytyy muistaa, että kyselyn toteuttamisajankohta on saattanut vaikuttaa jonkin verran kyselyyn vastanneiden luomutuottajien vastauksiin. Kyselyn toteuttamisvuonna 2015 oli poikkeuksellisen huono sää tuottajien näkökulmasta. On mahdollista, että arviot oman tilansa luomutuotannon arvon kehityksestä olisivat olleet positiivisemmat jonain toisena, niin sanotusti parempana vuonna. Pohjois-Karjalan luomutuottajien ennusteet vuodesta 2020 olivat kuitenkin kaikkien maatilojen ennusteisiin nähden valoisimmat, sillä kaikista maataloista koko

Kuvio 29. Pohjois-Karjalan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 30. Pohjois-Karjalan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 31. Pohjois-Karjalan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

Suomessa noin 20 prosenttia arvioi lopettavansa vuoteen 2020 mennessä, mutta Pohjois-Karjalan luomutiloista lopettavia oli toteuttamamme kyselyn perusteella vain alle kolme prosenttia (Suomen Gal-lup Elintarviketieto Oy, 2014).

Pohjoiskarjalaiset luomutuottajat arvioivat merkittävimmiksi tekijöiksi tai ilmiöiksi, jotka vaikuttavat oman tilan luomutuotannon kasvuun tai kehitykseen vuoteen 2020 mennessä, etenkin tuottajan oma jaksaminen ja ikä, tukipolitiikka, byrokratia sekä tuottajahinnat. Nämä tekijät tulivat esiin monissa vastauksissa. Myös peltojen saata-vuus, kysynnän kasvu, sää, työvoiman saanti, jalos-tusarvon nosto, suoramyynnin kehittäminen, omat investoinnit, kannattavuus sekä sukupolvenvaihdos vaikuttavat vastaajien mukaan luomutuotannon kehitykseen tulevaisuudessa. Lisäksi oma into vai-kuttaa tuotannon kasvuun tai vähenemiseen.

”Maatalouspolitiikka ratkaisee jatketaanko mitään viljelyä, luomussa pysytään loppuun asti.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

”Rakeman uuden navetan tänä kesänä ja tuo-tantomme tuplaantuu. Luomulihalle on me-nekkiä enemmän kuin tarjontaa.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

Luomutuottajilta tiedusteltiin myös sitä, mitä hei-dän mielestään tulisi tehdä tai tapahtua, että yhä useampi tuottaja/tila siirtyisi luomutuotantoon. Pohjois-Karjalan luomutuottajat ehdottivat luomu-tuotannon lisäämiseksi ennen kaikkea byrokra-tian vähentämistä, asenteiden muutosta, luomun kysynnän kasvua, kannattavuuden parantumista sekä hintojen nostoa. Nämä asiat mainittiin useissa vastauksissa. Myös lannoiteraaka-aineiden loppu-minen tai niiden hintojen nosto, uudet innovaatiot, tarkastusten vähentäminen, jatkojalostus, vienti, luomuun keskittynyt kauppakettu, luomun mark-kinointi, koulutusten lisääminen ja tiedottaminen tulivat esiin vastauksissa keinoina lisätä luomutuot-antaa. Muutamassa vastauksessa mainittiin Yara, joka yhden vastaajan mukaan edistää jo hinnoillaan luomun kasvua. Lisäksi toivottiin luomutuotteita enemmän tarjolle kauppoihin ja tukien korottamis-ta.

”Luomun kysyntä tulisi yhä kasvaa ja tuottaji-en tulisi olla markkinalähtöisempiä. Luomuun keskittynyt kauppakettu tekisi hyvää Suomen yllikeskittymelle kaupan rakenteelle.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

”Tarkastajien toiminta liian tarkkaa ja moni on sanonut, että ei sen takia lähde kun etsimäl-lä etsitään kuin rikollista.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

”Muutos asenteissa, luomu ei ole näennäisvil-jelyä ja tehomaatalous oikeaa viljelyä, kuten moni luulee.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

Kyselyyn vastanneet Pohjois-Karjalan luomutuot-tajat ehdottivat luomuketjun eri toimijoiden väli-sen yhteistyön edistämiseksi etenkin byrokratian vähentämistä ja yksinkertaistamista, yhteisten tilaisuuksien järjestämistä sekä markkinoinnin ja tiedon lisäämistä. Myös kauppa mainittiin useas-sa vastauksessa ja kaikki nämä vastaukset kom-mentoivat kaupan toimintaa melko negatiiviseen sävyyn, sillä kaupan katsottiin esimerkiksi ottavan liian suuren osuuden luomutuotteen hinnasta. Li-säksi ehdotettiin muun muassa logistiikan paran-tamista, ruokapiirejä, yhteistyörinkien lisäämistä, verkostoitumista, koulutusta, tutkimusta, asenne-muutosta, yhteisiä konehankintoja sekä nettisivu-ja myytävänä olevista tuotteista keinoina edistää yhteistyötä luomuketjun eri toimijoiden välillä. Eräs vastaaja harmitteli sitä, että suurkeittiöihin on todella vaikea myydä. Yksi vastaaja ehdotti, että avataan tarkemmin tuotteiden hinnat eli tuodaan esiin, minkä osuuden tuotteesta kukin ketjun osa saa. Muutama vastaaja kertoi yhteistyön toimivan jo hyvin tai vähintäänkin parantuneen entisestä.

”Pitämällä yhteisiä tilaisuuksia ja kaupan on madallettava kynnyistä tuotteiden pääsyy-le kauppaan sekä lopetettava viljelijöiden rosvo-us.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

”Edistystä on vähitellen tapahtunut. Sitä ta-ptahtuu aina, kun eri toimijat huomaavat hyö-tyvänsä siitä jotenkin.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

Kyselyn vapaissa kommentoissa Pohjois-Karjalan luomutuottajat mainitsivat muun muassa luomu-tuotannon olevan kannattava ja järkevä ratkaisu. Byrokratian määrään toivottiin laskua ja samalla asetuksiin ja säädöksiin pitkäjänteisyyttä, etteivät säännöt ja kaavakkeet muuttuisi joka vuosi. Toivot-tiin myös hintojen nousua, markkina-arvon nostoa sekä markkinoinnin lisäämistä. Yksi vastaaja arvioi luomutuotannon kasvavan varmasti sukupolven-vaihdosten myötä, mutta maltillisesti, jos ei mitään suurempia katastrofeja tule. Eräs vastaaja puoles-

taan arvioi, että seuraavat parikymmentä vuotta tulevat olevaan tuottajille vaikeaa aikaa, jolloin moni lopettaa tai joutuu lopettamaan. Lisäksi yhdessä kommentissa korostettiin ProAgrian roolin tärkeyttä luomuviljelyssä.

”Luomutuotanto on erittäin kannatettavaa pitkällä tähtäimellä. Luomu säilyy puhtaana ja pellot saadaan hyvään kasvukuntoon. Tehotuotannossa oikaistaan myrkyillä. Hinta laskisi luomutuotteilla jos tuotantoa saataisiin kasvatettua.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Karjala)

3.10.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSÉLYN TULOKSIA

Pohjois-Karjalan maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 13 kuntaa. Kyselyt lähtivät maaliskuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 52 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin 11 kappaletta, kaikkiaan seitsemästä (7) eri kunnasta. Pohjois-Karjalassa vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalvelutyöntekijöitä, kun taas hankintayksiköiden edustajilta ei saatu lainkaan vastauksia.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaksi tärkeintä tekijää erottui Pohjois-Karjalassa melko selvästi. Hankinnoissa haluttiin painottaa ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota turvallista ruokaa kuntakeittiöissä. Lisäksi se, että tavarantoimittaja huolehtii logistiikasta ostajan tarpeiden mukaan, arvioitiin erittäin tärkeäksi. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus saada tietyn alueen tai maakunnan perinteen mukaisesti valmistettua ruokaa tai mahdollisuus olla suorassa kontaktissa myyjän kanssa. Myöskään mahdollisuutta saada luomutuotteita ei pidetty tärkeimpien tekijöiden joukossa. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, pohjoiskarjalaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotannon tarkka valvonta ja eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen. Myös luomutuotteiden hyvä maku ja oman alueen työllistävä vaikutus arvioitiin tärkeiksi tekijöiksi. Luomutuotteiden saatavuutta ei pidetty kovin hyvänä eikä valikoimaa kovin laajana, ja raaka-aineiden laadun nähtiin myös vaihtelevan. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena.

Yli puolet Pohjois-Karjalan vastaajista (6 henkilöä 11:stä) sanoi, että heidän kunnassaan on käytössä luomutuotteita. Vain kaksi (2) vastaajaa ilmoitti, että heidän kunnassaan luomua ei käytetä. Lähes puolet kyselyn vastaajista ei kuitenkaan tienny,

Kuva: Leena Viitaharju

käytetäänkö luomua heidän kunnassaan varsinaisena hankintakriteerinä vai ei. Vain yksi (1) vastaaja ilmoitti, että luomu on heidän kunnassaan hankintakriteeristössä. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta vaihtelivat 0,5–10 prosentin välillä, keskiarvon ollessa noin 3,25 prosenttia näissä käyttäjäkunnissa. Kyselyn toteuttamisen aikana kuntapäätäjäkyselyn pohjoiskarjalaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna puurohiutaleita, piimää, jauhelihaa ja ruisleipää. Ulkomailta hankittavista tuotteista luomuna ostettiin mm. banaania.

Viisi (5) vastaajaa ilmoitti kunnassaan laaditun myös valtuustoaloitteen lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Aloitteet oli tehty vuosien 2012 ja 2015 välisenä aikana. Uudistuvan hankintalain uskottiin lisäävän jonkin verran paikallisten elintarvikkeiden tarjontaa ja hankintaa, mutta asiaa ei nähty ongelmattona:

”Vaikuttaisi, mutta tarjonta on vähäistä. Ei tuottajia kun ei kuluttajia. Tuottamisessa ja kuluttamisessa ”käsi-käteän käy” toiminnan tarve! Sopimukset tuottamisesta ja hankinnoista.”
(luottamushenkilö, Pohjois-Karjala)

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Kaikki 11 pohjoiskarjalaista vastaajaa olisivat valinneet hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen, koska haluaisivat taata työpaikkoja kotimaahan ja pitää kuljetuksista aiheutuvat päästöt matalina. Lisäksi kotimaisten tuotteiden uskottiin olevan tuoreempia kuin ulkomailta hankittavien tuotteiden. Myös usko kotimaisen tuotteen laatuun oli vankka.

”Kotimaisen tietysti. Tarvitseeko vielä perustella? Työllisyys ja ympäristöystävällisyys.”
(viranhaltija, Pohjois-Karjala)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle nousivat pohjoiskarjalaisten vastaajien keskuudessa niiden terveellisyys ja puhtaus sekä mahdollisuus hankkia tuotteita läheltä, etupäässä siis kotimaasta. Myös hiilijalanjäljen pienentäminen ja yleensäkin halu tehdä kestäviä hankintoja valittiin tärkeimmiksi syiksi ostaa luomutuotteita. Erillisenä synä mainittiin lisäksi, että tarkoituksen on lisätä luomun käyttöä hallituksen asettaman tavoitteen mukaisesti. Kuntalaisten ja ruokapalveluhenkilöstön aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen eniten luomutuotteiden käyttöön Pohjois-Karjalan kunnissa. Muista mahdollisista sidosryhmistä kaikkein vähiten luomun käyttöön julkisella sektorilla oli vastaajien mukaan vaikuttanut yksittäisten suurkeittiöiden henkilökunta. Aina asioiden eteneminen ei ole kuitenkaan julkisella puolella kovin helppoa:

”Asiasta puhutaan enemmän kuin mitä toimenpiteitä sitten tehdään. Ymmärrän näin, että periaatteellista kiinnostusta asiaa kohtaan on, mutta johonkin se sitten tyssää...”
(luottamushenkilö, Pohjois-Karjala)

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Perusteluina käytettiin yleensä tiukkaa budjettiraamia. Pohjoiskarjalalaisten kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain noin 1 – 5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Vain yksi (1) vastaaja olisi ollut valmis maksamaan luomutuotteista noin 6 - 10 prosenttia enemmän. Eräs vastaaja arveli, että lähiluomun ostaminen kannattaisi, koska se toisi alueelle myös työllisyysvaikutuksia ja kenties hävikkikin pienenesi.

Luomun käytön imagollisen hyödyntämisen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin ainakin jonkin verran merkittävänä asiana. Vaikuttaisiko luomun imagomarkkinointi esimerkiksi ihmisten muuttohalukkuuteen, siitä oltiin epäileviä. Positiivista julkisuuskuvaava sen uskottiin kuitenkin tuovan ja kunta ehkä muistettaisiin siitä paremmin. Vain yhden vastaajan mukaan asialla ei ole juurikaan merkitystä.

”Tämän päivän nuoret lapsiperheet ovat kiinnostuneita asiasta, voi vaikuttaa asumispäätökseen mitä tarjotaan lapsille päiväkodissa ja koulussa.”

(luottamushenkilö, Pohjois-Karjala)

”Kansalaiset ovat koko ajan valistuneempia ja uskon kyllä että luomulla mainostava kunta olisi tietyille ihmisille (koko ajan suuremmalle määrälle) houkutteleva.”

(luottamushenkilö, Pohjois-Karjala)

”En näe suurta merkitystä. Suurempi merkitys on kotimaisen ruoan käytöllä ja mahdollisesti vielä lähiruoan käytöllä.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Pohjois-Karjala)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittävään asemaan pohjoiskarjalalaisten vastaajien vastausten perusteella nousi selkeästi raha. Suurimmiksi esteiksi koettiin käytettävissä olevien määrärahojen pienuus, luomutuotteiden hinta sekä niiden kalleus verrattuna tavanomaisiin tuotteisiin. Ruokailijoiden kiinnostuksen vähyden ei nähty estävän kunnallisia elintarvikkeiden luomuhankintoja Pohjois-Karjalassa, eli kiinnostusta asiakkaiden suunnasta todennäköisesti siis oli. Myös tuotteiden laadun uskottiin olevan korkea eikä se täten vaikuttanut hankintapäätöksiin estävästi. Suurkeittiöhenkilökunnan asenteiden luomua kohtaan nähtiin

olevan kunnossa ja myös ruokapalvelujen kehittä- mistavoitteiden uskottiin sallivan luomuhankinnat.

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Kotimaisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös lähellä tuotetun ruoan lisääntymiseen uskottiin vahvasti. Tämän taustalla nähtiin ruokailijoiden edelleen kasvava kiinnostus lähiruokaa kohtaan. Tuontiraaka-aineiden käytön nähtiin julkisella sektorilla vähenevän reilusti tulevaisuudessa. Myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Päätöksentekovallan kunnallisista hankinnoista ei uskottu enää siirtyvän enempää pois kunnista. Yksittäisen kunnallisen suurkeittön mahdollisuus vaikuttaa toimittajavalintoihin nähtiin kuitenkin melko rajallisena.

”Ympäristötietoisuus, terveystietoisuus, hiihtälän jälki (sitoutumiset) vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen, jonka kautta muutos tulee. Olen pyrkinyt olemaan omalta osaltani asiasta aktiivinen, mutta tähän aikaan liittyy päättäjienkin näkökulmasta todella paljon muutosta. Uskon myös kuntien virkahenkilöillä olevan samansuuntaista painetta.”

(luottamushenkilö, Pohjois-Karjala)

3.10.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Pohjois-Karjalassa luomuviljelyn alan osuus on ylittänyt 20 prosentin tavoitteen jo vuonna 2014, joten luomutuotannon osuus maakunnassa on koko Suomen tasoon nähden suuri (Evira, 2015). Kokonaisuudessaan luomutuotannon vaikutus maakunnan työllisyyteen on 265 henkilötyövuotta, mikä vastaa 0,4 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä (ks. taulukko 31). Luomutuotannon vaikutus Pohjois-Karjalan talouteen on 60 miljoonaa euroa, mikä käsittää 1,3 prosenttiyksikköä maakunnan BKT:stä. Tuotantosuunnitain tarkasteltuna peltokasvituotanto erottuu suurimpana luomutuotannon suuntana maakunnassa sen vaikutusten ollessa työllisyyteen noin 110 henkilötyövuotta ja talouteen 30 miljoonaa euroa. Lihantuotanto työllistää kerroinvaikutuksineen 85 henkilötyövuotta ja sen vaikutus maakunnan talouteen on 17 miljoonaa euroa. Maidontuotannon vaikutukset ovat noin puolet lihantuotannon vaikutuksia pienemmät. Puutarhatuotannon vaikutukset ovat tuotantosuunnista pienimmät, mutta kuitenkin lähes 30 henkilötyövuotta ja viisi miljoonaa euroa.

Luomuviljelyn alan kasvu tavoiteltuun 20 prosenttiin on jo tapahtunut Pohjois-Karjalassa. Tämä tapahtui vuonna 2014. Laskelmissa käytetystä perusvuodesta (2012) johtuen myös Pohjois-Karjalan osalta toteutettiin tulevaisuuden skenaarion laskenta tavoiteltuun 20 prosentin alaan liittyen. Tulokset kuvaavat tässä tapauksessa vuosien 2013 ja 2014 välillä tapahtuneen muutoksen vaikutuksia. Pelkkä luomualan kasvun vaikutti Pohjois-Karjalan työllisyyteen noin kymmenen henkilötyövuoden verran ja talouteen noin neljän miljoonan euron verran (ks. taulukko 32). Samalla kuitenkin tavanomainen peltoala väheni, johtuen rajallisesta peltoalasta, mikä johti pieneen laskuun työllisyydessä ja taloudessa. Molempien muutosten yhteisvaikutuksesta Pohjois-Karjalan työllisyys väheni neljällä henkilötyövuodella ja alueellinen BKT kasvoi vajaalla miljoonalla euroa.

Edellisten maakuntien tapaan tämä negatiivinen yhteisvaikutus työllisyyteen johtui osaltaan siitä, että tavanomainen tuotanto on useimmiten tehokkaampaa kuin luomutuotanto, sillä luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) jää usein pienemmäksi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Näin ollen tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaa satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kulluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomuostojen lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle monissa tapauksissa enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvu olisi itsessään kuitenkin positiivinen asia sekä talouden että työllisyyden näkökulmasta. Pohjois-Karjala oli kuitenkin jo niin lähellä 20 prosentin tavoitetta peltoalasta, että tavanomaisen peltoalan pieni väheneminen ei aiheuttanut suuria negatiivisia vaikutuksia talouteen, jolloin yhteisvaikutus maakunnan talouteen jäi positiiviseksi.

Tuottajakyselystä saatujen tietojen perusteella Pohjois-Karjalan luomutuottajat arvioivat luomutuotantonsa arvon laskevan nykyisestä keskimäärin kahdeksan prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen saisi aikaan negatiivisia vaikutuksia maakuntaan: työllisyys laskisi neljän henkilötyövuoden verran nykyisestä ja alue-talous kärsisi kahden miljoonan euron tappion vuoteen 2020 mennessä (ks. taulukko 33).

Taulukko 31. Pohjois-Karjalan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantos suunnittain.

Tuotantos uunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,17	113	0,65	30
Lihantuotanto	0,13	85	0,38	17
Maidontuotanto	0,06	40	0,18	8
Puutarhantuotanto	0,04	26	0,10	5
Yhteensä	0,40	265	1,30	60

Taulukko 32. Luomutuotannon 20 prosentin tavoitteen talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Karjalassa (vaikutus vuosien 2012 ja 2014 välillä).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,02	12	0,09	4
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,02	-16	-0,08	-3,5
Yhteisvaikutus	-0,01	-5	0,01	1

Taulukko 33. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Karjalassa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo laskee 8 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	-0,01	-4	-0,04	-2

3.11 POHJOIS-POHJANMAA

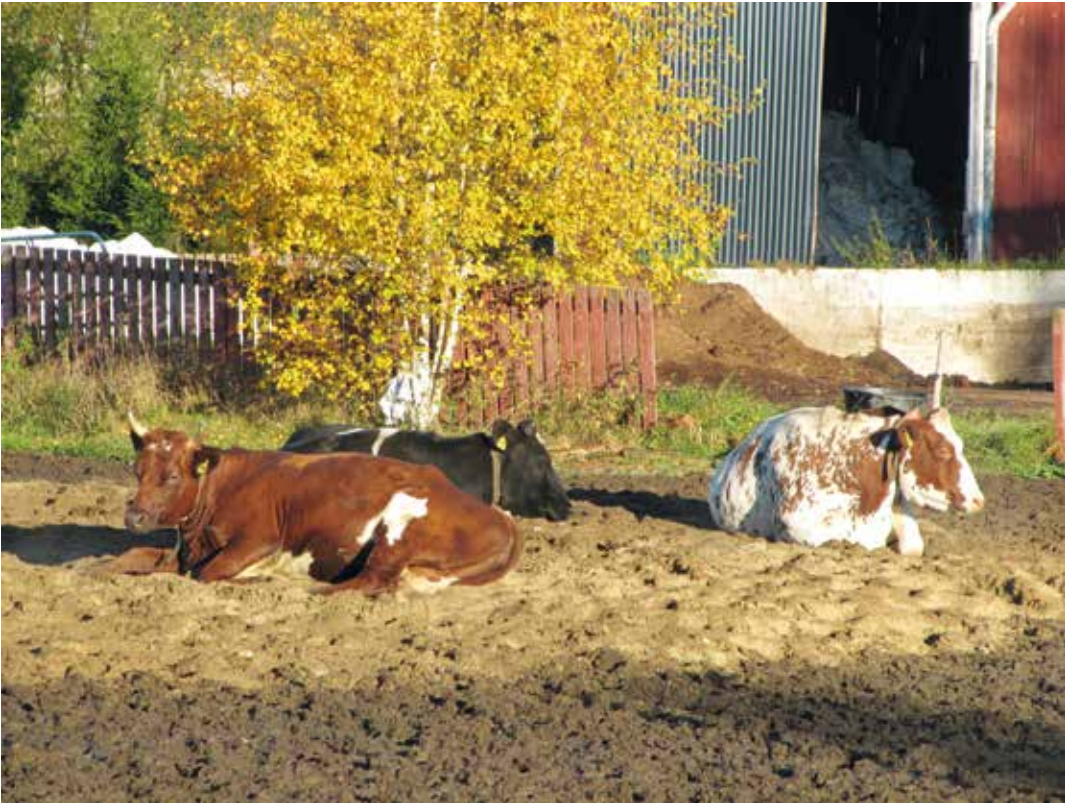
3.11.1 LUOMUTUOTANTO POHJOIS-POHJANMAALLA

Pohjois-Pohjanmaalla toimi 403 alkutuotannon luomutoimijaa vuonna 2014. Alueen luomutilojen keskimääräinen koko oli noin 65 hehtaaria, mikä on 14 hehtaaria koko maan keskimääräistä luomutilaa suurempi. Pohjois-Pohjanmaalla viljellystä peltoalasta 11,5 prosenttia oli luomuviljeltyä vuonna 2014. Tämä käsittää 26 145 hehtaaria luomuviljeltyä peltoa. Edelliseen vuoteen nähden luomuala on kasvanut kolme prosenttia. (Evira, 2015)

Vuonna 2014 lähes puolet maakunnan luomutuotantoalasta oli nurmen tuotannossa, yli 12 000 hehtaaria. Pohjois-Pohjanmaalla luomunurmen tuotantoala onkin suurempi kuin missään muussa maakunnassa. Pohjois-Pohjanmaalla toiseksi suurin tuotantoala on luonnonmukaisen kauran (noin 3 200 hehtaaria) tuotannossa. Pohjois-Poh-

janmaalla tuotetaan kaikista maakunnista toiseksi eniten luonnonmukaista kauraa. Suurin kasvu edellisvuoteen nähden on tapahtunut luonnonmukaisen herneen tuotannossa, minkä tuotanto on kasvanut vuodesta 2013 noin 300 prosenttia. Myös luomuruikiin tuotanto on kasvanut edellisvuodesta yli 70 prosentilla. Tärkeimpien puutarhakasvien osalta mustaherukan luomuhyväksytty tuotantoala on Pohjois-Pohjanmaalla selvästi suurin, noin 94 hehtaaria. Pohjois-Pohjanmaalla tuotetaankin noin kolmasosa koko Suomen luonnonmukaisesta mustaherukasta. Muiden tärkeimpien puutarhakasvien tuotantoalat jäävät maakunnassa alle kymmeneen hehtaariin luomumansikan tuotantoalan ollessa suurin, noin 7 hehtaaria. (Evira, 2015)

Luonnonmukaista eläintuotantoa oli 80:llä Pohjois-Pohjanmaan tilalla vuonna 2014. Pohjois-Pohjanmaalla on Suomen maakunnista toiseksi eniten luonnonmukaisia emolehmiä (1 678 kpl), lypsylehmiä (1 010 kpl) sekä hiehoja (1 441 kpl). Maakunnassa on paljon myös luonnonmukaisia

Kuva: Leena Viitaharju

uuhia (1 897 kpl), alle 8 kk:n ikäisiä nautoja (1 275 kpl) sekä munivia kanoja (1 097 kpl). Lisäksi luomupässejä (219 kpl) tuotetaan maakunnassa Suomen kolmanneksi eniten. (Evira, 2015)

3.11.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Pohjois-Pohjanmaalla oli vuonna 2014 yhteensä 403 luomutilaa, joista 240 (59,6 %) oli antanut luvan yhteystietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 72 tilalta, joka on 18 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden yhteenlaskettu luomuala Pohjois-Pohjanmaalla oli 4 956 hehtaaria vuonna 2014, mikä vastaa 19 prosenttia maakunnan luomuviljellystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneiden keskimääräinen tilakoko maakunnassa oli 71 hehtaaria, mikä on yli viisi hehtaaria suurempi kuin Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin. Suurin osa kyselyyn vastanneista tuotti peltokasveja (49 tilaa). Lihantuotantoa oli 21 kyselyyn vastanneella tilalla. Maidontuotantoa ja puutarhatuotantoa oli molempia kuudella tilalla. Muuta tuotantoa oli kahdella

tilalla. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Luomutuottajakyselyyn vastanneet Pohjois-Pohjanmaan tuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomutuotantoon vuosien 1990 ja 2014 välillä. Noin puolet tiloista siirtyi luomutuotantoon 1990-luvulla ja toinen puolet sen jälkeen. Suunnilleen puolet vastaajista mainitsi pienempien tuotantokustannusten/paremman kannattavuuden olevan kahden tärkeimmän syyn joukossa luomutuotantoon siirtymiseen. Myös ekologisuus/kestävyys, tuet, tuotteista saatava parempi hinta sekä terveellisyys/puhtaus mainittiin monessa vastauksessa. Tarkennuksissa tuli lisäksi esiin muun muassa ”suojavyöhyke- ja perinnebiotooppialueiden laidunnusmahdollisuus naapurin luomueläimille”, muiden esimerkkien seuraaminen, tilan soveltuvuus luomuun sekä kasvinsuojeluaineet ja niiden vaikutus.

”Tarkoituksena oli saada kannattavaa tuotantoa paikallisilla tuotantopanoksilla ja ympäristöä säästäen, tällä viitataan sisäiseen viljelykiertoon, sekä luonnon monimuotoisuuteen. Mielestäni olen jo onnistunut aika hyvin.

Tilalla on naapuriyrittäjän mehiläisiä ja esim. peltopyyry ovat palanneet takaisin viljelyksille ja niiden pesintä on onnistunut. Kastematojen lisääntyminen pellossa kertoo myös maanrakenteen parantumisesta.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

”Olin opiskellut tavanomaista puutarhaviljelyä ja sen ohella tutustuin luomutuotantoon joka tuntui omimmalta tuotantovalta.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

Pohjois-Pohjanmaan vastauksista viidellä tilalla (n=72) ilmoitettiin olevan vähäistä valmistusta eli maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä ja tilat kuuluvat sen osalta ELY-keskukseen luomuvalvontaan. Nämä viisi tilaa valmistavat mustaherukasta ja tyrnistä mehua, hilloa ja kuiva-jauhetta, myyvät useammalla tilalla suoramyynninä lihaa ja pakastavat marjoja. Tilat, jotka ilmoittivat jatkojalostusosuuden, jatkojalostavat 10–55 prosenttia tuotannostaan.

Luomutuottajakyselyn perusteella Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon myynti jakautuu pääasiassa kahteen markkinakanavaan: alkutuotantoon ja jalostukseen (ks. kuvio 32). Molempiin myydään 44 prosenttia luomutuotannosta. Suoramyyntin kautta kuluttajalle menee yhdeksän prosenttia tuotannosta. Muihin markkinakanaviin päättyy alle kolme prosenttia tuotannosta. Alueittain tarkasteltuna suurin osa, keskimäärin 68 prosenttia tuotannosta, myydään omaan maakuntaan. Muualle Suomeen myydään keskimäärin 31 prosenttia ja ulkomaille yksi prosentti luomutuotannosta. Tuotantosuunnittain osuudet vaihtelevat paljon (ks. kuvio 33). Oman maakunnan osuus on suurin maidontuotannossa, 86 prosenttia. Myös peltokasvituotannossa ja puutarhatuotannossa oman maakunnan osuus lähentelee 80 prosenttia. Lihantuotannosta keskimäärin 35 prosenttia päättyy omaan maakuntaan. Ulkomaille myydään ainoastaan peltokasvituotannosta prosentti.

Pohjois-Pohjanmaan vastauksissa oli enemmän positiivisia kuin negatiivisia ennusteita luomutuotantonsa arvon kehityksestä tulevaisuudessa (ks. kuvio 34). Yli 40 prosenttia arvioi luomutuotantonsa arvon kasvavan vuosien 2014 ja 2020 välillä. Tasan 40 prosenttia arvioi tuotantonsa arvon pysyvän ennallaan ja 17 prosenttia ennusti tuotannon arvon pienenevän. Kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden arvioiden toteutuminen tietäisi keskimäärin seitsemän prosentin kasvua luomutuotantoon. Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskusta aina 91–100 prosentin kasvuun. Kyselyyn vastanneista yksi Pohjois-Pohjanmaan tuottaja ilmoitti lopetta-

vansa, koska luomutuotanto vaatii lisätöitä tavanomaisen tuotannon ohella.

Kyselyn avulla luomutuottajilta tiedusteltiin merkittävimpiä tekijöitä tai ilmiöitä, jotka arvioiden mukaan vaikuttavat vastaajan tilan luomutuotannon kehitykseen vuoteen 2020 mennessä. Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajien vastauksissa korostuivat byrokraatia ja luomun kysyntä merkittävimpinä luomutuotannon kehitykseen vaikuttavina tekijöinä. Myös tukitaso, peltojen saatavuus, hintojen kehitys, yleinen kannattavuus sekä eläkeiän lähestyminen tulivat esiin monissa vastauksissa. Lisäksi mainittiin esimerkiksi rikkakasvit, taantuma, luomun jatkojalostuksen kehitys, oma jaksaminen, ilmasto, eläinten siirtäminen luomuun sekä lähi-alueen luomutoimijoiden rehutarvet tärkeimpinä tekijöinä tai ilmiöinä, jotka vaikuttavat tilojen luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen. Erään luomutuottajan tulevaisuuden kehitykseen vaikuttaa biokaasuntuotanto, sillä osa tuotannosta menee biokaasuksi.

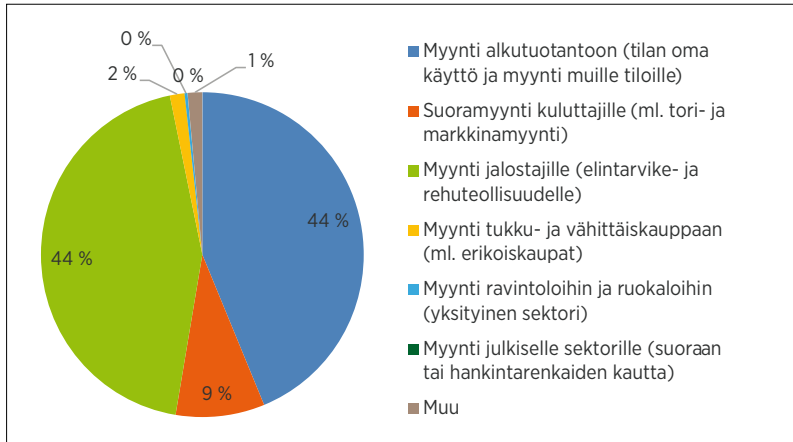
”Tuotannon kannattavuus ts. onko suomessa jatkossa lainkaan mahdollisuus harjoittaa kannattavaa maataloustuotantoa (tavanomaisena tai luomuna). Rahat ja mielenkiinto loppuu tiloilta. Sääntöjä ”sorvailee” hyväpalkkaiset ihmiset ilmeisesti lähes täysin vailla kosketuspintaa tilojen arkitodellisuuteen (esim. eläinten hyvinvointiin edellytetään paljon, mutta viljelijän hyvinvointi ei samoja ihmisiä kiinnosta).”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

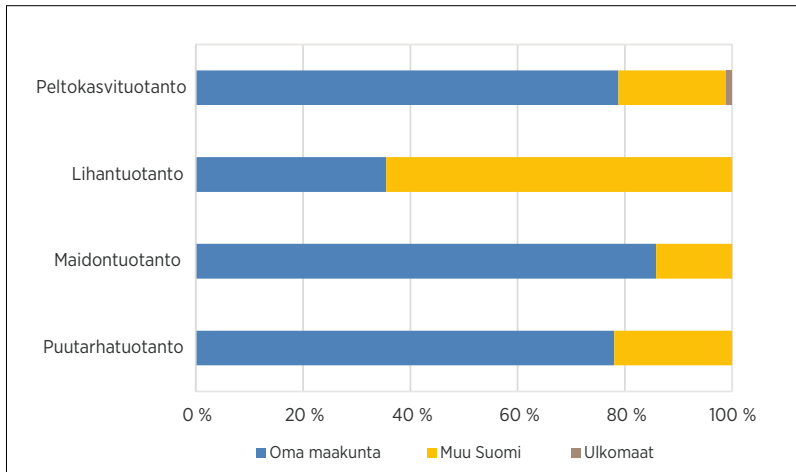
”Luomutuotannon tukiehdot muuttuvat 2020 ja sen seurauksena jättäydyn pois luomutuotannosta. Omia tuotantoeläimiä en aio siirtää luomuun raskaan byrokratian vuoksi ja en voi myöskään tuottaa luomuheinää luomuhevosiille, koska hevosia ei tulkita tuotantoeläimiksi. ProAgrian mukaan luomuheinällä tulee olemaan tulevaisuudessa kysyntää. Eviran ja Mavin byrokraatia ja säädökset ovat suurimmat luomutuotannon kasvua hidastavat tekijät kotieläintiloilla.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

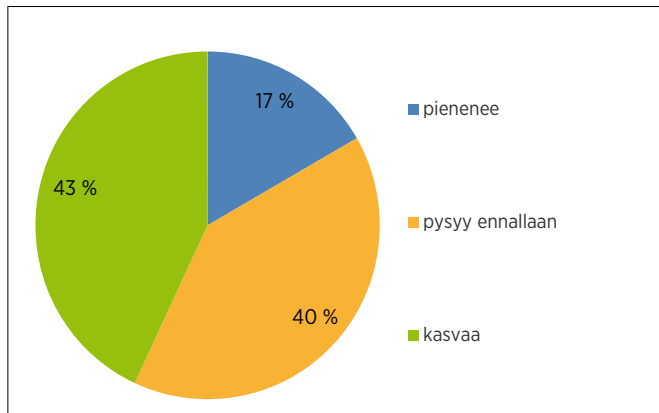
Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajien mukaan etenkin luomun kysynnän kasvulla, tiedottamisella, tukien nostolla ja byrokratian vähentämisellä saataisiin yhä useampi tuottaja/tila siirtymään luomutuotantoon. Nämä asiat tulivat esiin useissa vastauksissa. Luomutuotannon lisäämiseksi ehdotettiin myös luomuhyväksytyyn lannoitteen kehittämistä, kannattavuuden parantamista, luomun arvostuk-

Kuvio 32. Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 33. Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 34. Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

sen nousua, tuottajahintojen nostoa, kauppojen luomuvälikoiman lisäämistä sekä neuvonnan lisäämistä. Lisäksi useassa vastauksessa toivottiin maatalousopetukseen muutoksia, että luomutuotantoonkin perehdyttäisiin.

”Tietoa luomusta tarvitaan edelleen, luomutuotanto ei ole viherpiiperrystä, vaan maanviljelyä sanan varsinaisessa merkityksessä.”
(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

”Ehkä se pitäisi olla tuolla peruskoulutuksessa, maamieskoulussa. Kattava koulutus luomuviljelystä. Koulussa ei uskota luomuviljelyyn. Ei kai sitä muuten voi muuttaa kuin koulutuksella. Se ennakoasenne on niin voimakas, että se on vaikea murtaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

”Eviran roolia luomuvälönnessä tulee kehittää ja ”järkeistää” tai jopa kaikki eviran luomutuotantoon liittyvät tehtävät pitäisi lakkauttaa ja siirtää esim. kuntien (maataloussih-teerien) hoidettavaksi.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

Luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajat ehdottivat esimerkiksi tiedottamista, koulutusta ja yhteisiä tapahtumia, osuuskuntia ja yhteismyynti-tenkaita, sopimustoimintaa, kontaktien luomista, byrokratian vähentämistä, luottamuksen lisäämistä, tukiverkostoja, nettifoorumia luomutoimijoille, vierailupäiviä luomutiloilla, tilojen välistä tiedonvaihtoa, saunailtoja sekä yhteismarkkinointia. Toivottiin myös, että luomutuotteiden kuluttajahinnoista suurempi osa päätyisi tuottajalle eikä kauppaan. Lisäksi mainittiin, että viljelijöiden välille on hankala saada aikaan pysyvää yhteistyöjärjestelmää.

”Tietämys luomutoimijoista pitäisi olla parempaa, jotta tiedettäisiin tehdä yhteistyötä.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

Kyselyn vapaissa kommentteissa tuli esiin Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajien toiveita, pelkoja ja mielipiteitä. Valvontaa kritisoitiin useiden vastaajien toimesta virheiden käyttämisestä, vaikka toiveena olisi saada neuvontaa ja kannustusta. Paperityön määrää pidettiin liian työllistävänä. Muutama vastaaja arvosteli kaupan hintapolitiikkaa luomutuotteiden osalta, sillä kaupan saama osuus luomutuotteista voi olla jopa puolet koko tuotteen hinnasta. Kommentteissa tuli lisäksi esiin yleisiä mielipiteitä luomusta, niin positiivisia kuin negatiivisiaakin. Yksi

luomutuottaja oli sitä mieltä, että luomu on tuottajalle (varsinkin sivutoimiselle) hyvä homma, mutta muuten luomu on vastaajan sanojen mukaan ”aikalailla huuhaata”.

”Kaikkien luomutuotteiden kysyntä ja samalla tuotanto nousisi, jos kauppa ei yrittäisi ottaa luomutuotteesta enempi katetta kuin tavanomaisesta. Siihen saakka luomun kysyntä Suomessa kasvaa liian hitaasti.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

”Tarkastus on tosi tiukkaa. Olen aikaisemminkin puhunut, että kun toiminta vakiintuu niin tarkastuksen pitäisi myös myöskin kaventua. Ei käytettäisi turhaa byrokratiaa siihen tarkkailuun. Pitäisi luottaa viljelijään. Enemmän yhteistyötä ja kannustavammaksi se tarkastus. Tätä on kuitenkin kovaa työtä, että ei sitä halua turhalla byrokratiolla ainakaan lisätä.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

3.11.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSELYN TULOKSIA

Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 29 kuntaa. Kyselyt lähtivät maaliskuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 102 henkilölle. Vastauksia kyselyyn saatiin 19 kappaletta, kaikkiaan 12 eri kunnasta. Pohjois-Pohjanmaalla vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalveluyöntekijöitä sekä luottamushenkilöitä, vähiten vastauksia saatiin kunnan- tai kaupunginjohtajilta sekä hankintayksiköiden edustajilta.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaksi tärkeintä tekijää erottui Pohjois-Pohjanmaalla melko selvästi. Hankinnoissa haluttiin painottaa erityisesti ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota turvallisia elintarvikkeita kunnatehtävissä. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus saada tietyn alueen tai maakunnan perinteen mukaisesti tuotettua ruokaa tai olla ostotilanteessa suorassa henkilökohtaisessa kontaktissa tavarantoimittajan kanssa. Myös mahdollisuus saada luomutuotteita arvioitiin vain jonkin verran tärkeäksi. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, pohjoispohjalaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotteiden terveellisyys ja tuotannon tarkka valvonta. Myös tuotteiden maku arvioitiin hyväksi. Luomutuotteiden saatavuutta ei kuitenkaan pidetty kovin hyvänä. Luomun käyttöä ei pidetty myöskään mitenkään ylellisenä kuluttamisena.

Kuva: Susanna Kujala

Lähes puolet Pohjois-Pohjanmaan kuntapäätäjäkyselyn vastaajista (9 henkilöä 19:stä) sanoi, että heidän kunnassaan ei käytetä lainkaan luomuelintarvikkeita. Noin kolmasosa vastaajista totesi kunnassaan käytettävän myös luomutuotteita. Suurin osa vastaajista (14 henkilöä 19:stä) ilmoitti, että luomu ei ole elintarvikehankintojen kriteerinä heidän kunnassaan ja vain kaksi (2) vastaajaa sanoi luomun kuuluvan heidän kuntansa hankintakriteeristöön. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta vaihtelivat 5-20 prosentin välillä, keskiarvon ollessa 10 prosenttia näissä käyttäjäkunnissa. Viisi vastaajaa ilmoitti kunnassaan laaditun myös valtuustoaloitteen lähירוan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Uudistuvan hankintalain toivottiin vaikuttavan positiivisesti eli lisäävästi sekä lähירוan että luomutuotteiden hankintaan lähitulevaisuudessa. Uudistusten jälkeenkään hankintalain ei uskottu ratkaisevan perusongelmia liittyen mm. tuotteiden volyymeihin.

”Toivottavasti positiivisesti. Hankintalaki onkin ollut tosi iso jarru kaikelle järkevälle toi-

minnalle venyttämällä ja monimutkaistamalla yksinkertaisia asioita.”

(viranhaltija, Pohjois-Pohjanmaa)

”Tarvevolyyymimme on niin suurta ja pitkälle jalostettua erittäin tiukalle mitoitetun työvoiman johdosta, että monikaan pk-yritys ei voi ao. tuotteita tarjota. Toiminnan / tuotteiden jakaminen pieniin hankintoihin sitoo enemmän työaikaa tilauksia ja hankintoja tekeviltä sekä laskuja tarkistavilta. Onko kunnalla varaa lisätä rahaa henkilöstöresursseihin, jotta pienhankinta onnistuu?”

(ruokapalvelutyöntekijä, Pohjois-Pohjanmaa)

Kyselyn toteuttamisen aikaan kuntapäätäjäkyselyn pohjoispohjalaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin puurohiutaleita, leipää, maitoa, vihanneksia ja juureksia, mutta myös liha mainittiin joissakin vastauksissa. Luomuna ostetut vihannekset ja juurekset olivat yleensä perunoita ja porkkanoita. Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa julkisella sektorilla juurikaan enempää kuin tavan-

omaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Pohjois pohjalaisten kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Vain yksi vastaaja olisi ollut valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia enemmän.

”Emme kuulu/noudata Portaat luomuun -ohjelmaa, mutta käytämme luomua ns. normaali-toiminnassa, jos sen hinta-laatusuhde on hyvä.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Pohjanmaa)

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Jokainen vastaajista olisi valinnut hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen. Valintaa perusteltiin useimmiten halulla taata työpaikkoja kotimaahan ja vahvalla luottamuksella kotimaiseen tuotantoon. Mielikuvaa kotimaisesta (tavanomaisesta) tuotannosta kuvasi vastaajien mukaan puhtaus, myös verrattuna ulkomaiseen luomuun. Yksi vastaaja perusteli vastaustaan sillä, että ei pitänyt luomua ekologisena vaihtoehtona:

”Luomutuotanto ympäristöä rasittavaa ja hiihijalanjälki valtava.”

(luottamushenkilö, Pohjois-Pohjanmaa)

”Luomutuotteidenhan pitäisi olla kaikkien saatavilla samaan hintaan.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Pohjanmaa)

Kaikkein tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle nousivat pohjois pohjalaisten vastaajien keskuudessa niiden terveellisyys ja puhtaus. Myös kotimaisuutta pidettiin erittäin tärkeänä syynä sekä tuotteiden saatavuutta erityisesti vielä läheltä. Lisäksi halu tehdä kestäviä hankintoja arvioitiin merkittäväksi syyksi hankkia luomutuotteita. Sellaiset syyt kuten eläinten hyvinvointi tai luomun kysyntä kuluttajien keskuudessa eivät saaneet yhdeltäkään vastaajalta arviointia tärkeimpien hankintasyiden joukkoon. Elintarvikkeita jalostavien yritysten ja luottamushenkilöiden aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen luomutuotteiden käyttöön kunnissa eri sidosryhmistä eniten. Erot eri sidosryhmien välillä arvioitiin kuitenkin melko vähäisiksi.

Luomun käytön imagollinen merkitys kunta-markkinoinnissa nähtiin Pohjois-Pohjanmaalla melko vähäisenä. Vaikuttaisiko luomun imago-markkinointi esimerkiksi ihmisten muuttohaluk-

kuuteen, siitä oltiin epäileväisiä. Positiivista julkisuuskuvaa sen uskottiin kuitenkin tuovan, mutta varsinaisiin tekoihin sillä ei vastaajien mielestä olisi vaikutusta.

”Se voisi olla imago- ja brändietu, mutta kuka on valmis maksamaan siitä kuntaveronkorotuksella?”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Pohjanmaa)

Vastaajilta tiedusteltiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Varsinaisia erittäin merkittäviä tekijöitä ei pohjois pohjalaisten vastaajien mukaan juurikaan löytynyt annettujen vaihtoehtojen joukosta. Nykyinen kilpailu- ja hankintalainsäädäntö nähtiin merkittävimpana esteenä luomutuotteiden hankinnalle. Luomutuotteiden epätasainen tarjonta nähtiin myös melko merkittävänä esteenä luomun käytölle kuntaruokailussa. Luomutuotteiden hinta ja käytettävissä olevat hankintamäärärahat olivat lisäksi jonkin verran merkittäviä hankinnan esteitä. Tuotteiden laadun ei uskottu juurikaan estävän luomun hankintaa kuntakeittiöihin, eikä myöskään suurkeittiöhenkilökunnan asenteen.

”Mikäli määrärahat vastaavasti lisääntyisivät, luomua voisi hankkia. Mieluummin vähäisen suomalaisen luomun käyttö kuin luomutuonti ulkomailta.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Pohjanmaa)

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Sekä kotimaisuuden että paikallisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen lähellä tuotettuun ruokaan sekä kotimaiseen luomuruokaan uskottiin samanaikaisesti kasvavan. Luomutuotteiden saatavuuden paranemisen ja niiden jalostusasteen nousemisen arvioitiin olevan luomun käytön lisääntymisen taustalla. Tuontiraaka-aineiden käytön nähtiin julkisella sektorilla taas vähenevän reilusti, samoin jonkin verran vähene mistä uskottiin tapahtuvan myös puolivalmisteiden ja valmisruokien käytössä. Myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Valitettavasti myös elintarvikkeisiin käytettävissä olevien määrärahojen arvioitiin lähitulevaisuudessa laskevan jonkin verran.

3.11.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Pohjois-Pohjanmaalla on muihin maakuntiin verrattuna eniten luomuviljeltyä peltoalaa hehtaareissa tarkasteltuna (Evira, 2016). Luomutuotannolla onkin selkeä vaikutus maakuntaan, niin työllisyyden kuin talouden näkökulmasta (ks. taulukko 34). Kokonaisuudessaan luomutuotannon vaikutus Pohjois-Pohjanmaan työllisyyteen on lähes 360 henkilötyövuotta. Se käsittää 0,21 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä. Luomutuotannon vaikutus Pohjois-Pohjanmaan talouteen on 82 miljoonaa euroa, mikä vastaa 0,65 prosenttiyksikköä alueellisesta BKT:stä. Tuotantosuunnista luomupeltokasvituotannolla on suurin vaikutus, lähes 170 henkilötyövuotta ja 43 miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutukset ovat toiseksi suurimmat, noin 80 henkilötyövuotta ja 17 miljoonaa euroa. Luomulihantuotanto ja -puutarhatuotanto ovat vaikutuksiltaan lähes saman suuruiset, työllisyysvaikutus reilut 50 henkilötyövuotta ja talousvaikutus 11 miljoonaa euroa. Pohjois-Pohjanmaan luomutuotanto on näin ollen jakautunut melko monipuolisesti eri tuotantosuuntiin.

Tavoite nostaa luomualan osuus peltoalasta 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä tietäisi toteutuessaan muutoksia aluetalouden näkökulmasta. Luomualan kasvun vaikutukset olisivat positiiviset. Pohjois-Pohjanmaan alueen työllisyyteen tulisi noin 25 henkilötyövuoden kasvu ja talouteen yhdeksän miljoonan euron lisäys nykytilanteeseen nähden luomualan kasvun myötä (ks. taulukko 35). Käytännössä luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallisesti käytettävissä. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomualan kasvun verran tietäisi noin 55 henkilötyövuoden laskua maakunnan työllisyyteen ja 11 miljoonan euron laskua alueelliseen BKT:hen. Kun otetaan huomioon sekä luomualan kasvu, että tavanomaisen alan väheneminen, tietäisi tämä peltoalan siirtyminen Pohjois-Pohjanmaan alueen työllisyyteen noin 30 henkilötyövuoden tappiota ja talouteen kahden miljoonan euron laskua vuoteen 2020 mennessä. Tästä koituisi maakunnan

työllisyyteen neljän henkilötyövuoden ja talouteen 0,3 miljoonan euroa lasku vuosittain 2013–2020 välisenä aikana.

Kuten edellistenkin maakuntien osalta selitettiin, tämä negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osin siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tästä johtuen satomäärät ja sitä kautta hehtaaria kohden saatava hyöty laskisi tavanomaisten peltohehtaarien korvautuessa luomuhehtaareilla. Monissa tapauksissa kuluttaja maksaa luomutuotteesta tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomuostojen lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Lisäksi tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Itse luomualan kasvulla olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset, jolloin yhteisvaikutus jäisi negatiiviseksi. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajat arvioivat tuottajakyselyn perusteella luomutuotantonsa arvon kasvavan nykyisestä keskimäärin seitsemän prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Pohjois-Pohjanmaan työllisyys parani viidellä henkilötyövuodella ja talous kahdella miljoonalla eurolla, jos luomutuottajien ennusteet toteutuisivat (ks. taulukko 36). Pientä positiivista kehitystä olisi näin ollen tiedossa maakuntaan nykyisten luomutuottajien toimesta.

Taulukko 34. Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,10	166	0,34	43
Lihantuotanto	0,04	59	0,09	11
Maidontuotanto	0,05	81	0,14	17
Puutarhatuotanto	0,03	50	0,09	11
Yhteensä	0,21	356	0,65	82

Taulukko 35. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,02	25	0,07	9
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,03	-55	-0,09	-11
Yhteisvaikutus	-0,02	-30	-0,02	-2

Taulukko 36. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 7 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,003	5	0,016	2

3.12 POHJOIS-SAVO

3.12.1 LUOMUTUOTANTO POHJOIS-SAVOSSA

Pohjois-Savossa toimi vuonna 2014 yhteensä 339 alkutuotannon luomutoimijaa. Maakunnan keskimääräinen luomutilojen koko oli 43,5 hehtaaria, mikä on noin seitsemän hehtaaria koko maan keskimäärää pienempi. Pohjois-Savon peltoalasta 9,9 prosenttia on luomuviljeltyä, mikä tarkoittaa noin 14 500 hehtaaria luomuviljeltyä peltoalaa. Kasvua vuoteen 2013 nähden on ollut neljä prosenttia. (Evira, 2015)

Pohjois-Savon luomuhyväksytystä peltoalasta yli puolet, noin 8 070 hehtaaria, on nurmen tuotannossa. Kauran tuotannossa on noin 1 200 hehtaaria, muiden kasvien tuotannossa hieman yli 1 000 hehtaaria ja kesantona on noin 880 hehtaaria peltoalaa. Luomurukiin tuotanto on kasvanut eniten edellisvuoteen nähden, yli 50 prosenttia. Tärkeimpien puutarhakasvien osalta suurin luomuhyväksytty tuotantoala on mustaherukalla, noin 22 hehtaaria. Luomusipulin tuotantoala on toiseksi suurin, lähes 10 hehtaaria. Kaikista maakunnista Pohjois-Savon luomusipulin tuotantoala on toiseksi suurin. Edellisvuoteen nähden kaalien luomuala on kasvanut eniten, 250 prosenttia. (Evira, 2015)

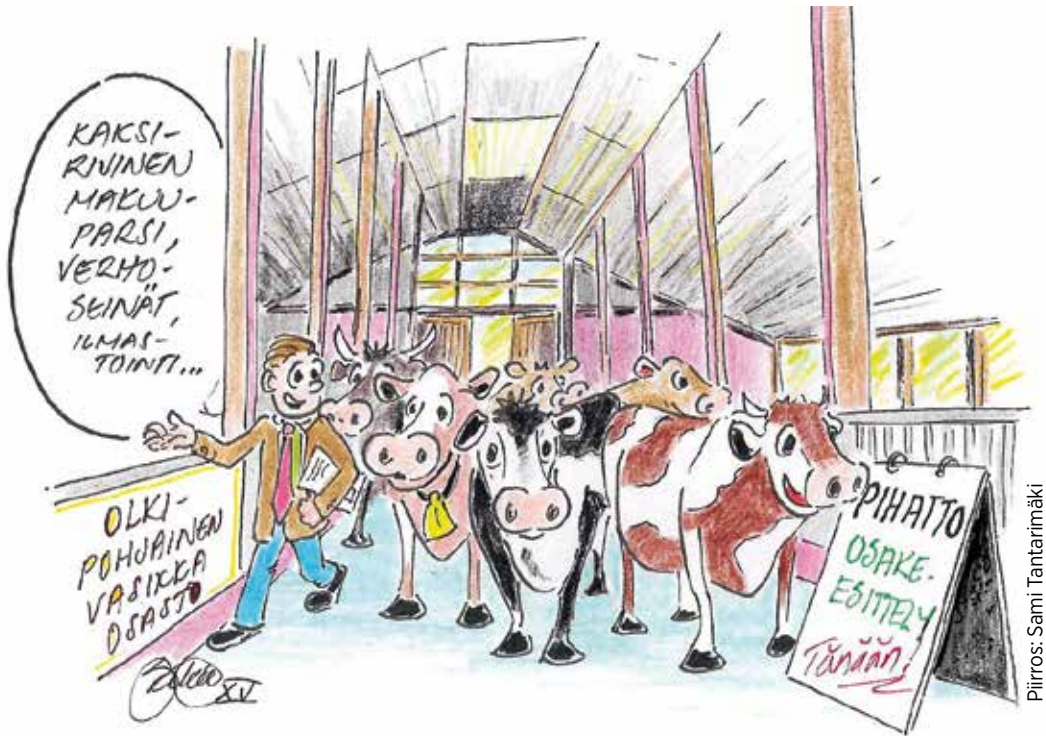
Luonnonmukaista eläintuotantoa oli vuonna 2014 yhteensä 80:llä Pohjois-Savon tilalla. Maakunnassa on määrällisesti paljon muun muassa luonnonmukaisia munivia kanoja (5 659 kpl), emolehmiä (1 669 kpl), alle 8 kk:n ikäisiä nautoja (1 180 kpl), hiehoja (859 kpl) ja lihasikoja (496 kpl). Poh-

jois-Savossa on Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan kanssa eniten luonnonmukaisia karjuja (4 kpl).

3.12.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Pohjois-Savossa oli vuonna 2014 yhteensä 339 luomutilaa, joista 235 (69,3 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 69 tilalta, joka on 20 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden maakunnan luomutilojen luomuala oli yhteensä 3 408 hehtaaria, mikä käsittää noin 24 prosenttia Pohjois-Savon luomuviljellystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneet Pohjois-Savon tilat olivat keskimäärin 52 hehtaarin kokoisia, mikä on noin yhdeksän hehtaaria suurempi kuin maakunnassa keskimäärin. Pohjois-Savosta saatiin vastauksia kaikilta tuotantosuunnilta. Peltokasvituotantoa oli eniten, 43 tilalla. Lihantuotantoa oli 17 tilalla, puutarhatuotantoa seitsemällä tilalla, muuta tuotantoa neljällä tilalla, maidontuotantoa kolmella tilalla ja kananmunantuotantoa yhdellä tilalla. Kananmunantuotanto raportoidaan kyselyn osalta yhdessä lihantuotannon kanssa, koska vastauksia oli vain yksi. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat.

Kyselyyn vastanneet Pohjois-Savon luomutuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomutuotantoon vuosien 1990 ja 2014 välillä. Hieman yli puolet tiloista siirtyi luomutuotantoon 1990-luvulla. Selvästi tärkein syy luomutuotantoon siirtymiseen oli kyselyn

Piiros: Sami Tantarimäki

mukaan pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Tämän vaihtoehdon oli valinnut kahden tärkeimmän syyn joukkoon yli 60 prosenttia kyselyyn vastanneista pohjoissavolaisista. Toiseksi tärkeimpänä syynä pidettiin ekologisuuutta/puhtautta. Myös se, että tilan tuotanto on ollut jo aikaisemmin lähellä luomua, sai yli kymmenen vastausta. Muissa syissä mainittiin lisäksi muun muassa maatalouspolitiikka, kasvinsuojeluaineiden inhoaminen, tukkukauppioiden haluttomuus ostaa tavanomaista hunajaa, työn vähyys, kiinnostus ja tavanomaisen tuotannon kannattamattomuus.

”Emme nähneet meidän vaihtoehtona suurta bulkkituotantoa, vaan yksilöllistä kasvatusta luontoa säästäen. Usko myös siihen että tällä on markkinat myös jatkossa. Meidän kokoisella tilalla tällä on myös taloudellinen merkitys = tuet + luomulisä tuotteessa.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

”Maanviljely luomumenetelmin on syvästi periaatteellinen asia!”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

Luomutuottajakyselyyn vastanneista pohjoissavolaisista (n=69) kuusi ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta tilan omista tuotteista. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilan omien tuotteiden käsittelyä. Pohjois-Savon kuudella vähäisen valmis-

tuksen tilalla muun muassa valmistetaan jauhoja, myydään suoramyyntinä omenaa ja mustaherkkamehua, kuivatetaan herneitä, valmistetaan AIV-rehua, purkitetaan hunajaa ja tehdään vahakynsilöitä. Yksi näistä tiloista ilmoitti jatkojalostavan kaiken luomutuotantonsa, mutta muiden jatkojalostusosuus vaihtelee 5-20 prosentin välillä.

Kyselyn tulosten perusteella Pohjois-Savon luomutuotannosta selvästi yli puolet myydään alkutuotantoon oman tilan käyttöön tai muille tiloille (ks. kuvio 35). Myynnistä 30 prosenttia päätyy jalostajille. Suoramyyntinä kuluttajille menee seitsemän prosenttia luomutuotannosta. Tukku- ja vähittäiskauppaan myydään kaksi prosenttia tuotannosta. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin sekä julkiselle sektorille ei myydä kyselyn perusteella lainkaan. Alueittain tarkasteltuna Pohjois-Savon luomutuotanto myydään kokonaisuudessaan kotimaahan: 82 prosenttia jää omaan maakuntaan ja 18 prosenttia myydään muualle Suomeen. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna myynnin jakautumisessa eri alueille on eroavaisuuksia (ks. kuvio 36). Maidontuotannosta kaikki myydään omaan maakuntaan. Peltokasvituotannosta ja puutarhatuotannosta noin 90 prosenttia jää omaan maakuntaan. Lihan- ja kananmunantuotannosta ja muusta tuotannosta omaan maakuntaan myydään noin 60 prosenttia. Pohjois-Savosta luomutuotantoa ei viettä kyselyn perusteella lainkaan ulkomaille.

Luomutuottajilta tiedusteltiin myös arvioita tulevaisuudesta. Pohjois-Savon luomutuottajat arvioivat suurelta osin (46 %) luomutuotantonsa arvon pysyvän pääasiassa ennallaan vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 37). Kasvua ennusti 29 prosenttia vastanneista ja laskua 25 prosenttia vastaajista. Luomutuotantonsa arvon kehityksen määrää arvioidessa Pohjois-Savon luomutuotantoon ennustettiin keskimäärin yhden prosentin laskua vuoteen 2020 mennessä. Muutosarvot vaihtelivat 91–100 prosentin laskun ja 91–100 prosentin kasvun välillä. Kyselyyn vastanneista kaksi ilmoitti lopettavansa vuoteen 2020 mennessä syinä ikääntyminen ja sairautseläkkeelle jääminen.

Pohjois-Savon luomutuottajien mukaan merkittävimpiä tekijöitä tai ilmiöitä, mitkä vaikuttavat heidän tilansa luomutuotannon kehitykseen vuoteen 2020 mennessä, ovat ennen kaikkea tuottajan ikä, tuet, kannattavuus, luomun kysyntä ja hinta, tuottajan jaksaminen/terveys sekä luomun arvostus. Nämä asiat mainittiin useissa vastauksissa. Myös peltojen saatavuus ja niiden hinta, byrokratia ja säädökset/ehdot, työvoiman saatavuus, eläinten siirtäminen luomuun sekä sukupolvenvaihdos mainittiin useammassa kuin yhdessä vastauksessa. Lisäksi ilmastonmuutos, ideologiset tekijät, lähimyynti, investoinnit, rikkakasvien hallinta, maatalouden yleinen tilanne ja oma halu tulivat esiin Pohjois-Savon luomutuottajien vastauksissa merkittävimpinä tulevaisuuden kehitykseen vaikuttavina tekijöinä luomutuotannon osalta.

”Eläinpuolella luomutuotannon ehdot vs. järkevät käytännöt tuotannossa ratkaisevat pitkälti siirretäänkö eläimet luomuun. Esimerkki järkevyyden kannalta kyseenalaisesta luomuehdosta on pienten, alle 2 kuukauden ikäisten karitsoiden ulkoiluttamispakko, joka ei kyllä monestikaan yhtään lisää karitsoiden hyvinvointia Suomen säätilat ja olosuhteet huomioidaan ottaen! Vasta isommat karitsat pärjäävät ulkona ilman että sairastuvat ja että kasvu tyrehyy!”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

”Kyllä maatalous on sellaisessa myllerryksessä nyt, että ei tiedä mitä tapahtuu.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

Kyselyn avulla tiedusteltiin myös keinoja siihen, miten yhä useampi tuottaja/tila saataisiin siirtämään luomutuotantoon. Pohjois-Savon luomutuottajilta saatiin paljon vastauksia tähän kysymykseen. Vastaajat ehdottivat luomutuotannon lisäämiseksi etenkin byrokratian vähentämistä, säännösten ja

määräysten järjestyttämistä, luomun kysynnän kasvua sekä luomutukien ja tuottajahintojen korotusta. Useissa vastauksissa mainittiin myös asteiden muutos, kannattavuuden paraneminen, myrkyttömyyden arvostus, valvontamaksujen pienentäminen, toimivat markkinat sekä ymmärryksen lisääntyminen lannoitteiden haitoista. Lisäksi ehdotettiin muun muassa satotasojen parantamista, neuvonnan lisäämistä, kotimaisen luomutuotuksen lisäämistä, kilpailun kiristymistä maataloudessa, tiukempia ympäristörajoituksia tavanomaisille tiloille, luomutuotteiden myyntikanavien lisäämistä, suurkeittiöiden luomuhankintojen tukemista sekä luomun kampanjointia. Pari vastaajaa ilmoitti, että luomutuotannon lisäämiseksi ei tarvitse tehdä tai tapahtua mitään. Yksi tuottaja kehotti etenkin kotieläintiloja ottamaan laskimen käteen ja laskemaan, minkälaisia kustannussäästöjä luomu toisi, eikä ajateltaisi vain muiden mielipiteitä luomutuotannosta.

”Madaltaa kynnyistä ryhtyjä luomutuottajaksi, tällä hetkellä monelle ”vaatimukset” vaikuttavat liian suurilta. Myös luomun nykyistä parempi taloudellinen tukeminen ja tukien kohdentaminen vaikuttaisi positiivisesti.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

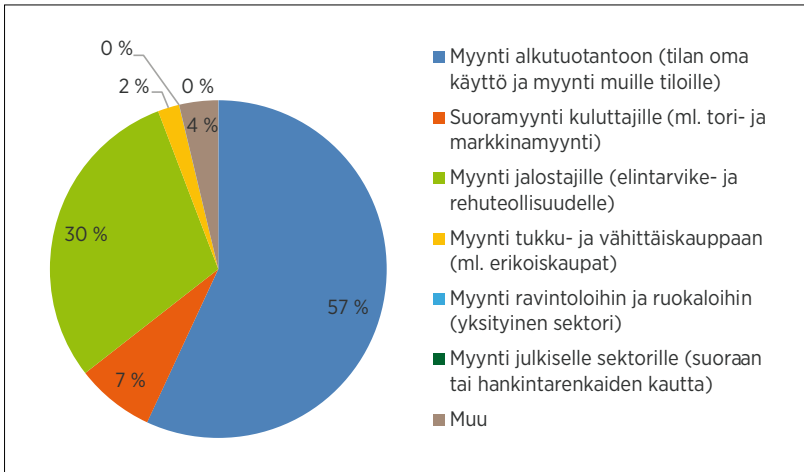
”Luomun kotimarkkinoita tulisi vahvistaa. Luomutuotteille useampia myyntikanavia. Suurkeittiöitä tulisi tukea luomun hankinnossa nykyistä paremmin.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

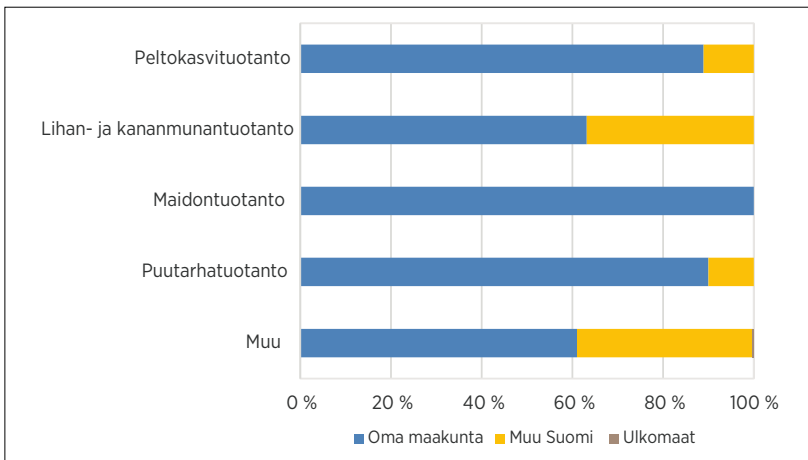
”Ei tarvitse tapahtua just mitään; ajatus omassa päässä pitäisi muuttua, ne ennakkoluulot. Niitä on liikaa. Ihmettelen suuresti esimerkiksi eläintiloja mikseivät siirry luomuun kun saisivat sen ravinnekierron kuntoon heti. Se tulisi ilmaiseksi. Ennakkoluulo on suurin este siirtymisille.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

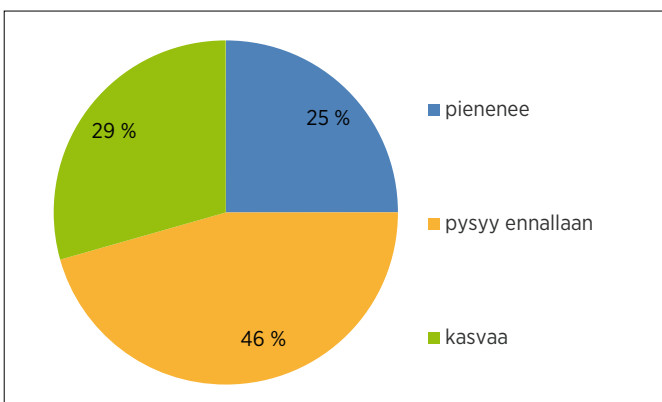
Pohjois-Savon luomutuottajien vastausten perusteella luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää tiedon lisäämisellä eri toimijoista, maakunnallisten toimijaryhmien kautta, koulutuksen avulla, sitoutumisella, turhan byrokratian karsimisella, tutustumiskäynnillä tiloille, avoimuudella, keskitettyllä viljankeittäilyllä sekä yhteisten tilaisuuksien ja foorumien kautta. Kaupan ottamaa osuutta kuluttajan maksamasta hinnasta kritisoitiin useamman vastaajan taholta. Ratkaisuksi tähän ongelmaan ehdotettiin muun muassa osuuskunta- tai tuottajavetoisia myymälöi-

Kuvio 35. Pohjois-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 36. Pohjois-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 37. Pohjois-Savon luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

tä sekä suoramyyntiä. Mainittiin myös, että toimijoita täytyisi olla tarpeeksi kohtuullisen välimatkan päässä, että yhteistyö olisi helpompaa. Muutama luomutuottaja ilmoitti, että yhteistyö on hankalaa, ongelmana muun muassa naapurikateus.

”Viljelijöiden, kaupan ja kuluttajien vuoropuhelua tulisi lisätä. Olisi tärkeää kertoa paikallisella tasolla miten luomua tuotetaan, kuka viljelee ja miten, ja toisaalta olisi tärkeää tietää kuka luomua käyttää ja myy ja mitä toiveita ja odotuksia heillä on. Sitouttaminen on kaiken perusta. Luomu tarvitsee kehittyäkseen luomun sitoutuneita toimijoita.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

”Volyymit pitäisi saada riittävän isoiksi järkevän logistikan muodostamiseksi.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

Vapaisissa kommentteissa vastaajat kertoivat mielihiteitään, toiveitaan ja pelkojaan aiheeseen liittyen. Mainittiin muun muassa halu tuottaa ilman myrkyjä ja luomutuotteiden maun olevan tavanomaisia tuotteita parempi. Toivottiin, että luomutuotanto kasvaisi, mutta valvontaa olisi muutettava järkevämmäksi. Yksi tuottaja oli sitä mieltä, että Suomessa täytyisi olla nollatoleranssi geenimuunnellulle ruualle, jos luomutuotannon halutaan säilyvän Suomessa. Ihmeteltiin myös sitä, että Suomessa luomua ei osata myydä ulkomaille. Kommentoitiin lisäksi luomun haasteista, sillä luomutuotannon sanottiin vaativan suuremman työmäärän kuin tavanomaisen tuotannon. Yhdellä tuottajalla oli kehitysehdotus:

”Luomutuotantoon on sellainen kehitysehdotus, että rikkaruohojen torjuminen luomussa on aika epätoivoinen touhu nykyisten puimureiden vuoksi. Ennen puimuri lajitteli rikkaruohon pois, nykyään se menee sekaisin ja sitten kylvetään sitä rikkaa sinne peltoon. Voisi tehdä jonkun lisävarusteen luomupuimuriin.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

”Ihmettyttää miten tuhansien järvien ja metsien maassa tuotettua luomuruokaa ei osata myydä ulkomaille. Samalla tavalla kuin Euroopan mailla ovat omat brändituotteensa (juustot, viinit jne.) meillä ei sitä ole. Kaikki toimijat pyörivät kehää Valion ympärillä. Tarvittaisiin voimallisempaa panostusta valtion suunnalta jalostajille markkinoiden avaamiseksi.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

3.12.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOksIA

Pohjois-Savon maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 17 kuntaa. Kyselyt lähtivät huhtikuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 77 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin 24 kappaletta, kaikkiaan 15 eri kunnasta. Pohjois-Savossa vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia, mutta myös useita vastauksia saatiin kuntajohtajilta. Sitä vastoin hankintayksiköiden edustajilta vastauksia ei saatu ollenkaan.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kolme tärkeintä tekijää erottui Pohjois-Savossa melko selvästi. Hankinnoissa haluttiin painottaa mahdollisuutta tarjota kuntakeittiöissä ensisijaisesti turvallista ruokaa. Ruoan haluttiin myös maistuvan hyvältä, mutta lisäksi asetetussa budjetissa pysymistä pidettiin erittäin tärkeänä tekijänä. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat mahdollisuus saada oman alueen tai paikkakunnan perinteen mukaisesti tuotettuja elintarvikkeita sekä luomutuotteiden saanti. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, niin pohjoissavolaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tarkasti valvottu tuotanto ja eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen. Luomuvaikeimien rajallisuudesta tai riittävydestä vastaajat olivat hieman epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena vaan vastuullisena valintana.

Neljäsosa pohjoissavolaista vastaajista (6 henkilöä) ei tiennyt käytetäänkö kunnassa luomuelintarvikkeita vai ei. Neljä (4) näistä vastaajista oli luottamushenkilöitä ja kaksi (2) kunnan- tai kaupunginjohtajia. Yhdeksän (9) vastaajaa ilmoitti, että heidän kunnassaan luomuelintarvikkeita käytetään, mutta vain heistä vain kolme (3) arvioi tai tiesi, että luomu on myös varsinaisena kriteerinä kunnan elintarvikehankinnoissa. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta vaihtelivat 2-20 prosentin välillä, keskiarvon ollessa näissä käyttäjäkunnissa noin 7,4 prosenttia. Kyselyn toteuttamisen aikaan kuntapäätäjäkyselyn pohjoissavolaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin vihanneksia ja juureksia, marjoja, kananmunia ja piimää. Näiden lisäksi hankittiin ainakin satunnaisesti myös pastaa, näkkäriä ja lihaa. Yli puolet vastaajista sanoi kunnassaan laaditun myös valtuustoaloitteen lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Useimmiten nämä aloitteet oli tehty 2010-luvulla. Uudistuvan hankintalain uskottiin tuovan helpotuksia sekä lähi- että luomuruoan hankintaan Pohjois-Savossa. Samalla myös kausi-

tuotteiden valikoimiin katsottiin tulevan enemmän vaihtelua.

”Mahdollistaa toivottavasti myös pienemmät paikalliset tuottajat kilpailuun, näin välikäsiä vähemmän ja tuotteet tuoreempia.”

(luottamushenkilö, Pohjois-Savo)

”Seuraavalla kilpailutuskierröksellä pohditaan luomun ja lähiruoan lisäämistä.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Savo)

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Kaikkiaan 19 vastaajaa olisi valinnut hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen, koska haluaisivat taata työpaikkoja kotimaahan. Lisäksi he pitivät tavanomaisia kotimaisia tuotteita laadukkaampina ja turvallisempina kuin ulkomaisia luomutuotteita. Yksikään vastaaja ei olisi suoraa valinnut hankittavaksi ulkomaista luomutuotetta, mutta yksi vastaaja kertoi valinnan olevan liian vaikea tehtäväksi ja osa oli jättänyt vastaamatta kysymyksen. Muutama vastaaja toi esiin kotimaisen tavanomaisen tuotannon ja ulkomaisen luomutuotannon välisen vähäisen eron:

”Tietysti kotimaisen, koska suomalainen ruoka on jo lähes luomua verrattuna ulkoa tuotuun!”

(luottamushenkilö, Pohjois-Savo)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle nousivat pohjoissavolaisten vastaajien keskuudessa niiden terveellisyys ja puhtaus sekä turvallisuus. Myös tuotteiden kotimaisuus arvostettiin erittäin korkealle. Lisäksi luomutuotteiden hinnan arvioitiin olevan tärkeä syy tuotteiden käytölle. Erillisenä syynä avoimissa vastauksissa mainittiin, että maakunnassa on luomutuotteita helposti saatavilla. Kuntien virkamiesten ja luottamushenkilöiden aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen eniten luomutuotteiden käyttöön kunnissa, vaikkakin erot muihin sidosryhmiin olivat melko pienet. Vähiten vaikuttava sidosryhmä oli vastaajien mukaan ollut kuntalaiset.

”Tällä hetkellä painotamme kotimaisuutta ja lisäämme luomutuotteiden käyttöä, jos ja kun kotimaisuus-hinta-laatusuhde täytyvät.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Savo)

”Kunnassamme haluttaisiin päättäjien puolesta lisätä lähiruoan käyttöä sekä myös luomutuotteiden, tällä hetkellä haastavaa on ollut,

Kuva: Susanna Kujala

ettei aina ole löytynyt kotimaista vaihtoehtoa, lähiruoka painaa kupissa enemmän.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Savo)

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa julkisella sektorilla juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Pohjoissavolaisten kuntapäättäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Yksi vastaajaa olisi ollut valmis maksamaan luomutuotteista noin 6-10 prosenttia enemmän.

”Haluamme tukea kestäväää kehitystä ja kotimaisia yrityksiä, jos kotimaista luomua olisi tarjolla varmasti.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Savo)

Luomun käytön imagollinen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin Pohjois-Savossa melko vähäisenä. Vaikuttaisiko luomun imagomarkkinointi esimerkiksi ihmisten muuttohalukkuuteen, siitä oltiin epäileväisiä. Positiivista julkisuuskuvaa sen

uskottiin kuitenkin ainakin jossain määrin tuovan kunnalle, mutta varsinaisiin tekoihin sillä ei vastaajien mielestä olisi vaikutusta. Muutama vastaaja oli myös sitä mieltä, että asialla ei olisi mitään merkitystä, vaan ruoan kotimaisuus nähtiin merkittävämpänä tekijänä myös positiivisen imagon lisäämisessä.

”Vielä ollaan veitsen terällä siinä, kuinka kuntalaiset mieltävät luomun imagon. Toisille se voi olla merkki elitistisestä ajattelusta ja herättää vastustusta sitä kohtaan, koska koetaan käytettävän verovaroja hukkaan, kun tarpeelliseksi käyttökohteita löytyy pilvin pimein. Toiset taas - onneksi kaiken aikaa suurempi joukko - mieltää luomun käytön vastuulliseksi, kestävän kehityksen mukaiseksi toiminnaksi.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Savo)

”Imago-merkitystä voi olla, mutta sen konkreettisuutuminen esim. tulomuuttajina on vähäistä.”

(viranhaltija, Pohjois-Savo)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Kaikkein merkittävimmäksi esteeksi Pohjois-Savossa nousi elintarvikkeiden hankintaan käytössä olevat määrärahat. Luomutuotteiden epätasainen tarjonta ja niiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden olivat myös melko merkittäviä esteitä luomun käytölle kuntaruokailussa. Se, että suurkeittiöhenkilökunnan asenne olisi jotenkin luomutuotteita vastaan, arvioitiin vähiten merkittäväksi esteeksi luomuruoan saamiseksi kuntakeittäöihin. Keskitettyjen hankintarenkaidenkaan ei uskottu estävän luomun hankintaa julkisella sektorilla. Myöskään ruokailijoiden kiinnostuksen vähyyden ei nähty estävän kunnallisia elintarvikkeiden luomuhankintoja Pohjois-Savossa, eli kiinnostusta asiakkaiden suunnasta todennäköisesti siis oli.

Kuntapäätäjiiä pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Kotimaisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa Pohjois-Savossa vuoteen 2020 mennessä. Myös lähellä tuotetun ruoan käytön lisääntymiseen uskottiin vahvasti. Ruokailijoiden kiinnostuksen selkeä kasvu lähiruokaa kohtaan uskottiin olevan lähellä tuotetun ruoan lisääntymisen taustalla. Tuontiraaka-aineiden käytön nähtiin vähenevän julkisella sektorilla reilusti lähitulevaisuudessa, samoin uskottiin myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen. Valitettavasti kuitenkin

kunnallisille ruokapalveluille osoitettujen määrärahojenkin uskottiin tulevaisuudessa vähenevän. Kotimaisten luomutuotteiden käytön uskottiin lähitulevaisuudessa pysyvän melko samalla tasolla kuin nykyään.

”Kotimaiseen luomutuotantoon pitäisi satsata siten, että luomun hintaero tavanomaisesti tuotettuun kapenee ja näin luomu saadaan useamman kuluttajan/kunnan saavutettavaksi.”

(ruokapalveluyöntekijä, Pohjois-Savo)

3.12.4 LUOMUTUOTANNON ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Pohjois-Savossa luomuviljelyn alan osuus on hyvin lähellä koko maan keskiarvoa (Evira, 2015). Laskelmien perusteella luomutuotannon vaikutus maakunnan työllisyyteen on kokonaisuudessaan noin 260 henkilötyövuotta kerroinvaikutuksineen, mikä vastaa 0,25 prosenttiyksikköä Pohjois-Savon työllisistä (ks. taulukko 37). Luomutuotannon vaikutus maakunnan talouteen on puolestaan 57 miljoonaa euroa käsittäen 0,78 prosenttiyksikköä alueellisesta BKT:stä. Luomutuotannon osalta peltokasvituotannon vaikutukset ovat selvästi suurimmat, noin 130 henkilötyövuotta ja 29 miljoonaa euroa. Luomulihan- ja luomumaidontuotannon vaikutukset ovat keskenään suunnilleen yhtä suuret, molemmissa työllisyysvaikutus on hieman yli 60 henkilötyövuotta ja talousvaikutus 13 miljoonaa euroa. Luomupuutarhatuotantoa on Pohjois-Savossa vielä niin vähän, että sen vaikutukset katoavat osittain suureen aluetalouteen.

Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon 20 prosentin tavoiteosuuden verran vaikuttaisi alueiden talouteen ja työllisyyteen. Itse luomualan kasvu saisi aikaan positiivisia vaikutuksia: Pohjois-Savon työllisyys kasvaisi noin 10 henkilötyövuodella nykyisestä vuoteen 2020 mennessä ja talous hyötyisi neljän miljoonan euron verran (ks. taulukko 38). Käytännössä luomualan kasvu johtaisi kuitenkin samalla tavanomaisen peltoalan laskuun, koska peltoalaa on rajallisesti käytettävissä. Kyse on peltoalan siirtymisestä tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomuviljelyn peltoalan kasvun verran saisi aikaan 50 henkilötyövuoden laskun työllisyyteen ja kahdeksan miljoonan euron menetyksen aluetalouteen. Näiden muutosten eli luomualan kasvun ja tavanomaisen alan laskun yhteisvaikutus tietäisi Pohjois-Savoon noin 40 henkilötyövuoden ja viiden miljoonan euron laskua nykyisestä vuoteen 2020 mennessä, jos luomualan 20 prosentin tavoite maa-

kunnassa toteutuisi. Vuosittain tästä koituisi vajaan kuuden henkilötyövuoden ja 0,7 miljoonan euron menetys maakuntaan vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Edellisten maakuntien tulosten tavoin negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomainen tuotanto on usein tehokkaampaa kuin luomutuotanto, sillä luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) jää monissa tapauksissa pienemmäksi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Näin ollen tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, mikä vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta luomustuojien lisääntyessä, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Lisäksi tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan

kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluelouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn mukaan Pohjois-Savon luomutuottajien luomutuotannon arvo laskisi nykyisestä keskimäärin yhden prosentin vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen ei tietäisi juurikaan vaikutuksia maakuntaan aluelouteen (ks. taulukko 39). Työllisyys kasvaisi yhden henkilötyövuoden verran, mutta alueellinen BKT ei juuri muuttuisi. Kyse olisi näin ollen hyvin pienistä vaikutuksista.

Taulukko 37. Pohjois-Savon luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain.

Tuotantosuurta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Pelto- ja kasvit tuotanto	0,13	133	0,39	29
Lihantuotanto	0,06	62	0,17	13
Maidontuotanto	0,06	64	0,18	13
Puutarhatuotanto	0,00	1	0,03	2
Yhteensä	0,25	259	0,78	57

Taulukko 38. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	10	0,05	4
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,05	-50	-0,11	-8
Yhteisvaikutus	-0,05	-40	-0,06	-5

Taulukko 39. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo laskee 1 prosentin vuoteen 2020 mennessä	0,001	1	-0,001	0

3.13 SATAKUNTA

3.13.1 LUOMUTUOTANTO SATAKUNNASSA

Satakunnassa toimi vuonna 2014 yhteensä 164 alkutuotannon luomutoimijaa. Maakunnan keskimääräinen luomutilojen koko oli 43,9 hehtaaria, mikä on seitsemän hehtaaria koko maan keskimäärää pienempi. Satakunnan peltoalasta 4,9 prosenttia on luomuviljeltyä, joten maakunnassa ollaan vielä kaukana 20 prosentin tavoitteesta. Tuo 4,9 prosentin osuus peltoalasta tarkoittaa noin 6 890 hehtaaria luomuviljeltyä peltoalaa. Laskua vuoteen 2013 nähden on tullut kaksi prosenttia. (Evira, 2015)

Satakunnan luomuhyväksytystä peltoalasta noin kolmannes, hieman yli 2 300 hehtaaria, on nurmen tuotannossa. Kauran tuotannossa on noin 1 200 hehtaaria, kesantona on noin 790 hehtaaria ja muiden kasvien tuotannossa hieman yli 480 hehtaaria. Luomuohran tuotanto on kasvanut eniten edellisvuoteen nähden, yli 70 prosenttia. Perunan ja tärkeimpien puutarhakasvien osalta suurin luomuhyväksytty tuotantoala on perunalla, noin 32 hehtaaria. Tärkeimpien puutarhakasvien luomuala on Satakunnassa kaikissa alle kolme hehtaaria. Edellisvuoteen nähden sipulin luomuala on kasvanut eniten, yli 480 prosenttia. (Evira, 2015)

Luonnonmukaista eläintuotantoa oli vuonna 2014 yhteensä 20:llä Satakunnan tilalla. Maakunnassa tuotetaan melko monipuolisesti luonnonmukaisia eläimiä, mutta eläinmäärät eivät ole muihin maakuntiin nähden kovin suuria. Maakunnassa on määrällisesti eniten luonnonmukaisia muniavia kanoja (7 276 kpl), emolehmiä (692 kpl), lihasikoja (449 kpl) ja uuhia (418 kpl). Lisäksi Satakunnassa tuotetaan luonnonmukaisena muun muassa karjuja (3 kpl) sekä pukkeja (1 kpl), joita ei monessa muussa maakunnassa tuoteta luonnonmukaisena lainkaan. (Evira, 2015)

3.13.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Satakunnassa oli vuonna 2014 yhteensä 162 luomutilaa, joista 102 (63,0 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 30 tilalta, joka on 19 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Satakunnan luomutilojen yhteenlaskettu luomuala on 1 283 hehtaaria, mikä vastaa 19 prosenttia maakunnan luomuviljelystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneiden satakuntalaisten keskimääräinen tilakoko oli noin 43 hehtaaria, mikä on hyvin

lähellä maakunnan keskimääräistä tilakokoa. Kyseeseen vastanneista suurin osa oli peltokasvituottajia (27 tilaa). Lihantuotantoa oli viidellä tilalla. Kananmunantuotantoa ja puutarhatuotantoa oli molempia yhdellä kyselyyn vastanneella tilalla. Koska yhden tilan tuloksia ei tässä selvityksessä raportoida, kananmunantuotanto raportoidaan yhdessä lihantuotannon kanssa ja puutarhatuotanto yhdessä peltokasvituotannon kanssa. Maidontuotantoa ei ollut yhdelläkään kyselyyn vastanneen tilalla. Tuotantosuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosunnat.

Kyselyyn vastanneet Satakunnan luomutuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomutuotantoon vuosien 1994 ja 2014 välillä. Jopa 70 prosenttia vastanneista siirtyi luomutuotantoon 1990-luvulla. Etenkin vuosi 1996 oli vilkas luomutuotantoon siirtymisen vuosi, sillä kyselyyn vastanneista joka kolmas siirtyi luomutuotantoon vuonna 1996. Selvästi tärkein syy luomutuotantoon siirtymiseen oli kyselyn perusteella pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Selvästi yli puolet vastaajista piti tätä vaihtoehtoa kahden tärkeimmän syyn joukossa. Myös tuotteista saatava parempi hinta, ekologisuus/kestävyys ja terveellisyys/puhtaus tulivat esiin useassa vastauksessa. Tarkennuksissa tuli lisäksi esiin muun muassa jalostajan toive sekä suurten investointien välttäminen syynä luomutuotantoon siirtymiseen.

”Miksi tuottaa pohjan perukoilla samaa kuin Keski-Euroopassa pienemmällä satotasolla (ilmasto/lajikkeet), suuremmin kustannuksin (ilmasto/lohko koko) ja kilpailla hinnalla? Jotta tuottaminen on kannattavaa, pitää olla jokin ”syy” millä tuote erottuu massasta.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

”Tietoisuus luonnonvarojen riittävydestä. Haluaa, että maan kasvukunto säilyy myös tuleville sukupolville. Lisäksi tietysti taloudelliset asiat.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

Luomutuottajakyselyyn vastanneista Satakunnan luomutuottajista (n=30) kellokään ei tilallaan ollut vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä kuten jauhojen valmistusta ja kasvien pilkkomista. Satakunta on ainut maakunta/alue, jonka alueella ei ollut lainkaan vähäistä valmistusta.

Kyselyn tulosten perusteella Satakunnan luomutuotannon myynti jakautuu pääasiassa alkutuotannon ja jalostuksen kesken (ks. kuvio 38). Kaup-

paan myydään neljä prosenttia luomutuotannosta ja muuhun markkinakanavaan kaksi prosenttia. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin sekä julkiselle sektorille myyntiä ei ole lainkaan. Alueittain tarkasteltuna Satakunnan luomutuotanto myydään kokonaan kotimaahan: omaan maakuntaan 45 prosenttia ja muualle Suomeen 55 prosenttia. Ulkomaista vientiä ei näin ollen ole lainkaan. Toimialoittain on selviä eroavaisuuksia, kuinka myynti jakautuu alueittain (ks. kuvio 39). Peltokasvi- ja puutarhatuotannosta noin puolet myydään omaan maakuntaan, kun taas lihan- ja kananmunantuotannosta vain 12 prosenttia myydään omaan maakuntaan.

Luomutuottajilta tiedusteltiin kyselyn avulla myös heidän näkemyksiään tulevaisuudesta. Satakunnan vastaajat olivat hyvin positiivisia luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 40). Yhteensä 66 prosenttia vastanneista arvioi tuotantonsa arvon pysyvän ennallaan vuosien 2014 ja 2020 välillä. Luomutuotantonsa arvon arvioi kasvavan loput 34 prosenttia vastanneista. Kukaan ei arvioinut luomutuotantonsa arvon pienenevän. Kaikissa muissa maakunnissa/alueissa vähintään pieni osa arvioi tuotannon arvon pienenevän. Jos kyselyyn vastanneiden satakuntalaisten luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon suuruudesta toteutuisivat, kasvaisi maakunnan luomutuotannon arvo vuosien 2014 ja 2020 välillä keskimäärin 11 prosenttia, mikä on suurin kasvuarvio kaikista maakunnista/alueista. Muutosarviot vaihtelivat 0 prosenttiin ja 200 prosentin kasvun välillä. Yksikään Satakunnan luomutuottaja ei ilmoittanut lopettavansa luomutuotantoa.

Satakunnan luomutuottajien mukaan merkittävimmät tekijät tai ilmiöt, jotka vaikuttavat heidän tilansa luomutuotannon kehitykseen vuoteen 2020 mennessä, ovat etenkin byrokratia, peltojen saatavuus ja niiden hinnat, luomusta saatava hinta sekä kustannusten nousu. Myös tuet ja tuottajan ikä mainittiin useammassa vastauksessa merkittävimpänä tulevaisuuden kehitykseen vaikuttavana tekijänä. Lisäksi vastaajat toivat esiin erikoistumisen, EU-politiikan, yleisen taloustilanteen, markkinat, pinta-alan kasvatuksen ja tuotannon tehostamisen tekijöinä, jotka vaikuttavat tilan luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen tulevaisuudessa.

”Byrokratiaa jos helpotettaisiin, niin vois tehdä enemmän töitä. Tällä hetkellä byrokratiaan menee yhtä paljon aikaa kuin viljelyyn. Jos byrokratiaan menisi vähemmän aikaa, voisi enemmän panostaa työhön.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

Kyselyn avulla tiedusteltiin myös luomutuottajien näkemyksiä siitä, mitä heidän mielestään tulisi tehdä tai tapahtua, että yhä useampi tuottaja/tila siirtyisi luomutuotantoon. Satakunnan luomutuottajat ehdottivat luomutuotannon lisäämiseksi ennen kaikkea byrokratian ja valvonnan vähentämistä, mitkä tulivat esiin joka kolmannen Satakunnan vastaajan vastauksessa. Myös luomutuotteiden hintojen nousu, tiedottaminen, asenteiden muutos ja tuet mainittiin useissa vastauksissa. Lisäksi tuottajat ehdottivat markkinoiden kehittymistä, luomurehun parempaa saatavuutta, enemmän mahdollisia lajikkeita luomuun, neuvontaa, kauppojen luomuyönteisyyden lisäämistä, ratkaisua rikkaruoho-ongelmaan, luomutuotuksen lisäämistä, tavanomaisen tuotannon kustannusten nousua sekä uusia pattereita laskukoneeseen luomutuotantoon siirtymisen lisäämiseksi. Yksi tuottaja oli sitä mieltä, että luomutuotannon lisäämiselle ei ole edellytyksiä, koska se tarvitsee tavanomaista enemmän tilaa, mutta uskoi luomutuotannon kuitenkin kasvavan jonkin verran.

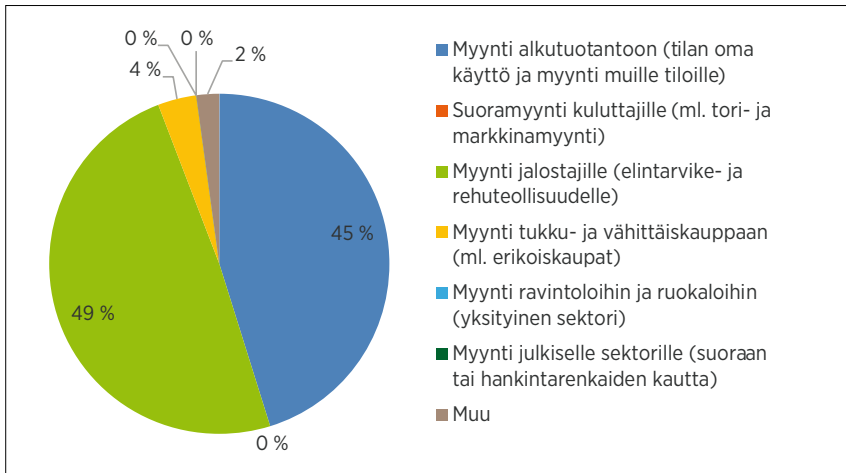
”Luomutuottajien keskuudessa oleva maine-ongelma. Mitä enemmän tarkistuksia, sitä enemmän tuottajat valittavat muille tuottajille, jolloin muut tuottajat eivät halua siirtyä luomutuotantoon. Tarkastuksia vähemmän ja keskitetympmin.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

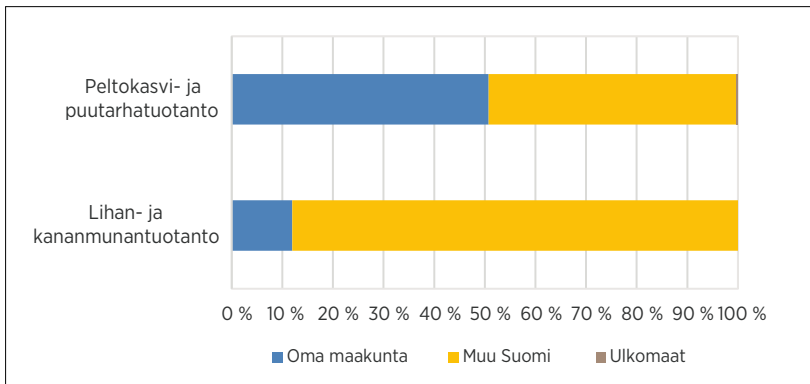
”Vaikea kysymys. Olen yrittänyt houkutella muutamia, mutta eivät ole innostuneet. Kustannusrakenne aiheuttaa sen, että vähemmällä määrällä luomua saa saman tuloksen. Eli jos haluaa rahaa, niin kannattaa ruveta luomuun. Jos haluaa vaan puhdasta viljaa eikä rahaa, niin kannattaa viljellä tavanomaista. Olen monille viljelijöille sanonut, että haluavatko he viljaa vai rahaa. Pikkuhiljaa ymmärryksen kasvaessa ihmiset ymmärtävät, että vähemmällä voi saada enemmän. Lisäksi jos on myönteinen mielikuva luomusta, niin silläkin on vaikutusta. Asenteet ovat kuitenkin syvässä, etenkin vanhoilla viljelijöillä.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

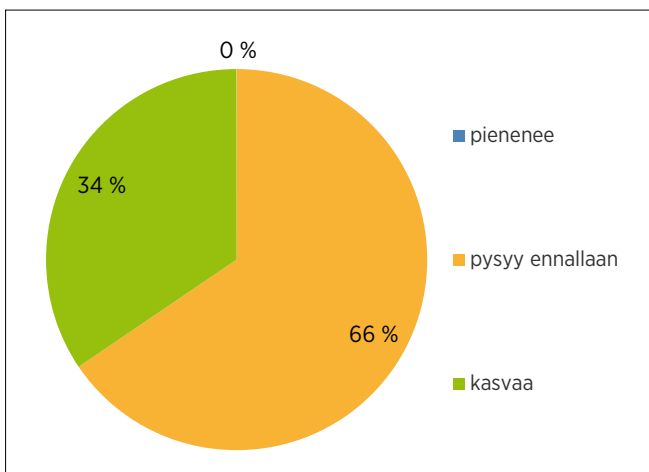
Luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi Satakunnan vastaajat ehdottivat etenkin tiedon lisäämistä. Toivottiin ennen kaikkea tietoa luomutuotannon ostajista ja muista tuottajista, mutta myös markkinoista. Tiedon lisäämiseksi ehdotettiin muun muassa rekisteriä, mistä olisi helpompi löytää mahdollisia yhteistyökumppaneita.

Kuvio 38. Satakunnan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 39. Satakunnan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 40. Satakunnan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

Myös byrokratian vähentämistä, yhteisiä tilaisuuksia, kouluttautumista, pienerätoiminnan kehittämistä, kaupan parempaa suhtautumista, yhteisötoja, suoramyntiä ja luottamuksen rakentamista ehdotettiin edistämään toimijoiden välistä yhteistyötä. Yksi vastaaja ilmoitti yhteistyön toimivan jo ihan hyvin.

”Markkinatieto ei välity ostajilta, että mitä kasveja pitäisi kylvää ja millaista laatua. Markkinatilanne tulee hieman yllätyksenä. Tiedottaminen olisi avainasemassa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

”Tarvittaisiin jokin kolmas taho, joka vetäisi lankoja yhteen. Joskus ProAgria on vetänyt jonkinlaisia projekteja aiheesta, mistä oli kylillä apua. Hankalaa on, kun ei tunne ketään ja omilla kylilläkään kukaan muu ei viljele luomua, joten on hankala tehdä yhteistyötä tai käyttää tuttuja kontakteja.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

Muutama Satakunnan luomutuottaja oli kyselyn loppuun vielä kommentoinut aiheeseen liittyen. Kommenteissa kritisoitiin kaupan ottamaa osuutta luomutuotteiden loppuhinnasta, toivottiin valtiotalalta suurempaa panostusta luomutuotantoon ja mitoitettiin luomutarkastusten maksujen olevan liian suuria. Yksi vastaaja kiitteli kahta luomun ”oppisää” esimerkillisestä osoituksesta onnistuneesta toiminnasta ja ratkaisun hausta. Yksi tuottaja piti luomua hyödyllisempänä luonnolle kuin ihmiselle.

”Kaupan saama prosenttiosuus tuotteiden hinnasta on törkeää riistaa verrattuna jalostajan ja alkutuottajan siivuun.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

”Enemmän luomutuotannosta taitaa olla hyötyä luonnolle kuin ihmisille. Myrkkujen luontovaikutuksista ei osata sanoa ennen kuin pahin on jo tapahtunut.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Satakunta)

3.13.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOKSIA

Satakunnan maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 18 kuntaa. Kyselyt lähtivät huhtikuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 57 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin uusintakierrosten jälkeen 16 kappaletta, kaikkiaan 10 eri kunnasta. Satakunnassa vastaajista puolet oli ruokapalvelupäälliköitä tai vastaavia henkilöitä, vähiten vastauksia

saatiin hankinnoista teknisesti vastaavilta henkilöiltä.

Kuntapäätäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Satakuntalaiset vastaajat painottivat hankinnoissa tärkeimpinä tekijöinä mm. ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota julkisella sektorilla turvallisia tuotteita. Myös budjetissa pysyminen nähtiin erittäin tärkeänä tekijänä. Vähiten tärkeimmäksi tekijäksi nousi mahdollisuus hankkia luomutuotteita. Myöskään mahdollisuus olla henkilökohtaisessa kontaktissa tavarantoimittajan kanssa tai saada tietyn maakunnan tai alueen perinteen mukaisesti valmistettua ruokaa eivät olleet kovin tärkeitä tekijöitä Satakunnassa. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, niin vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tarkasti valvottu tuotanto ja tuotteiden tuoreus. Näiden lisäksi luomua pidettiin myös tavanomaisia tuotteita kalliimpana, mutta siitä huolimatta luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena. Luomutuotteiden jatkuva saatavuus oli vastaajien mielestä hieman epävarmaa. Kyselyn toteuttamisen aikaan satakuntalaisten vastaajien kunnissa ostettiin luomuna yleisimmin lähinnä vain puurohiutaleita ja pastatuotteita. Luomutuotteiden lisäksi muutama vastaaja halusi tässä kohtaa kertoa, että kunnassa ostetaan syksyisin myös luonnontuotteita, kuten marjoja ja riistaa.

”Jos luomutuotteiden hinta tippuisi ja saatu vuosisääntö, ehkä käyttäisimme enemmän luomua.”

(ruokapalveluyöntekijä, Satakunta)

Noin kolmannes kyselyyn vastanneista satakuntalaisista vastaajista kertoi, että heidän kunnassaan käytetään luomutuotteita, toinen kolmannes sanoi että ei käytetä ja viimeinen kolmannes ei osannut sanoa. Suurin osa vastaajista (12 vastaajaa 16:sta) ilmoitti, että luomua ei käytetä heidän kunnassaan varsinaisena hankintakriteerinä. Yksikään vastaajista ei ilmoittanut, että luomu olisi kuulunut heidän kuntansa hankintakriteeristöön. Arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta vaihtelivat Satakunnassa 1–10 prosentin välillä, keskiarvon ollessa näissä käyttäjäkunnissa 5,25 prosenttia. Suurin osa vastaajista (11 henkilöä) ilmoitti kunnassaan laaditun myös valtuustoaloitteen lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Uudistuvan hankintalain uskottiin saavan aikaan kenties pieniä muutoksia lähitulevaisuuden hankintoihin Satakunnassa sekä lähiruoan että jossain määrin myös luomun suhteen. Osa vastaajista näki uudistuksen kuitenkin melko merkitykselliseksi, koska

uskoi tarvittavien volyymien olevan liian isoja lähi-alueen pienille yrityksille ja tarpeeksi isoja yrityksiä ei heidän mukaansa lähistöllä ollut.

”Toivotaan tällä olevan niitä positiivisia vaihtuksia hankintoihin ja saadaan valikoimiin vaihtoehtoja sekä yksinkertaistettua hankintoja.”

(ruokapalveluyöntekijä, Satakunta)

Vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Lähes kaikki satakuntalaiset vastaajat olisivat valinneet hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen. Yksi vastaaja totesi, että hän valitsisi laadukkaamman tuotteen. Useimmiten kotimaisen ei-luomutuotteen valintaa perusteltiin mm. halulla taata työpaikkoja Suomeen, lähellä tuotetun elintarvikkeen ekologisuudella verrattuna ulkomaisiin tuotteisiin sekä kotimaisen tavanomaisen tuotannon puhtaudella.

Kuva: Leena Viitaharju

”Kotimainen tuote vaikka hinta olisi kalliimpikin. Kunnassa on selkeä budjetissa oleva linjaus lähiruuan käytöstä aina kun se on mahdollista. Kunnalle alkutuotanto on tärkeä elinkeino, ja kotimaista ruokaa arvostetaan. Luomulla ei ole itseisarvoa.”

(viranhaltija, Satakunta)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle julkisen sektorin ammattikeittiöissä nousivat satakuntalaisten vastaajien keskuudessa tuotteiden terveellisyys ja puhtaus, niiden saatavuus läheltä sekä kotimaisuus. Myös halu pienentää hiilijalanjälkeä ilmoitettiin tärkeäksi syyksi. Kun vastaajilta tiedusteltiin luomutuotteiden käytön edistämistä kunnissa, niin Satakunnassa siihen katsottiin eniten vaikuttaneen kuntien luottamushenkilöt. Vähiten aktiivisia olivat vastaajien mukaan olleet suurkeittiöiden henkilökunta.

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa julkisella sektorilla juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista, vaikka tuotantokustannusten uskottiinkin olevan korkeammat ja muutama vastaaja totesi, että kotimaisesta luomusta kannattaisi maksaa. Satakuntalaisten kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa vain 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Vastaajat viittasivat tiukkaan kuntalouteen ja käytettävissä olevien määrärahojen pienuuteen. Yksi vastaajaa olisi kuitenkin ollut valmis maksamaan luomutuotteista jopa 21-30 prosenttia tavanomaisia tuotteita enemmän.

”Käytössämme ovat määrärahat ovat pienet, ja kokoajan toimintaa pitäisi pystyä vielä tehostamaan.”

(ruokapalveluyöntekijä, Satakunta)

”Maku ja rakenne sekä kotimaisuus ja vähemmän myrkkijä.”

(ruokapalveluyöntekijä, Satakunta)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden hinta nähtiin suurimpana esteenä luomun käytölle kuntaruokailussa Satakunnassa. Samoin merkittäviksi esteiksi arvioitiin myös luomutuotteiden hinta verrattuna tavanomaisiin tuotteisiin sekä hankintoihin käytettävissä olevien määrärahojen pienuus. Suurkeittiöiden henkilökunnan asenne oli vähiten merkittävä este luomuruoan saamiseksi kuntakeittiöihin. Myöskään kuulumisen hankintarenkaaseen tai luomutuotteiden laatutason ei nähty estävän kunnallisia elintarvikkeiden

luomuhankintoja. Avoimessa osassa tuotiin esiin, että kuntapäätäjillä ei aina ole tarpeeksi tietoa luomusta tai sen saatavuudesta:

”Ehkä vähän vieras asia kaikkienensa ja kyllä taloudellisuus on yksi kriteeri kun hankintoja tehdään. Toki tässä lähellä on tuottajia, mutta tarjonta ja tietous niistä puuttuu.”

(ruokapalveluyöntekijä, Satakunta)

Luomun merkitys kuntamarkkinoinnissa jakoi satakuntalaisten vastaajien mielipiteitä melko paljon. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että asialla ei ole mitään merkitystä kunnan imagolle, oli kunnassa käytössä luomutuotteita tai ei. Osa vastaajista taas uskoi, että luomutuotteiden käytöllä voisi olla positiivisia mielikuvia kunnasta tuottava vaikutus, varsinkin varhaiskasvatuksessa. Muutama vastaaja kuitenkin arvioi, että Satakunnassa luomu ei välttämättä toisi niin paljon hyötyä kuntamarkkinointiin kuin etelän kasvukeskuksissa.

”Luomun käyttö kunnan ammattikeittiöissä saattaisi mahdollisesti vaikuttaa kunnan imagoon positiivisesti.”

(ruokapalveluyöntekijä, Satakunta)

”Ei sovi maaseutupitäjän imagoksi, ehkä jonkun eteläsuomalaisen pääkaupunkiseudun kyljessä olevan työssäkäyntipitäjän imagoon olisikin vaikutusta.”

(viranhaltija, Satakunta)

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia teki-joita, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Satakuntalaisten vastaajien mielestä raaka-aineiden ja tuotteiden kotimaisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan jonkin verran julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä ja vastaavasti tuontiraaka-aineiden määrän laskevan. Ruoanvalmistuksen keskittämisen kunnissa arvioitiin jatkuvan lähitulevaisuudessa. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan ja tietämyksen elintarvikeketjusta uskottiin kasvavan nykyisestä. Valitettavasti elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin kuitenkin hie-
man laskevan lähivuosina.

3.13.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Satakunnassa luomuviljelyn alan osuus peltoalasta on vielä melko alhainen koko Suomen keskiarvoon verrattuna (Evira, 2016). Tästä syystä myös luo-

mutuotannon aluetaloudelliset vaikutukset jäävät melko pieniksi. Kokonaisuudessaan luomutuotannon vaikutus Satakunnan työllisyyteen on noin 70 henkilötyövuotta kerroinvaikutuksineen, mikä vastaa 0,07 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä (ks. taulukko 40). Luomutuotannon talousvaikutus on puolestaan 17 miljoonaa euroa käsittäen 0,23 prosenttiyksikköä maakunnan BKT:stä. Suurin osa Satakunnan luomutuotannon vaikutuksista tulee peltokasvituotannosta, minkä vaikutus työllisyyteen on noin 50 henkilötyövuotta ja talouteen 12 miljoonaa euroa. Luomulihantuotannon vaikutus Satakunnan työllisyyteen ja talouteen on 16 henkilötyövuotta ja neljä miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutukset jäävät hyvin pieniksi. Luomupuutarhatuotantoa ei Satakunnassa juuri ole, joten sen vaikutukset jäävät nolliin.

Luomuviljelyn alan kasvu tavoiteltuun 20 prosenttiin peltoalasta johtaisi muutoksiin myös taloudessa ja työllisyydessä. Pelkän luomuviljelyn alan kasvu 20 prosenttiin tietäisi pientä positiivista vaikutusta Satakuntaan (ks. taulukko 41). Käytännössä luomuala ei kuitenkaan voi kasvaa ilman, että tavanomainen peltoala vähenee, koska peltoalaa on olemassa rajallinen määrä. Tavanomaisen tuotannon väheneminen luomualan kasvun verran tietäisi Satakunnan työllisyyteen noin 60 henkilötyövuoden laskua ja talouteen kymmenen miljoonan euron menetystä. Kun otetaan huomioon molemmat muutokset eli luomualan kasvu ja tavanomaisen alan lasku, yhteisvaikutus on noin 60 henkilötyövuoden lasku maakunnan työllisyyteen ja kahdeksan miljoonan euron lasku talouteen. Tästä koituisi kahdeksan henkilötyövuoden ja yhden miljoonan euron lasku maakunnan työllisyyteen ja talouteen vuosittain 2013–2020 välisenä aikana.

Kuten muidenkin maakuntien osalta on selitetty, edellä mainittu negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osin tavanomaisen tuotannon tehokkaamasta peltoalan käytöstä verrattuna luomutuotantoon, sillä tavanomaisessa tuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on monissa tapauksissa suurempi kuin luomutuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luumuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomuoistojen lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään oli-

si kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäättään jatkuisi.

Tuottajakyselyn perusteella Satakunnan luomutuottajat arvioivat oman luomutuotantonsa arvon kasvavan nykyisestä keskimäärin 11 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämä on kaikista maakunnista suurin kasvuennuste luomutuotannon arvolle. Tämän ennusteen toteutuminen tietäisi kuitenkin vain pientä positiivista kehitystä maakunnassa: Satakunnan työllisyys ei juuri muuttuisi, mutta talous kasvaisi puolella miljoonalla eurolla (ks. taulukko 42). Pieneen toimialaan pieni kasvuennuste johtaisi näin ollen pieneen vaikutukseen.

Taulukko 40. Satakunnan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain.

Tuotantosuurta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,05	52	0,16	12
Lihantuotanto	0,02	16	0,06	4
Maidontuotanto	0,00	2	0,01	1
Puutarhatuotanto	0,00	0	0,00	0
Yhteensä	0,07	71	0,23	17

Taulukko 41. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Satakunnassa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,00	1	0,02	2
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,06	-60	-0,14	-10
Yhteisvaikutus	-0,07	-60	-0,11	-8

Taulukko 42. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Satakunnassa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 11 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,000	0	0,007	0,5

3.14 UUSIMAA

3.14.1 LUOMUTUOTANTO UDELLEMAALLA

Vuonna 2014 Uudellamaalla oli 345 alkutuotannon luomutoimijaa. Maakunnan luomutilojen keskikoko oli 55 hehtaaria, joka on noin neljä hehtaaria Suomen keskimääräistä luomualaa suurempi. Luomutuotannossa oleva peltoala on vajaa 19 000 hehtaaria, mikä vastasi 10 prosentin osuutta koko viljellystä peltoalasta. Edellisvuoteen nähden luomuviljelty peltoala on kasvanut kaksi prosenttia. (Evira, 2015)

Uudenmaan luomuviljellystä peltoalasta noin 4800 hehtaaria on nurmen tuotannossa. Luomukauran tuotantoala on 2 565 hehtaaria. Luomuvehnan tuotantoala on 1 863 hehtaaria, mikä on enemmän kuin missään muualla Suomessa. Myös luomuhärkäpavun tuotantoala (904 hehtaaria) on Uudellamaalla suurempi kuin missään muussa maakunnassa. Eniten nousua edellisvuoteen verrattuna on tapahtunut luonnonmukaisen ohran tuotantoalassa, joka on kasvanut 104 prosentilla. Kesantona oli vajaa 3700 hehtaaria. Perunan ja tärkeimpien puutarhakasvien osalta luonnonmukaisen mansikan tuotantoala on suurin, lähes 20 hehtaaria, joka on selvästi maan keskiarvoa suurempi. Toiseksi eniten tuotettiin luomuperunaa (16 hehtaaria) ja luomumustaherukkaa (14,5 hehtaaria). Eniten muutoksia on tapahtunut luomukaalin tuotantoalassa, joka on laskenut yli 40 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. (Evira, 2015)

Uudellamaalla luonnonmukaista kotieläintuotantoa harjoitti 41 tilaa vuonna 2014. Pässejä tuotetaan alueella suhteellisen paljon (399 kpl) sekä kukkoja (21 kpl), molempia toiseksi eniten koko maassa. Myös luonnonmukaisia uuhia tuotetaan maakunnassa melko paljon (1829 kpl), kolmanneksi eniten Suomen ELY-alueista. Muuten Uudenmaan luonnonmukaisten kotieläintilojen ja tuotettujen eläinten määrä on muihin maakuntiin ja alueisiin nähden melko pieni. (Evira, 2015)

3.14.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Uudellamaalla oli vuonna 2014 yhteensä 345 luomutilaa, joista 221 (64,1 prosenttia) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 70 tilalta, joka on 20 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Uudenmaan tilojen yhteenlaskettu luomuala oli 3 717 hehtaaria, mikä käsittää 20

prosenttia maakunnan luomuviljellystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneet tilat olivat keskimäärin 54 hehtaarin kokoisia, mikä on vain yksi hehtaari pienempi kuin maakunnassa keskimäärin. Kyselyyn saatiin vastauksia Uudeltamaalta kaikista tuotantosuosunnista. Peltokasvituottajia oli selvästi eniten (64 tilalla). Puutarhatuotantoa oli 12 tilalla, lihan tuotantoa oli neljällä tilalla, kananmunantuotantoa kolmella tilalla ja maidontuotantoa kahdella tilalla. Maidontuotanto raportoidaan kyselyn osalta lihan tuotannon kanssa johtuen vastausten vähäisestä määrästä. Tuotantosuosuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuosunnat.

Kyselyyn vastanneet Uudenmaan luomutuottajat ovat siirtyneet luomutuotantoon vuosien 1989 ja 2013 välillä. Hieman yli puolet vastanneista ilmoitti siirtyneensä luomutuotantoon 1990-luvulla. Selvästi tärkein syy luomutuotantoon siirtymiseen oli kyselyn perusteella pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Hieman yli puolet vastaajista piti tätä vaihtoehtoa tärkeimpänä tai toiseksi tärkeimpänä syynä luomutuotantoon siirtymiseen. Myös ekologisuus/kestävyys, tuotteista saatava parempi hinta sekä terveellisyys/puhtaus tulivat esiin useissa vastauksissa. Lisäksi muita syitä mainittiin useita, niitä olivat muun muassa maan kasvukunnan parantuminen, luomumansikan hyvä kysyntä, ”lannoitesekoilu”, EU, markkinatilanne, päähänpisto sekä luomun sopiminen hyvin pienelle tilalle.

”Lokit olivat kadonneet kevättraktorin perästä. Arvelin johtuvan siitä että pelloilla ei löytynyt ruokaa, esim. kastematoja lokeille. Muutenkin tavanomaisen viljelyn kestävyys mietitti, sekä sillä pärjääminen jos Suomi siirtyisi EU:hun.”
(45–54-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

”Ensin piti siirtää osa pelloista vaan luomuun, mutta sitten ei onnistunutkaan pelkästään osa, joten siirsin kaiken. Ensin vaikutti taloudelliset seikat, mutta sitten huomasin että oli muutenkin hyvä ratkaisu.”
(yli 64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

Kyselyyn vastanneista Uudenmaan luomutuottajista (n=70) seitsemän ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja kuuluvansa sen osalta ELY-keskuksen luomuvallontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Uudenmaan vähäisen valmistuksen seitsemällä tilalla muun muassa valmistetaan öljy- ja viljatuotteita, pakataan miniversoja, valmistetaan jauhoja

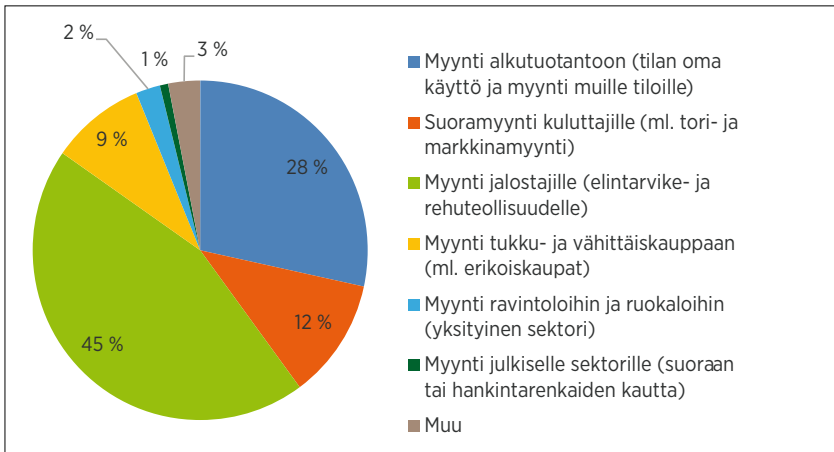
Kuva: Leena Viitaharju

ja ryynejä, pakastetaan marjoja, tehdään hilloja, kuivatetaan omenoita, kuoritaan maa-artistokkaa, myydään sianlihaa suoraan kuluttajalle sekä valmistetaan 4-viljan hiutaleita. Kolmella näistä tiloista jatkojalostetaan koko heidän luomutuotantonsa, kun taas kolmella tilalla jatkojalostetaan vain 0,01–3 prosenttia tuotannosta.

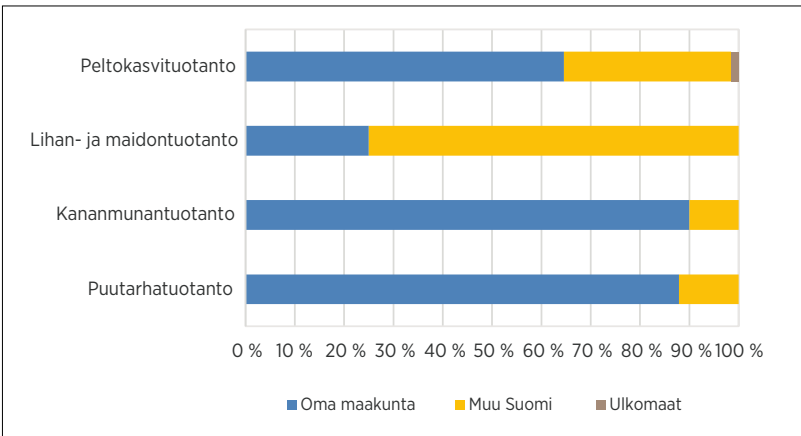
Luomutuottajakyselyn perusteella Uudenmaan luomutuotannosta suurin osa, lähes puolet, myydään jalostajille (ks. kuvio 41). Alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille myydään 28 prosenttia luomutuotannosta. Suoramyyntin kautta kuluttajille myydään 12 prosenttia tuotannosta. Tukku- ja vähittäiskauppoihin myydään yhdeksän prosenttia tuotannosta. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin, julkiselle sektorille sekä muihin kanaviin myydään alle kolme prosenttia maakunnan luomutuotannosta. Alueittain tarkasteltuna Uudenmaan myynti kohdistuu pääasiassa kotimaahan: 66 prosenttia omaan maakuntaan, 33 prosenttia muualle Suomeen ja yksi prosentti ulkomaille. Tuotantosunnittain on selviä eroja myyntin jakautumisessa alueittain (ks. kuvio 42). Kanamunantuotannosta sekä puutarhatuotannosta

noin 90 prosenttia myydään omaan maakuntaan. Lihan- ja maidontuotannosta vain 25 prosenttia jää omaan maakuntaan. Peltokasvituotanto on ainoa tuotantosuunta, mistä pieni osuus (2 %) myydään ulkomaille.

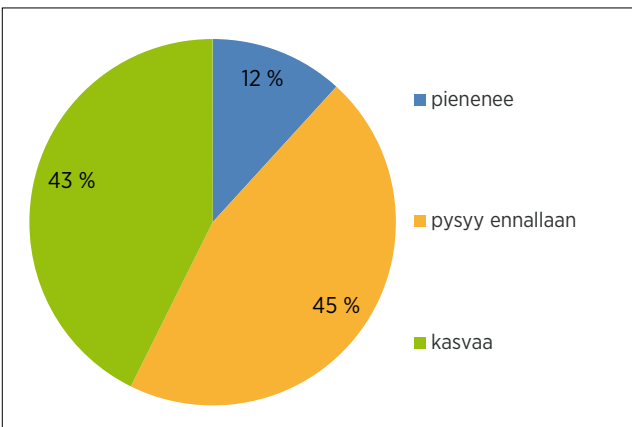
Kyselyn avulla luomutuottajilta tiedusteltiin myös arvioita tulevaisuudesta. Uudenmaan luomutuottajat olivat melko positiivisia arvioidessaan luomutuotantonsa arvon kehityksen suuntaa vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 43). Yhteensä 45 prosenttia vastaajista arvioi luomutuotantonsa arvon pysyvän entisellään. Lähes yhtä suuri osuus (43 %) arvioi tuotantonsa arvon kasvavan vuosien 2014 ja 2020 välillä. Tuotannon arvon pienemiseen uskoi 12 prosenttia vastanneista. Muutosprosenttia arvioitaessa Uudenmaan vastaajien keskiarvoksi muodostui 10 prosenttia eli selvää kasvua olisi Uudenmaan luomutuotantoon tulossa nykyisten tuottajien osalta. Muutosarviot vaihtelivat 91–100 prosentin laskun ja 200 prosentin kasvun välillä. Kyselyyn vastanneista kolme Uudenmaan luomutuottajaa aikoi lopettaa vuoteen 2020 mennessä. Syiksi lopettamiseen he kertoivat muun muassa eläköitymisen, poukkoilun, kyllästymisen byrokra-

Kuvio 41. Uudenmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 42. Uudenmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 43. Uudenmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

tiaan sekä sekavan maataloustukipolitiikan ja siihen liittyvät säännöt.

Kyselyn mukaan Uudenmaan luomutilojen oman luomutuotannon tulevaisuuden kehitykseen vaikuttaa ennen kaikkea tukipolitiikka, mutta usein myös tuottajahinnat, tuottajan ikä ja jaksaminen, byrokratia sekä peltojen saatavuus järkevään hintaan. Lisäksi luomun kysyntä, oma osaaminen ja viljeltävä lajike mainittiin useammassa vastauksessa tulevaisuuden luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen vaikuttavina tekijöinä. Yksittäisissä vastauksissa tulivat esiin markkinatieto, yleinen talustilanne, ilmasto, ruokatrendit, kannattavuus, kilpailu, maan kasvukunnon parantuminen, satotason nosto ja eläinaktivistien toiminta tulevaisuuden kehitykseen vaikuttavina tekijöinä.

”Tukipolitiikka on olennainen. Sen pitää olla ennustettavaa eikä se saa poukkoilla, kuten nyt tänä keväänä.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

”Tällä jatketaan, luomuun löytyy luottamusta mutta itse on jo aika vanha.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

Uudenmaan luomutuottajien mukaan yhä useamman tuottajan/tilan saisi siirtymään luomutuotantoon etenkin tietoa lisäämällä, tukia korottamalla, byrokratiaa ja valvontaa vähentämällä sekä tuottajahintoja korottamalla. Myös kysynnän kasvu, luomun markkinointi, koulutuksen lisääminen, asenteiden muutos ja kannattavuuden parantuminen mainittiin useissa vastauksissa. Lisäksi ehdotettiin tilakäyntejä, rikkakasviongelman ratkaisua, luomurinkien lisäämistä, viennin kasvattamista, siirtymävaiheen tuen lisäämistä, yleistä talouskasvua sekä eroa EU:sta keinoiksi saada yhä useampi tila siirtymään luomutuotantoon. Vastaajista yksi mietti, onko luomutuotannon kasvattaminen kuitenkaan järkevää.

*”Suurin osa on asenteesta kiinni. Aiemmin pidettiin melkein kylähulluina. Asenteet muuttu-
neet jo positiivisemmiksi. Luomun kannatta-
vuuden pitäisi pysyä hyvänä.”*

(45–54-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

”Ehdottomasti valistusta tavanomaisen tuotannon terveydellisistä haitoista ihmisille ja eläimille, sekä luomutarkastusten helpottamista esim. paperit etänä. Maatilan tiedot tarkastaja voisi saada vaikka vipu palvelusta ja viljelijä voisi täyttää lomakkeita tarkastajalle netissä omalla ajallaan (varastokirjanpidot,

ulkoilut ja kaikki mahdolliset) jolloin tarkastus rajoittuisi silmämääräiseen havainnointiin tilalla. Luomu tuista informaatiota. Viljelijät pelkäävät byrokratiaa ja viljelysten pilaantumista.”

(25–34-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

Uudenmaan luomutuottajat ehdottivat luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi useimmiten tiedon lisäämistä, erilaisia tapaamisia (mm. pellonpiennarpäivät ja luomuristeilyt), luomutilojen lisääntymistä alueella sekä koneysteityötä. Mainittiin myös koulutukset, byrokratian vähentäminen, yhteismyynnit, luomuringit, sopimusviljely, oma halu, tutkimuksen ja neuvonnan lisääminen, teollisuuden luomukysynnän kasvu, markkinoinnin lisääminen, internetin välityksellä yhteistyötä lisää sekä kuljetuspalveluiden parantaminen keinoina edistää toimijoiden välistä yhteistyötä. Lisäksi kauppa tuli esiin muutamissa vastauksissa, joista suurin osa kohdisti kritiikkiä kaupan toimintaa kohtaan. Yksi tuottaja kehui Neuvo2020-järjestelmää, että se on suunta oikeaan. Muutama tuottaja kertoi yhteistyön toimivan jo hyvin, mutta vastauksissa tuli esiin myös huonoja kokemuksia yhteistyöstä.

”Edunvalvonta samalle viivalle tavanomaisen kanssa, MTK. Kauppa on viime vuosina ottanut paremmin luomun, mutta teollisuudella ei ole ollut todellista kysyntää. Luomu mielletään kalliina, mutta ei todellisuudessa sitä ole. Pitäisi saada niin kannattavaksi ja kysyntä nousuun.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

”Toimii jo aika hyvin. Tällä alueella paljon luomutiloja, auttavat pienempiä tiloja mielellään. Koneyhteistyötä.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

Kyselyn lopussa tuottajat saivat vapaasti kommentoida aiheeseen liittyen. Uudenmaan vastauksissa tuli esiin ennen kaikkea tarve vähentää byrokratiaa ja valvontaa, mitkä mainittiin lukuisissa kommentteissa. Toiveet säädösten tulkinnan yhtenäistämisestä, ehtojen pysymisestä samana useamman vuoden, tarkastusmaksujen pienentämisestä sekä edunvalvonnan parantamisesta liittyivät myös vahvasti kritiikkiin byrokratiaa ja valvontaa kohtaan. Muutama vastaaja mainitsi, että kyse ei ole vain luomutuotannosta, sillä koko maatalouspolitiikka koetaan hankalaksi. Yksittäisissä kommentteissa muun muassa ehdotettiin eroa EU:sta, ihmeteltiin

luomuviljan hinnan laskua sekä kritisoitiin pelto-
maan hintojen nousua ja isojen kauppaliikkeiden
ylivaltaa.

*”Koko maatalous on mennyt ihan mahdotto-
maksiksi, väärät sananmuotoilut tarkastuksissa
saattavat aiheuttaa suuria ongelmia. Valvon-
ta ja lomakkeiden täyttö on liian pikkutarkkaa
ja hankalaa, viljelijöistä tehdään roistoja tässä
hommassa. Ihan liikaa byrokratiaa. Muuten-
kin nykyään puhutaan vain tuista ja miten
niitä saadaan, ei niinkään siitä, miten tuottaa
enemmän, paremmin ja puhtaammin.”*

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

*”Luomun imagoa on hienosti nostettu kulutta-
jien keskuudessa, mutta samanlaista imagon
nostoa kaivattaisiin myös tuottaja puolelle.”*

(35–44-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

3.14.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOKSIA

Uudenmaan maakunnassa oli vuoden 2016 alussa
26 kuntaa. Kyselyt lähtivät huhtikuussa 2016 maa-
kunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 104 kappaletta.
Vastauksia kyselyyn saatiin uusintakerrosten
jälkeen 22 kappaletta, kaikkiaan 17 eri kunnasta.
Uudenmaan vastaajista selvästi suurin osa oli ruo-
kapalvelupäälliköitä tai vastaavia ruokapalvelu-
työntekijöitä sekä luottamushenkilöitä, vähiten
vastauksia saatiin hankintayksiköiden edustajilta.

Tärkeimmät valintaperusteet julkisissa elin-
tarvikehankinnoissa olivat uusimaalaisten kun-
tapäätäjien mukaan ruoan hyvä maku sekä mah-
dollisuus tarjota suurkeittiöissä turvallista ruokaa.
Myös asetetussa budjetissa pysyminen nähtiin
melko tärkeänä elintarvikehankinnoissa. Vähiten
tärkeimmäksi tekijäksi nähtiin se, että ruoka on
valmistettu alueen tai maakunnan oman perinteen
mukaisesti. Vastaajat eivät arvostaneet korkealle
myöskään mahdollisuutta saada omassa tai naa-
purikunnassa tuotettuja tuotteita tai että ostaessa
voisi olla suorassa kontaktissa myyjän kanssa. Kun
vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomu-
ruokaa, niin uusimaalaisten vastaajien mielikuvissa
luomusta korostuivat tuotannon tarkka valvonta
sekä eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen. Luo-
mua ei juurikaan pidetty ylellisenä kuluttamisena,
vaan vastuullisena kulutusvalintana. Luomutuot-
teiden jatkuvaan saatavuuteen ei kuitenkaan täysin
luotettu. Luomusta ollaan kyselyn mukaan valmiita
maksamaan keskimäärin vain noin 1-5 prosenttia
enemmän kuin tavanomaisista tuotteista.

Lähes puolet uusimaalaisista kyselyn vastaajista (9
vastaajaa 22:stä) ilmoitti kuntakeittiössään käytet-
tävän luomutuotteita. Noin kolmannes vastaajista
sanoi, että heidän kunnassaan luomua ei käytetä.
Luomutuotteiden käytön osuus vaihteli 0,5-10 pro-
sentin välillä. Näiden käyttäjäkuntien keskiarvo
luomutuotteiden käytölle oli noin 3,6 prosenttia
kokonaiselintarvikehankinnoista. Julkisissa keittiö-
issä useimmin käytetyt luomutuotteet olivat Uu-
dellamaalla puurohiutaaleet, rasvaton piimä ja mai-
to sekä leipä ja perunat. Lähes puolet vastaajista (9
vastaajaa 22:stä) sanoi, että luomua ei käytetä var-
sinaisena hankintakriteerinä heidän kuntansa elin-
tarvikehankinnoissa: vain viisi (5) vastaajaa ilmoitti
luomun kuuluvan hankintakriteeristöön. Sen sijaan
yli puolet uusimaalaisista vastaajista ilmoitti, että
heidän kunnassaan oli tehty lähiruoka-aloite tai
kirjattu lähiruoan suosiminen jopa hankintastrate-
giaan tai vastaavaan.

*”Ruokapalvelustrategiaan tulee maininta luo-
mun käytön lisäämisestä.”*

(ruokapalvelutyöntekijä, Uusimaa)

*”Kotimaista luomua mainostetaan aivan liian
vähän jotta kuluttajat voisivat olla paremmin
tietoisia luomutuotteiden kuluttamisen tärkeys-
destä.”*

(luottamushenkilö, Uusimaa)

Kuntapäätäjäkyselyn vastaajilta tiedusteltiin syitä
luomutuotteiden käytölle. Uusimaalaisten kunta-
päätäjien vastauksissa korostuivat luomuruoan
terveellisyys ja puhtaus, halu tehdä kestäviä han-
kintoja, sekä tuotteiden kotimaisuus. Sitä vastoin
luomutuotteiden määrän lisääntymisen tai esimer-
kiksi mahdollisuuden liittyä Portaat luomuun –oh-
jelmaan ei nähty vaikuttaneen luomun käyttöön
kuntasektorilla. Luottamushenkilöt ja kuntalaiset
ovat olleet Uudellamaalla vastaajien mukaan kaik-
kein aloitteellisimpia luomun lisäämisen suhteen.
Vähiten aktiivisia sidosryhmiä taas ovat vastaajien
mukaan olleet raaka-aineiden tuottajat sekä elin-
tarvikkeiden jalostajat.

Vastaajilta tiedusteltiin, valitsisivatko he kunta-
sektorille hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuot-
teen vai ulkomaisen luomutuotteen, jos tuotteiden
hintaa olisi sama. Lähes kaikki vastaajat (19 henkilöä
23:stä) olisivat valinneet hankittavaksi kotimaiseen
ei-luomutuotteen. Perusteluina valinnalle esitettiin
mm. korkea luottamus kotimaisiin elintarvikkeisiin,
työvoimavaikutukset kotimaassa, lyhemmat kulje-
tusmatkat sekä tuotteiden puhdas. Yksi (1) vastaaja
olisi valinnut hankittavaksi ulkomaisen luomutuot-
teen ja perusteena hän käytti ekologisutta:

Kuva: Susanna Kujala

”Luomu, ekologiset perusteet, sekä tuolloin saatisiin parasta laatua kilpailukykyiseen hintaan.”

(luottamushenkilö, Uusimaa)

”Kotimäinen ei-luomu, koska sillä tuetaan Suomen työllisyyttä ja asiakkaat haluavat enemmän kotimaista kuin luomua (tehty asiakastytyväisyyskysely).”

(ruokapalveluyöntekijä, Uusimaa)

Luomun käytön imagollisen hyödyntämisen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin Uudellamaalla vielä nykyään melko vähäisenä, mutta joka tapauksessa positiivisena, myönteistä mielikuvaa kunnasta tai kaupungista rakentavana tekijänä. Erään pääkaupunkiseudun kunnan edustaja totesi, että sijaintinsa takia heidän kuntansa vetää muutenkin asukkaita. Muutama kuntapäätäjäkyselyn vastaaja uskoi, että luomun merkitys kuntien markkinoinnissa tulee todennäköisesti nousemaan lähitulevaisuudessa. Tämä kehitystrendi tulee kuitenkin vielä vaatimaan lisääntyvää kuluttajien kiinnostusta luomua kohtaan:

”Kun oikeasti kuluttaja alkaa valitsemaan luomua, on sen valinnalle meilläkin markkina-arvoa.”

(ruokapalveluyöntekijä, Uusimaa)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla

erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittäviksi tekijöiksi nousivat Uudellamaalla vastaajien mukaan käytettävissä olevat niukat määrärahat sekä luomutuotteiden kallis hinta verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin. Vapaissa kommentteissa mainittiin lisäksi, että markkinoilla ei ole nykyisin juurikaan tarjolla suurtaulukäyttöön soveltuvia luomutuotteita. Asenteellisten asioiden nähtiin estävän luomun hankintaa kuntakeittäöihin kaikkein vähiten. Eli niin sekä suurkeittäöhenkilökunnan kuin ruokailijoiden että tuottajienkin asenteiden uskottiin olevan kunnossa.

”Hållbar utvecklings tänket samt eftertanken om vad man på riktigt äter. Alltså kommunens användning av ekologiskt kommer att öka.”

(ruokapalveluyöntekijä, Uusimaa)

Luomutuotteiden saaminen julkisiin ammattikeittäöihin enenevässä määrin vaatii kyselyyn vastaajien mukaan kuitenkin vielä paljon toimenpiteitä, vaikka asenteet olisivatkin kunnossa. Lisäksi vuosia velloneet sote-keskustelut mutkistivat muutamien vastaajien mielestä kuntien ruokapalvelujen järjestämistä tulevaisuudessa. Kuluttajien tulisi saada enemmän tietoa luomutuotteiden eduista, että kysyntä kasvaisi. Tällä tavoin todennäköisesti myös tuotanto lisääntyisi ja tuotteiden jalostusasteikin voisi nousta. Tuottajien ja jalostajien pitäisi olla myös paremmin selvillä suurtaulukkeittäöiden tarpeista ja vaatimuksista ja sopeuttaa tai räätälöidä tuotteitaan niitä vastaaviksi. Taloudellisen niuk-

kuuden kunnissa nähtiin kuitenkin jatkuvan myös lähitulevaisuudessa eli varsinaista helpotusta luomun hankintaan ei ollut näkyvissä.

”Pitää saada päättäjät hyväksymään nämä tavoitteet ja silloin voidaan käyttää myös enemmän rahaa hankintoihin.”
(ruokapalveluyöntekijä, Uusimaa)

Kuntapäätäjiä pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Raaka-aineiden ja tuotteiden kotimaisuuden merkityksen uskottiin kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan nähtiin entisestään lisääntyvän. Ruoanvalmistuksen keskittämisen uskottiin edelleen jatkuvan uusimaalaisissa kunnissa. Tuontiraaka-aineiden osuuden julkisista elintarvikehankinnoista uskottiin laskevan lähitulevaisuudessa. Myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Valitettavaa oli, että elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin hieman laskevan lähivuosina. Myös yksittäisten suurkeittiöiden mahdollisuudet vaikuttaa tavarantoimittajavalintoihin nähtiin laskevan nykyisestä tasosta.

3.14.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Uudellamaalla luomuviljelyn alan osuus peltoalasta on korkeampi kuin Suomessa keskimäärin, mutta luomukotieläintiloja on maakunnassa vähän (Evara, 2015). Tuotantosuunnittain tarkasteltuna tämä näkyykin hyvin tuloksissa, sillä peltokasvituotannon vaikutukset ovat selvästi suurimmat, kun taas esimerkiksi lihantuotannon vaikutukset jäävät hyvin pieniksi (ks. taulukko 43). Kokonaisuudessaan luomutuotanto työllistää Uudellamaalla kerroinvaikutuksineen noin 170 henkilötyövuotta, mikä vastaa 0,02 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä. Luomutuotannon talousvaikutukset ovat Uudellamaalla kokonaisuudessaan 38 miljoonaa euroa käsittäen 0,05 prosenttiyksikköä maakunnan BKT:stä. Peltokasvituotanto luomutuotannon selvästi suurimpana tuotantosuuntana maakunnassa työllistää noin 130 henkilötyövuotta ja sen vaikutus talouteen on 29 miljoonaa euroa, kun kerroinvaikutuksetkin huomioidaan. Luomulihantuotannon vaikutukset Uudellamaalla ovat 20 henkilötyövuotta ja neljä miljoonaa euroa. Luomupuutarhatuotannon vaikutukset ovat 12 henkilötyövuotta ja kolme miljoonaa euroa. Luomumaidontuotantoa on maakunnassa vielä vähän, joten sen vaikutuksista osa

niin sanotusti katoaa maakunnan suureen aluetalouteen.

Hallituksen luomualan kehittämisohjelman keskeisin tavoite on nostaa luomuviljelyn alan osuutta 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä (Maa- ja metsätalousministeriö, 2014). Tämän tavoitteen toteutuminen johtaisi muutoksiin myös aluetalouden näkökulmasta. Luomuviljelyn alan kasvu Uudellamaalla tavoiteltiin 20 prosenttiin johtaisi 20 henkilötyövuoden lisäykseen työllisyydessä ja kuuden miljoonan euron kasvuun talouteen vuoteen 2020 mennessä (ks. taulukko 44). Käytännössä luomuala ei kuitenkaan kasva ilman tavanomaisen tuotannon laskua, koska peltoalaa ei ole rajattomasti käytettävissä. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomualan kasvun verran tarkoittaisi yksistään noin 75 henkilötyövuoden laskua Uudenmaan työllisyyteen ja seitsemän miljoonan euron laskua alueelliseen BKT:hen. Näiden muutosten eli luomuviljelyn alan kasvun ja tavanomaisesti viljelyn alan vähenemisen yhteisvaikutuksesta Uudenmaan maakunnan työllisyys laskisi noin 55 henkilötyövuoden verran ja talous pienensisi yhden miljoonan euron verran. Vuosittain tästä koituisi kahdeksan henkilötyövuoden ja 0,1 miljoonan euron lasku Uudenmaan työllisyyteen ja talouteen vuosien 2013 ja 2020 välillä, jos vaikutukset jakautuisivat tasaisesti näille vuosille.

Kuten edellistenkin maakuntien osalta on tuotu esiin, negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa, sillä luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi näin ollen satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta monissa tapauksissa tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomuostosten lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä

joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn perusteella Uudenmaan luomutuottajat olivat melko positiivisia tulevaisuu-

teensa. He arvioivat luomutuotantonsa arvon kasvavan nykyisestä keskimäärin kymmenen prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tämän ennusteen toteutuminen johtaisi kymmenen henkilötyövuoden ja kolmen miljoonan euron kasvuun Uudenmaan työllisyysdessa ja taloudessa (ks. taulukko 45).

Taulukko 43. Uudenmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.

Tuotantosuunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,02	131	0,04	29
Lihantuotanto	0,00	20	0,01	4
Maidontuotanto	0,00	4	0,00	2
Puutarhantuotanto	0,00	12	0,00	3
Yhteensä	0,02	168	0,05	38

Taulukko 44. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Uudellamaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,00	20	0,01	6
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,01	-75	-0,01	-7
Yhteisvaikutus	-0,01	-55	-0,00	-1

Taulukko 45. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Uudellamaalla (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 10 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,001	10	0,004	3

3.15 VARSINAIS-SUOMI

3.15.1 LUOMUTUOTANTO VARSINAIS-SUOMESSA

Varsinais-Suomessa oli vuonna 2014 yhteensä 344 alkutuotannon luomutoimijaa. Uusien toimijoiden määrä on kasvanut 5 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, mutta silti luomutilojen osuus kaikista tiloista on hieman pienempi kuin Suomessa keskimäärin. Luomutuotannossa oleva peltoala on noin 19 000 hehtaaria eli 6,5 prosenttia koko viljelyalasta. Varsinaissuomalaisen luomutilojen keskipinta-ala on 56,3 hehtaaria, mikä on noin viisi hehtaaria koko maan keskipinta-alaa suurempi. (Evara, 2015)

Varsinais-Suomen luomuviljelystä peltoalasta noin 5900 hehtaaria eli reilusti yli neljännes on nurmea. Viljoista suurimmalla alalla viljellään luomukauraa (2565 hehtaaria) ja -vehnää (1863 hehtaaria). Varsinais-Suomessa luomurukiin tuotantoala on lähes 800 hehtaaria eli suurempi kuin missään muussa maakunnassa. Myös luomuherneen 325 hehtaarin tuotantoala Varsinais-Suomessa on suurempi kuin missään muussa maakunnassa. Perunasta ja tärkeimmistä puutarhakasveista eniten viljellään luomuperunaa, 38 hehtaarin alalla. Luomumenoa tuotetaan suuremmalla alalla (11,5 hehtaaria) kuin missään muualla Suomessa. Useimpien puutarhakasvien tapauksessa tuotantoala on kasvanut, luomukaalilla jopa 83 prosenttia, kun taas mustaherukan tuotantoala on vähentynyt 23 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. (Evara, 2015)

Luonnonmukaista kotieläintuotantoa harjoitettiin 66 tilaa. Varsinais-Suomessa on ylivoimaisesti eniten (lähes 103 000 kpl) munivia luomukanoja. Myös uuhia on maakunnassa enemmän kuin minikään muun ELY-keskuksen alueella eli yhteensä 5033 kappaletta. Varsinais-Suomessa lammasta ja vuohialous on muutenkin merkittävä luonnonmukaisten tilojen tuotantosuunta, sillä pässejä (464 kpl) ja kuttuja (121 kpl) on alueella runsaasti verrattuna useimpiin muihin maakuntiin. Myös luomutuotannossa olevia lihasikoja ja nautakarjaa löytyy runsaasti Varsinais-Suomesta. (Evara, 2015)

3.15.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Eviran (2015) tilastojen mukaan Varsinais-Suomessa oli vuonna 2014 yhteensä 344 luomutilaa, joista 255 (74,1 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla ja puhelimitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 62 tilalta, joka on 18 prosenttia maakunnan luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden Varsinais-Suomen luomutilojen yh-

teenlaskettu luomuala oli 3 142 hehtaaria vuonna 2014, mikä käsittää noin 17 prosenttia maakunnan luomuviljelystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneet Varsinais-Suomen luomutilat olivat keskimäärin noin 51 hehtaarin kokoisia, mikä on noin viisi hehtaaria maakunnan keskimääräistä luomutilaa pienempi. Kyselyyn vastanneista suurimmalla osalla oli peltokasvituotantoa (55 tilaa). Lihantuotantoa oli kymmenellä tilalla, puutarhatuotantoa kuudella tilalla ja kananmunantuotantoa neljällä tilalla. Maidontuotantoa ei ollut yhdelläkään kyselyyn vastanneella Varsinais-Suomen luomutilalla. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosunnat.

Luomutuottajakyselyyn vastanneet Varsinais-Suomen tuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomutuotantoon vuosien 1986 ja 2014 välillä. Varsinais-Suomen luomutiloista lähes puolet (47 %) siirtyi luomutuotantoon vuosien 1995 ja 1996 aikana. Vastaajista yksi tila oli siirtynyt luomuun jo 1980-luvulla. Tärkeimmäksi syyksi luomutuotantoon siirtymiseen mainittiin pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus. Tämän vaihtoehdon valitsi lähes puolet vastaajista kahden tärkeimmän syyn joukkoon. Reilu kolmannes valitsi kahden tärkeimmän syyn joukkoon myös ekologisuuden/kestävyyden. Lisäksi terveellisyys/puhtaus, tuotteista saatava parempi hinta sekä muut syyt mainittiin useissa vastauksissa tärkeimpänä tai toiseksi tärkeimpänä syynä. Muut syyt olivat muun muassa peltojen huono kunto, Yara-vastaisuus, myrkyttömyys, EU, luonnon toimiminen kyseisellä pellolla paremmin, työajan vapautuminen muuhun työhön sekä luomussa olleen naapurin kanssa tehty sopimus.

”Ennen varsinaisesti luomutuotantoon siirtymistä paria peltolohkoa oli koemielessä jo viljelty muutama vuosi luomuhyväksytysti. EU:N tuoma iso muutos ja silloinen siirtymätuki rohkaisivat kokeilemaan koko alalla. Oman luomutietämyksen vähitellen lisääntyessä ympäristöseikat ovat nousseet tärkeimmäksi syyksi pysyä luomutuotannossa. Kansainvälisen kemianteollisuuden tukeminen ei kiinnosta vielääkään, kansantaloudellisista syistäkään.”
(55–64-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

”Suomalainen tavanomainen maataloustuotanto ei koskaan voi kilpailla tehokkuudella/hinnalla kansainvälisillä markkinoilla. Tässä suhteessa on suurta tyhmyyttä yrittää ylläpitää illuusiota ja samalla valehdella itselleen. Ei ole muuta keinoa kuin etsiä sellaista tuotantoa, jolla on suhteellinen kilpailuetu myös globaalissa mittakaavassa. Ja mikä tärkeintä,

harjoittamalla luomutuotantoa minä tiedän jättäväni pellot puhtaina (=myrkyttöminä) ja viljavina seuraavalle sukupolvelle!”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

Kyselyyn vastanneista Varsinais-Suomen luomutiloista (n=62) viidellä tilalla ilmoitettiin olevan vähäistä valmistusta ja nämä tilat kuuluvat sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Näillä viidellä tilalla valmistetaan omenamehua, jauhotuotteita ja mehua, myydään suoramyyntinä lihaa sekä leikataan lihaa, jota myös jalostetaan. Yksi tiloista jatkojalostaa koko tuotantonsa, loppuilla neljällä tilalla jatkojalostetaan 5–50 prosenttia heidän luomutuotannostaan.

Kyselyn tulosten perusteella kolmannes Varsinais-Suomen luomutuotannosta myydään alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille, ja toinen kolmannes myydään jalostajille (ks. kuvio 44). Tukku- ja vähittäiskauppaan myydään lähes viidennes luomutuotannosta. Missään muussa maakunnassa/alueella ei myydäkään yhtä suurta osuutta kauppaan kuin Varsinais-Suomessa. Suoramyyntinä myydään 12 prosenttia tuotannosta. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin sekä julkiselle sektorille myyntiä ei ole lainkaan. Alueittain tarkasteltuna suurin osuus luomutuotannon myynnistä kohdistuu omaan maakuntaan, 61 prosenttia. Muualle Suomeen myydään 37 prosenttia luomutuotannosta ja ulkomaille kaksi prosenttia. Tuotantosuunnittain osuudet vaihtelevat melko paljon (ks. kuvio 45). Suurin oman maakunnan osuus on puutarhatuotannossa, 76 prosenttia. Alhaisin oman maakunnan osuus on kananmunantuotannossa, mistä 35 prosenttia tuotannosta jää maakuntaan. Peltokasvituotannosta ja lihantuotannosta omaan maakuntaan myydään noin 60 prosenttia, muualle Suomeen menee lähes 40 prosenttia ja ulkomaille viedään pieni osa, 1–3 prosenttia tuotannosta.

Tuottajilta tiedusteltiin myös tulevaisuudesta kyselyn avulla. Varsinais-Suomen vastaajat olivat melko positiivisia luomutuotantonsa arvon kehityssuuntaa arvioitaessa (ks. kuvio 46). Puolet vastaajista arvioi tuotantonsa arvon pysyvän ennallaan vuosien 2014 ja 2020 välillä. Tuotantonsa arvon kasvua ennusti 37 prosenttia vastaajista. Loput 13 prosenttia arvioi tuotantonsa arvon laskevan vuoteen 2020 mennessä. Muutosprosenttia arvioitaessa Varsinais-Suomen vastaajien keskiarvoksi muodostui neljä prosenttia eli pientä kasvua olisi tulossa maakunnan luomutuotantoon nykyisten tuottajien osalta. Muutosarvot vaihtelivat 91–100 prosentin laskun ja 91–100 prosentin kasvun välillä. Kolme

Varsinais-Suomen vastaajaa arvioi lopettavansa kokonaan luomutuotannon vuoteen 2020 mennessä. Syiksi lopettamiselle mainittiin liian suuret ja kalliit paperi- ja analyysityöt, ikä sekä sopimuksen loppuminen ja maiden myynti.

Kyselyn perusteella Varsinais-Suomen luomutilojen luomutuotannon tulevaisuuden kehitykseen vaikuttaa ennen kaikkea luomun kysyntä, tuottajan ikä sekä tuottajahinnat. Nämä tekijät mainittiin useissa vastauksissa. Myös oma jaksaminen ja terveys, maatalouspolitiikka, tuet, peltojen saatavuus ja niiden hinnat, tuotannon kannattavuus, sukupolvenvaihdos sekä byrokratia mainittiin useammassa vastauksessa. Lisäksi luomutuottajat toivat esiin muun muassa oman osaamisen lisääntymisen, rikkaruoho-ongelman, markkinoinnin, ympäristötietoisuuden lisääntymisen sekä sopimuksen loppumisen tekijöinä, jotka vaikuttavat heidän tilansa luomutuotannon kasvuun tai vähenemiseen vuoteen 2020 mennessä.

”Toivottavasti ammattitaidon lisääntyminen auttaa nostamaan myös satotasoja.”

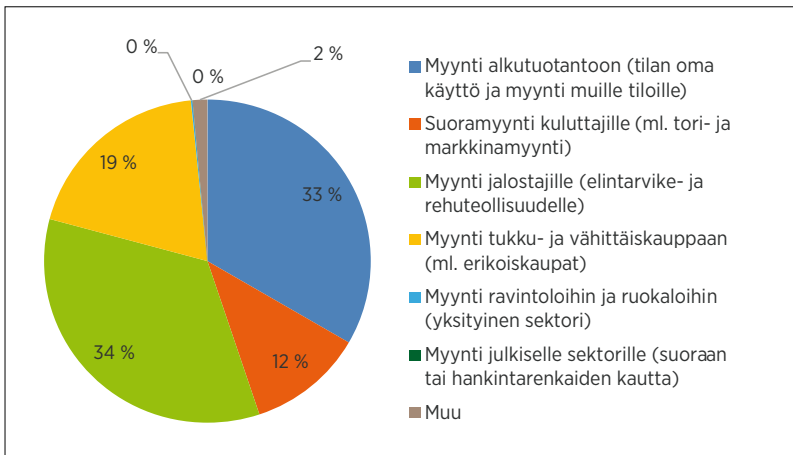
(45–54-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

”Pellot ovat kalliita ja sen hankkiminen on vaikeaa ja se rajoittaa kasvua. Kasvun täytyy löytäjä markkinoista. Nautapuoli on valitettavan tukiriippuvaista, mutta pienet muutokset eivät heilauta toimintaa.”

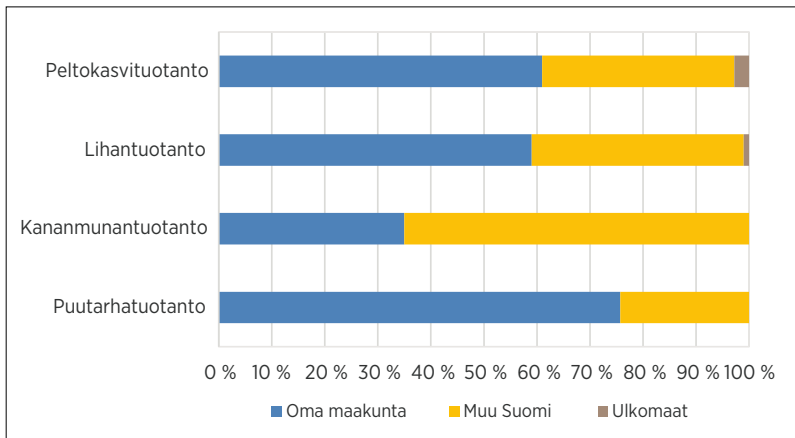
(25–34-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

Kyselyn avulla tiedusteltiin myös luomutuottajien näkemyksiä siitä, mitä heidän mielestään tulisi tehdä tai tapahtua, että yhä useampi tuottaja/tila siirtyisi luomutuotantoon. Varsinais-Suomen luomutuottajat ehdottivat tähän kysymykseen etenkin luomusta saatavan hinnan korottamista, kysynnän kasvua, asennemuutosta, tiedottamista sekä tukien korottamista. Nämä asiat mainittiin useissa vastauksissa. Myös byrokratian vähentämistä, järjestelmän yksinkertaistamista, koulutusta, peltojen kunnan korostamista, kannattavuuden parantumista ja luomun arvostuksen kasvua ehdotettiin useammassa vastauksessa. Lisäksi luomutuotannon lisäämiseksi ehdotettiin esimerkiksi neuvonnan lisäämistä, luomututkimuksen lisäämistä, vientiin panostamista ja glyfosaatin levittämisen salliminen kerran vuodessa juolavehnan poistamiseksi. Muutama luomutuottaja oli sitä mieltä, että luomutuotannon lisääntyminen ei välttämättä ole hyvä asia.

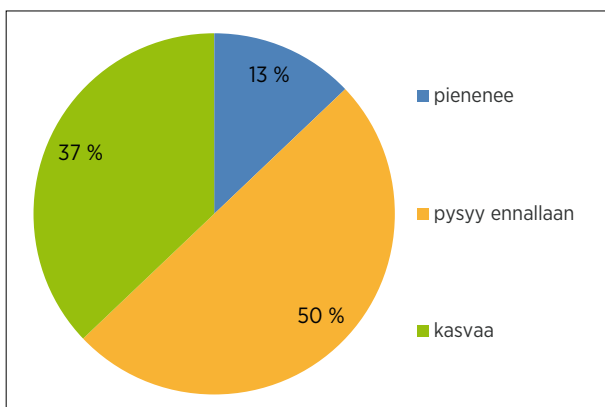
”En tiedä!! En ymmärrä, miksi uusien saaminen tähän joukkoon on niin vaikeaa. Kyllä me luomutuottajat varmaan jokainen yritämme

Kuvio 44. Varsinais-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

Kuvio 45. Varsinais-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 46. Varsinais-Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

tehdä sitä edistämistyötä ja koska ne, jotka jo luomussa ovat, eivät missään nimessä vaihtaisi pois. Tiedottamista lisää, luomutilavierailuja tavanomaisille viljelijöille..jotta ennakkokuuloja saataisiin kitkettä pois. Ikivanhat fraasit ja luulot tuntuu pyörivän luomutuotannosta tav. om. viljelijöiden keskuudessa sitkeästi.”
(35–44-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

”Jos ulkomaanvienti ei vedä, Suomessa alkaa olla liikaa luomua. En toivoisi lisää luomutuottajia.”
(55–64-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

Varsinais-Suomen luomutuottajat ehdottivat luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi etenkin tiedottamista sekä yhteisiä tilaisuuksia, seminaareja ja koulutuksia. Muutama vastaaja ilmoitti yhteistyön toimivan luomuketjussa jo ihan hyvin, paremmin kuin tavanomaisessa tuotannossa. Kauppa mainittiin muutamissa vastauksissa. Kaupan toivottiin ottavan luomutuotteita enemmän myyntiin ja kaupan osuuden luomutuotteesta pysyvän maltillisena. Lisäksi ehdotettiin muun muassa sopimustuotantoa, byrokratian vähentämistä, avoimuutta, koneysteistyötä, tuottajahintojen korotusta, pienten erien yhteismyyntiä, luomutilojen välisen siemenkaupan vapauttamista, nettisivuja eri toimijoiden löytämiseksi, pienten jatkojalostajien lisääntymistä sekä järjestöjen ja sidosryhmien aktivoitumista keinoiksi edistää luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Markkinoinnin avulla. Hyllytilaa on vaikea saada, aiemmin lähes mahdotonta. Kauppa pitää liian tiukasti kiinni omista tuotteistaan. Luomu on kaupassa hinnoiteltu ihan miten sattuu ja kauppa ottaa liian suuren katteen.
(yli 64-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

”Lisää tietoisuutta siitä, ketkä kaikki tuottavat luomua. Pienellä paikkakunnalla tietää, ketkä ovat luomussa mutta yhteistyömahdollisuuksien löytäminen lähikuntia kauempaa on vähän vaikeaa.”
(55–64-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

Vapaisissa kommentteissa tuli esiin luomutuottajien mielipiteitä, toiveita ja ehdotuksia aiheeseen liittyen. Varsinais-Suomen luomutuottajien mukaan luomutuotannon byrokratiaa tulee vähentää, peltojen kuntoon tulee kiinnittää enemmän huomiota, luomutuotannon kannattavuus pitäisi saada paremmaksi ja kaupan hinnoittelu pitäisi muuttua luomutuotteiden osalta. Luomutuotannon hyviä

puolia korostettiin useassa vastauksessa. Mainittiin kuitenkin, että luomutuotanto ei välttämättä sovi kaikille, vaan päätös luomutuotantoon siirtymisestä täytyy tehdä tilakohtaisesti.

”Luomu on ympäristön kannalta todella hyvä. Tuntuu epäeettiseltä kun myrkytetään suoraan viljan päälle ja syötetään tuotokset eläimille ja ihmisille. Huolestuttava määrä myrkyttä, jotka aiheuttavat sairauksia, esimerkiksi syöpä lisääntyy räjähdysmäisesti. Kun oma tuotanto loppuu, haluaisi löytää luomuviljelijän, jolle antaa pellot vuokralle eikä antaa niitä taas tavanomaiseen viljelyyn. Muutamalla suurella toimijalla on EU-tasolla aivan liikaa valtaa.”

(yli 64-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

”Luomuviljelypäättös pitää tehdä tilakohtaisesti. Viljelymääräykset ja kierrot ei toimi kaikilla tiloilla, rikkaruohoja on tietyillä mailla erittäin paljon. Luomuviljely ei tee autuaaksi tuosta vain.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Varsinais-Suomi)

3.15.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOKSIA

Varsinais-Suomen maakunnassa oli vuoden 2016 alussa 27 kuntaa. Kyselyt lähtivät huhtikuussa 2016 maakunnan kaikkiin kuntiin, yhteensä 83 kappaletta. Vastauksia kyselyyn saatiin uusintakierrosten jälkeen 24 kappaletta, kaikkiaan 13 eri kunnasta. Varsinaissuomalaisista vastaajista suurin osa oli ruokapalvelupäälliköitä ja vastaavia ruokapalvelutyöntekijöitä sekä luottamushenkilöitä, vähiten vastauksia saatiin hankintayksiköiden edustajilta.

Tärkeimmät päätöksiin vaikuttavat tekijät julkisissa elintarvikehankinnoissa olivat varsinaissuomalaisten kuntapäätäjien mukaan ruoan hyvä maku sekä mahdollisuus tarjota suurkeittäisissä turvallista ruokaa. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi katsottiin mahdollisuus hankkia luomutuotteita, mahdollisuus suoraan kontaktiin myyjän kanssa sekä se, että ruoka on valmistettu alueen tai maakunnan oman perinteen mukaisesti. Myöskään hankkimisen helppoutta käyttämällä hankintarengasta ei pidetty kovin merkittävänä tekijänä elintarvikehankinnoissa. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, niin varsinaissuomalaisten vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotteiden terveellisyys sekä eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen. Luomuruoan hintaa pidettiin myös selvästi korkeampana verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin.

”I vår kommun har vi den linjen att den mat vi serverar skall vara tillredd med minsta möjliga mängd tillsatsämnen och minsta möjliga mängd processade livsmedel. Detta är för oss en viktigare aspekt än att servera ekologiskt.”
(ruokapalveluyöntekijä, Varsinais-Suomi)

Varsinais-Suomessa luomusta ollaan kyselyn mukaan valmiita maksamaan keskimäärin vain noin 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisista tuotteista. Vastaajien joukosta löytyi kuitenkin yksi henkilö, joka olisi ollut valmis maksamaan luomutuotteista 21-30 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista, ja yksi henkilö, joka olisi maksanut luomusta jopa yli 30 prosenttia enemmän. Monet perustelivat vastaustaan luomuruoan terveellisyydellä, mutta vastaajat valittelivat myös heikkoa saatavuutta.

Yli puolet varsinaissuomalaisista kuntapäätäjäkyselyn vastaajista (13 vastaajaa 24:stä) ilmoitti kunnassaan käytettävän luomutuotteita. Luomutuotteiden käytön osuus vaihteli 0,5-10 prosentin välillä. Näiden käyttäjäkuntien keskiarvo luomutuotteiden käytölle oli noin 4,3 prosenttia kokonaiselintarvikehankinnoista. Kolmannes vastaajista ei kuitenkaan tiennyt, käytetäänkö kunnallisissa keittiöissä luomua vai ei. Useimmin julkisissa keittiöissä käytetyt luomutuotteet olivat Varsinais-Suomessa puurohiutaleet, erilaiset jauhot, leipä ja vihannekset. Myös maitotuotteet, hunaja ja pastat saivat muutamia mainintoja. Vaikka useimpien vastaajien kunnissa käytettiin luomua, niin luomua ei vastaajien mukaan kuitenkaan yleensä käytetty varsinaisena hankintakriteerinä elintarvikehankinnoissa: vain yksi vastaaja ilmoitti luomun olevan hankintakriteerinä. Lähes puolella vastaajista ei ollut asiasta mitään tietoa. Nämä vastaajat olivat yleensä luottamushenkilöitä.

”Itse olen valtuutettuna ollut aktiivinen ja tehnyt aloitteen kasvis-, luomu- ja lähiruoan lisäämiseksi, mutta aloitetta ei hyväksytty valtuustossa, lähinnä rahan takia. Myös ennakkoalojen!”

(luottamushenkilö, Varsinais-Suomi)

Vastaajilta tiedusteltiin syitä luomutuotteiden käytölle julkisella sektorilla. Varsinaissuomalaisten kuntapäätäjien vastauksissa korostuivat luomuruoan terveellisyys ja puhtaus, sekä halu tehdä kestäviä hankintoja. Näiden lisäksi luomun kysyntä ja imago asiakkaiden keskuudessa katsottiin hankintoja edistäviksi tekijöiksi. Vaikka terveellisyyttä ja puhtautta korostettiin vastauksissa, niin yksikään varsinaissuomalainen vastaaja ei ilmoittanut luo-

Kuva: Leena Viitaharju

muhankintojen syyksi turvallisuutta. Turvallisuus nähtiin kuitenkin yleisesti elintarvikehankintoja ohjaavana tekijänä. Kuntalaiset ovat olleet Varsinais-Suomessa vastaajien mukaan kaikkein aloitteellisimpia luomun käytön lisäämisen suhteen. Vähiten aktiivisina nähtiin elintarvikkeita jalostavat yritykset.

”Terveys on kaiken edellä, luomun syöminen erittäin tärkeää siinä.”

(luottamushenkilö, Varsinais-Suomi)

”Kaupunginvaltuuston päätös, ettei luomua käytetä.”

(ruokapalveluyöntekijä, Varsinais-Suomi)

Vastaajilta tiedusteltiin, valitsisivatko he kuntasektorille hankittavaksi kotimaisen ei-luomutuotteen vai ulkomaisen luomutuotteen, jos tuotteiden hinta olisi sama. Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta kertoivat valinnan kohdistuvan kotimaiseen ei-luomutuotteeseen. Perusteluina valinnalle esitettiin mm. elintarvikkeiden tuoreus, työvoimavaikutukset kotimaassa, lyhemmat kuljetusmatkat sekä rahan

jääminen Suomeen. Muutamissa vastauksissa tuli esille myös, että vastaajat eivät näe kotimaisen eluomun ja ulkomaisen luomun välillä suurta eroa:

”Kotimaisen tuotteen. Se tukee Suomen työllisyyttä, tuotteen kuljettamiseen kuulu vähemmän energiaa ja Suomessa tuotetut ei-luomutkin ovat suhteellisen puhtaita ja valvottuja tuotteita verrattuna ulkomailla tuotettuun.”
(ruokapalveluyöntekijä, Varsinais-Suomi)

”Riippuu tilanteesta ja ruoasta. Valitsemalla ulkomaisen luomun voi myös vaikuttaa siihen, että luomuviljely lisääntyy Suomessa!”
(luottamushenkilö, Varsinais-Suomi)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Erittäin merkittäviksi tekijöiksi nousivat Varsinais-Suomessa vastaajien mukaan luomutuotteiden kallis hinta, sekä absoluuttisesti että verrattuna tavanomaisesti tuotettuihin elintarvikkeisiin, ja käytettävissä olevat niukat määrärahat. Vapaissa kommentteissa arveltiin, että luomua ei pystytä massatuottamaan isoissa yksiköissä ja senkin takia hinnat ovat korkealla. Suurkeittiöiden henkilökunnan asenteen uskottiin estävän luomun hankintaa kuntakeittiöihin kaikkein vähiten. Myöskään luomutuotteiden laadun tai ruokailijoiden vähäisen kiinnostuksen ei nähty haittaavan luomun hankintaa. Eli kysyntää luomulle nähtiin siis olevan.

Luomun käytön imagollisen hyödyntämisen merkitys kuntamarkkinoinnissa nähtiin vielä nykyään melko vähäisenä, mutta joka tapauksessa positiivisena, myönteistä mielikuvaa kunnasta rakentavana tekijänä. Varsinaisia käytännön vaikutuksia vastaajat eivät osanneet eritellä. Vastaajat uskoivat kuitenkin, että suurinta merkitystä sillä olisi lapsiperheille. Muutama vastaaja tosin arvioi, että asialla ei ole minkäänlaista merkitystä kunnan imagolle.

”Pieni positiivinen etu. Keittiömme ovat jo saaneet kiitosta, lisävaikutus tuskin olisi kovin suuri.”
(luottamushenkilö, Varsinais-Suomi)

Luomutuotteiden saaminen julkisiin ammattikeittiöihin enenevässä määrin vaatii kyselyyn vastaajien mukaan kuitenkin vielä paljon toimenpiteitä, vaikka asenteet olisivatkin niin hankkijoilla kuin ruokapalvelujen asiakkaillakin kunnossa. Joka tapauksessa yhteistyötä tulisi vastaajien mukaan lisätä tuottajien ja suurkeittiöiden välillä, että mm. luomutuotteiden jalostusaste ja pakkauskoot saataisiin

paremmin vastaamaan ammattikeittiöiden tarpeita. Myös kuntapäätäjien tietoisuutta luomutuotteiden eduista tulisi vastaajien mukaan parantaa.

”Unga medvetna konsumenter kommer i framtiden att önska mera ekologiska produkter, men ekonomiskt kommer de att stöta på hinder om ekologisk mat även i fortsättningen är betydligt dyrare.”
(ruokapalveluyöntekijä, Varsinais-Suomi)

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Sekä tuotteiden ja raaka-aineiden paikallisuuden merkityksen että kuluttajien kiinnostuksen lähiruokaa kohtaan uskottiin edelleen kasvattavan merkitystään julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Yksittäisten kunnallisten suurkeittiöiden mahdollisuuden vaikuttaa tavarantoimittajavalintoihin nähtiin lähitulevaisuudessakin pysyvän entisellä tasolla. Tuontiraaka-aineiden osuuden julkisista elintarvikehankinnoista uskottiin laskevan, mutta samalla vapaissa kommentteissa muistutettiin, että taloudelliset tekijät kuitenkin vaikuttavat todella paljon julkisissa hankinnoissa. Myös pakkausmateriaalien käytön vähentämiseen uskottiin. Valitettavaa oli, että elintarvikkeisiin käytettävien määrärahojen uskottiin hieman laskevan lähivuosina.

3.15.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Varsinais-Suomi on vahvaa maatalousaluetta, missä tuotetaan paljon muun muassa viljaa, munia, sokerijuurikasta ja siipikarjaa (Luonnonvarakeskus, 2016). Vaikka luomualan osuus maakunnan peltoalasta ei ole vielä kovin suuri, on luomutuotannolla siitä huolimatta selkeä vaikutus maakunnan talouteen ja työllisyyteen. Kokonaisuudessaan luomutuotanto työllistää kerroinvaikutuksineen Varsinais-Suomessa lähes 280 henkilötyövuotta, mikä vastaa 0,13 prosenttiyksikköä maakunnan työllisistä (ks. taulukko 46). Luomutuotannon vaikutus Varsinais-Suomen talouteen on puolestaan 43 miljoonaa euroa käsittäen 0,28 prosenttiyksikköä alueellisesta BKT:stä. Luomutuotannon tuotantosuunnista peltokasvituotanto erottuu merkittävimpänä tuotantosuuntana, minkä vaikutus maakunnan työllisyyteen on noin 150 henkilötyövuotta ja talouteen 26 miljoonaa euroa. Maidontuotanto on toiseksi suurin tuotantosuunta vaikuttaen maakunnan työllisyyteen noin 80 henkilötyövuoden ja BKT:hen 11 miljoonan euron verran. Lihantuotanto

non työllisyysvaikutus on 45 henkilötyövuotta ja talousvaikutus kuusi miljoonaa euroa. Luomupuutarhatuotantoa on Varsinais-Suomessa niin vähän, että sen vaikutukset niin sanotusti katoavat suureen aluetalouteen.

Luomualan kasvutavoitteet, tavoittaa 20 prosentin osuus peltoalasta vuoteen 2020 mennessä, tietäisivät toteutuessaan muutoksia myös aluetalouteen. Pelkästään luomualan kasvu Varsinais-Suomessa tavoiteltuun 20 prosenttiin tietäisi maakunnan työllisyyteen 25 henkilötyövuoden lisäystä ja talouteen kuuden miljoonan euron kasvua (ks. taulukko 47). Käytännössä luomualan kasvua ei kuitenkaan tapahdu ilman, että tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee, koska peltoalaa on rajallinen määrä käytettävissä. Tavanomaisen tuotannon peltoalan lasku luomualan kasvun verran tietäisi maakuntaan negatiivisia vaikutuksia: työllisyys laskisi 210 henkilötyövuotta ja talouteen tulisi 27 miljoonan euron lasku. Kun nämä molemmat tapahtumat eli luomualan kasvu ja tavanomaisen lasku otetaan huomioon, niin Varsinais-Suomen työllisyys kärsisi noin 185 henkilötyövuoden tappion ja talouteen tulisi 21 miljoonan euron lasku. Vuosittain tästä koituisi Varsinais-Suomen työllisyyteen 26 henkilötyövuoden ja talouteen kolmen miljoonan euron lasku vuosien 2013 ja 2020 välillä.

Edellä raportoitujen maakuntien tulosten tavoin tämä negatiivinen yhteisvaikutus johtuu osaltaan siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Näin ol-

len tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta usein tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomuostojen lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuta kulutusta, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtyminen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Itse luomualan kasvulla olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset, jolloin yhteisvaikutus jäisi negatiiviseksi. Peltoalan siirtyminen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole alueloududen näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi.

Tuottajakyselyn tulosten perusteella Varsinais-Suomen luomutiloille arvioitiin keskimäärin neljän prosentin kasvua vuodesta 2014 vuoteen 2020. Tämä pieni kasvu tarkoittaisi myös pientä kasvua maakunnan talouteen ja työllisyyteen (ks. taulukko 48). Varsinais-Suomen työllisyys kasvaisi neljällä henkilötyövuodella ja talous paranis miljoonalla eurolla, jos luomutuottajien arviot oman tilan luomutuotannon arvon kehityksestä toteutuisivat.

Taulukko 46. Varsinais-Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain.

Tuotantosunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,07	149	0,17	26
Lihantuotanto	0,02	45	0,04	6
Maidontuotanto	0,04	81	0,07	11
Puutarhatuotanto	0,00	0	0,00	0
Yhteensä	0,13	276	0,28	43

Taulukko 47. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Varsinais-Suomes-
sa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	25	0,04	6
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,10	-210	-0,17	-27
Yhteisvaikutus	-0,10	-185	-0,13	-21

Taulukko 48. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Varsinais-Suomessa
(ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 4 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,002	4	0,007	1

3.16 ÅLAND

3.16.1 EKOLOGISK PRODUKTION PÅ ÅLAND

På Åland fanns det sammanlagt 128 aktiva primärproducenter av ekologiska produkter 2014. Landskapets ekologiska gårdsbruksenheter var mycket små, ungefär hälften mindre än den genomsnittliga storleken på ekologiska gårdsbruksenheter i Finland. De ekologiska gårdsbruksenheterna på Åland var till sin storlek ungefär 24 hektar, medan

genomsnittstorleken i hela landet är ungefär 51 hektar. Andelen ekologiskt odlad jordbruksmark i landskapet har minskat med hela 14 procent från föregående år, vilket har minskat ekobranschens andel till 15 procent år 2014, jämfört med 19 procent år 2013. Den ekologiskt odlade markarealen på Åland år 2014 omfattade lite drygt 3 100 hektar. (Evira, 2015)

Av Ålands ekologiskt odlade jordbruksmark består över 70 procent av gräsproduktion. Näst mest odlas ekologiskt havre, på ungefär 280 hektar. Markarealen för ekologiskt korn har tredubblats jäm-

Kuva: Leena Viitaharju

fört med föregående år, men uppgår ändå enbart till endast åtta hektar. Ekologisk potatis produceras på 17 hektar i landskapet. Markarealen för odling av de viktigaste trädgårdsväxterna som fått en godkänd ekomärkning ligger på knapt en hektar. Trots det har odlingsmarken för bland annat ekologisk lök och ekologisk kål ökat med över 40 procent jämfört med föregående år. (Evisa, 2015)

Den ekologiska köttproduktionen på Åland omfattar särskilt produktion av får och nötboskap. Av den sålda mängden färskött på Åland var över hälften ekologisk år 2014, och av mängden ekologisk nötkött var ungefär fyra procent. Färskött är en av Ålands viktigaste ekologiska produkter. Ekologisk mjölk producerades inte på Åland under år 2014. (ÅSUB, 2015)

3.16.2 RESULTATEN FRÅN ENKÄTEN MED EKOLOGISKA PRODUCENTER

Enligt Evisas (2015) statistik fanns det på Åland år 2014 sammanlagt 128 ekologiska gårdsbruksenheter, 80 (62 %) vars uppgifter vi fick använda. Vi fick svar via e-post på enkäten från 30 gårdsbruksenheter, vilket är 23 procent av landskapets ekologiska gårdsbruksenheter. De ekologiska odlingarnas sammanräknade totala markareal för de som besvarat enkäten var ungefär 755 hektar under 2014, vilket omfattar ungefär 24 procent av den totala arealen för ekologisk jordbruksmark i landskapet. Storleken på de Åländska ekologiska gårdsbruksenheter som svarat på enkäten var i genomsnitt 28 hektar, vilket är lite större än genomsnittet för landskapet. Av de 30 gårdsbruksenheter som svarat på enkäten odlade 15 jordbruksgrödor och 15 hade köttproduktion. Fyra gårdsbruksenheter odlade trädgårdsprodukter och en hade hönsäggsproduktion. Ingen mjölkproduktionsenhet fanns bland de svarande. Hönsäggsproduktionen rapporteras tillsammans med köttproduktionen på grund av för få svar. När vi granskade produktionsinriktningarna på gårdsbruksenheter räkade vi enbart de som sysslade med ekologisk produktion.

Av de åländska gårdsbruksenheter som svarat på enkäten hade producenterna övergått till ekologisk produktion mellan åren 1978 och 2015. Två av de svarande meddelade att deras gårdsbruksenheter hade börjat med ekologiskt jordbruk på 1970-1980-talen. Den största delen (77 % av de svarande) av gårdsbruksenheter hade övergått till ekologisk produktion år 2000 eller senare. Bland de svarande på Åland var det klart viktigaste motivet för övergången till ekologisk produktion ekologiska värden/hållbarhet, och hela 60 procent av de svarande (18 svarare) valde detta alternativ som de två

viktigaste orsakerna. Om gårdsbruksenhetens produktion redan tidigare var i det närmaste ekologisk, var stöd, hälsa/renlighet samt djurens välmående den näst viktigaste orsaken för att övergå till ekologisk produktion.

“Vill ge våra barn-ungdomar en möjlighet att få bra mat”

(55-64-årig ekologisk producenten, Åland)

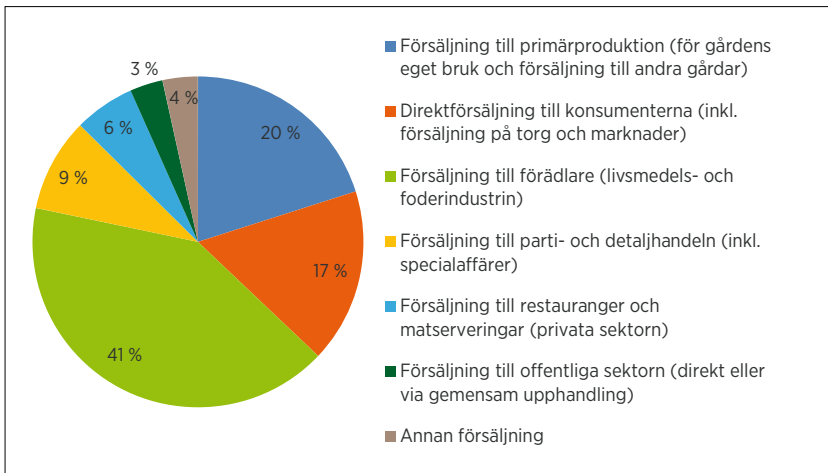
“För ett hållbart och giftfritt jordbruk finns det bara eko.”

(35-44-årig ekologisk producenten, Åland)

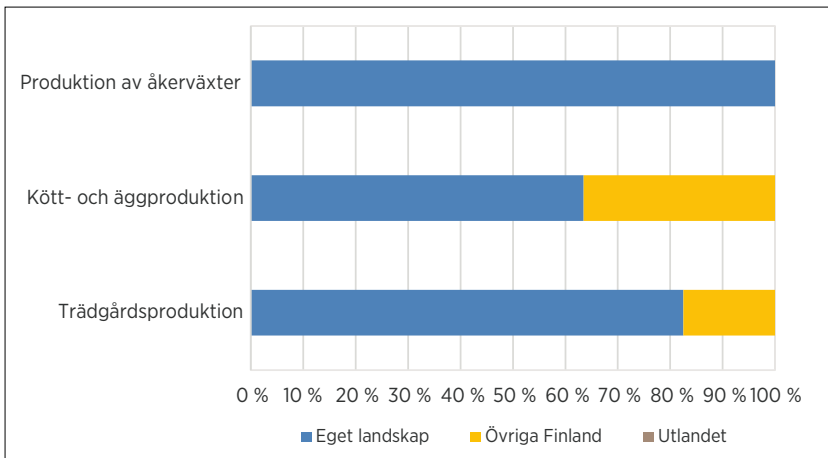
Av de gårdsbruksenheter som svarat på enkäten för producenter (n=30) meddelade tre gårdsbruksenheter att de har en låg förädlingsgrad på sina egna råvaror. Framställning med låg förädlingsgrad innebär bearbetning av gårdsbruksenhetens egna jordbruksprodukter, såsom framställning av mjöl och hackande av grönsaker. Dessa tre gårdsbruksenheter på Åland tillverkar marmelad, chutney, smaksatt honung och vanlig honung, de förädlar också nötkött. En av gårdsbruksenheterna förädlar nästan hela sin ekologiska skörd, medan de två andra förädlar mindre än 10 procent av sin produktion.

Baserat på svaren i enkäten säljs majoriteten av Ålands ekologiska produktion (41 %) till förädlare (se figur 47). En femtedel av produktionen är primär till för gårdsbruksenhetens eget bruk eller för andra gårdsbruksenheter. En nästan lika stor andel säljs direkt till konsumenten. Ungefär nio procent av den ekologiska produktionen säljs till affärer, sex procent till privata restauranger och matställen och tre procent till den offentliga sektorn. Resten, ungefär fyra procent, till övriga marknadskanaler. Ur regional synvinkel säljs Ålands ekologiska produktion i huvudsak inom det egna landskapet, 82 procent säljs inom Åland. Resten, 18 procent säljs till övriga Finland. Ingen export till utlandet förekommer. Beroende på produktionsinriktningen varierar fördelningen av försäljningen av ekologiska produkter till olika områden (se figur 48). Jordbruksgrödorna säljs helt inom landskapet. Av trädgårdsproduktionen förblir över 80 procent inom Åland. Av kött- och hönsäggsproduktionen är försäljningen till övriga Finland större än i de andra produktionsinriktningarna, 37 procent.

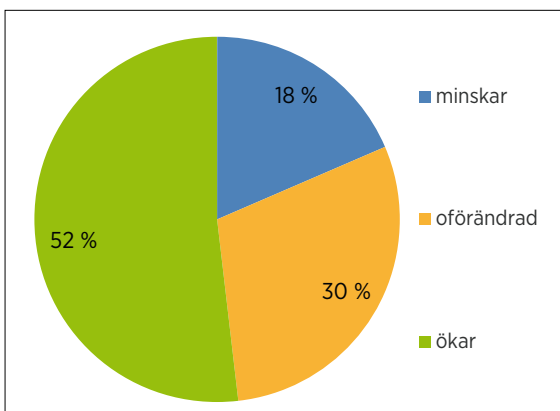
I enkäten frågade man också de ekologiska producenterna om deras syn på framtiden. Ekologiska producenter på Åland är relativt optimistiska inför framtiden (se figur 49). Över hälften av de svarande uppskattade att värdet på deras ekologiska produktion kommer att växa från år 2014 till år 2020.

Figur 47. Försäljningen av Åländska ekologiska produkter enligt marknadskanal.

Figur 48. Försäljningen av Åländska ekologiska produkter enligt region.

Figur 49. De åländska ekologiska producenternas uppskattning av ändringarna i värdet på deras ekologiska produktion från 2014 till 2020.

Av de svarande uppskattade 30 procent att värdet på deras ekologiska produktion förblir densamma medan 18 procent uppskattade att värdet på deras produktion kommer att minska. De svarandes genomsnittliga uppskattning av utvecklingsvärdsvärdet på ekologisk produktion blev två procent, det vill säga, man förutsåg en liten tillväxt av den ekologiska produktionen. Den uppskattade förändringen varierade mellan en sänkning på 51–60 procent och en ökning på 41–50 procent. Ingen av de åländska ekologiska producenterna meddelade att de tänkte upphöra sin produktion innan år 2020.

Enligt enkäten var de viktigaste faktorerna och orsakerna, som påverkade utvecklingsinriktningen av de ekologiska produkterna på de åländska ekologiska gårdsbruksenheter fram till år 2020 i synnerhet efterfrågan på ekologiska produkter, produktionens lönsamhet, priset på ekologiska produkter samt att medvetenheten om ekologiska produkter ökar. Dessa orsaker framkom i de flesta svar. Därtill nämnde man det egna kunnandet, stöd, förändringar i hur man värdesätter ekologiska produkter, generationsskiften och hälsotrender är faktorer som påverkar hur den ekologiska produktionen vid deras gårdsbruksenheter ökar eller minskar mellan 2014–2020.

”Öka för att efterfrågan för eko produkter ökar”
(25–34-årig ekologisk producenten, Åland)

De ekologiska producenterna på Åland framförde olika tillvägagångssätt att få fler gårdsbruksenheter/producenter att övergå till ekologisk produktion, de föreslog höjda priser på ekologiska produkter, information om fördelarna med ekologiska produkter, samt minskad byråkrati och tillsyn. Man föreslog också att stödet för ekologiska produkter i relation till stöden för vanlig produktion höjs, och att konsumenterna skulle få mera information om hur vanlig produktion bland annat påverkar miljön. Man nämnde också att det finns möjligheter till export, men att det kräver att den lokala produktionsvolymen snabbt växer. En av de ekologiska producenterna nämnde att det inte lönar sig för alla att börja odla ekologiskt. En ekologisk producent var av den åsikten att ekologisk produktion redan hade ökat för mycket på Åland.

”Regelverket stå i propotion till verkligheten”
(55–64-årig ekologisk producenten, Åland)

”Efterfrågan lokalt borde öka bl.a. genom ökad offentlig upphandling. Exportmöjligheter finns men då måste de lokala volymerna snabbt stiga för att kunna erbjuda tillräckliga mängder.”

Priset på den konventionella produktionen måste stiga för att inte skillnaden mellan konventionellt och ekologiskt skall bli för stor.”
(55–64-årig ekologisk producenten, Åland)

Specifikt för Åland hade en del av de ekologiska producenterna som svarat på enkäten föreslagit olika åtgärder och metoder för att främja samarbetet mellan olika aktörer i de ekologiska produkternas kedja. Man föreslog bland annat att öka på förädlingsgraden, mera rådgivning, fördelar som kan fås av samarbetet, mera kommunikation samt ökad förståelsen av olika aktörers synvinklar. En ekologisk producent (som var under 25 år) berättade att samarbetet redan nu fungerar bra.

”Rabatt på inköp av foder ju fler gårdar som ansluter sig till ett inköpsavtal med foderleverantör. Förutom ekologisk produktion skulle detta även främja småskalig produktion.”
(under 25-årig ekologisk producenten, Åland)

I slutet av enkäten fick de svarande fritt kommentera ämnet och enkäten. Man talade bland annat om tillit till att efterfrågan på ekologiska produkter kommer att öka, och man hoppades att Finland förblir GMO-fri. Man ansåg också att det var viktigt att produktionen baseras på det verkliga priset för produkterna och inte stöd. Man hoppades att resultatet från enkäten bland annat kunde öka myndigheternas förståelse och kunskap om betydelsen av små gårdsbruksenheter. Man nämnde att det inte lönar sig för Finland att konkurrera gällande massproduktion med andra länder, utan istället kunde man till exempel se på Finlands många små lantgårdar som ett turistmål. Producenternas vilja att övergå till ekologisk produktion ska i första hand ske frivilligt.

”Det är viktigt att produktionen bygger på priset på produkterna, stöd är bara konstgjord andning.”
(45–54-årig ekologisk producenten, Åland)

”Hoppas att enkäten kan leda till ett ökat tryck mot myndigheterna om bättre förståelse och information till allmänheten, om de små gårdarnas betydelse. Finland kan aldrig bli ett högproduktivt jordbruksområde jämfört med jorbruken på kontinenten. Däremot kan Finland ha ett mång diversifierat småskaligt jordbruk som ökar intresset för Finland som turistland. Till fromma för människorna och naturen.”
(55–64-årig ekologisk producenten, Åland)

3.16.3 RESULTATEN FRÅN ENKÄTEN MED KOMMUNALA BESLUTFATTARE

I landskapet Åland fanns i början av 2016 allt som allt 16 kommuner. Det var relativt svårt att få tag på kontaktuppgifterna till kommunernas tjänstemän och förtroendevalda. I april skickades 27 enkäter ut till samtliga kommuner i landskapet. Efter påminnelser fick vi sju (7) svar på enkäten, från fem (5) olika kommuner. De svarande från Åland var ordförande för fullmäktigen eller styrelser, anställda vid kommunala kök eller andra kommunala tjänstemän. Vi fick inget svar på enkäten från någon åländsk kommundirektör, trots upprepade försök.

Av de kommunala beslutsfattarna frågade vi vad som är viktigt för dem gällande kommunala livsmedelsanskaffningar. Det fanns två viktiga faktorer som var särskilt synliga på Åland. Man ville satsa på välsmakande mat och säsongsbetonade produkter. De minst betydande faktorerna var att hålla sig inom budgetramarna samt möjligheten att lätt köpa livsmedlen via upphandlingsringar. När vi bad de svarande att bedöma det speciella med ekologisk mat, framhävde de svarande från Åland de ekologiska värdena och djurens välmående. De svarande var något osäkra om hur begränsat eller tillräckligt utbudet av ekologiska produkter var. Man ansåg dock inte att användningen av ekologiska produkter på något sätt var ett tecken på lyxig konsumtion, utan ett ansvarsfullt val.

Två av de svarande (som bägge var ordförande vid kommunfullmäktige eller -styrelsen) kände inte till om man använde ekologiska livsmedel i kommunen, de konstaterade att ekologiska produkter inte är ett anskaffningskriterium i deras kommuner. De övriga fem som svarade sa att de använder ekologiska livsmedel i sina kommuner, och att ekologisk märkning är ett kriterium vid livsmedelsanskaffningar. Uppskattningsvis varierar andelen av ekologiska livsmedel mellan 12-60 procent, med ett genomsnitt på ungefär 38 procent. Fyra av de svarande meddelade också att de lagt en fullmäktigemotion om att öka mängden närproducerad mat vid offentliga anskaffningar. Den nya lagen om anskaffningar ansågs inte påverka anskaffningar på Åland i någon större grad. Som motivering gavs landskapets geografiska isolering.

”Kostservicen använder i första hand närproducerade ekologiska råvaror. Andra alternativ är närproducerade råvaror och tredje alternativet är övriga ekologiska råvaror.”
(måltidsservicearbetare, Åland)

Under den tid som enkäten genomfördes upphandlade man i kommunerna oftast ekologiskt odlade

grönsaker och rotfrukter, men även kött nämndes i flera svar. De ekologiska grönsakerna och rotfrukterna som upphandlades var i allmänhet potatis, morot, palsternacka, rödbeta samt andra säsongprodukter. Möjligheten att handla säsongprodukter hade man nämnt som ett mycket viktigt anskaffningskriterium för livsmedel. Även torrprodukter, såsom ekologiskt mjöl och grötflingor köps i möjligaste mån.

Man frågade också vilken produkt de skulle välja för kommunal bespisning ifall valet var mellan att anskaffa en utländsk ekologisk produkt eller en inhemsk icke-ekologisk produkt, ifall priset var detsamma. Fyra av sex skulle ha valt den inhemska icke-ekologiska produkten eftersom de ville säkra arbetsplatser i hemlandet och hålla utsläppen från transporten låga. Två skulle ha valt den utländska ekologiska produkten eftersom man satsade på anskaffning av ekologiska produkter i kommunen. En respondent motiverade valet av den utländska ekologiska produkten med att det skulle öka trycket att utöka den inhemska produktionen av ekologiska produkter, ifall man köpte mer utländska ekologiska livsmedel inom den offentliga sektorn.

En av de viktigaste orsakerna för att använda ekologiska livsmedel var att de var hälsosamma och rena. Även det att man var bekant med producenterna eller tillverkarna var uppskattat. Och som i allmänhet i undersökningar som handlar om mat var även smaken mycket viktig. Som speciell orsak nämndes också att eftersom man inte använder bekämpningsmedel i ekologisk odling sparar man samtidigt på miljön. Man ansåg att graden av användning av ekologiska produkter i kommunen mest påverkades av initiativ från kommunens tjänstemän och förtroendevalda. Inverkan från andra intressentgrupper (såsom kommuninvånarna, producenter eller förädlare) av en ökad anskaffning av ekologisk mat ansåg respondenterna var betydligt mindre.

”Kökspersonalen har varit tidigt, redan på 90-talet, medvetna om de ekologiska produkternas hälsosamhet och miljömässighet.”
(tjänsteman, Åland)

Man vill trots det inte betala mer för ekologiska produkter än för normalt producerade livsmedel. Enligt de Åländska kommunala beslutsfattarna skulle ekologiska produkter bara få kosta ungefär fem (5) procent mer än normalt producerade produkter. Två av de svarande var beredda att betala ungefär 10-20 procent mer för ekologiska produkter.

Man frågade de svarande vilka hinder det finns för användning av ekologisk mat inom kommun-

sektorn, och olika faktorer bedömdes på en skala från betydligt förhinder – inte alls ett hinder. Inga betydande förhinder hittades bland alternativen enligt svararna. Det instabila utbudet och priset på ekologiska produkter, hur dyra de ekologiska produkterna var i jämförelse med vanliga produkter, var relativt stora hinder för användning av ekologiska produkter i kommunal bespisning. Att inköparen inte får erbjudanden om ekologiska produkter var inte ett hinder för att använda ekologisk mat i kommunala kök. Man ansåg inte heller att matgästernas låga intresse skulle vara ett hinder för kommunal anskaffning av ekologiska livsmedel på Åland, vilket antyder att kunderna antagligen är intresserade av ekologisk mat.

Man bad de kommunala beslutsfattarna att bedöma olika faktorer som i en nära framtid kommer att påverka arrangemangen och produktionen av den kommunala bespisningen i den egna kommunen. Man ansåg att betydelsen av inhemsk produktion fortfarande kommer att öka inom offentliga livsmedelsanskaffningar fram till år 2020. Man hade även stor tilltro till närproducerad och ekologiskt producerad mat. En orsak till att den ekologiska produktionen vuxit ansågs vara matgästernas ökade intresse. Positivt var att man trodde att budgeten för anskaffning av ekologiska livsmedel kommer att öka en aning under de kommande åren. Det ansågs att användning av halvfabrikat och färdigmat inom den offentliga sektorn kommer att minska rejält, liksom användning av importerade råvaror. Man trodde också på en minskning av mängden förpackningsmaterial. Man trodde att rätten att fatta beslut om kommunala anskaffningar förblir inom kommunen. Produktutvecklingsarbetet mellan storkök och lokala företagare väckte blandade känslor: å ena sidan ville man göra det vanligare, men trots det misstänkte man att det inte kommer att öka i någon större utsträckning. Ett enskilt kommunalt storköks möjlighet att påverka valen av leverantör ansågs också vara ganska begränsat. Informationsflödet mellan olika aktörer

borde dock förbättras, även vad gäller ekologiska produkter.

”Statliga myndigheter borde bättre informera om fördelen med ekologisk livsmedelsproduktion.”

(tjänsteinnehavare, Åland)

3.16.4 DEN EKOLOGISKA PRODUKTIONENS INVERKAN PÅ DEN REGIONALA EKONOMIN

Andelen ekologiskt odlad mark av den totala jordbruksmarksarealen på Åland var jämfört med hela Finland relativt hög (Evisa, 2015). Åland är dock ett litet landskap, vilket innebär att den ekologiska produktionens inverkan på den regionala ekonomin inte blir särskilt stor. Den ekologiska produktionens totala inverkan på sysselsättningen i landskapet Åland är 15 årsverken, och åtta miljoner euro jämte multiplikatoreffekt (se tabell 49) på ekonomin. Siffrorna motsvarar ungefär 0,1 procentenheter av sysselsatta i landskapet och 0,6 procentenheter av Ålands BNP. Odling av jordbruksgrödorna hade störst inverkan, dess påverkan på landskapets sysselsättning var 12 årsverken och fem miljoner euro på ekonomin. Den ekologiska trädgårdsproduktionens inverkan var tre årsverken och två miljoner euro. Mängden ekologisk köttproduktion var så liten i landskapet att dess inverkan i praktiken försvinner i den övriga regionala ekonomin. Ingen produktion av ekologisk mjölk fanns på Åland 2014, så dess inverkan är noll.

En ökning av ekologiskt odlad markareal till det eftersträlvade värdet på 20 procent av jordbruksmarken skulle också leda till ändringar i ekonomi och sysselsättning. En ökning av den ekologiskt odlade marken till 20 procent skulle ha positiva effekter för Åland. Landskapets sysselsättningsgrad skulle öka med två årsverken och ekonomin skulle förbättras med 0,3 miljoner euro (se tabell 50). I praktiken kan dock den ekologiskt odlade marken

Tabell 49. De nuvarande effekterna av Ålands ekologiska produktion på ekonomin och sysselsättningen, per produktionsriktning.

Produktionsriktning, ekologisk	Sysselsättning, %-enheter	Sysselsättning, årsverken	BNP %-enheter	BNP milj. euro
Jordbruksgrödor	0,06	12	0,38	5
Köttproduktion	0,00	0	0,03	0,4
Mjökproduktion	0,00	0	0,00	0
Trädgårdsproduktion	0,02	3	0,16	2
Sammanlagt	0,08	15	0,57	8

inte öka utan att den traditionellt odlade jordbruksmarken minskar, eftersom det enbart finns en begränsad mängd jordbruksmark. En minskning av den traditionella produktionen i samma utsträckning som ökningen av ekologisk produktion skulle leda till att Ålands sysselsättning minskar med åtta årsverken och ekonomiskt förlorar 1,3 miljoner euro. När man beaktar bägge ändringar, det vill säga en ökning av ekologisk odling och en minskning av traditionell odling, skulle den sammanlagda inverkan bli en minskning på sex årsverken i landskapets sysselsättning, och ett svinn på 0,9 miljoner euro för ekonomin. Detta skulle kosta Åland ett årsverke i sysselsättning och en minskning på 0,1 miljoner euro för ekonomin per år under tiden 2013-2020.

Den här negativa effekten beror också delvis på att i traditionell produktion används jordbruksmarken effektivare än i ekologisk odling, eftersom den ekologiskt odlade hektarskörden (kg/ha) ofta är mindre än i vanlig produktion (Luonnonvarakeskus, 2016). Att ersätta traditionellt odlad jordbruksmark med ekologiskt odlad mark skulle därmed leda till en minskning av skörden och därmed påverka den avkastning som fås per hektar. Konsumenten betalar ett högre pris för ekologiska produkter än för vanliga produkter, vilket innebär att mera ekologiska inköp minskar hushållens övriga konsumtion, ifall man antar att inkomstnivån

förblir densamma. Man betalar också i allmänhet mer stöd åt ekologisk produktion än vanlig, vilket innebär att en övergång till ekologisk produktion skulle leda till mer kostnader för samhället. En ökning inom ekobranschen skulle i sig dock ha en positiv inverkan på ekonomin och sysselsättningen, medan en minskning av traditionell jordbruksmark skulle få till stånd större, negativa effekter, vilket innebär att den slutliga inverkan förblir negativ. En övergång från traditionell odling till ekologisk odling skulle därmed leda till högre kostnader för samhället. Det är dock inte entydigt en ”dålig” lösning ur en regionalekonomisk synvinkel att övergå till ekologisk produktion, då det enligt enkäten i vissa fall till och med kan vara nödvändigt för en enskild gårdsbruksenhet att övergå till ekologisk produktion för att verksamheten ska förbli lönsam eller överhuvudtaget kunna fortsätta.

Utgående från svaren i enkäten för ekologiska producenter kommer värdet på den ekologiska produktionen vid de ekologiska gårdsbruksenheterna att stiga i genomsnitt med två procent mellan 2014 och 2020. Ifall denna uppskattning besannas påverkar den inte på något betydande sätt landskapets sysselsättning eller ekonomi (se tabell 51). Ålands sysselsättning skulle öka med 0,2 årsverken och ekonomin förbättras med 0,1 miljoner euro, ifall denna småskaliga ökning sker.

Tabell 50. Den eventuella inverkan på den ekonomiska situationen och sysselsättningen på Åland som följd av framtidsmålen för ekologisk produktion (jämfört med nuläget).

Framtidsmål	Sysselsättning, %-enheter	Sysselsättning, årsverken	BNP %-enheter	BNP milj. euro
Den ekologiskt odlade markarealen av den totala jordbruksmarksarealen ökar till 20 procent fram till 2020	0,01	2	0,02	0,3
Markarealen för vanlig odling minskar i samma utsträckning som den ekologiskt odlade marken ökar fram till 2020	-0,04	-8	-0,10	-1,3
Sammanlagd verkan	-0,03	-6	-0,07	-0,9

Tabell 51. Den eventuella inverkan på den ekonomiska situationen och sysselsättningen på Åland som följd av de ekologiska producenternas framtidsutsikter (jämfört med nuläget).

Framtidssikt	Sysselsättning, %-enheter	Sysselsättning, årsverken	BNP %-enheter	BNP milj. euro
Värdet på de ekologiska producenternas ekologiska produktion ökar med 2 procent fram till år 2020	0,001	0,2	0,006	0,1

4 SELVITYKSEN TULOKSIA KOKO MAAN TASOLLA JA VERTAILUA MAAKUNTIEN/ALUEIDEN VÄLILLÄ

4.1 LUOMUTUOTANTO SUOMESSA

Suomessa luomuhyväksytyn peltoalan osuus koko peltoalasta oli 9,4 prosenttia vuonna 2014. Kansainvälisessä vertailussa Suomen luomualan osuus oli vuonna 2014 kaikista maista kolmanneksitoista suurin. Esimerkiksi Ruotsissa (16,4 %) ja Virossa (16,2 %) luomualan osuudet ovat Suomen osuutta suurempia. (Lernaud & Willer, 2016).

Koko Suomessa oli vuonna 2014 yhteensä 4 247 alkutuotannon luomutoimijaa (ks. taulukko 52), mikä käsittää lähes seitsemän prosenttia kaikista Suomen alkutuotannon toimijoista. Maakunnittain tarkasteltuna Pirkanmaalla on eniten luomutiloja (433 kpl) ja Lapissa vähiten (55 kpl). Vuonna 2014 luomutuotannossa oleva peltoala oli koko Suomes-

sa yhteensä noin 212 650 hehtaaria eli 9,4 prosenttia koko maan viljelyalasta. Hehtaareissa suurin luomuviljelty peltoala oli Pohjois-Pohjanmaalla (yli 26 000 hehtaaria) ja pienin Ahvenanmaalla (noin 3 100 hehtaaria). Luomun osuus alueen peltoalasta vuonna 2014 oli kuitenkin suurin Kainuussa (24,9 %) ja alhaisin Hämeessä (4,4 %). Luomutilojen keskimääräinen tilakoko oli noin 51 hehtaaria koko maassa vuonna 2014. Suurimmat tilakoot löytyvät Pohjois-Pohjanmaalta ja Lapista, joissa luomutilat olivat keskimäärin noin 65 hehtaarin kokoisia. Selvästi pienin keskimääräinen tilakoko on Ahvenanmaalla, 24 hehtaaria. (Evira, 2015).

Suomen luomuviljellystä peltoalasta noin 91 500 hehtaaria eli lähes puolet on nurmen tuotannossa. Viljoista suurimmalla alalla viljellään luo-

Taulukko 52. Luomutilat ja luomutuotantoala maakunnittain/alueittain vuonna 2014.

Maakunta/alue	Alkutuotannon luomutoimijoita (kpl)	Luomuviljelty peltoala (ha)	Luomun osuus alueen peltoalasta (%)	Keskimääräinen tilakoko (ha/tila)
Etelä-Pohjanmaa	354	20 589	8,4	58,2
Etelä-Savo	259	9 654	13,5	38,2
Häme	182	8 186	4,4	46,5
Kaakkois-Suomi	218	12 542	9,2	57,8
Kainuu	135	7 872	24,9	59,2
Keski-Suomi	172	6 602	7,1	39,3
Lappi	55	3 417	7,7	64,5
Pirkanmaa	433	19 568	12,0	45,5
Pohjanmaa	389	18 401	9,5	47,7
Pohjois-Karjala	329	17 579	20,7	55,6
Pohjois-Pohjanmaa	403	26 145	11,5	65,4
Pohjois-Savo	339	14 447	9,9	43,5
Satakunta	162	6 884	4,9	43,9
Uusimaa	345	18 640	10,3	55,0
Varsinais-Suomi	344	19 022	6,5	56,3
Åland	128	3 107	15,0	24,3
Koko Suomi	4 247	212 653	9,4	50,9

mukauraa (noin 24 000 hehtaaria). Kesantona on lähes 23 000 hehtaaria peltoa. Tärkeimmistä viljakasveista ja nurmesta luomuruukiin tuotantoala on kasvanut vuoteen 2013 nähden eniten, yli 50 prosenttia. Perunan ja puutarhakasvien osalta eniten viljellään luomuperunaa, noin 480 hehtaarin alalla. Mustaherukan luomuhyväksytyt tuotantoala on toiseksi suurin (noin 290 hehtaaria). Luomumansikkua tuotetaan noin 140 hehtaarin alalla. Useimpien puutarhakasvien tapauksessa tuotantoala on kasvanut, luomusipulilla jopa 23 prosenttia, kun taas mustaherukan tuotantoala on vähentynyt neljä prosenttia edellisvuoteen verrattuna. (Evira, 2015).

Luonnonmukaista kotieläintuotantoa harjoitti Suomessa 825 tilaa vuonna 2014. Määrällisesti eniten Suomessa tuotetaan luonnonmukaisena muniavia kanoja (noin 166 300 kpl), broilereita (noin 20 600 kpl), uuhia (noin 19 000 kpl), emolehmiä (noin 15 000 kpl), alle 8 kk nautoja (noin 11 400 kpl) ja hiehoja (noin 10 400 kpl). Luonnonmukaisen eläinten määrä on kasvanut edellisvuoteen nähden kaikkien muiden eläinten osalta paitsi hevosen ja karjun, joiden määrä on laskenut. (Evira, 2015).

4.2 LUOMUTUOTTAJAKYSELYN TULOKSIA

Luomutuottajille lähetettiin keväällä 2015 e-lomakekysely, jota täydennettiin kesällä 2015 puhelinhaastattelulla sekä vielä syksyllä 2015 postikyselyillä. Tässä luvussa käydään läpi kyselystä saatuja tuloksia koko Suomen tasolla sekä vertaillen maakuntien/alueiden tuloksia keskenään.

Eviran (2015) tilastojen mukaan Suomessa oli vuonna 2014 yhteensä 4 247 luomutoimijaa, joista 2701 (63,6 %) oli antanut luvan tietojensa luovuttamiseen. Sähköpostilla, puhelimitse ja postitse vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 840 tilalta, joka on 20 prosenttia maamme luomutiloista. Kyselyyn vastanneiden luomutilojen yhteenlaskettu luomuala oli 45 770 hehtaaria vuonna 2014, mikä käsittää noin 22 prosenttia Suomen luomuviljelystä peltoalasta. Kyselyyn vastanneet luomutilat olivat keskimäärin noin 57 hehtaarin kokoisia, mikä on lähes viisi hehtaaria keskimääräistä luomutilaa suurempi. Kyselyyn vastanneista suurella osalla oli peltokasvituotantoa (601 tilaa). Lihantuotantoa oli 205 tilalla, puutarhatuotantoa 95 tilalla, maidontuotantoa 43 tilalla ja kananmunantuotantoa 24 tilalla. Muuta tuotantoa kuten hunajan tuotantoa oli 23 tilalla. Tuotantosuuntia tarkasteltaessa mukaan laskettiin vain tilojen luomutuotannossa olevat tuotantosuunnat. Esimerkiksi muutamilla tiloilla oli

pellot luomussa ja eläimet tavanomaisessa tuotannossa, jolloin vain peltokasvituotanto raportoitiin tässä selvityksessä.

Kyselyyn vastanneet luomutuottajat ilmoittivat siirtyneensä luomutuotantoon vuosien 1966 ja 2014 välillä. Vain pieni osa kyselyyn vastanneista tiloista siirtyi luomutuotantoon ennen vuotta 1990, suurin osa siirtyi luomuun 1990-luvulla tai sen jälkeen. Muutamassa maakunnassa 1990-luvun puoliväli oli selvästi muita vuosia vilkkaampaa luomutuotantoon siirtymisen aikaa. Tärkeimpänä syynä luomutuotantoon siirtymiseen pidettiin pienempiä tuotantokustannuksia/parempaa kannattavuutta (ks. taulukko 53). Jopa 284 vastaajaa kaikista vastaajista (n=840) piti edellä mainittua syytä tärkeimpänä syynä ja 134 toiseksi tärkeimpänä syynä luomutuotantoon siirtymiseen. Tämä vaihtoehto korostui lähes kaikissa maakunnissa/alueissa tärkeimpänä syynä; vain Etelä-Savossa, Lapissa, Pohjanmaalla ja Ahvenanmaalla tämä vaihtoehto ylsi vasta toiseksi tärkeimmäksi syyksi. Ekologisuus/kestävyys sai toiseksi eniten vastauksia; 154 mainitsi sen olevan tärkein syy ja 145 valitsi sen toiseksi tärkeimmäksi syyksi. Myös muun muassa terveellisyys/puhtaus, tuotteista saatava parempi hinta, tuet sekä muut syyt saivat paljon vastauksia. Muut syyt pitivät sisällään lukuisan joukon erilaisia syitä, joista yleisimpiä oli muun muassa myrkyttömyys, peltojen kuntoon liittyvät seikat, luomun sopiminen hyvin pienelle tilalle, EU, erikoistuminen, Yara-vastaisuus, ideologia ja taloudelliset syyt.

”Tuotantokustannuksia piti saada pienemmäksi ja oli halu melko uutena viljelijänä koikeilla kuinka luomutuotanto onnistuu.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

”Se oli lähes fyysinen tunne siitä, että maa ja kemia eivät kuulu yhteen.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Kaakkois-Suomi)

”Vankka kokemus tehotuotannosta toi tunteen, että se on liian helppoa, kun kaiken voi korjata keinolannoitteilla ja ruiskutuksilla. Luomu on paljon haastavampaa ja samalla myös antoisampaa.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

Luomutuottajakyselyyn vastanneista (n=840) 95 ilmoitti tilallaan olevan vähäistä valmistusta. Vähäinen valmistus tarkoittaa maatilalla harjoitettua omien maataloustuotteiden käsittelyä. Näillä 95 tilalla muun muassa valmistetaan erilaisia jauhoja, hiutaleita, hunajaa, mehua ja hilloja, myydään suoramyynninä lihaa, pakataan ja leikataan lihaa,

Taulukko 53. Tärkeimmät syyt luomutuotantoon siirtymiseen (n=840).

Syy tilan siirtymiselle luomutuotantoon	Tärkein	Toiseksi tärkein
tuotteista saatava parempi hinta	64	75
pienemmät tuotantokustannukset / parempi kannattavuus	284	134
ekologisuus / kestävyys	154	145
terveellisyys / puhtaus	77	100
tuet	53	91
luomumarkkinoiden kehittyminen	5	10
tiedon lisääntyminen luomutuotannosta (<i>koulutukset, yms.</i>)	8	19
eläinten hyvinvointi	14	15
tilan tuotanto jo aikaisemmin lähellä luomua	42	49
halu jatkaa tilan perinteitä sukupolvenvaihdoksen yhteydessä	19	14
luomun kysyntä / imago kuluttajien keskuudessa	9	20
uudet haasteet	16	42
muu syy	53	46

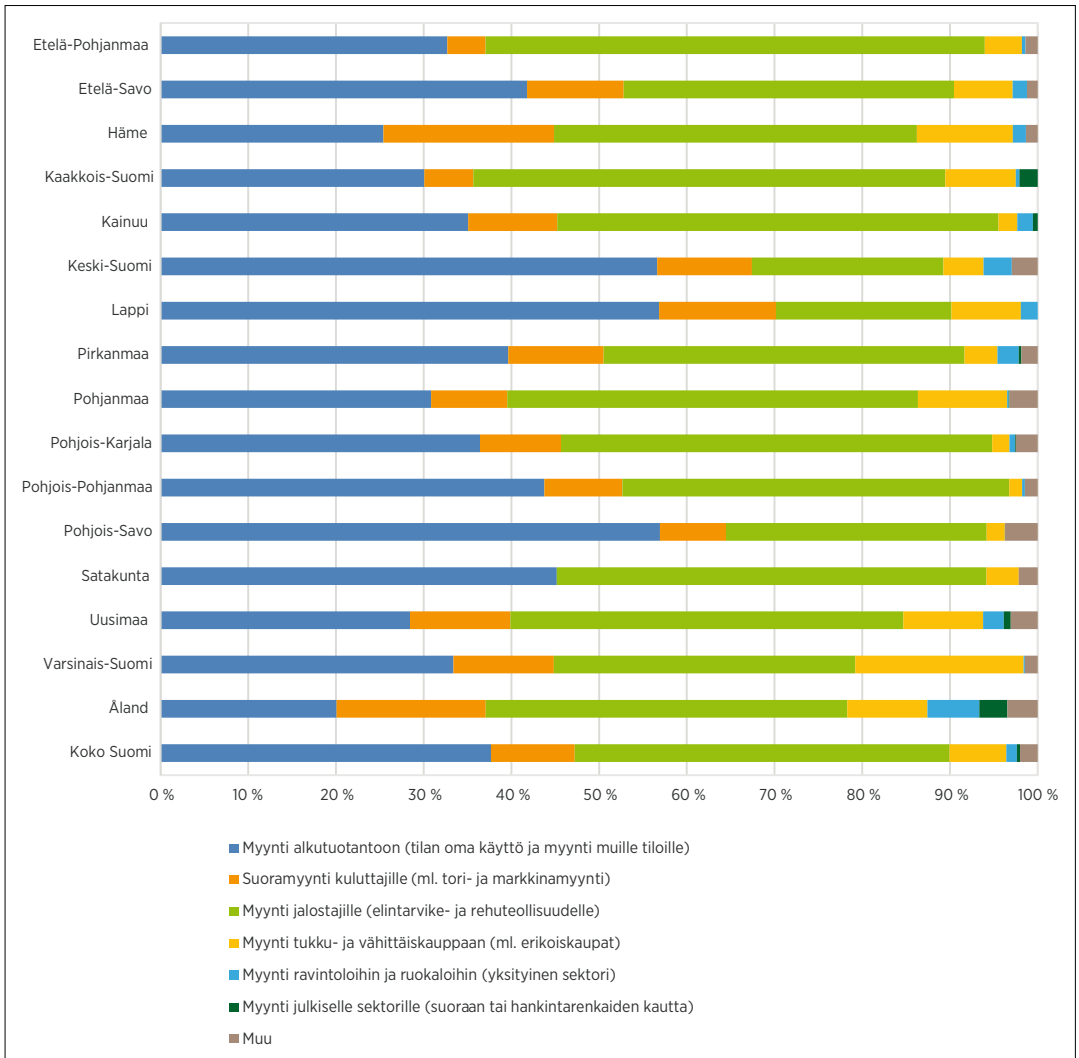
pakastetaan, pakataan ja myydään marjoja, valmistetaan öljytuotteita ja kuivataan yrttejä. Vain pienellä osalla näistä tiloista jatkojalostetaan koko tilan luomutuotanto. Suurella osalla jatkojalostetaan alle 20 prosenttia tuotannosta. Maakunnittain tarkasteltuna määrällisesti eniten vähäisen valmistuksen tiloja on Pirkanmaalla (14 tilaa), mutta Kainuussa on suhteellisesti eniten vähäisen valmistuksen tiloja (21 % kyselyyn vastanneista kainuulaisista tiloista).

Tuottajakyselyn tulosten perusteella koko Suomen luomutuotannosta suurimmat osuudet myydään jalostukseen (43 %) sekä alkutuotantoon tilan omaan käyttöön tai muille tiloille (38 %) (ks. kuvio 50). Suoramyyntinä myydään noin kymmenen prosenttia luomutuotannosta. Tukku- ja vähittäiskauppaan myydään kuusi prosenttia tuotannosta. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin päätyy noin yksi prosentti luomutuotannosta. Julkiselle sektorille myydään vain 0,4 prosenttia maamme luomutuotannosta. Loput kaksi prosenttia päätyy muihin markkinakanaviin, mikä käsittää kirjavan joukon erilaisia kohteita kuten ruokapiirit.

Maakunnittain/alueittain tarkasteltuna luomutuotannon jakautumisessa eri markkinakanaviin on selviä eroja. Alkutuotantoon myydään suurimmat osuudet Pohjois-Savossa, Lapissa ja Keski-Suomessa, joiden luomutuotannosta yli 60 prosenttia päätyy alkutuotantoon. Pienin alkutuotannon osuus on Ahvenanmaalla, 20 prosenttia. Suoramyyntin osuus on suurin Hämeessä, missä noin 20 prosenttia luomutuotannosta myydään

suoraan kuluttajille. Vastaavasti Satakunnassa luomutuotantoa ei myydä suoramyyntinä lainkaan, ainakaan kyselyyn vastanneiden osalta. Jalostajille myyntin osuus on suurin Etelä-Pohjanmaalla, missä 57 prosenttia luomutuotannosta myydään jalostajille, joko elintarvike- tai rehuteollisuuteen. Lapissa luomutuotannosta vain 20 prosenttia päätyy jalostajille. Varsinais-Suomessa luomutuotannosta noin 20 prosenttia päätyy tukku- tai vähittäiskauppaan, missään muussa maakunnassa kaupan osuus ei ole näin suuri. Vähiten kauppaan myydään Pohjois-Pohjanmaalla, missä vain prosentti luomutuotannosta myydään kauppaan. Yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin myydään melko vähän luomutuotantoa, 0–6 prosenttia tuotannosta. Suurin eli kuuden prosentin osuus on Ahvenanmaalla. Jopa seitsemässä maakunnassa/alueella yksityisiin ravintoloihin ja ruokaloihin myydään alle prosentti luomutuotannosta. Julkiselle sektorille myydään vielä vähemmän luomutuotantoa, 0–3 prosenttia myynnistä. Suurimassa osassa maakunnista/alueista julkisen sektorin osuus myynnistä on nolla tai selvästi alle yhden prosentin. Ahvenanmaalla julkiselle sektorille myydään noin kolme prosenttia luomutuotannosta, mikä on suurin osuus muihin maakuntiin/alueisiin verrattaessa. Myynti muihin markkinakanaviin on kaikissa maakunnissa/alueissa vähäistä, alle neljää prosenttia.

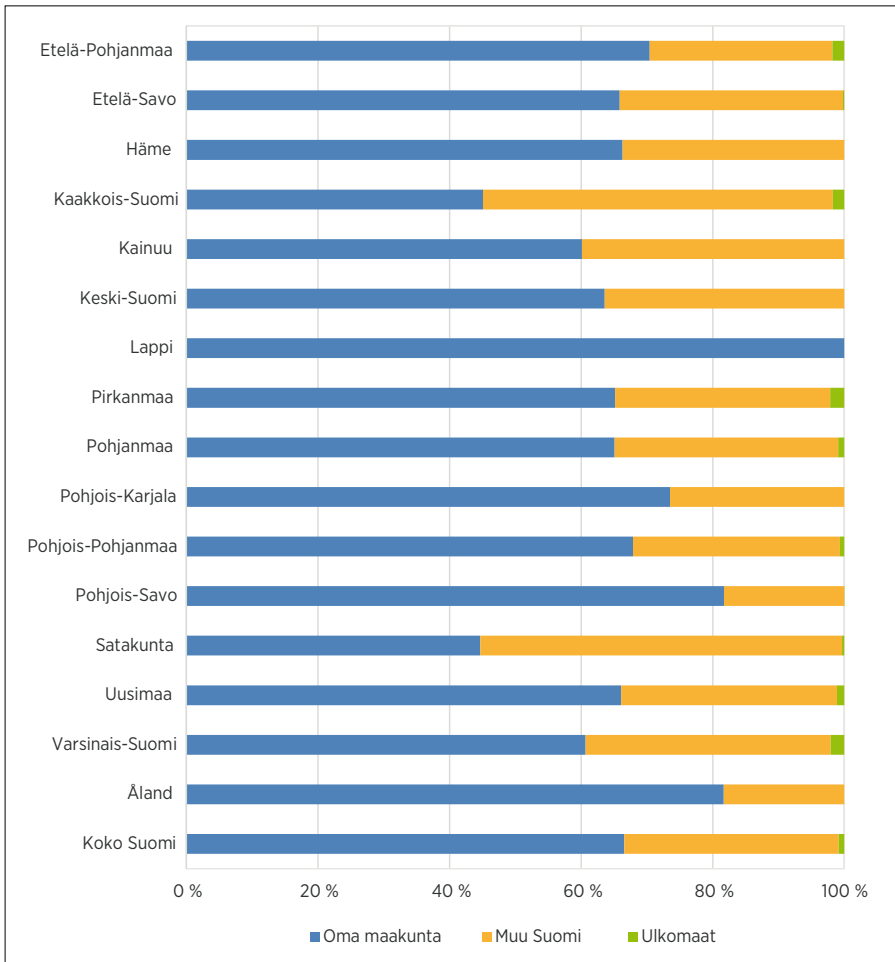
Tuottajakyselyssä tiedusteltiin myös myyntin jakautumista alueittain. Koko Suomen tasolla keskimäärin 67 prosenttia luomutuotannosta myydään

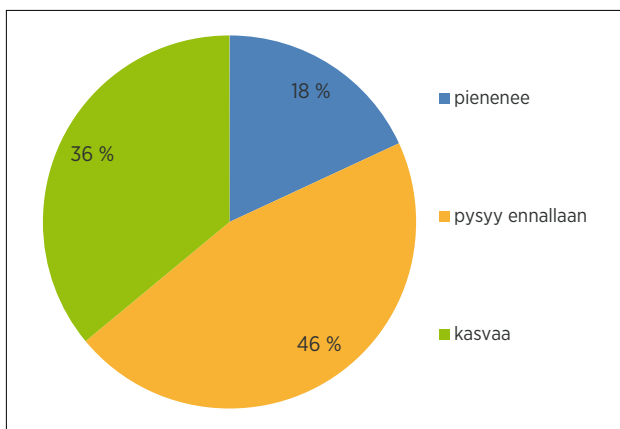
Kuvio 50. Kaikkien maakuntien/alueiden luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.

omaan maakuntaan eli siihen maakuntaan, missä se on tuotettu (ks. kuvio 51). Kolmannes tuotannosta myydään muualle Suomeen ja noin prosentti päätyy ulkomaan vientiin. Maakunnittain/alueittain osuudet eroavat jonkin verran. Selvästi muista poikkeavin maakunta on Lappi, missä koko luomutuotanto jää omaan maakuntaan. Myös Pohjois-Savon ja Ahvenanmaan luomutuotannosta yli 80 prosenttia myydään omaan maakuntaan. Alhaisimmat oman maakunnan osuudet ovat Satakunnassa ja Kaakkois-Suomessa, missä omaan maakuntaan myydään alle puolet tuotannosta. Ulkomaisen viennin osuus on suurin Etelä-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa, missä noin kaksi prosenttia tuotannosta päätyy ulkomaille. Useassa maakunnassa ulkomaista vientiä ei ole lainkaan.

Tuottajakyselyssä tiedusteltiin lisäksi tuottajien näkemyksiä tulevaisuudesta. Kaikista vastaajista 46 prosenttia oli sitä mieltä, että heidän luomutuotantonsa arvo tulee pysymään ennallaan vuosien 2014 ja 2020 välillä (ks. kuvio 52). Yhteensä 36 prosenttia koko Suomen vastaajista arvioi luomutuotantonsa arvon kasvavan vuoteen 2020 mennessä. Loput 18 prosenttia ennusti tuotantonsa arvon pienenävän. Vastaajat arvioivat, että heidän luomutuotantonsa kasvaisi keskimäärin kolme prosenttia koko maassa. Maakunnittain/alueittain luomutuotannon arvon keskimääräiset kehitysarviot vaihtelivat paljon (ks. taulukko 54). Suurin kasvuarvio oli Satakunnassa, missä luomutuottajat arvioivat tuotantonsa kasvavan keskimäärin 11 prosenttia. Myös Uudellamaalla, Lapissa ja Hämeessä oltiin

Kuvio 51. Kaikkien maakuntien/alueiden luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.

Kuvio 52. Koko Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.

melko positiivisia tulevaisuuden suhteen. Vastavasti Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa keskimääräinen luomutuotannon arvon kehitysarvio oli negatiivinen eli he arvioivat tuotantonsa laskua. Näihin arvioihin vaikutti paljon se, kuinka moni vastaaja arvioi lopettavansa vuoteen 2020 mennessä muun muassa eläkkeelle jäämisen tai muiden syiden vuoksi. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan vastaajista neljä ilmoitti lopettavansa luomutuotannon, mikä vaikutti selvästi tulevaisuuden arvioiden keskiarvoon. Vastavasti esimerkiksi Satakunnan vastaajien joukosta kukaan ei ilmoittanut lopettavansa luomutuotantoa vuoteen 2020 mennessä. Suomen Gallup Elintarviketieto Oy:n (2014) teettämän kyselyn perusteella Suomen maatalosta (sisältäen sekä tavanomaisen että luomutuotannon) jopa noin 20 prosenttia aikoo lopettaa vuoteen 2020 mennessä, kun taas tämän hankkeen osalta tehdyn luomutuottajakyselyn perusteella luomutiloista vain kolme prosenttia aikoo lopettaa tuotantonsa vuoteen 2020 mennessä. Näin ollen luomutilojen lopettamis päätösten määrä vuoteen 2020 mennessä on pieni verrattuna kaikkien maatalojen arvioituihin lopettamismääriin.

Taulukko 54. Luomutuottajien arviot keskimäärin luomutuotantonsa arvon kehitymisestä maakunnittain/alueittain vuosien 2014 ja 2020 välillä.

Maakunta/alue	Arviot tilansa luomutuotannon arvon kehityksestä keskimäärin 2014–2020 (%)
Etelä-Pohjanmaa	-9
Etelä-Savo	4
Häme	10
Kaakkois-Suomi	3
Kainuu	6
Keski-Suomi	3
Lappi	10
Pirkanmaa	6
Pohjanmaa	5
Pohjois-Karjala	-8
Pohjois-Pohjanmaa	7
Pohjois-Savo	-1
Satakunta	11
Uusimaa	10
Varsinais-Suomi	4
Åland	2
Koko Suomi	3

Luomutuottajakyselyn vastausten osalta täytyy huomioida kyselyn toteuttamisajankohta. Kysely toteutettiin kevään/kesän ja osittain vielä syksyn 2015 aikana, jolloin poikkeuksellisen huono sää vaikeutti entisestään tuottajien tilannetta. Lisäksi tukien viivästyminen kyseisenä vuonna hankaloitti luomutuottajien toimintaa. Nämä vaikeudet heijastuivat joissain vastauksissa selvästi. Näin ollen on mahdollista, että vastaukset ovat hieman negatiivisempia ja tulevaisuuden ennusteet pessimistisempiä kuin ne olisivat olleet jonain toisena, ns. parempana vuonna.

Kyselyn vastausten perusteella merkittävimmät tekijät tai ilmiöt, jotka vaikuttavat luomutilojen luomutuotannon arvon laskuun tai nousuun vuoteen 2020 mennessä, ovat ennen kaikkea luomun kysyntä, byrokratian ja valvonnan määrä, luomutuotteiden hinta, tuotannon kannattavuus, tuet sekä tuottajan ikä. Nämä asiat tulivat lukuisissa vastauksissa esiin merkittävimpinä asioina, jotka vaikuttavat tulevaisuuden kehitykseen luomutiloilla. Myös monia muita tekijöitä ja ilmiöitä mainittiin vastauksissa. Muun muassa yleinen maatalouspolitiikka, tuottajan terveys ja jaksaminen, peltojen saatavuus ja niiden hinta, omat investoinnit, yhteistyömahdollisuudet, luomun markkinointi, tiedon lisääntyminen luomusta, rikkakasviongelmat, erikoistuminen, sukupolvenvaihdos, oman osaamisen lisääntyminen ja yleinen taloustilanne mainittiin useissa vastauksissa tekijöinä, jotka vaikuttavat tilojen luomutuotannon arvon kehitykseen seuraavina vuosina.

”Taloudellinen tilanne, oma lompakko sen määrää. Erittäin paljon vaikuttaa byrokratia, vaikka niin kauniisti puhutaan, että byrokratia vähenisi, mutta todellisuudessa siihen ei ole muuta kuin tullut vain lisää. On jo täysi työ siinä, että ehtii tehdä maatilan työt vaan joutuu myös kaikki paperit täyttämään. Tarkastajan pitäisi lisäksi olla puolueeton, eikä saisi tehdä kiusaa joillekin tuottajille. Välillä asiat on todella herkkiä tuottajalle, että se voi katkaista vaikka selän tuottajalta.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Kanta-Häme)

”Jos ihmiset eivät halua luomua, niin en halua silloin myöskään luomua tehdä. Mutta jos ihmiset haluavat puhdasta tuotetta, jossa ei ole torjunta-ainetta, niin silloin sitä haluan tietysti tehdä. Muutokset tapahtuvat brändäyksen ja mielikuvien muuttamisen kautta. Esimerkiksi lammasta oli ennen täysin turha eläin. Kukaan ei halunnut edes ampua lammasta, kun ei halunnut siihen luotia tuhlata. Sitten luomulam-

mastuottajat tekivät lampaasta brändin ja nyt se on salonkikelpoinen eläin. Se oli kunnioitettava teko.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pirkanmaa)

Kyselyn avulla tiedusteltiin luomutuottajilta myös ehdotuksia, miten yhä useampi tuottaja/tila saataisiin siirtymään luomutuotantoon. Useissa vastauksessa tuli esiin muun muassa byrokratian ja valvonnan vähentäminen, luomun kysynnän kasvu, luomusta saatavan hinnan nousu, kannattavuuden parantuminen, tiedottaminen/valistus, asenteiden muutos, lannoitteiden hintojen nousu sekä luomun arvostus. Myös esimerkiksi tukien lisääminen, luomuviljelyn koulutuksen lisääminen, tuotannon määrän kehittyminen jalostuksen ja kaupan tarpeiden suuntaisesti, neuvonnan lisääminen sekä tukipolitiikan muuttaminen tulivat esiin keinoina lisätä luomutuotantoon siirtymistä. Todettiin lisäksi, että tuottajan oma halu ryhtyä luomutuottajaksi on oleellinen asia luomua harkittaessa. Muutamissa vastauksissa mainitaan, että moni tekijä edesauttaa jo nyt luomutuotantoon siirtymistä. Osa oli jopa sitä mieltä, että luomutuotannon ei tarvitsisi enää lisääntymä.

”Viljelijän itsensä pitää tehdä päätös. Julkishallinto ei voi vaikuttaa siihen. Tukiehdossa paljon pikkujuttuja, joita voisi karsia. Luomu ei toimi kaikilla maa-alueilla.”

(55–64-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

”Ehkä se pitäisi olla tuolla peruskoulutuksessa, maamieskoulussa. Kattava koulutus luomuviljelystä. Koulussa ei uskota luomuviljelyyn. Ei kai sitä muuten voi muuttaa kuin koulutuksella. Se ennakoasenne on niin voimakas, että se on vaikea murtaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

Kyselyn avulla saatiin lukuisia ehdotuksia luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi. Vastaajat ehdottivat etenkin yhteisiä tilaisuuksia, tiedottamista, avoimuutta, osuustoimintaa, yhteismarkkinointia, neuvontaa sekä netisivuja tuottajan ja ostajan kohtaamiseksi. Vastauksissa mainittiin myös esimerkiksi byrokratian vähentäminen, eri tavoitteiden yhteensovittaminen, esimerkkien välittäminen onnistuneista paikallisista ratkaisuista, koneyhteistyö sekä kuluttaja- tai kauppalähtöinen tuotanto keinoina parantaa luomuketjun toimijoiden välistä yhteistyötä. Lisäksi kauppa mainittiin useassa vastauksessa. Kaupan toimintaa useimmiten kritisoi luomutuotteiden ylihinnittelusta ja suuremman katteen tavoittelus-

ta. Kaupan toivottiin myös ottavan luomutuotteita enemmän myyntiin. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyö ketjun eri toimijoiden välillä toimii jo hyvin.

”Sopimalla asioista. Itsestä kiinni. Ei onnistu niin, että kauppa sanelee hinnan, ei edistä yhteistyötä. Kulut täytyy kattaa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Uusimaa)

”Tietämys luomutoimijoista pitäisi olla parempaa, jotta tiedettäisiin tehdä yhteistyötä.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Pohjanmaa)

”Yhteinen pöytä ja porukalla pitäisi asioita mieltä. Kaikkien pitäisi joustaa ja kaupankin pitäisi ymmärtää oma osuutensa.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Etelä-Savo)

Kyselyn lopussa vastaajilla oli mahdollisuus kommentoida vapaasti aiheeseen liittyen. Useissa vastauksissa korostettiin luomutuotannon hyviä puolia, muun muassa myrkyttömyyttä. Muutamat vastaajat toivat esiin myös luomutuotannon huonoja puolia, esimerkiksi suuren työmäärän. Byrokratian ja valvonnan määrään liittyen tuli lukuisia kommentteja, sillä niiden nähtiin hankaloittavan ja työllistävän liiallisesti nykyisten luomutuottajien toimintaa ja samalla vähentävän tavanomaisten tuottajien innokkuutta siirtymä luomutuotantoon. Myös kauppaa kritisoi monissa vastauksissa. Vastauksissa esitettiin myös toiveita, kerrottiin peloista ja ehdotettiin parannuksia. Toivottiin esimerkiksi jonkin luomulannoitteen sallimista luomutuotannossa, tiedottamiseen panostamista ja neuvonnan lisäämistä. Kerrottiin peloista liittyen muun muassa uuteen tukijärjestelmään ja tuleviin muuttuviin säädöksiin. Ehdotettiin muun muassa vierailuja luomutiloille, lisävarusteen tekemistä luomupuimuriin ja luomutarkastusten toteuttamista harvemmin.

”Luomussa on potentiaalia, mutta liiallinen sääntely ja holhous karistaa luomuinnon.”

(45–54-vuotias luomutuottaja, Keski-Suomi)

”Kannustaisin jota vähänkin luomu kiinnostaa niin ottamaan yhteyttä lähitiloihin ja mennä tutustumaan. Tietää mitä se luomu on. Mielellään luomuviljelijät kertovatkin asioista.”

(35–44-vuotias luomutuottaja, Etelä-Pohjanmaa)

”Luomutuotantoon on sellainen kehitysehdotus, että rikkaruohojen torjuminen luomussa on aika epätoivoinen touhu nykyisten pui-

mureiden vuoksi. Ennen puimuri lajitteli rikkaruohon pois, nykyään se menee sekaisin ja sitten kylvetään sitä rikkaa sinne peltoon. Voisi tehdä jonkun lisävarusteen luomupuimuriin.”
(yli 64-vuotias luomutuottaja, Pohjois-Savo)

4.3 KUNTAPÄÄTTÄJÄKYSelyn TULOKSIA

Kuntapäättäjille lähetettiin e-lomakekysely huhtikuussa 2016. Uusintakierrokset kyselystä lähetettiin myöhemmin samana vuonna huhtikuussa sekä toukokuun alkupuolella. Jokaisesta kunnasta pyrittiin selvittämään sähköpostiosoitteet kunnan tai kaupunginjohtajalle, valtuuston ja hallituksen puheenjohtajille, ruokapalvelupäällikölle, palvelupäällikölle ja/tai hankintapäällikölle. Kyselylomakkeen kysymykset perustuivat osin aikaisempina vuosina tehtyihin vastaavan tyylisiin selvityksiin kuntasektorilla, osittain kysymykset olivat samoja kuin tässä kyseisessä hankkeessa tehdyssä tuottajakyselyssä ja näiden lisäksi kysely sisälsi myös aivan uusia kysymyksiä. Kyselyllä haluttiin selvittää mm. kuntien elintarvikehankintoja yleisesti, luomuruoan osuutta hankinnoista sekä vastaajien mielipiteitä luomuruokaa kohtaan. Valmis lomake käännetettiin myös ruotsiksi.

Kyselyyn saatiin yhteensä 276 vastausta kaikkiaan 171 eri kunnasta. Tavoitteena oli saada vastaus vähintään sadasta eri kunnasta, joten tavoite saavutettiin kirkkaasti. Aktiivisimmin kyselyyn vastasivat ruokapalveluissa työskentelevät henkilöt, kuten ruokapalvelupäälliköt. Vähiten vastauksia saatiin hankintayksiköissä työskenteleviltä henkilöiltä sekä kunnan- tai kaupunginjohtajilta. Valtuustojen tai hallitusten puheenjohtajina toimivat henkilöt vastasivat myös melko aktiivisesti kyselyyn, vaikka moni olikin huomauttanut kyselyn lopussa, että luomuelintarvikehankintoja koskevat asiat olivat heille melko vaikeita tai jopa tuntemattomia. Tässä luvussa käydään läpi kuntapäättäjäkyselystä saatuja tietoja koko Suomen tasolla.

Kuntapäättäjiltä tiedusteltiin, mitkä asiat ovat heille tärkeitä kunnallisissa elintarvikehankinnoissa. Kaksi tärkeintä tekijää erottui vastauksissa melko selvästi. Hankinnoissa haluttiin painottaa ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota kuntakeittiöissä turvallista ruokaa. Muita tärkeitä tekijöitä olivat annetussa budjetissa pysyminen sekä se, että tavarantoimittaja huolehtii logistikkasta julkisen toimijan haluamalla tavalla. Vähiten tärkeimmiksi tekijöiksi vastaajat arvioivat sen, että ruoka olisi valmistettu tietyn alueen tai maakunnan

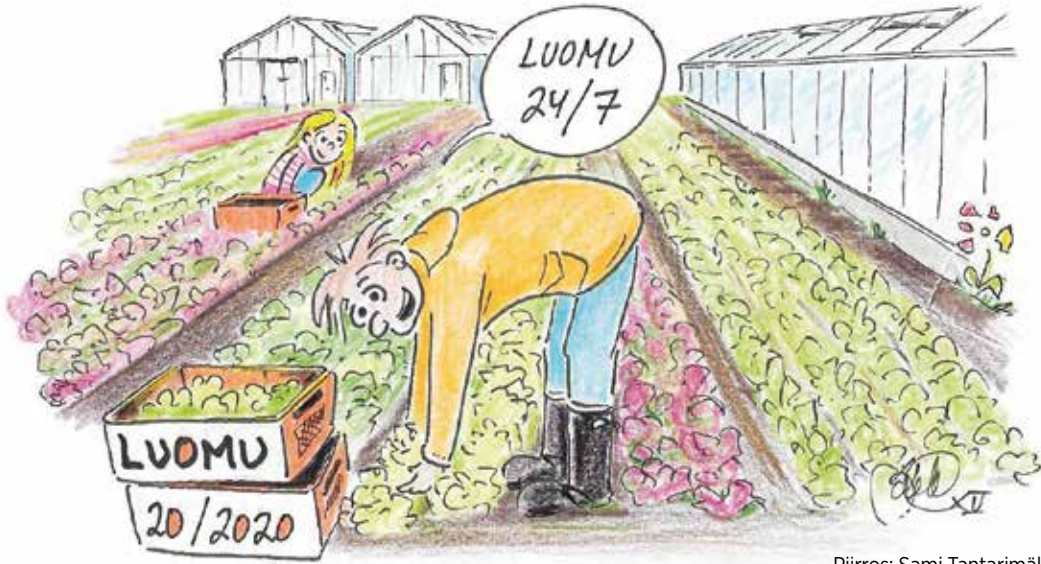
perinteen mukaisesti tai ostajalla olisi mahdollisuus henkilökohtaiseen kontaktiin tavarantoimittajan kanssa. Myöskään mahdollisuus hankkia luomutuotteita ei noussut kovin merkittäväksi tekijäksi kuntapäättäjien vastauksissa. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan erityisesti luomuruokaa, vastaajien mielikuvissa luomusta korostuivat tuotteiden terveellisyys, hyvä maku sekä tarkasti valvottu tuotanto. Luomuvalkoimien rajallisuudesta tai riittävydestä vastaajat olivat hieman epävarmoja. Luomun käyttöä ei pidetty kuitenkaan mitenkään ylellisenä kuluttamisena vaan kaiken kaikkiaan vastuullisena valintana.

”Pidän erityisen tärkeänä käytettävien elintarvikkeiden ravitsemuksellista laatua, puhtautta ja turvallisuutta oli kyseessä sitten luomu tai tavanomaisin toimin tuotettu elintarvike.”
(ruokapalvelutyöntekijä, Päijät-Häme)

”Kotimaiseen luomutuotantoon pitäisi satsata siten, että luomun hintaero tavanomaisesti tuotettuun kapenee ja näin luomu saadaan useamman kuluttajan/kunnan saavutettavaksi.”
(ruokapalvelutyöntekijä, Pohjois-Savo)

”Toivoisin lisää aktiivisuutta tuottajilta luomutuotteiden saamiseksi suurkeittiöihin = jalostusaste, varma saatavuus, tuotteiden tarjoaminen.”
(ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Savo)

Kuntapäättäjäkyselyn vastaajista lähes 40 prosenttia ilmoitti, että heidän kunnassaan käytetään luomutuotteita. Noin kolmannes vastaajista ei tiennyt, onko luomua käytössä kunnan julkisissa keittiöissä vai ei. Suurin osa näistä henkilöistä oli luottamushenkilöitä. Loppu kolmannes sanoi, että heidän kunnassaan luomua ei käytetä ollenkaan. Yli puolet vastaajista (58 %) sanoi, että luomua ei käytetä varsinaisena hankintakriteerinä heidän kunnassaan. Alle 14 prosenttia kuntapäättäjäkyselyn vastaajista ilmoitti, että luomu kuuluu heidän kuntansa hankintakriteeristöön. Niissä kunnissa, joissa luomutuotteita käytettiin, arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta suurkeittiöissä vaihtelivat koko Suomen osalta 0,5-60 prosentin välillä, keskiarvon ollessa noin seitsemän (7) prosenttia näissä käyttäjäkunnissa. Hieman yli 40 prosenttia vastaajista kertoi, että heidän kunnassaan oli tehty viimeisen viiden vuoden aikana valtuustaloite myös lähiruoan lisäämiseksi julkisissa hankinnoissa. Uudistuvan hankintalain uskottiin parantavan pienten yritysten mahdollisuuksia tarjota tuotteitaan julkiselle sektorille ja myös päästä tavarantoi-

Piirros: Sami Tantarimäki

mittajaksi. Sekä lähi- että luomutuotteiden hankinnan uskottiin olevan jatkossa helpompaa ja määrien kasvavan. Osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että uusi laki ei muuta mitään, koska tarjontaa ei omassa kunnassa tai lähialueella vain ole tarpeeksi.

”Kostservicen använder i första hand närproducerade ekologiska råvaror. Andra alternativ är närproducerade råvaror och tredje alternativet är övriga ekologiska råvaror.”

(ruokapalvelutyöntekijä, Åland)

Kyselyn toteuttamisen aikaan Suomen kunnissa osettiin päättäjäkyselyn vastaajien mukaan luomuna yleisimmin puurohiutaleita ja suurimoita, jauhoja, maitoa, kasviksia ja leipää. Myös kananmunat, liha, perunat ja marjat mainittiin melko usein. Ulkomaisia luomutuotteita ei banaanin lisäksi juurikaan mainittu. Monet vastaajat kertoivat avoimissa vastauksissa, että heidän kunnassaan ei osteta mitään tuotteita luomuna, koska luomutuotteiden hinta on yksinkertaisesti liian korkea julkiselle sektorille. Useissa kunnissa saattoi kuitenkin olla myös satunnaisia teemapäiviä, jolloin mahdollisimman moni aterioiden raaka-aineista pyrittiin hankkimaan luomuna. Poronliha, metsämarjat ja kala saivat vastaajilta myös useita mainintoja eli luomu ja luonnonvarainen nähtiin monen vastaajan mielestä samaan kategoriaan kuuluvina. EU-lain mukaan luonnonvaraisesti saatua lihaa ei kuitenkaan voi kutsua luomuksi, koska luomu on tuotantotapa, joka perustuu tarkkaan valvontaan ja tätä ei luonnonvaraisilla tuotteilla taas ole.

”Sellaisia tuotteita, jotka voidaan hankkia kotuullisilla kustannuksilla. Sellaisia tuotteita, joita on saatavilla helposti.”

(viranhaltija, Kainuu)

Kuntapäättäjäkyselyn vastaajilta tiedusteltiin, että jos vaihtoehtona olisi hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote tai kotimainen ei-luomutuote, niin kummanko he ostaisivat, jos hinta olisi sama. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet päättäjät olisivat hankkineet kuntaruokailuun kotimaisen ei-luomutuotteen. Vain muutama vastaaja olisi valinnut hankittavaksi ulkomaisen luomutuotteen. Useimmiten kotimaisen tuotteen valintaa perusteltiin työllisyysvaikutuksilla, eurojen jäämisellä Suomeen sekä vahvalla luottamuksella kotimaiseen tuotantoon, oli se sitten luomua tai ei. Moni vastaaja toi myös esille näkemyksen, että kotimainen tavallinen tuotanto vastaisi täysin ulkomailta tuotua luomua. Ulkomaisen luomutuotteen hankkimatta jättämistä perusteltiin mm. kuljetuskustannuksilla sekä epävarmuudella todellisista tuotanto-olosuhteista. Ulkomaisen luomutuotteen valintaa taas perusteltiin sillä, että kunnassa oli päätetty panostaa luomutuotteisiin tai että valitsemalla ulkomaisen tuotteen voi luoda painetta kotimaisen luomutuotannon lisäämiselle.

”Valitsen kotimainen ei-luomutuote, ulkomalaisista tuotteista ei voi taata, että ne ovat luomua.” (ruokapalvelutyöntekijä, Lappi)

”Den inhemska, det är viktigt att trygga de lokala företagens möjligheter och arbetsplatser.” (luottamushenkilö, Pohjanmaa)

”Riippuu tilanteesta ja ruoasta. Valitsemalla ulkomaisen luomun voi myös vaikuttaa siihen, että luomuviljely lisääntyy Suomessa!” (luottamushenkilö, Varsinais-Suomi)

Tärkeimmiksi syiksi luomuelintarvikkeiden käytölle julkisella sektorilla nousi päättäjäkyselyn vastaajien keskuudessa niiden terveellisyys ja puhtaus. Vastajat arvostivat korkealle myös tuotteiden kotimaisuuden. Ja kuten yleensäkin ruokaa käsittelevissä tutkimuksissa, myös maku nostettiin tärkeään asemaan. Erillisenä synä mainittiin muun muassa, että luomumaitoa hankitaan, koska suurkeittöön asiakailta on tullut toiveita sen hankinnasta. Kyseiset asiakkaat pystyvät käyttämään maitoa pelkästään luomuna. Vastauksien joukossa oli myös negatiivisia mielipiteitä luomun hankinnasta julkiselle sektorille. Muutama vastaaja oli sitä mieltä, että niukkoja julkisia varoja on turha käyttää tavanomaisia elintarvikkeita kalliimpien luomutuotteiden ostamiseen. Moni vastaaja korosti myös, että heidän mielestään kotimainen tavanomainen tuotanto ei juurikaan eroa luomutuotannosta ja osa uskoi sen olevan jopa turvallisempaa kuin ulkomainen luomu. Kuntien luottamushenkilöiden aloitteellisuuden uskottiin vaikuttaneen eniten luomutuotteiden käytön edistämiseen kunnissa. Vähiten vaikutusta nähtiin olleen elintarvikkeita jalostavilla yrityksillä.

”Använder gärna giftfria produkter för våra kunder.” (ruokapalvelutyöntekijä, Pohjanmaa)

”Luomutuotteiden puhtautta yritetään korostaa Suomessa liikaa. Suomessa tuotetaan normaaleillakin tavoilla todella puhtaita ja terveellisiä elintarvikkeita, joten koko luomuvouhotus on liioittelua.” (luottamushenkilö, Varsinais-Suomi)

”Kunnassamme haluttaisiin päättäjien puolesta lisätä lähiruuan käyttöä sekä myös luomutuotteiden, tällä hetkellä haastavaa on ollut, ettei aina ole löytynyt kotimaista vaihtoehtoa.” (ruokapalvelutyöntekijä, Pohjois-Savo)

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Suomalaisten kuntapäättäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa keskimäärin vain 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Melko harvat vastaajat olisivat olleet

valmiita maksamaan luomutuotteista merkittävästi enemmän. Useampi kyselyn vastaaja vetosi avoimessa vastauksessaan kuntansa tiukkaan budjettiin ja niukkoihin määrärahoihin. Vastaajien joukosta löytyi vain muutamia henkilöitä, jotka olisivat olleet valmiita maksamaan luomutuotteista jopa 20-30 prosenttia enemmän kuin tavanomaisista tuotteista. Maksuvalmiutta perusteltiin esimerkiksi tuoteturvallisuudella tai luomun terveellisyydellä.

”Budjetti on tiukka ja kaupungin tahtotila on se, että tuotamme koko ajan ruoan halvemmalla.” (ruokapalvelutyöntekijä, Kanta-Häme)

”Alueen elinkeinoihin voidaan vaikuttaa vain omilla valinnoilla...ei ole mitään järkeä surra menetettyjä maatiloja, jos ei halua ostaa niiden tuotteita.. verotuloja syntyy vain tehdystä työstä.” (luottamushenkilö, Kainuu)

Vastaajilta kysyttiin esteitä luomuruoan käytölle kuntasektorilla ja eri tekijöitä arvioitiin asteikolla erittäin merkittävä este – ei lainkaan este. Luomutuotteiden hinta sekä niiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden olivat melko merkittäviä esteitä luomun käytölle kuntaruokailussa. Myös käytössä olevat määrärahat nähtiin luomuostojen rajoittavana tekijänä. Luomutuotteista ei vastaajien mukaan myöskään saatu tarjouspyyntöihin juurikaan tarjouksia. Asenteellisia tekijöitä ei pidetty esteenä luomun hankinnalle julkiselle sektorille, sillä sekä suurkeittöhenkilökunnan että kuntapäättäjien asenteen katsottiin vaikuttavan kaikkein vähiten estevästi luomun hankintaan.

”Ruokailijat varmaan valitsivat luomun, ainakin henkilökunta. Kuntapäättäjät hyväksyvät luomun ja antavat määrärahaakin jonkin verran siihen, mutta kokonaan ruokapalvelut eivät voi käyttää luomua hinnan ja saatavuuden vuoksi. Tuotteet ei ole suunniteltu suurkeittöille tarpeeksi. Päiväkoti ruokailussa mm. maito, hiutaleet ovat ok.” (ruokapalvelutyöntekijä, Etelä-Pohjanmaa)

Suurin osa kuntapäättäjäkyselyn vastaajista uskoi, että luomun käytöstä kuntamarkkinoinnissa olisi enimmäkseen positiivista imagohyötyä kunnalle. Jotkut arvioivat, että sillä voisi olla erittäin suuri merkitys etenkin matkailuelinkeinosta elävälle kunnalle. Melko harva vastaaja uskoi, että luomutuotteiden käyttö houkuttelisi kuntaan uusia asukkaita, vaikka varsinkin lapsiperheitä luomuimago voisi periaatteessa houkuttaa. Eräs vastaaja pohti, että luomun käyttäminen kuntamarkkinoinnis-

sa voisi kuitenkin lisätä tuottajia ja muunlaistakin luomuun liittyvää yrittäjyyttä kunnassa. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan nähneet asialla olevan juuri mitään merkitystä. Perusteena käytettiin luomun ja tavanomaisen kotimaisen tuotannon vähäistä eroavaisuutta.

”Imagomarkkinoinnissa voisi saada lisää lapsiperheitä muuttamaan kuntaan, jos valveutuneilla muuttajilla on tiedossa, että kunta tarjoaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa luomutuotteita.” (viranhaltija, Kainuu)

”Tuskin sen perusteella kukaan kuntaan muuttaa, mutta mielikuvaa voisi luoda positiivisemmaksi.” (ruokapalvelutyöntekijä, Keski-Suomi)

”Varsin vähän. Luomun ero ei-luomuun on mielikuvassani niin vähäinen, että pidän luomuun liittyvää byrokratiaa ongelmallisena.” (luottamushenkilö, Lappi)

Kuntapäätäjää pyydettiin arvioimaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat lähitulevaisuudessa heidän oman kuntansa ruokapalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Eniten kasvua uskottiin tapahtuvan ruokailijoiden kiinnostuksessa lähiruokaa kohtaan. Raaka-aineiden ja tuotteiden kotimaisuuden sekä niiden paikallisuuden merkityksen uskottiin edelleen kasvavan julkisissa elintarvikehankinnoissa vuoteen 2020 mennessä. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen luomuruokaa kohtaan uskottiin nousevan jonkin verran, koska tietoisuus kuluttajien keskuudessa edelleen lisääntyy. Monia kuntapäätäjäkyselyyn vastaajia kuitenkin epäilytti, missä määrin tuottajat pystyvät vastaamaan mahdollisesti lisääntyvään kysyntään ja onko luomutuotteiden jatkuva saatavuus miten hyvä. Tuontiraaka-aineiden ja myös pakkausmateriaalien käytön julkisella sektorilla nähtiin sitä vastoin vähenevän jonkin verran. Valitettavasti myös elintarvikehankintoihin kohdistettavien määrärahojen arvioitiin vähenevän hieman lähitulevaisuudessa.

”Lähituottajien mahdollisuus prosessointiin, esikäsittelujen tuotteiden lisääntyminen ja saatavuuden paraneminen lähinnä viljelijöiden ja tuottajien verkostoitumisen kautta.” (ruokapalvelutyöntekijä, Lappi)

”Luomu on kallista tällä hetkellä ja kuntamme kamppailee talouden kanssa jollin määrärahat ei riitä kalliisiin hankintoihin. Meidän kunnassamme tuottajia ei ole.” (ruokapalvelutyöntekijä, Lappi)

”Tarjonta, tuotteiden saatavuus ja hinta. Saatavuus tukuista on tärkeää, ei ole aikaa tehdä hankintoja ja hoitaa laskuja moniin paikkoihin.” (ruokapalvelutyöntekijä, Pirkanmaa)

”Positiivisia ajatuksia: luomusta tulee myös kilpailukykyisempää ja houkuttelevampaa. Luomutuotannon kokonaistaloudellinen edullisuus ja mm. ympäristövaikutukset alkavat painaa tuotteen hintaa enemmän.”

(luottamushenkilö, Kainuu)

4.4 LUOMUTUOTANNON ALUE- TALOUDELLISET VAIKUTUKSET KOKO MAASSA

4.4.1 NYKYTILANTEEN VAIKUTUKSET KOKO MAASSA JA VERTAILUA TAVANOMAISEEN TUOTANTOON

Suomessa luomuala on lievässä kasvussa. Jo nykyisellään luomutuotannolla on selkeä vaikutus Suomen talouteen ja työllisyyteen (ks. taulukko 55). Kokonaisuudessaan luomutuotanto työllistää kerroinvaikutuksineen yli 3 400 henkilötyövuotta Suomessa, mikä vastaa 0,14 prosenttiyksikköä maamme työllisistä. Luomutuotannon vaikutus kansantalouteen on noin 680 miljoonaa euroa käsittäen 0,35 prosenttiyksikköä Suomen bruttokansantuotteesta. Tuotantosuunnista peltokasvituotannolla on suurin vaikutus sekä maamme talouteen että työllisyyteen. Luomupeltokasvituotannon työllisyysvaikutus on yli 1 600 henkilötyövuotta ja talousvaikutus noin 350 miljoonaa euroa. Luomumaidontuotannon vaikutus kerroinvaikutuksineen on tuotantosuunnista toiseksi suurin, lähes 850 henkilötyövuotta ja 155 miljoonaa euroa. Luomulihantuotannon vaikutukset ovat hieman pienemmät, noin 740 henkilötyövuotta ja 132 miljoonaa euroa. Luonnonmukainen puutarhatuotanto on tuotantosuunnista pienin. Sen vaikutukset Suomen työllisyyteen ovat noin 210 henkilötyövuotta ja talouteen 51 miljoonaa euroa.

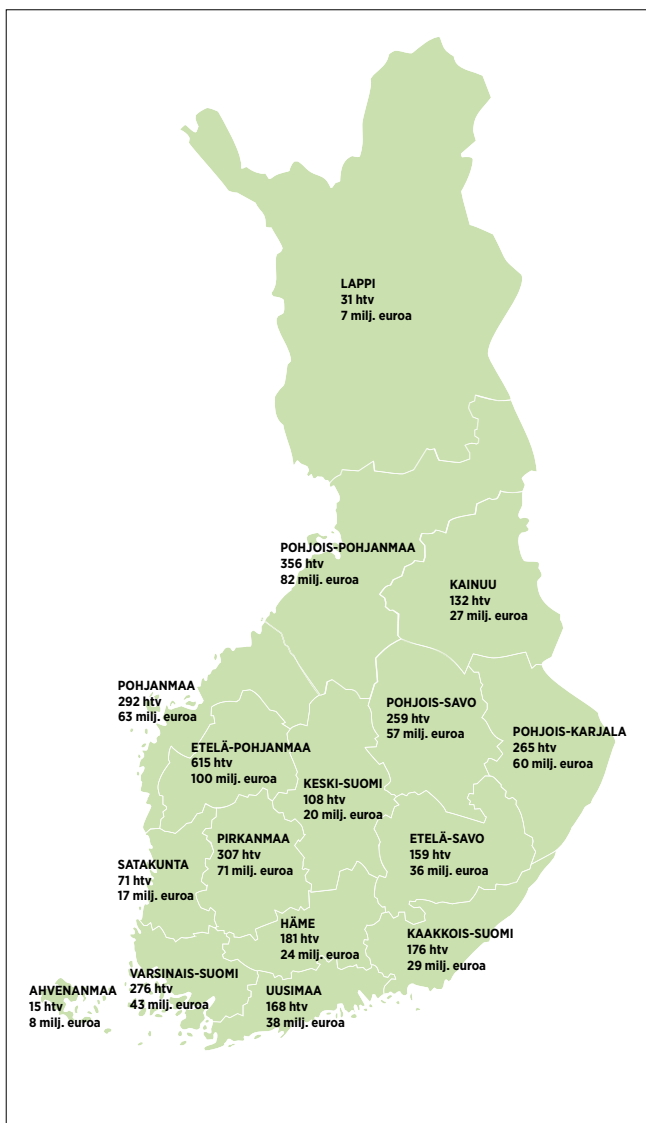
Tavanomaisen tuotannon työllisyys- ja talousvaikutukset koko maassa ovat moninkertaiset luomutuotannon vaikutuksiin nähden. Tuotantotapojen vertailu onkin näiden suuruuserojen vuoksi hieman haastavaa. Luomutuotannon ja tavanomaisen tuotannon talous- ja työllisyysvaikutukset kohdistuvat pääosin samalla tavalla talouden eri toimialoille. Molemmissa tuotantosuunnissa maatalouden lisäksi positiivisia vaikutuksia kohdistuu kerroinvaikutusten kautta etenkin elintarviketeollisuuteen ja majoitus- ja ravitsemustoimintaan

Taulukko 55. Koko Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantos suunnittain.

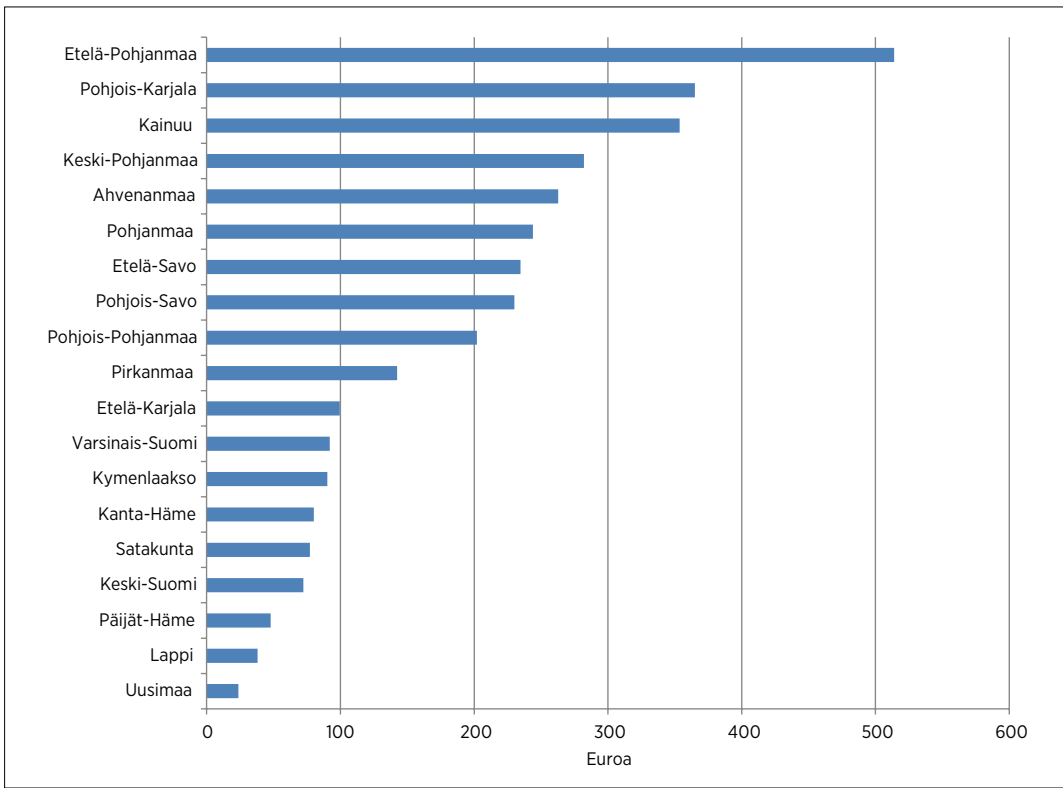
Tuotantos uunta, luomu	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Peltokasvituotanto	0,06	1 615	0,18	355
Lihantuotanto	0,03	738	0,07	132
Maidontuotanto	0,03	846	0,08	155
Puutarhatuotanto	0,01	211	0,03	51
Yhteensä	0,14	3 411	0,35	683

sekä hieman myös muun muassa julkiseen hallintoon, terveys- ja sosiaalipalveluihin, koulutukseen sekä muihin palveluihin. Sekä tavanomaisesta että luomutuotannosta aiheutuu kerroinvaikutusten kautta myös pientä negatiivista vaikutusta muutamille toimialoille. Suurin eroavaisuus tuotantotapojen talous- ja työllisyysvaikutusten kohdistumisessa on se, että luomutuotannolla on kokoon suhteutettuna suuremmat negatiiviset vaikutukset kemianteollisuuteen sekä kaupan toimialalle kuin tavanomaisessa tuotannossa. Ero kemianteollisuudessa selittyy sillä, että luomutuotannossa käytetään selvästi vähemmän kemianteollisuuden tuotteita kuin tavanomaisessa tuotannossa. Ero kaupan alalla selittyy osittain sillä, että luomua myydään tavanomaisesta enemmän suoramyynnin, torien, verkkokauppojen ja ruokapiirien kautta, jolloin kaupan toimiala jää tältä osin ruokaketjun ulkopuolelle (Luomua.fi, 2016).

Luomutuotannon talous- ja työllisyysvaikutukset eroavat selvästi eri maakuntien välillä. Luomualan osuuden suuruus ei välttämättä tarkoita suuria vaikutuksia, jos kokonaisuudessaan peltoalaa on maakunnassa vähän. Vastaavasti pienempi luomualan osuus voi joissain tapauksissa johtaa melko suuriin vaikutuksiin, jos maataloutta on maakunnassa paljon. Viereisessä kartassa (kuvio 53) näkyy luomutuotannon talous- ja työllisyysvaikutukset miljoonina euroina ja henkilötyövuosina eri maakunnissa. Kuviossa 54 talousvaikutukset on esitetty euroina asukasta kohden.

Kuvio 53. Luomutuotannon talous- ja työllisyysvaikutukset maakunnittain/alueittain.

Kuvio 54. Luomun talousvaikutukset (euroa) maakunnittain asukasta kohden.

4.4.2 TULEVAISUUDEN VAIKUTUKSET KOKO MAASSA

Hallituksen luomualan kehittämissuunnitelman tavoitteena on, että luomutuotannon osuus olisi 20 prosenttia viljellystä peltoalasta vuonna 2020 (Maa- ja metsätalousministeriö, 2014). Tämän tavoitteen toteutuminen tarkoittaisi muutoksia myös aluelouden näkökulmasta. Luomuhyväksytyin alan kasvu itsessään saisi aikaan selviä positiivisia vaikutuksia Suomen työllisyyteen ja talouteen (ks. taulukko 56). Työllisyys paranisi noin 205 henkilötyövuodella ja talous kohentuisi 64 miljoonalla eurolla, jos luomuala kasvaisi 20 prosenttiin peltoalasta vuoteen 2020 mennessä. Käytännössä luomuala ei kuitenkaan juuri kasva, jos tavanomainen peltoala ei vastaavasti vähene. Peltoala ei todennäköisesti paljoakaan kasva nykyisestä. Tavanomaisen peltoalan väheneminen luomualan kasvun verran johtaisi negatiivisiin vaikutuksiin työllisyyden ja talouden näkökulmasta. Työllisyys laskisi yli 800 henkilötyövuodella ja talous kärsisi noin 140 miljoonan euron tappion. Kun otetaan huomioon nämä molemmat muutokset eli luomualan kasvu ja tavanomaisen

vähentyminen, johtaisi se noin 655 henkilötyövuoden ja 79 miljoonan euron tappioihin vuoteen 2020 mennessä nykyisillä tuki- ja satotasoilla laskettuna. Vuosittain tästä koituisi keskimäärin noin 93 henkilötyövuoden lasku Suomen työllisyyteen ja 11 miljoonan euron lasku talouteen vuoteen 2020 saakka.

Edellä mainittu negatiivinen yhteisvaikutus johtuu siitä, että tavanomaisessa tuotannossa peltoala on useimmiten tehokkaammassa käytössä kuin luomutuotannossa. Luomutuotannossa hehtaarisato (kg/ha) on usein pienempi kuin tavanomaisessa tuotannossa (Luonnonvarakeskus, 2016). Näin ollen tavanomaisten peltohehtaarien korvautuminen luomuhehtaareilla johtaisi satomäärien laskuun ja sitä kautta vaikuttaisi myös hehtaaria kohden saatavaan hyötyyn. Kuluttaja maksaa luomutuotteesta monissa tapauksissa tavanomaista tuotetta korkeamman hinnan, jolloin luomutuotteen lisääntyminen vähentäisi kotitalouksien muuhun kulutukseen jäävää rahamäärää, jos tulotason oletetaan pysyvän samana. Myös tukia maksetaan luomutuotannolle usein enemmän kuin tavanomaiselle tuotannolle, mikä johtaa siihen, että luomutuotantoon siirtymi-

nen toisi yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Luomualan kasvulla itsessään olisi kuitenkin positiivinen vaikutus talouteen ja työllisyyteen, mutta tavanomaisen peltoalan lasku saisi aikaan suuremmat mutta negatiiviset vaikutukset. Peltoalan siirtymisen tavanomaisesta tuotannosta luomutuotantoon johtaisi näin ollen kustannuksiin yhteiskunnalle. Luomutuotanto ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole aluetalouden näkökulmasta se ”huonompi” ratkaisu, sillä joissain tapauksissa luomutuotantoon siirtyminen voi esimerkiksi kyselyn perusteella olla yksittäiselle tilalle jopa välttämätöntä, jotta toiminta pysyisi kannattavana tai ylipäätään jatkuisi. Myös tutkimusten mukaan (Latukka, 2017) luomutuotanto on yksittäiselle tilalle usein kannattavampaa kuin tavanomainen tuotanto.

Vuotta 2020 koskevia tuloksia tarkasteltaessa täytyy huomioida se, että luomutuotannossa tapahtuvat mahdolliset muutokset vaikuttaisivat sen aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi luomutuotannon satotason kasvu, luomun hintatason muuttuminen tai luomun viennin kasvu seuraavien vuosien aikana vaikuttaisivat luomuun siirtymisen talous- ja työllisyysvaikutuksiin. Muun muassa luomun vientiin olisi hyvät mahdollisuudet, joten se saattaisi hyvinkin lisääntyä nykyisestä ja siten muuttaa tuloksia luomulle edullisimmiksi.

Tuottajakyselyn vastausten perusteella nykyisten luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaisi keskimäärin kolme prosenttia vuodesta 2014 vuoteen 2020, jos heidän arviot toteutuvat. Tämä arvioitu kolmen prosentin kasvu saisi aikaan positiivisia vaikutuksia Suomen työllisyyteen ja talouteen (ks. taulukko 57). Työllisyys kohentuisi noin 37

henkilötyövuoden verran ja talous kasvaisi noin 10 miljoonalla eurolla vuoteen 2020 mennessä.

Maatalouden muutokset heijastuvat myös muun muassa elintarviketeollisuuteen. Jos luomutuotanto kasvaisi, tietäisi se lisäyspainetta myös luomutuotannon jalostukseen. Tässä tarkastellaan esimerkiksi mahdollisen luomujalostuksen kaksinkertaistumisen vaikutuksia suuraluetasolla vuoteen 2020 mennessä. Nykyisen luomun jalostuksen osuuden oletettiin olevan samaa kokoluokkaa koko elintarviketeollisuudesta kuin luomumarkkinoiden osuus koko elintarvikemarkkinoista, mikä oli 1,6 prosenttia vuonna 2012 (Pro Luomu, 2013). Tässä tarkastelussa ei ole otettu huomioon sitä, mitä tapahtuu tavanomaisen tuotannon jalostukselle.

Luomujalostuksen kaksinkertaistuminen saisi aikaan erisuuruisia vaikutuksia eri suuralueilla (ks. taulukko 58). Suurin vaikutus tulisi Etelä-Suomessa, missä työllisyys kasvaisi 529 henkilötyövuodella ja talous paranisi 143 miljoonalla eurolla nykyisestä. Toiseksi suurin vaikutus tulisi Länsi-Suomeen, missä eroa nykytilanteeseen tulisi 286 henkilötyövuotta ja 64 miljoonaa euroa. Itä-Suomessa työllisyys kohentuisi 82 henkilötyövuodella ja talous hyötyisi 19 miljoonan euron verran. Pohjois-Suomeen vaikutukset olisivat 42 henkilötyövuotta ja 13 miljoonaa euroa. Ahvenanmaalla vaikutukset olisivat viisi henkilötyövuotta ja kaksi miljoonaa euroa. Suuralueen työllisten määrään ja alueellisen BKT:n kokoon suhteutettuna luomun jalostuksen kaksinkertaistuminen saisi aikaan merkittävimmät vaikutukset Länsi-Suomessa, missä työllisyys kasvaisi 0,05 prosenttiyksikköä ja talous 0,14 prosenttiyksikköä nykyisestä tasosta.

Taulukko 56. Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset koko Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden tavoite	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomuviljelyn alan osuus peltoalasta kasvaa 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä	0,01	205	0,03	64
Tavanomaisen tuotannon peltoala vähenee saman verran kuin luomuala kasvaa vuoteen 2020 mennessä	-0,03	-860	-0,07	-143
Yhteisvaikutus	-0,03	-655	-0,04	-79

152 LUOMUTUOTANTO 2020 – ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET JA ASEMA JULKISELLA SEKTORILLA
LEENA VIITAHARJU, SUSANNA KUJALA JA HANNU TÖRMÄ

Taulukko 57. Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset koko Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).

Tulevaisuuden ennuste	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Luomutuottajien luomutuotannon arvo kasvaa 3 prosenttia vuoteen 2020 mennessä	0,001	37	0,005	10

Taulukko 58. Luomun jalostuksen kaksinkertaistumisen vaikutukset (ero nykytilanteeseen nähden).

Suuralue	Työllisyys, %-yksikköä	Työllisyys, htv	BKT, %-yksikköä	BKT, milj. euroa
Etelä-Suomi	0,04	529	0,13	143
Itä-Suomi	0,03	82	0,11	19
Länsi-Suomi	0,05	286	0,14	64
Pohjois-Suomi	0,02	42	0,06	13
Ahvenanmaa	0,03	5	0,14	2

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä selvityksessä tarkoituksena oli selvittää luomutuotannon nykyiset ja mahdolliset tulevaisuuden aluetaloudelliset vaikutukset kaikissa Suomen maakunnissa sekä koko Suomen tasolla. Hankkeen päätavoitteita toteuttamalla tarkoitus oli edesauttaa luomutuotannon lisäämistä sekä kysynnän ja tarjonnan parempaa kohtaamista. Selvitystä varten kerättiin aineistoa kahden laajan e-lomakekyselyn avulla. Ensimmäinen kysely kohdistettiin Suomen kaikenkokoisille luomutiloille. Vastauksia kyselyyn saatiin 840 kappaletta. Toinen kysely kohdistettiin kuntapäätäjille, joilta saatiin yhteensä 276 vastausta kyselyyn.

Tuottajakyselyn tulosten perusteella tärkeimmät syyt siirtyä luomutuotantoon ovat olleet taloudelliset syyt, mutta myös ekologisuus ja kestävyys koettiin lähes yhtä tärkeänä synnä siirtymiseen tavanomaisesta tuotannosta luomuun. Luomutuot-

tannon täytyisikin pysyä kannattavana, jotta yhä useampi tuottaja siirtyisi luomutuotantoon ja myös pysyisi luomussa. Kannattavuuden lisäksi kyselyn vastauksissa tuli esiin etenkin byrokratian ja valvonnan vähentäminen, luomun kysynnän kasvu, luomusta saatavan hinnan nousu, tiedottaminen/valistus, asenteiden muutos, lannoitteiden hintojen nousu sekä luomun arvostus ehdotuksina lisätä luomutuotantoa.

Tuottajakyselyn perusteella luomutuotannosta suuri osa myydään omaan maakuntaan, joten luomu kulutetaan usein lähellä. Myyntikanavista myynti kohdistuu etenkin jalostukseen ja alkutuotantoon. Suoramyyntin osuus vaihteli maakunnittain 0–19 prosentin välillä keskiarvon ollessa kymmenen prosenttia. Myynti ravintoloihin ja ruokaloihin, niin julkisella kuin yksityiselläkin puolella, on vähäistä. Julkiselle sektorille luomutuottajat

Piirros: Sami Tantarimäki

myyvät selvästi alle prosentin tuotannostaan, mikä on hyvin vähän, vaikka tavoitteena on nostaa luomutuotteiden määrää myös julkisella sektorilla.

Luomutuottajat arvioivat tuotantonsa arvon kasvavan hieman vuoteen 2020 mennessä⁷. Kasvuennuste oli kuitenkin pieni, keskimäärin kolme prosenttia vuosien 2014 ja 2020 välillä. Maakunnittain tuotannon arvon kehitysarviot vaihtelivat -9 ja +11 prosentin välillä. Suurin kehitysarvio oli Satakunnassa ja pienin Etelä-Pohjanmaalla. Arvioiden keskiarvoihin vaikutti merkittävästi se, kuinka moni tuottaja aikoi lopettaa tuotantonsa kokonaan muun muassa eläköitymisen vuoksi.

Kuntapäätäjät haluaisivat painottaa elintarvikehankinnoissa ruoan hyvää makua sekä mahdollisuutta tarjota kuntakeittiöissä turvallista ruokaa. Muita tärkeitä tekijöitä ovat annetussa budjetissa pysyminen sekä se, että tavarantoimittaja huolehtii logistiikasta julkisen toimijan haluamalla tavalla. Mahdollisuutta hankkia luomutuotteita ei pidetä tällä hetkellä kovin merkittävänä tekijänä kuntapäätäjien keskuudessa. Luomuruoka näyttäytyi vastaajien mielikuvissa terveellisenä ja hyvän mauisina tuotteina, ja luomutuotantoa pidettiin tarkasti valvottuna tuotantomuotona.

Kuntapäätäjäkyselyn vastaajista lähes 40 prosenttia ilmoitti, että heidän kunnassaan käytetään luomutuotteita. Noin kolmannes vastaajista ei tiennyt, onko luomua käytössä kunnan julkisissa keittiöissä vai ei. Suurin osa näistä henkilöistä oli luottamushenkilöitä. Loppu kolmannes sanoi, että heidän kunnassaan luomua ei käytetä ollenkaan. Niissä kunnissa, joissa luomutuotteita käytettiin, arviot luomuna käytettävien elintarvikkeiden osuudesta suurkeittiöissä vaihtelivat koko Suomen osalta 0,5-60 prosentin välillä, keskiarvon ollessa noin seitsemän (7) prosenttia näissä käyttäjäkunnissa. Kunnissa käytettiin luomuna yleisimmin puurohiutaleita ja suurimoita, jauhoja, maitoa, kasviksia ja leipää. Myös kananmunat, liha, perunat ja marjat mainittiin melko usein.

Luomutuotteista ei haluttaisi maksaa juurikaan enempää kuin tavanomaisesti tuotetuista elintarvikkeista. Suomalaisen kuntapäätäjien mukaan luomutuotteet saisivat maksaa keskimäärin vain 1-5 prosenttia enemmän kuin tavanomaisesti tuotetut tuotteet. Melko harvat vastaajat olisivat olleet valmiita maksamaan luomutuotteista merkittävästi enemmän. Useampi kyselyn vastaaja perusteli vastaustaan vetoamalla kuntansa tiukkaan budjettiin ja niukkoihin määrärahoihin. Vain muutama vastaaja

olisi ollut valmis maksamaan luomutuotteista jopa 20-30 prosenttia enemmän kuin tavanomaisista tuotteista. Maksuvalmiutta perusteltiin esimerkiksi tuoteturvallisuudella tai luomun terveellisyydellä.

Luomutuotteiden hinta sekä niiden kalleus tavanomaisiin tuotteisiin nähden olivat kuntapäätäjäkyselyn mukaan melko merkittäviä esteitä luomun käytölle kuntaruokailussa. Myös käytössä olevat määrärahat nähtiin luomuo stoja rajoittavana tekijänä. Luomutuotteista ei vastaajien mukaan myöskään saatu tarjouspyyntöihin juurikaan tarjouksia. Asenteellisia tekijöitä ei pidetty esteenä luomun hankinnalle julkiselle sektorille, sillä sekä suurkeittiöhenkilökunnan että kuntapäätäjien asenteen katsottiin vaikuttavan kaikkein vähiten estävästi luomun hankintaan. Myös ruokailijoiden kiinnostuksen luomuruokaa kohtaan uskottiin nousevan jonkin verran lähitulevaisuudessa, koska tietoisuus kuluttajien keskuudessa edelleen lisääntyy. Monia kuntapäätäjäkyselyn vastaajia kuitenkin epäilytti, missä määrin tuottajat pystyvät vastaamaan mahdollisesti lisääntyvään kysyntään ja onko luomutuotteiden jatkuva saatavuus miten hyvä.

RegFinDyn-simulointimallilla suoritettujen laskelmien tulosten perusteella luomutuotannon nykyiset vaikutukset alueiden talouteen ja työllisyyteen vaihtelevat alueittain. Suurin luomutuotannon vaikutus on Etelä-Pohjanmaalla (yli 600 htv ja noin 100 miljoonaa euroa), missä on Suomen toiseksi suurin luomuala hehtaareissa tarkasteltuna sekä runsaasti luomuhyväksytyjä eläimiä ja paljon jalo stusta. Seuraavaksi suurimmat vaikutukset ovat Pohjois-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Koko Suomen tasolla luomutuotannon vaikutukset ovat työllisyyteen noin 3 400 henkilötyövuotta ja talouteen 680 miljoonaa euroa.

Hallituksen luomualan kehittämisohjelman tavoite nostaa luomualan osuutta 20 prosenttiin peltoalasta vuoteen 2020 mennessä ja sen vaikutukset olivat yksi tässä selvityksessä lasketuista tulevaisuuden skenaarioista. Sen vaikutukset laskettiin RegFinDyn-mallilla maa-alan siirtymisen kautta. Laskelmien mukaan luomualan kasvu saisi aikaan positiivisia vaikutuksia alueiden työllisyyteen ja talouteen, mutta luomualan kasvun edellyttämä tavanomaisen alan lasku johtaisi negatiivisiin yhteisvaikutuksiin niin maakuntatasolla kuin koko maan tasollakin. Syy negatiivisiin yhteisvaikutuksiin olisi osaltaan siinä, että tavanomaisessa tuotannossa peltojen käyttö on usein tehokkaampaa kuin luomussa johtuen eroista satotasoissa. Erot tavanomaisen tuotannon ja luomutuotannon kustannusrakenteissa johtaisivat myös erilaisiin vaikutuksiin muissa toimialoissa. Luomu on usein tavanomaista kalliimpaa, mikä myös vaikuttaisi muuhun

⁷ Luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksestä vuosien 2014 ja 2020 välillä laskettiin painotetun keskiarvon mukaisesti. Painotus on tehty liikevaihdon suhteen, jolloin mitä suurempi liikevaihto, sitä suurempi vaikutus vastaajan arviolla on keskiarvoon.

kulutukseen jäävän rahan määrään. Lisäksi luomutuotanto saa monissa tapauksissa enemmän luomutukia, mikä johtaisi suurempiin kustannuksiin yhteiskunnalle. Tilatasolla tilanne saattaa kuitenkin olla päinvastoin, jolloin luomutuotanto voi hyvinkin olla yksittäiselle tilalle tavanomaista kannattavampaa. Luomutuottajien arviot tuotantonsa arvon kehityksestä vuoteen 2020 mennessä olivat keskimäärin melko pieniä, mistä johtuen niiden vaikutus alueiden talouteen ja työllisyyteen jäisi laskelmien perusteella melko pieniksi.

Aluetaloudellisten vaikutusten laskelmien tuloksissa täytyy ottaa huomioon se, että luomutuot-

tannon tilastointi on vielä melko vähäistä, mistä johtuen laskelmissa käytetyissä lähtötiedoissa saattaa olla epätarkkuuksia. Nämä mahdolliset epätarkkuudet vaikuttavat myös tulosten tarkkuuteen. Luomutuotannon tilastoinnin toivotaankin lisääntyvän tulevaisuudessa.

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 59) on koottu hankkeen aikana esille tulleita keskeisimpiä asioita. Näistä havainnoista on vedetty johtopäätöksiä ja edelleen toimenpidesuosituksia, joiden tarkoituksena on edistää luomutuotantoa.

Taulukko 59. Selvityksessä esiin tulleita havaintoja, niistä tehtyjä johtopäätöksiä ja suosituksia.

Havainto	Johtopäätös	Suositus
Tärkein syy siirtyä luomutuotantoon on kyselyyn mukaan ollut ”pienemmät tuotantokustannukset/parempi kannattavuus”.	Taloudelliset asiat nousevat tärkeimmiksi syiksi siirtyä luomutuotantoon, mutta myös ympäristöasiat ovat tärkeä syy.	Luomutuotannon kannattavuuteen panostamalla on mahdollista lisätä luomutilojen määrää.
Luomutuotanto myydään useimmiten omaan maakuntaan.	Luomuruoka on usein myös lähiruokaa.	Julkisissa hankinnoissa on mahdollista suosia oman alueen ruokaa panostamalla laadullisiin hankintakriteereihin.
Useat tuottajat, jotka kyselyyn mukaan aikovat lopettaa luomutuotannon vuoteen 2020 mennessä, mainitsivat byrokratian tai valvonnan yhdeksi syyksi lopettamiseen. Myös useat tuotantoa jatkavat luomutuottajat mainitsivat byrokratian ja valvonnan luomutuotantoa hankaloittavina tekijänä.	Luomutuotannon kasvutavoitteet eivät tule toteutumaan etenkin, jos luomun byrokratia ja valvonta vain kiristyvät, koska ne vaikuttavat tuottajien halukkuuteen siirtyä luomutuotantoon ja pysyä siinä.	Byrokratiaa ja valvontaa tulisi selkeyttää ja vähentää. Valvonnan muuttaminen takaisin neuvovampaan suuntaan voisi olla yksi ratkaisu.
Luomuketjun eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi ehdotettiin useita eri keinoja.	Ei ole olemassa yhtä ja ainutta keinoa lisätä yhteistyötä vaan joillekin toimii yksi keino ja toiselle toinen.	Luomuketjun eri toimijoille tulisi järjestää muun muassa enemmän yhteisiä tilaisuuksia ja tiedotusta tulisi lisätä.
Luomun osuus julkisista elintarvikehankinnoista on nykyään melko alhainen.	Julkiset keittiöt eivät ole saaneet kovin paljoa luomutiedusteluja asiakkaiden eli kuntalaisten suunnasta.	Luomun osuuden kasvattaminen vaatii aktiivisuutta myös kuntalaisilta.
Kuntapäätäjien, varsinkin luottamushenkilöiden, tietämys kunnallisista elintarvikehankinnoista on melko heikko.	Kuntapäätäjät eivät useinkaan tiedä millaista ruokaa kuntien ammattikeittiöihin hankitaan ja millaisin kriteerein.	Luottamushenkilötkin tarvitsevat lisää tietoa ja koulutusta kestävästä hankinnoista ja turvallisuudesta ruoasta.
Hankintalaki uudistui vuoden 2017 alussa.	Pk-yritysten mahdollisuudet päästä jatkossa julkisen sektorin tavarantoinniksi lisääntyvät.	Pk-yritykset tarvitsevat koulutusta julkisen hankinnan käytännestä ja vaatimuksista. Julkisia hankintoja tekevät henkilöt tarvitsevat ohjeistusta uusien säästösten soveltamisessa päivittäisessä työssään.
Hankintarenkaat ja -yksiköt tuntevat paikalliset tuottajat ja yritykset melko huonosti.	Julkisiin hankintoihin liittyvä vuoropuhelu hankkijan ja tarjoajien välillä jää usein liian vähäiseksi.	Yhteistyötä tulisi lisätä ruokaketjun toimijoiden ja julkisen sektorin välillä. Maakunnissa järjestetään erilaisia seminaareja, työpajoja tai messutapahtumia, joissa eri osapuolet voivat tavata toisiaan. Myös esimerkiksi AitojaMakuja-sivustolta löytyy maakunnittain paljon yritystietoja. Sivustolla voi tehdä hakuja myös luomu-hakusanalla.

<p>Ammattikeittiöt kokevat luomutuotteiden jalostusasteen tällä hetkellä liian alhaiseksi.</p>	<p>Tämän hetkinen luomutarjonta ei vastaa nykyaikaisen ammattikeittiön vaatimuksia ja tarpeita tarpeeksi hyvin.</p>	<p>Luomutuottajien ja -jalostajien olisi jatkossa panostettava erityisesti tuotekehitykseen, kenties yhteistyössä ammattikeittiöiden kanssa, että tuotteet saadaan suoraa vastaamaan asiakkaiden tarpeita.</p>
<p>Luomutuotannon nykyiset vaikutukset ovat suurimmat Etelä-Pohjanmaalla, yli 600 henkilötyövuotta ja 100 miljoonaa euroa. Koko Suomen tasolla vaikutukset ovat noin 3 400 henkilötyövuotta ja 680 miljoonaa euroa.</p>	<p>Etelä-Pohjanmaalla maatalous on merkittävä toimiala ja suuri työllistäjä. Tästä syystä myös luomutuotannon vaikutukset maakunnassa ovat merkittäviä, vaikka luomualan osuus onkin alle maamme keskiarvon. Runsas elintarvikejalostus alueella lisää myös aluetaloudellisia vaikutuksia kerroinvaikutusten kautta.</p>	<p>Luomutuotannon vaikuttavuutta niin Etelä-Pohjanmaalla kuin muissakin maakunnissa voidaan entisestään lisätä luomutuotantoa edistävillä toimilla</p>
<p>Luomualan kasvu tavoiteltiin 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä johtaisi tavanomaisen tuotannon vähenemiseen ja sitä kautta negatiiviseen vaikutukseen aluetalouteen ja työllisyyteen.</p>	<p>Luomualan osuuden kasvu 20 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä tietäisi hieman kustannuksia yhteiskunnalle, jos muun muassa satotasot, viennin määrä, hintataso ja tuet pysyvät suunnilleen nykyisellä tasolla.</p>	<p>Muun muassa luomutuotannon viennin edistäminen, satotasojen nostaminen ja hintatason laskeminen lähemmäs tavanomaista olisi suositeltavaa. Näin luomualan kasvun vaikutukset aluetalouteen muuttuisivat positiivisemmiksi.</p>
<p>Luomutuotannon tilastointi on edelleen vähäistä.</p>	<p>Tilastojen vähyys vaikuttaa myös tässä raportissa esitettyjen vaikutuslukujen tarkkuuteen.</p>	<p>Luomutuotannon tilastoinnin toivotaan lisääntyvän.</p>

Luomutuotannon lisäämistä on perusteltu monilla erilaisilla hyödyillä muun muassa ekologisista lähtökohdista ja tilakohtaisen kannattavuuden näkökulmasta. Luomutuotannon lisääminen tavanomaisen tuotannon vähentyessä ei laskelmien mukaan ole aluetaloudelle suotuisin vaihtoehto.

On kuitenkin mahdollista tehdä luomutuotannosta myös aluetalouden näkökulmasta kannattavampaa muun muassa vientiä lisäämällä ja satotasoja parantamalla. Tehokkaammalla ja vientivetoisemmalla luomutuotannolla kohti kestävämpää ja taloudellisesti kannattavampaa tulevaisuutta.

LÄHTEET

- Baranski M., Srednicka-Tober D., Volakakis N., Seal C., Sanderson R., Stewart G., Benbrook C., Biavati B., Markellou E., Giotis C., Gromadzka-Ostrowska J., Rembialkowska E., Skwarlo-Sonta K., Tahvonen R., Janovska D., Niggli U., Nicot P. and Leifert C. (2014). Higher antioxidant and lower cadmium concentrations and lower incidence of pesticide residues in organically grown crops: a systematic literature review and meta-analyses. *British Journal of Nutrition*, 2014 Sep; 112(5): 794-811.
- Bess, R. and Ambargis, Z. (2011). Input-Output Models for Impact Analysis: Suggestions for Practitioners Using RIMS II Multipliers. The 50th Southern Regional Science Association Conference, March 23-27, 2011, New Orleans, Louisiana.
- CAPRI (2015). CAPRI Modelling System. Common Agricultural Policy Regionalised Impact Modelling System. <http://www.capri-model.org/dokuwiki/doku.php>
- European Commission. (2013). Report on the Results of the Public Consultation on the Review of the EU Policy on Organic Agriculture Conducted by the Directorate General for Agriculture and Rural Development.
- Evira (2015). Luonnonmukaisen tuotannon tilastot ja tietohaut. Saatavana: <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/asiakokonaisuudet/luomu/tilastot+ja+tietohaut/>
- Evira (2016). Luomutilat (kpl) ja luomutuotantoala (ha) 2015. Saatavana: https://www.evira.fi/globalassets/kasvit/viljely-ja-tuotanto/luomu/luomu_2015ep.pdf
- Granstedt, A., Schneider, Th., Seuri, P. and Thomsen, O. (2008). Ecological recycling agriculture to reduce nutrient pollution to Baltic Sea. *Biological Agriculture and Horticulture*, 26, 3: 279-307.
- IFOAM. (2014). Principles of organic agriculture. Saatavana: <http://www.ifoam.org/en/organic-landmarks/principles-organic-agriculture>.
- Koikkalainen Kauko, Seuri Pentti, Koivisto Anu, Tauriainen Jukka, Hyvönen Terho ja Regina Kristiina (2011). Luomu 50 – mitä tarkoittaisi, jos 50 % Suomen viljelyalasta siirtyisi luomuun. MTT, Raportti 36.
- Latukka Arto (2017). Luomu kannattaa paremmin kuin tavanomainen maatalous. Luomu.fi –sivusto. <http://luomu.fi/kirjoitus/luomukannattaa-paremminkin-kuin-tavanomainen-maatalous/3/>
- Lemola Riitta, Esala Martti ja Turtola Eila. (2010). Luomuviljelyn mahdollisuudet vesistökuormituksen vähentäjänä. Teoksessa: Hopponen, A. (toim.) Maataloustieteen päivät 12.–13.1.2010.
- Lernaud, J. & Willer, H. (2016). Current Statistics on Organic Agriculture Worldwide: Area, Producers, Markets, and Selected Crops. *The World of Organic Agriculture. Statistics & Emerging Trends 2016*. Teoksessa: Willer & Lernaud (eds.) 2016. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016*.
- Luomua.fi (2016). Luomua on hyvin tarjolla. Saatavana: <http://luomu.fi/ruoka/mista-luomua-voi-ostaa/>
- Luonnonvarakeskus (2016). Maataloustilastot. Saatavana: <http://stat.luke.fi/maatalous>
- Maa- ja metsätalousministeriö. (2014). Lisää luomua! Hallituksen luomualan kehittämissuunnitelma ja luomualan kehittämisen tavoitteet vuoteen 2020.
- Mon Pon Nya, & Holland, David W. (2005). Organic Apple Production on Washington State: An Input-Out Analysis. Teoksessa: S. o. E. Sciences (toim.) Working Paper Series.
- MTT Taloustohtori (2015). Maa- ja puutarhatalous -palvelu. MTT kannattavuuskirjanpitolokset. Luonnonvarakeskus. Saatavana: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/kannattavuuskirjanpito/aikasarja/Kannattavuuskerroin_tuotantosuunnittain
- Mules, T. (2000). Globalization and the Economic Impacts of Tourism. *Tourism in the 21st Century: Lesson From Experience*. B. Faulkner, G. Moscardo and E. Laws (ed.), London, Continuum: 312-327.
- Mäder, P., Fließbach, A., Dubois, D., Gunst, L., Fried, P. ja Niggli, U. (2002) Soil fertility and biodiversity in organic farming. *Science*, 296: 1694–1697

- Nuutila Jaakko, Siiskonen Pirjo, Kahiluoto Helena, Mikkola Minna, Schäfer Winfried, & Tikkanen-Kaukanen Carina (2014). Suomen kansallinen luomututkimusohjelma 2014–2018: Luomuinstituutti.
- O'Hara, Jeffray K., & Parsons, Robert (2013). The economic value of organic dairy farms in Vermont and Minnesota. *Journal of Dairy Science*, Volume 96, Issue 9, September 2013, Pages 6117–6126.
- Riesinger, Paul (2010). Agronomic challenges for organic crop husbandry. University of Helsinki, Faculty of Agriculture and Forestry, Department of Agricultural Sciences. Doctoral dissertation.
- Seppänen Laura, Aro-Heinilä Esa, Helenius Juha, Hietala-Koivu Reija, Ketomäki Hanna, Mikkola Minna, Virtanen Hanna (2006). Paikallinen ruokajärjestelmä: ympäristö- ja talousvaikutuksia sekä oppimishaasteita. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 9.
- Suomen Gallup Elintarviketieto Oy (2014). Maatilojen kehitysnäkymät 2020 kyselyn tuloksia 7.10.2014. Saatavana: http://www.gallupnet.fi/maatila/Maatilojen_kehitysnäkymät_2020.pdf
- Swenson David, & Aethington Liesl (2007). Determining the Methods for Measuring the Economic and Fiscal Impacts Associated with Organic Crop Conversion in Iowa: Leopold Center for Sustainable Agriculture.
- Tilastokeskus (2016). Kansantalous, Tilastot. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/kan.html>
- Törmä, Hannu (2008). Do Small Towns Development Projects Matter, and Can CGE Help? *Journal of Spatial Economic Analysis* Vol. 3, No. 2, June.
- Viitaharju Leena, Määttä Susanna, Hakala Outi, & Törmä Hannu (2014). Työtä ja hyvinvointia! Lähiruoan käytön aluetaloudelliset vaikutukset Suomen maakunnissa. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 118.
- ÅSUB (2015). Nyheter. Sålida jordbruksprodukter 2014. Ålands statistik- och utredningsbyrå. Saatavana: http://www.asub.ax/archive.con?iPage=12&art_id=1631

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1.	Luomuviljellyn alan osuus maakunnan/alueen peltoalasta ELY-keskuksittain vuonna 2015.....	16
Kuvio 2.	Etelä-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	25
Kuvio 3.	Etelä-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	25
Kuvio 4.	Etelä-Pohjanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	26
Kuvio 5.	Etelä-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	33
Kuvio 6.	Etelä-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	33
Kuvio 7.	Etelä-Savon luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	33
Kuvio 8.	Hämeen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	40
Kuvio 9.	Hämeen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	40
Kuvio 10.	Hämeen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	41
Kuvio 11.	Kaakkois-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	47
Kuvio 12.	Kaakkois-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	47
Kuvio 13.	Kaakkois-Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	47
Kuvio 14.	Kainuun luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	54
Kuvio 15.	Kainuun luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	54
Kuvio 16.	Kainuun luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	54
Kuvio 17.	Keski-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	60
Kuvio 18.	Keski-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	60
Kuvio 19.	Keski-Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	60
Kuvio 20.	Lapin luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	67
Kuvio 21.	Lapin luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	67
Kuvio 22.	Lapin luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	67
Kuvio 23.	Pirkanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	74
Kuvio 24.	Pirkanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	74
Kuvio 25.	Pirkanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	74
Kuvio 26.	Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	82
Kuvio 27.	Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	82
Kuvio 28.	Pohjanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	82
Kuvio 29.	Pohjois-Karjalan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	88
Kuvio 30.	Pohjois-Karjalan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	88
Kuvio 31.	Pohjois-Karjalan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	88
Kuvio 32.	Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	96
Kuvio 33.	Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	96
Kuvio 34.	Pohjois-Pohjanmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	96
Kuvio 35.	Pohjois-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	104
Kuvio 36.	Pohjois-Savon luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	104
Kuvio 37.	Pohjois-Savon luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	104

Kuvio 38.	Satakunnan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	111
Kuvio 39.	Satakunnan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	111
Kuvio 40.	Satakunnan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	111
Kuvio 41.	Uudenmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	118
Kuvio 42.	Uudenmaan luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	118
Kuvio 43.	Uudenmaan luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	118
Kuvio 44.	Varsinais-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	126
Kuvio 45.	Varsinais-Suomen luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	126
Kuvio 46.	Varsinais-Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	126
Figur 47.	Försäljningen av Åländska ekologiska produkter enligt marknadskanal.....	133
Figur 48.	Försäljningen av Åländska ekologiska produkter enligt region.....	133
Figur 49.	De åländska ekologiska producenternas uppskattning av ändringarna i värdet på deras ekologiska produktion från 2014 till 2020.....	133
Kuvio 50.	Kaikkien maakuntien/alueiden luomutuotannon myynnin jakautuminen markkinakanavittain.....	141
Kuvio 51.	Kaikkien maakuntien/alueiden luomutuotannon myynnin jakautuminen alueittain.....	142
Kuvio 52.	Koko Suomen luomutuottajien arviot luomutuotantonsa arvon kehityksen suunnasta vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	142
Kuvio 53.	Luomutuotannon talous- ja työllisyysvaikutukset maakunnittain/alueittain.....	149
Kuvio 54.	Luomun talousvaikutukset (euroa) maakunnittain asukasta kohden.....	150
Taulukko 1.	Kyselyyn vastanneet luomutilat maakunnittain/ELY-alueittain.....	19
Taulukko 2.	Kyselyyn vastanneet luomutilat tuotantosuunnittain.....	19
Taulukko 3.	Päätätajäkyselyn vastaukset maakunnittain.....	21
Taulukko 4.	Kuntapäätätajäkyselyn vastaajat ammattiryhmittäin.....	21
Taulukko 5.	Etelä-Pohjanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.....	30
Taulukko 6.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	30
Taulukko 7.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	31
Taulukko 8.	Etelä-Savon luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.....	37
Taulukko 9.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).....	37
Taulukko 10.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Etelä-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).....	38
Taulukko 11.	Hämeen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.....	44
Taulukko 12.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Hämeessä (ero nykytilanteeseen nähden).....	45
Taulukko 13.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Hämeessä (ero nykytilanteeseen nähden).....	45
Taulukko 14.	Kaakkois-Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.....	51
Taulukko 15.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Kaakkois-Suomen (ero nykytilanteeseen nähden).....	52
Taulukko 16.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Kaakkois-Suomen (ero nykytilanteeseen nähden).....	52
Taulukko 17.	Kainuun luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.....	58
Taulukko 18.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Kainuussa (ero nykytilanteeseen nähden).....	58
Taulukko 19.	Keski-Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosuunnittain.....	64

Taulukko 20.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Keski-Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).....	65
Taulukko 21.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Keski-Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).....	65
Taulukko 22.	Lapin luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	71
Taulukko 23.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Lapissa (ero nykytilanteeseen nähden).....	71
Taulukko 24.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Lapissa (ero nykytilanteeseen nähden).....	71
Taulukko 25.	Pirkanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	78
Taulukko 26.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pirkanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	78
Taulukko 27.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pirkanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	79
Taulukko 28.	Pohjanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	86
Taulukko 29.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	86
Taulukko 30.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	86
Taulukko 31.	Pohjois-Karjalan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	93
Taulukko 32.	Luomutuotannon 20 prosentin tavoitteen talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Karjalassa (vaikutus vuosien 2012 ja 2014 välillä).....	93
Taulukko 33.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Karjalassa (ero nykytilanteeseen nähden).....	93
Taulukko 34.	Pohjois-Pohjanmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	100
Taulukko 35.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	101
Taulukko 36.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Pohjanmaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	101
Taulukko 37.	Pohjois-Savon luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	108
Taulukko 38.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).....	108
Taulukko 39.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Pohjois-Savossa (ero nykytilanteeseen nähden).....	108
Taulukko 40.	Satakunnan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	115
Taulukko 41.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Satakunnassa (ero nykytilanteeseen nähden).....	115
Taulukko 42.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Satakunnassa (ero nykytilanteeseen nähden).....	115
Taulukko 43.	Uudenmaan luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	123
Taulukko 44.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Uudellamaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	123
Taulukko 45.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Uudellamaalla (ero nykytilanteeseen nähden).....	123
Taulukko 46.	Varsinais-Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotantosunnittain	130
Taulukko 47.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Varsinais-Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).....	131
Taulukko 48.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset Varsinais-Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).....	131

Tabell 49.	De nuvarande effekterna av Ålands ekologiska produktion på ekonomin och sysselsättningen, per produktionsinriktning.....	136
Tabell 50.	Den eventuella inverkan på den ekonomiska situationen och sysselsättningen på Åland som följd av framtidsmålen för ekologisk produktion (jämfört med nuläget).....	137
Tabell 51.	Den eventuella inverkan på den ekonomiska situationen och sysselsättningen på Åland som följd av de ekologiska producenternas framtidsutsikter (jämfört med nuläget).....	137
Taulukko 52.	Luomutilat ja luomutuotantoala maakunnittain/alueittain vuonna 2014.....	138
Taulukko 53.	Tärkeimmät syyt luomutuotantoon siirtymiseen (n=840).....	140
Taulukko 54.	Luomutuottajien arviot keskimäärin luomutuotantonsa arvon kehitymisestä maakunnittain/alueittain vuosien 2014 ja 2020 välillä.....	143
Taulukko 55.	Koko Suomen luomutuotannon nykyiset talous- ja työllisyysvaikutukset tuotanto-suunnittain.....	149
Taulukko 56.	Luomutuotannon tulevaisuuden tavoitteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset koko Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).....	151
Taulukko 57.	Luomutuottajien tulevaisuuden ennusteen mahdolliset talous- ja työllisyysvaikutukset koko Suomessa (ero nykytilanteeseen nähden).....	152
Taulukko 58.	Luomun jalostuksen kaksinkertaistumisen vaikutukset (ero nykytilanteeseen nähden)....	152
Taulukko 59.	Selvityksessä esiin tulleita havaintoja, niistä tehtyjä johtopäätöksiä ja suosituksia.....	155

LIITE 1. RegFinDyn-malli, dataprosessi ja malliin liittyviä julkaisuja

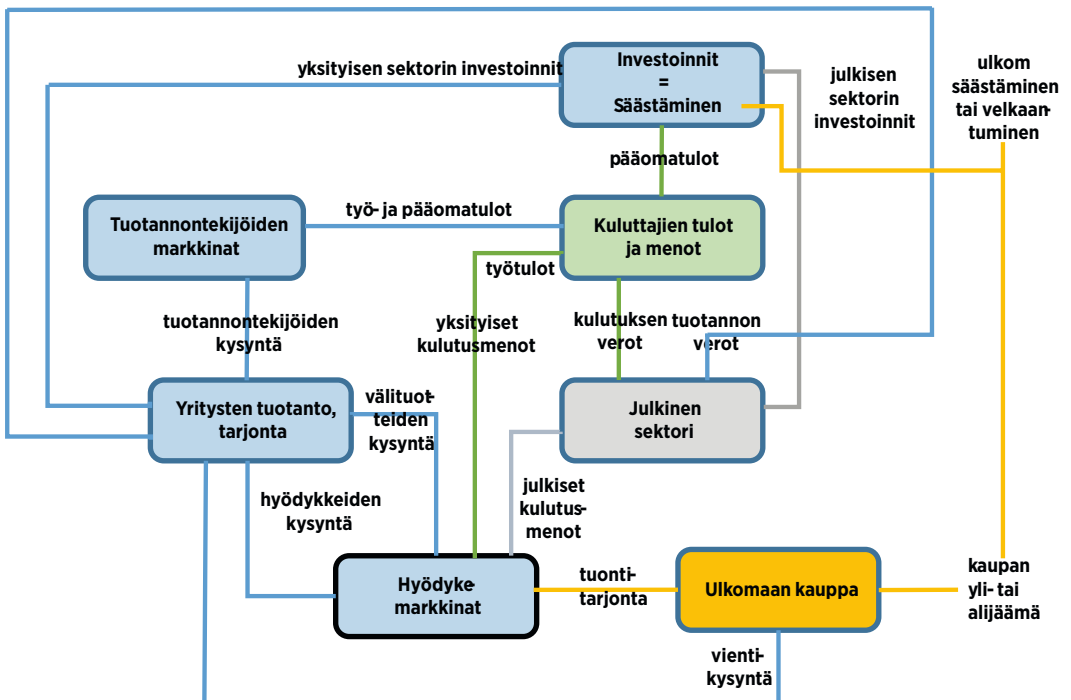
REGFINDYN-MALLIN KUVAUS

Aluemalli ottaa tuotannon ja tulojen lisäksi huomioon suhteellisten hintojen, talouden päätöksentekijöiden (kotitaloudet, yritykset ja julkinen sektori) epälineaarisen käyttäytymisen ja talouden resursirajoitteiden kuten työvoiman riittävyyden vaikutukset. Mallissa oletetaan, että taloudessa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Oleellista on talouden sopeutuminen suhteellisten hintojen muutosten kautta uuteen tasapainoon taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvien muutosten jälkeen. Malli on toimialapohjainen, joten sillä voidaan analysoida kaikkia taloudessa tapahtuvia muutoksia, jotka ovat ilmais- tavissa toimialatasolla. Erilaisten hankkeiden ja ilmiöiden arvoketjujen määrällinen arviointi on siten mahdollista.

Mallissa kuvataan sekä hyödyke- että tuotannon- tekijöiden markkinoita. Kukin toimiala tuottaa hyödykkeitä (tavaroita ja palveluita) käyttäen kah- ta tuotannontekijää: pääomaa (mm. rakennuksia, koneita ja kuljetusvälineitä) ja työvoimaa. Alku-

tuotannossa ja tutkimustarpeen mukaan muillakin toimialoilla pääomapanoksesta erotellaan maa- alapanos. Tuotannontekijät, väli- ja lopputuotteet ovat osin korvattavissa keskenään. Keskeistä on tuotannontekijöiden, väli- ja lopputuotteiden sekä kotimaisen ja ulkomaisen kysynnän ja tarjonnan välinen kilpailu.

Yksityinen kulutus perustuu kotitalouksien työ- tuloihin ja julkinen kulutus verotuloihin. Tuotanto myydään hyödykemarkkinoilla oman alueen kulut- tajille (yritykset, kotitaloudet ja julkinen sektori), kotimaisen kaupan kautta Suomen muille alueille ja ulkomaankaupan kautta ulkomaille. Alueellinen tuotanto vaatii myös tuontipanoja, kuten väli- ja lopputuotteita. Näitä alue ostaa kotimaan kaupan avulla Suomen muilta alueilta ja ulkomaankaupan avulla ulkomailta. Investoinnit suuntautuvat toimi- aloille joilla pääoman tuotto on suurin. Yrittäjien pääomatulot samoin kuin mahdollinen ulkomaan- kaupan ylijäämä rahoittavat investointeja.

Aluemallin simulaatiotulokset osoittavat miten suuria taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvien muutosten vaikutukset ovat mm. seuraaviin talouden indikaattoreihin: BKT, työllisyys, yksityinen kulutus, verotulot, julkinen kulutus, investoinnit, kotimaan ja ulkomaan kauppa. Simulaatiotulokset ovat luonteeltaan nettomääräisiä esimerkiksi BKT:n laskennassa vähennetään tuonnin (meno-erä) arvo, mutta kotimaisessa kysynnässä on mukana viennin arvo (tuloerä).

Simulointimallin perusaineisto kattaa Suomen kaikki viisi suuraluetta ja 19 maakuntaa. Maakunta voidaan tarvittaessa jakaa useaan seutukuntaan. Toimialojen lukumäärä on seutukunta- ja maakuntatasolla 29 ja seutukuntatasolla 17. Alatoimialoja voidaan erottaa päätoimialoista tai luoda uusia toimialoja, mikäli lisätietoa alatoimialojen kustannus- ja kysyntärakenteista on olemassa. Mallin lisäaineisto kerätään tutkimusongelman tarpeita vastaavaksi, jotta skenaarioiden parametrisointi on tarkka. Aineiston laatu varmistetaan automaattisilla tarkastusrutiineilla jotka varmistavat, että kansan- ja aluetilinpidoon asettamat ja mikro- ja makrotaloustieteen mukaiset reunaehdot täyttyvät.

Aluemallilla on tehty jo yli 50 määrällistä arviointitutkimusta. Lisää tietoa metodista ja aiemmista raporteista on saatavilla julkaisuista (Törmä, Kujala & Kinnunen⁸; Rutherford and Törmä, 2010⁹) sekä osoitteesta: www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm ja RegFin-mallit ovat saaneet vaikutteita Australian Viktorian yliopiston CoPS:in (Centre of Policy Studies) TERM-mallista (Wittwer, 2012¹⁰; Horridge and Wittwer, 2010¹¹).

DATAPROESSIN KUVAUS

Luomumallin Suomen tason tietokanta laadittiin käyttämällä useita tietolähteitä. Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidoon tarjonta- ja käyttötaulukot olivat keskeinen lähtökohta. Tarjontataulukossa kuvataan toimialoittain kotimaisen ja ulkomaisen eli tuontitarjonnan suhde ja miten ne muodostavat kansantalouden käytettävissä olevien tavaroiden ja palvelujen kokonaistarjonnan. Kysyntätaulukko

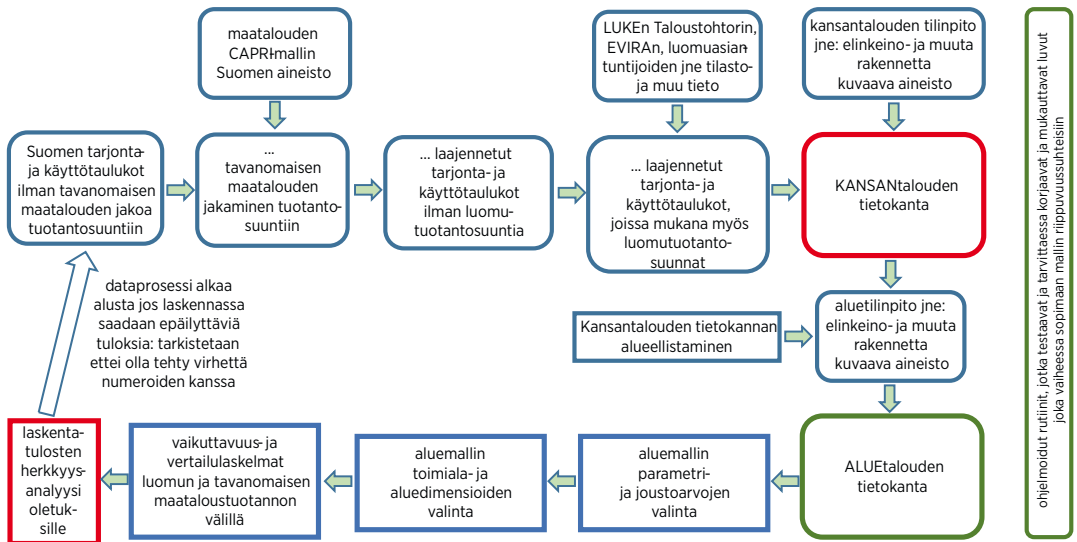
kuvaa toimialoittain kotimaisen väli- ja lopputuotekäytön suhteen vientiin. Näiden summa muodostaa kansantalouden tavaroiden ja palvelujen kokonaiskysynnän. Yleisen tasapainon mallissa (CGE) oletetaan, että talous on tasapainossa perusvuotena. Tämä tarkoittaa, että kokonaiskysynnän ja -tarjonnan oletetaan olevan kullakin toimialalla yhtä suuret. Tarjonta- ja kysyntätauluissa on paljon muutakin elinkeinorakenteeseen liittyvää tietoa, jota käytetään hyväksi Suomen tason tietokannan luomisessa.

Maatalous on edellisessä vaiheessa yksi kokonaisuus ja tuotantosuuntia ei ole eroteltu. Seuraavaksi käytetään maatalouden CAPRI-mallin (<http://www.capri-model.org/dokuwiki/doku.php?id=start>) Suomen aineistoa, luonnonvarakeskuksen Taloustohtorin (<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori>) ja EVIRA:n tietokantoja tavanomaisen ja luomutuotantosuuntien määrittämiseen. Edellisten tietojen avulla kummassakin tuotantosuunnassa eroteltiin pareina neljä tuotetta: peltokasvit, liha, maito ja puutarhakasvit. Taloustohtorin tiedoista saatiin tavanomaisen ja luomutuotannon kustannusrakenteiden ja tukien erot. Hankkeessa toimineiden asiantuntijoiden tarjoamaa tietoa käytettiin tietokannan yksityiskohtia tarkennettaessa. Lopuksi luotiin Suomen tason tietokanta, jonka sisäinen eheys tarkistettiin käyttämällä ohjelmoituja ja automaattisia rutiineja, jotka varmistavat ja tarvittaessa korjaavat aineiston muotoon joka täyttää talusteorian ja kansantalouden tilinpidoon asettamat reunaehdot.

Viimeinen vaihe on kansallisen tietokannan alueellistaminen käyttäen hyväksi toimialoittaisia Tilastokeskuksen aluetilinpidoon ja muita tilastotietoja eri maakuntien elinkeinorakenteen eroista. Lopputuloksena saadaan aluetalouden em. rutiineilla tarkastettu ja mahdollisesti korjattu tasapainoinen alueellinen tietokanta.

Jotta vertailevia vaikuttavuuslaskentoja voidaan toteuttaa, täytyy valita kirjallisuusestimaatit mallin parametreille ja useille joustoille. Lisäksi on päätettävä tutkimusongelmaan sopivasta dimensioista eli toimialojen ja alueiden määrästä. Dimensio on tässä sovelluksessa 28 toimialaa ja 5 suuraluetta. Toimialoista kahdeksan liittyy tavanomaiseen ja luomutuotantoon. Simulointitulokset ovat lopullinen testi tulosten mielekkyydelle. Numeeristen mallien yhteydessä on syytä tarkastella, miten herkkiä tulokset ovat esimerkiksi joustojen arvoalueen ja taloudellisissa olosuhteissa tapahtuvan muutoksen laajuudelle.

- 8 Törmä, Hannu, Kujala, Susanna & Kinnunen, Jouko (2015). The employment and population impacts of the boom and bust of Talvivaara mine in the context of severe environmental accidents – A CGE evaluation. *Resources Policy*, Vol. 46, pp. 127-138.
- 9 Rutherford Thomas F. and Törmä Hannu (2010). Efficiency of Fiscal Measures in Preventing Out Migration from North Finland. *Regional Studies*, Vol. 44, No 4, 465 - 475.
- 10 Wittwer, G. (eds.) (2012). *Economic Modeling of Water: The Australian CGE Experience*. Springer.
- 11 Horridge, J.M. and G. Wittwer (2010). Bringing regional detail to a CGE model using census data. *Spatial Economic Analysis*, Volume 5 Issue 2, pp 229-255, Routledge.

REGFIN-LASKENTAMENETELMÄÄN LIITTYVIÄ TUOREIMPIA JULKAISUJA

Pekka Peura, Erkki Hiltunen, Ari Haapanen, Karoliina Auvinen, Risto Soukka, Hannu Törmä, Susanna Kujala, Johanna Pohjola, Anne Mäkiranta, Petri Välisuo, Kaisa Grönman, Rathan Kumar, Saija Rasi, Eeva Lehtonen, Perttu Anttila (2017). Hajautetun uusiutuvan energian mahdollisuudet ja rajoitteet (HEMU). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 35/2017. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/35_hajautetun-uudiutuvan-energian-mahdollisuudet-ja-rajoitteet.pdf/331354b7-1b09-4fc9-b01a-89ff08b87241?version=1.0

Ruokolainen Olli, Suutari Timo, Kolehmainen Jari, Kujala Susanna ja Törmä Hannu (2016). Pitävä ote kulttuuritoimintojen aluetaloudellisista vaikutuksista ja merkityksistä? Tapauksena Seinäjoen rytmimusiikkiklusteri. *Alue ja Ympäristö* 45:1 (2016). http://www.ays.fi/aluejaymparisto/pdf/aluejaymp_2016_1_s95-110.pdf

Anne Matilainen, Susanna Keskinarkaus & Törmä Hannu (2016) The Economic Significance of Hunting Tourism in East Lapland, Finland. *Human Dimensions of Wildlife*. [http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/yp_fin/pdf/Matilainen%20et%20al%20%20\(2015\)_10871209%202016%201129652.pdf](http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/yp_fin/pdf/Matilainen%20et%20al%20%20(2015)_10871209%202016%201129652.pdf)

Törmä Hannu, Kujala Susanna & Jouko Kinnunen (2015) The employment and population impacts of the boom and bust of Talvivaara mine in the context of severe environmental accidents – A CGE evaluation. *Resources Policy*, Vol. 46, pp. 127-138. http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/yp_fin/pdf/RegFinarticleRS46.pdf

Törmä Hannu, Hakala Outi ja Zimoch Urszula (2015). Rapu- ja kalatalouden aluetalouden vaikutukset ilmastonmuutoksen oloissa. Tarkastelussa Säkylän Pyhäjärvi Rauman seutukunnassa. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 148. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja148.pdf>

Arffman Mika, Kytölä Liisa, Leinonen Toni, Törmä Hannu, Kujala Susanna, Kokkonen Veli-Matti (2014). Selvitys Kainuun biotalouden aluetalouden vaikutuksista - Kainuun biotalouden alueellinen. *Vuosikerta / volyymi. B7, Kainuun liitto*. <http://kuiskintaa.fi/wp-content/uploads/2014/12/Kainuun-biotalous-loppuraportti-FINAL.pdf>

Väisänen Hanna-Maija, Määttä Susanna, Suokas Brita ja Törmä Hannu (2014). Maakunnallista luomu- ja lähiruokaa yhteistyössä ammattikeittiöille. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 140. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja140.pdf>

Laukkonen Juha ja Törmä Hannu (2014). Suomen kaivosalan vaikuttavuuden kehitys ja haasteet vuosina 2010–2020. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 136. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Urszula Zimoch, Hannu Törmä, Susanna Keskinarkaus, Mikko Rautiainen ja Jouko Kinnunen (2014). Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupa-asiakkaiden rahankäytön aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 132. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Susanna Määttä ja Hannu Törmä (2014). Etelä-Pohjanmaan elintarviketeollisuuden aluetaloudelliset vaikutukset - Case Altia. Diasarja, 1.10.2014. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Leena Viitaharju, Susanna Määttä, Outi Hakala ja Törmä Hannu (2014). Työtä ja hyvinvointia! Lähi-ruoan käytön aluetaloudelliset vaikutukset Suomen maakunnissa. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 118. <https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/59060/lomake.html>

Törmä Hannu ja Juha Laukkonen (2014). Talvivaaran kaivoksen kriisin vaikutukset Kainuun aluetalouteen ja väestön määrään. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 116. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Reini Kaarina, Törmä Hannu, Männistö Tuomas, Peura Pekka, Kannonlahti Jouni, Hyttinen Timo ja Haapanen Ari (2014). Uusiutuvat energian lähteet ja hajautetun energian tuotannon aluetaloudellinen vaikuttavuus Pietarsaaren ja Kaustisen seutukunnissa. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 115. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja116.pdf>

Heikki Metsäranta, Törmä Hannu, Jouko Kinnunen, Seppo Laakso ja Urszula Zimoch (2014). The wider economic impacts of transport investments. Pirkanmaan liiton FP7 –hankkeen WP 5. www.bothniagreen.com ja http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/BGLC_

[WP_53_report_Final_12022014.pdf](http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/BGLC_WP_53_report_Final_12022014.pdf)

Määttä Susanna, Väisänen Hanna-Maija ja Törmä Hannu (2013). Julkisten keittiöiden paikallisten elintarviketeollisuuden aluetaloudelliset vaikutukset – Tarkastelussa Eteelä-Savon maakunta. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 101. http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/Raportteja101.pdf

Männistö Tuomas, Törmä Hannu ja Jylhä Paula (2012). Metsän arvoketjujen aluetaloudelliset vaikutukset Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 94. http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/BGLC_WP_53_report_Final_12022014.pdf

Määttä Susanna ja Törmä Hannu (2012). Keski-Suomen ruoantuotannon aluetaloudellisen vaikuttavuuden selvitys. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 93. http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/Raportteja93.pdf

Määttä Susanna ja Törmä Hannu (2012). Hämeen ruoantuotannon aluetaloudellisen vaikuttavuuden selvitys. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 90. http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/Raportteja90.pdf

Määttä Susanna ja Törmä Hannu (2012). Varsinais-Suomen ruoantuotannon aluetaloudellisen vaikuttavuuden selvitys. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 89. http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/ytp_fin/pdf/Raportteja89.pdf

Määttä Susanna, Törmä Hannu, Virtanen Petri, Hyyryläinen Torsti ja Pylkkänen Päivi (2012). Kouvolan seudun elintarviketalouden vaikutukset alueeseen ja työllisyyteen – Nykytilanne ja alustavat lähtökohdat kehitysvisionille. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 86. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja86.pdf>

LIITE 2. Kysely luomutuottajille

HYVÄ VASTAAJA

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti toteuttaa Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaa ja Luomuinstituutin osarahoittamaa kehittämishanketta, jonka tavoitteena on selvittää luomun aluetaloudelliset vaikutukset sekä edistää luomun tuotannon ja kysynnän parempaa kohtaamista. Tällä kyselyllä pyritään selvittämään luomutuotannon kustannuksia, kysyntää, tuotannon nykytilannetta ja tulevaisuuden näkymiä.

Oheinen lyhyt kysely lähetetään kaiken kokoisille suomalaisille luomutiloille. Selvityksen tulokset raportoidaan vain maakunta- ja tuotantosuuntatasoisina. Tilakohtaisia tuloksia tai tietoja ei raportoida missään vaiheessa. Antamanne tiedot pidetään luottamuksellisina.

Vastauksenne on tärkeä osa selvitystä ja vaikuttaa merkittävästi työmme onnistumiseen. Vastanneiden kesken arvotaan kylpylälahjakortti sekä kaksi kappaletta tuotepalkintoja. Lisäksi lähetämme kaikille kyselyyn vastanneille pdf-muotoisen loppuraportin. Toivomme, että löydätte aikaa kyselyyn vastaamiseen. Lisätietoja saa alla olevalta henkilöltä.

Kunnioitavasti

Projektipäällikkö Leena Viitaharju,
Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
leena.viitaharju@helsinki.fi
050 4151164

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

Tilan sijaintimaakunta:

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Muu, mikä?

Vastaajan ikä:

- alle 25 vuotta
- 25–34 vuotta
- 35–44 vuotta
- 45–54 vuotta
- 55–64 vuotta
- yli 64 vuotta

Työntekijöiden määrä vuonna 2014 (oma työ + palkkatyö):

(Esim. yksi kokopäiväinen ja kaksi kolmen kuukauden sesonki- tai kesätyöntekijää = yhteensä 1,5 työntekijää. Myös alihankkijat lasketaan mukaan työntekijöiden määrään)

- alle 1
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- muu, mikä?

Tuotantoalat

ha

Tilan tuotantoala vuonna 2014

josta luomutuotannossa

Tilan eläinryhmät ja niiden määrät (kpl tai pesiä) vuonna 2014:

(Jos tilalla ei ole eläimiä, voit siirtyä seuraavaan kysymykseen)

	määrä
Lypsylehmät ja emolehmät, kpl	<input type="text"/>
Muuta lihakarjaa, keskimäärin kpl/v	<input type="text"/>
Emakoita, kpl	<input type="text"/>
Lihasioja myyntiin, kpl/v	<input type="text"/>
Uuhia, kpl	<input type="text"/>
Kuttuja, kpl	<input type="text"/>
Munivia kanoja, kpl	<input type="text"/>
Broilereita, kpl/v	<input type="text"/>
Muuta siipikarjaa, kpl/v	<input type="text"/>
Täysikasvuiset hevoset ja ponit, kpl	<input type="text"/>
Mehiläiset, pesää	<input type="text"/>
Muu, kpl	<input type="text"/>

Jos vastasit kohtaan Muu, mikä eläinryhmä on kyseessä?

Mistä vuodesta lähtien olette toimineet maatalousrittäjänä?

Tila on siirtynyt luomutuotantoon (vuosi):

Syyt tilan siirtymiselle luomutuotantoon:

(Valitse kaksi tärkeintä syytä ja numeroi ne tärkeysjärjestykseen eli merkitse numerolla 1 tärkein ja numerolla 2 toiseksi tärkein)

	tärkeys
tuotteista saatava parempi hinta	<input type="text"/>
pienemmät tuotantokustannukset / parempi kannattavuus	<input type="text"/>
ekologisuus / kestävyys	<input type="text"/>
terveellisyys / puhtaus	<input type="text"/>
tuet	<input type="text"/>
luomumarkkinoiden kehittyminen	<input type="text"/>
tiedon lisääntyminen luomutuotannosta (koulutukset, yms.)	<input type="text"/>
eläinten hyvinvointi	<input type="text"/>
tilan tuotanto jo aikaisemmin lähellä luomua	<input type="text"/>
halu jatkaa tilan perinteitä sukupolvenvaihdoksen yhteydessä	<input type="text"/>
luomun kysyntä / imago kuluttajien keskuudessa	<input type="text"/>
uudet haasteet	<input type="text"/>
muu syy,	<input type="text"/>

Jos vastasit muu syy, niin mikä oli syy luomutuotantoon siirtymiselle?

Halutessasi voit kertoa vielä tarkemmin luomutuotantoon siirtymisen syistä:

Seuraavassa kysymyksessä

Vähäinen valmistus = maatilalla harjoitettu omien maataloustuotteiden käsittely. Vähäistä valmistusta on mm. jauhojen ja hiutaleiden valmistus, juuresten ja kasvien kuoriminen, pilkkominen ja ryöppääminen, marjojen jäädyttäminen, leivän teko omista jauhoista yms.

Onko tilallanne vähäistä valmistusta tilan omista raaka-aineista ja kuulutteko sen osalta ELY-keskuksen luomuvalvontaan?

- kyllä
 ei

Jos vastasitte kyllä, niin mitä tuotteita valmistatte?

Jos vastasitte kyllä, niin kuinka suuren osan (%) alkutuotteista jatkojalostatte eteenpäin?

Mahdollisia tarkennuksia tai lisätietoja kaikkiin taustakysymyksiin liittyen:

TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kysymykset 1-9 koskevat oman tilan tuotantoa keskittyen pääasiassa luomutuotantoon.

1. Miten LUOMUTUOTANTONNE myynti jakautuu markkinakanavittain?

(Esim. myynti alkutuotantoon 20 %, myynti jalostajille 50 %, myynti kauppaan 20 % ja suoramyynti kuluttajille 10 % = yht. 100 %)

%

Myynti alkutuotantoon (tilan oma käyttö ja myynti muille tiloille)

Suoramyynti kuluttajille (ml. tori- ja markkinamyyni)

Myynti jalostajille (elintarvike- ja rehuteollisuudelle)

Myynti tukku- ja vähittäiskauppaan (ml. erikoiskaupat)

Myynti ravintoloihin ja ruokaloihin (yksityinen sektori)

Myynti julkiselle sektorille (suoraan tai hankintarenkaiden kautta)

Muu,

Jos vastasit kohtaan muu, mikä markkinakanava on kyseessä?

Seuraavassa kysymyksessä pyydämme vastauksia kaikkien omien tuotantosuosientenne osalta.

Pyydämme vastaamaan sen mukaan, mihin asti tiedätte tuotantonne päätyvän (esim. jos myytte tuotantonne omaan maakuntaan, mutta tiedätte ostajan myyvän kaiken tuotantonne eteenpäin ulkomaille, tulee osuus ilmoittaa ”ulkomaat” -kohtaan). (Jos tilallanne on esimerkiksi peltokasvi- ja lihantuotantoa, vastaa niiden molempien osalta, mutta vain niiden osalta. Esim. peltokasvituotannosta myydään omaan maakuntaan 50 %, muualle Suomeen 45 % ja ulkomaille 5 % = yht. 100 %)

2. Miten LUOMUTUOTANTONNE myynti jakautuu alueittain?

(Peltokasvituotanto = mm. viljojen, nurmen, rypsin ja perunan tuotantoa)

(Puutarhatuotanto = mm. vihannesten, marjojen, omenan ja taimien tuotantoa)

	Oma maakunta, %	Muu Suomi, %	Ulkomaat, %
Peltokasvituotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Lihantuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kananmunantuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Maidontuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Puutarhatuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Muu,	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Jos vastasit kohtaan muu, mikä tuotantosuunta on kyseessä?

3. Mikä on tilanne tuotannon arvon suuruusluokka euroina (vuonna 2014):

(Tuotannon arvolla tarkoitetaan varsinaisen toiminnan myyntituottoja)

- alle 50 000
- 50 001 – 100 000
- 100 001 – 200 000
- 200 001 – 300 000
- 300 001 – 400 000
- 400 001 – 500 000
- 500 001 – 600 000
- 600 001 – 700 000
- 700 001 – 800 000
- 800 001 – 900 000
- 900 001 – 1 000 000
- 1 000 001 tai yli

Luomun osuus tilan tuotannon arvosta (%) vuonna 2014:

4. Kuinka tilanne tuotantosuunnat jakaantuvat (vuonna 2014) ja paljonko on luomun osuudet niistä?

(Tuotannon arvolla tarkoitetaan varsinaisen toiminnan myyntituottoja)

	osuus koko tuotannosta, %	luomun osuus tuotantosuunnan arvosta, %
Peltokasvituotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Lihantuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kananmunantuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Maidontuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Puutarhatuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Muu,	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Jos vastasit kohtaan muu, mikä tuotantosuunta on kyseessä?

Seuraavassa kysymyksessä veroilmoituksen ja kirjanpidon tiedoista voi olla apua.

5. Miten LUOMUTUOTANTONNE kustannukset jakautuivat (vuonna 2014) seuraavien erien kesken?

Voit vastata joko prosentteina tai euroina/v. Jos et osaa vastata kaikkiin kohtiin, myös siitä on suuri apu, että vastaat niihin kohtiin, joihin osaat

	%	€/vuosi
Tarvekustannukset yhteensä (sis. alla olevat erät lannoitteista ostorehuihin)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
- lannoitteet ja kalkitus	<input type="text"/>	<input type="text"/>
- ostosiemenet	<input type="text"/>	<input type="text"/>
- muut kasvinviljelykustannukset	<input type="text"/>	<input type="text"/>
- polttoaineet (mm. koneisiin ja lämmitykseen)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
- sähkö	<input type="text"/>	<input type="text"/>
- ostorehukustannukset	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Tilakäyttökustannukset (tilalla itse tuotetut ja omalla tilalla käytetyt rehut ja siemenet)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kotieläinkustannukset (eläintenostokulut, muut eläinkustannukset mm. eläinlääkärikulut)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Työkustannukset (maksetut palkat + oman työn arvo) oman työn arvo = työtuntimäärä kertaa tuntipalkkavaatimus (tuottajien tuntipalkkavaatimus oli vuonna 2013 kirjanpitotiloilla 14,9 €/h)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Rakennuskustannukset (muut rakennuskustannukset pl. poistot)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Konekustannukset (muut konekustannukset pl. poistot)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Korkokustannukset (oman pääoman korkovaatimus = oma pääoma kertaa laskentakorko 4,8 %) (Oma pääoma lasketaan vähentämällä maa- ja puutarhatalouden omaisuudesta velat)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Poistot (rakennuspoistot, konepoistot ja muut poistot)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Pellonvuokrat (vuokrat tilan ulkopuolisille toimijoille)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Muut kustannukset (vakuutukset, muut vuokrat, muut kustannukset)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
KAIKKI KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Mikä/mitkä luomutuotannon kustannuserä/t eroavat näkemyksenne mukaan eniten tavanomaisen tuotannon kustannuksista?

6. Kuinka paljon saitte kaikkia tuotantotukia yhteensä (euroina) vuonna 2014?

7. Kuinka paljon rahaa käytitte investointeihin vuonna 2014?

	euroa	tarkenna tarvittaessa
Koneisiin ja laitteisiin (ml. tietojärjestelmät ja ohjelmistot)	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Rakennuksiin	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Muuhun kiinteään maatalousomaisuuteen (mm. pellot ja salaojitus), mihin?	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Yhteensä	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kuinka paljon saitte investointitukia vuonna 2014?	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Seuraavassa kysymyksessä pyydämme arvioimaan hintojen muutosta kaikkien omien tuotantosuuntienne osalta. Jos et osaa vastata kaikkiin hinnanmuutoksiin, myös siitä on suuri apu, että vastaat niihin kohtiin, joihin osaat. (Esim. lihantuotannossa kuluttajahinnan noustessa +15 %, myynti laskisi -7 %)

8. Kuinka paljon (%) arvioitte LUOMUTUOTANTONNE myynnin määrän muuttuvan tuotantosuunnittain, jos tuotteenne kuluttajahinta muuttuisi nykyisestä alla olevien prosenttien verran?

	-30 %	-15 %	-5 %	+5 %	+15 %	+30 %
Peltokasvituotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Lihantuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kananmunantuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Maidontuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Puutarhatuotanto	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Mahdolliset lisätiedot ja selitykset liittyen arvioihin myynnin laskusta hinnan noustessa:

9. Mitä arvioitte LUOMUTUOTANTONNE arvolle tapahtuvan vuosien 2014 ja 2020 välillä?

- kasvaa
- pysyy ennallaan
- pienenee

Kuinka suureksi arvioitte muutoksen prosentteina?

- 1-10 %
- 11-20 %
- 21-30 %
- 31-40 %
- 41-50 %
- 51-60 %
- 61-70 %
- 71-80 %
- 81-90 %
- 91-100 %
- muu, mikä?

Mikä arvionne mukaan olisi LUOMUN osuus prosentteina koko tilanne tuotannon kokonaisarvosta vuonna 2020?

TOIMINTAYMPÄRISTÖKYSYMYKSET

Kysymykset 10–12 koskevat laajemmin koko luomutuotannon toimintaympäristöä.

10. Mitkä ovat arvionne mukaan merkittävimmät tekijät tai ilmiöt, jotka vaikuttavat oman tilan LUOMUTUOTANNON kasvuun tai vähenemiseen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä?

11. Mitä mielestänne tulisi tehdä tai tapahtua, jotta yhä useampi tuottaja/tila siirtyisi luomutuotantoon?

12. Miten mielestänne luomuketjun eri toimijoiden välistä yhteistyötä voitaisiin parhaiten edistää?

Tähän voitte kirjoittaa vapaasti muita kommentteja ja mielipiteitä luomutuotantoon tai kyselyyn liittyen.

Kiitos kyselyyn vastaamisesta! Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Sähköpostiosoitteenne, jos haluatte osallistua arvontaan (sähköpostitietoja ei käytetä muuhun tarkoitukseen):

Sähköpostiosoitteenne, jos haluatte pdf-muotoisen loppuraportin (sähköpostitietoja ei käytetä muuhun tarkoitukseen):

LIITE 3. Kysely kuntapäättäjäille

HYVÄ VASTAAJA

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti toteuttaa Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaa ja Luomuinstituutin osarahoittamaa kehittämishanketta, jonka tavoitteena on selvittää luomun alue-
taloudelliset vaikutukset sekä edistää luomun tuotannon ja kysynnän parempaa kohtaamista. Tällä
kyselyllä pyritään selvittämään luomun nykyistä roolia ja tulevaisuuden näkymiä julkisella sektorilla.

Oheinen kysely lähetetään kevään 2016 aikana Suomen kaikkiin kuntiin niin virkamiehille kuin luot-
tamushenkilöillekin. Etukäteen emme saaneet selville kaikkien asianosaisten yhteystietoja, joten voit
jakaa kyselyä eteenpäin omassa kunnassasi, että tavoittaisimme varmasti kaikki tahot. Selvityksen
tulokset raportoidaan maakuntatasoisina. Kuntakohtaisia tai henkilötasolle meneviä tuloksia ja tietoja
ei raportoida missään vaiheessa. Antamanne tiedot pidetään luottamuksellisina.

Vastauksenne on tärkeä osa selvitystä ja vaikuttaa merkittävästi työmme onnistumiseen. Vuonna
2015 toteutimme tässä hankkeessa kyselyn myös luomutuottajille ja saimme yhteensä jopa 840
vastausta. Tämän käsillä olevan päättäjäkyselyn tulokset julkaistaan yhdessä tuottajakyselyn tulosten
kanssa syksyllä 2016. Lähetämme kaikille kyselyyn vastanneille ja yhteystietonsa jättäneille pdf-
muotoisen loppuraportin. Toivomme, että löydätte aikaa kyselyyn vastaamiseen. Lisätietoja saa alla
olevalta henkilöltä.

Kunnioitavasti

Projektipäällikkö Leena Viitaharju,
Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
leena.viitaharju@helsinki.fi
050 4151164

TAUSTAKYSYMYKSET

Mikä on lähinnä tehtäväänne vastaava nimike?

- Pääemäntä, vastaava keittäjä
- Ruokapalvelu-, ravitsemispäällikkö / Ruokapalvelu-, ravitsemisjohtaja
- Hankintajohtaja, -päällikkö
- Kunnanjohtaja
- Valtuuston tai hallituksen puheenjohtajiston edustaja
- Jokin muu, mikä?

Kuntanne:

Kunnan sijaintimaakunta:

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

Kunnan asukasluku:

- alle 2000
- 2000 - 10 000
- 10 001 - 30 000
- 30 001 - 50 000
- 50 001 - 100 000
- yli 100 000

Kuuluuko kunta hankintarenkaaseen?

- ei
- kyllä

Jos kyllä, niin mihin? (mitä muita kuntia renkaaseen kuuluu?)

KUNNAN ELINTARVIKEHANKINNAT

1. Kuinka tärkeitä seuraavat ominaisuudet ovat Teille, kun ajattelette kuntanne elintarvikehankintoja?

(1 = ei lainkaan tärkeä - 5 = erittäin tärkeä)

	1	2	3	4	5
Jakeluketjussa on mahdollisimman vähän väliportaita.	☐	☐	☐	☐	☐
Ruoka on valmistettu tietyn alueen tai maakunnan oman perinteen mukaisesti.	☐	☐	☐	☐	☐
Ruoka on tuotettu omassa kunnassa tai naapurikunnassa.	☐	☐	☐	☐	☐
Ostettaessa on mahdollisuus olla henkilökohtaisesti kontaktissa tuottajaan/ valmistajaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Pysymme asetetussa budjetissa.	☐	☐	☐	☐	☐
Ruoka maistuu hyvältä.	☐	☐	☐	☐	☐
Kaikki hankinnat tehdään tarkasti hankintalakia mukaillen.	☐	☐	☐	☐	☐
Tarjoamme sellaista ruokaa, mitä asiakkaamme meiltä toivovat.	☐	☐	☐	☐	☐
Saamme tuotteet helposti hankintarenkaan kautta.	☐	☐	☐	☐	☐
Voimme tarjota keittiössämme turvallista ruokaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Elintarvikehankinnat noudattelevat kestävän kehityksen periaatteita.	☐	☐	☐	☐	☐
Hankinnoilla tuetaan alueen työllisyyttä.	☐	☐	☐	☐	☐
Tavarantoimittaja huolehtii logistiikasta tarpeidemme mukaisesti.	☐	☐	☐	☐	☐
Mahdollisuus saada kausituotteita.	☐	☐	☐	☐	☐
Mahdollisuus saada luomutuotteita.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Mielikuvani luomuruoasta

(1 = ei lainkaan tärkeä - 5 = erittäin tärkeä)

	1	2	3	4	5
On tuoretta.	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotanto on tarkasti valvottua.	☐	☐	☐	☐	☐
Raaka-aineiden laatu vaihtelee.	☐	☐	☐	☐	☐
On terveellistä.	☐	☐	☐	☐	☐
Kantaa vastuuta eläinten hyvinvoinnista.	☐	☐	☐	☐	☐
Saatavuus on hyvä.	☐	☐	☐	☐	☐
On ekologista.	☐	☐	☐	☐	☐
On kalliimpaa kuin tavanomainen.	☐	☐	☐	☐	☐
Valikoimat ovat rajalliset.	☐	☐	☐	☐	☐
Lisää oman alueeni työllisyyttä.	☐	☐	☐	☐	☐
On yleistä kuluttamista.	☐	☐	☐	☐	☐
Maku on hyvä.	☐	☐	☐	☐	☐

3. Käytetäänkö oman kuntanne julkisissa keittiöissä luomutuotteita?

- kyllä
- ei
- en tiedä

%

Jos kyllä, niin kuinka suuri osa käytetyistä elintarvikkeista on arvionne mukaan luomua?

4. Käytetäänkö luomua kriteerinä kuntanne tarjouspyynnöissä?

- kyllä
 ei
 en tiedä

5. Onko kunnassanne tehty valtuustoaloitetta lähiruoan lisäämiseksi hankinnoissa?

- kyllä
 ei

Jos kyllä, niin milloin?

6. Hankintalakiin on tulossa muutoksia (keskeistä mm. yksinkertaistetut hankintamenettelyt ja pk-yritysten paremmat mahdollisuudet tarjouskilpailuissa),

Miten tämä mielestänne vaikuttaa kuntanne elintarvikehankintoihin lähitulevaisuudessa?

7. Jos vaihtoehtoina on hankkia kuntaruokailuun ulkomainen luomutuote ja vastaava

LUOMUELINTARVIKKEET KUNNALLISESSA RUOKAILUSSA

HUOM!

Jos koette, että ette osaa vastata jokaiseen kysymyksen, niin vastaattehan kuitenkin kaikkiin niihin, joihin osaatte!

8. Mitä tuotteita kuntanne keittiöissä käytetään luomuna?

9. Syyt luomutuotteiden käytölle kuntanne keittiöissä:

(Valitkaa kolme mielestänne tärkeintä syytä ja merkitkää ne tärkeysjärjestykseen numeroin 1, 2 ja 3.)

tärkeys

tuotteiden hinta

pienempi hävikki

terveellisyys / puhtaus

ravitsemuksellisuus

turvallisuus

tuotteiden saatavuus läheltä

12. Miten arvioitte tämänhetkisen kotimaisen luomuruoan ostohinnan verrattuna tavanomaisiin raaka-aineisiin ja tuotteisiin seuraavissa tuoteryhmissä?

	vähemmän	yhtä paljon	enemmän
Peruna, juurekset	☐	☐	☐
Vihannekset	☐	☐	☐
Marjat	☐	☐	☐
Liha ja lihatuotteet	☐	☐	☐
Leipä ja leipomotuotteet	☐	☐	☐
Maito ja maitotuotteet	☐	☐	☐
Kananmunat	☐	☐	☐

Tähän voitte kirjoittaa vapaamuotoisia perusteluja:

13. Kuinka paljon olisitte valmiita maksamaan kotimaisesta luomuruoasta verrattuna tavanomaisiin tuotteisiin?

- Vähemmän kuin tavanomaisista tuotteista
- Saman verran kuin tavanomaisista tuotteista
- 1-5 % enemmän kuin tavanomaisista tuotteista
- 6-10 % enemmän kuin tavanomaisista tuotteista
- 11-20 % enemmän kuin tavanomaisista tuotteista
- 21-30 % enemmän kuin tavanomaisista tuotteista
- yli 30 % enemmän kuin tavanomaisista tuotteista

Miksi?

14. Oletteko kokeneet seuraavia asioita esteiksi kotimaisen luomuruoan käytölle kuntanne ruokapalveluissa? (1 = ei lainkaan este - 5 = erittäin merkittävä este)

	1	2	3	4	5
Nykyinen kilpailu- ja hankintalainsäädäntö	☐	☐	☐	☐	☐
Keskitetty hankintarengas	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntaorganisaation tavoitteet ruokapalvelujen kehittämisessä	☐	☐	☐	☐	☐
Suurkeittiöhenkilökunnan asenne	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotteiden epätasainen tarjonta	☐	☐	☐	☐	☐
Emme tunne luomutuotteita tarjoavia yrityksiä	☐	☐	☐	☐	☐
Emme saa tarjouksia luomutuotteista	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotteiden alhainen esikäsittelyaste	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotteiden laatu	☐	☐	☐	☐	☐
Luomutuotteiden hinta	☐	☐	☐	☐	☐
Tuotteiden tai lajikkeiden soveltuvuus suurkeittiöiden tarpeisiin	☐	☐	☐	☐	☐
Pakkausten soveltuvuus suurkeittiöiden tarpeisiin	☐	☐	☐	☐	☐
Yritykset eivät halua sitoutua pidempiaikaisiin toimitussopimuksiin	☐	☐	☐	☐	☐
Yritysten kehittymättömät tilausjärjestelmät	☐	☐	☐	☐	☐
Yritysten tavarantoimituskyky	☐	☐	☐	☐	☐

Tuotteiden käsittely- ja varastointikustannukset verrattuna tavanomaisiin tuotteisiin	○	○	○	○	○
Tuotteiden kalleus verrattuna tavanomaisiin tuotteisiin	○	○	○	○	○
Käytettävissä olevat määrärahat	○	○	○	○	○
Yritysten yhteistyöhalukkuus tuotekehityksessä	○	○	○	○	○
Tuottajien (tavanomainen tuotanto) asenteet	○	○	○	○	○
Kuntapäätäjien asenteet	○	○	○	○	○
Tavanomaista (ei-luomu) ruokaa tuottavien tilojen aktiivisempi ote tarjonnassa	○	○	○	○	○
Ruokailijoiden vähäinen kiinnostus	○	○	○	○	○

Tähän voitte kirjoittaa vapaamuotoisia perusteluja:

LUOMUN TULEVAISUUS JULKISELLA SEKTORILLA

15. Suomen alueiden luomumavaraisuus vaihtelee: Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomi tuottavat enemmän luomua kuin käyttävät sitä, Etelä-Suomi puolestaan käyttää luomua enemmän kuin tuottaa sitä.

Onko kuntanne sijainnilla mielestänne merkitystä luomun hankkimiselle?

16. Oletetaan, että kuluttajien kiinnostus luomua kohtaan olisi tulevaisuudessa 50 % suurempaa kuin tällä hetkellä. Aluetaloudellisten laskelmien mukaan luomun kysyntä, hinta ja tuotanto kasvaisivat ja luomulla olisi myönteisiä aluetaloudellisia vaikutuksia mm. työllisyyteen ja ostovoimaan (muualla paitsi Etelä-Suomessa). Kotimainen tuotanto kasvaisi vähemmän kuin kysyntä, jolloin luomun tuonti ulkomailta kasvaisi, että kysyntä saataisiin tyydytettyä.

Mitä ajatuksia nämä tulokset herättävät, kun ajattelette kuntanne hankintoja?

17. Vuonna 2015 tehdyssä luomutuottajakyselyssä tuottajat korostivat luomun imago- ja brändimerkitystä.

Millaista etua julkisen sektorin luomun käytöllä voisi mielestänne olla kuntamarkkinoinnissa?

18. Millaisena näette oman kuntanne ruokapalvelujen tulevaisuuden vuonna 2020?

-2 = Vähenee/pienenee merkittävästi, -1 = Vähenee/pienenee, 0 = Pysyy ennallaan,
+1 = Lisääntyy/kasvaa, +2 = Lisääntyy/kasvaa merkittävästi

	-2	-1	0	+1	+2
Raaka-aineiden ja tuotteiden kotimaisuuden merkitys hankinnoissa	☐	☐	☐	☐	☐
Raaka-aineiden ja tuotteiden paikallisuuden merkitys hankinnoissa	☐	☐	☐	☐	☐
Puolivalmisteiden ja valmisruokien käyttö	☐	☐	☐	☐	☐
Tuontiraaka-aineiden osuus hankinnoissa	☐	☐	☐	☐	☐
Ruoanvalmistuksen keskittäminen kunnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Lähiruoan käyttö kunnallisissa ruokapalveluissa	☐	☐	☐	☐	☐
Kotimaisen luomuruoan käyttö kunnallisessa ruokapalvelussa	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokailijoiden kiinnostus lähiruokaan	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokailijoiden kiinnostus kotimaiseen luomuruokaan	☐	☐	☐	☐	☐
Pakkausmateriaalin määrä.	☐	☐	☐	☐	☐
Ruokailijoiden tietämys elintarvikeketjusta.	☐	☐	☐	☐	☐
Suurkeittiöiden ja alueen yrittäjien tuotekehitysyhteistyö.	☐	☐	☐	☐	☐
Kunnallisen ruokapalvelun määrärahat	☐	☐	☐	☐	☐
Hankintojen päätöksentekovastuun siirtyminen kunnan ulkopuoliselle toimijalle	☐	☐	☐	☐	☐
Yksittäisen kunnallisen suurkeittiön mahdollisuus vaikuttaa toimittajavalintoihin	☐	☐	☐	☐	☐

19. Mitkä ovat arvionne mukaan merkittävimmät tekijät tai ilmiöt, jotka vaikuttavat oman kuntanne luomutuotteiden käytön kasvuun tai vähenemiseen tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä?

20. Mitä ovat mielestänne tulevaisuudessa suurimmat haasteet luomutuotteiden käytön lisäämisessä julkisella sektorilla?

Tähän voitte kirjoittaa vapaasti muita kommentteja ja mielipiteitä luomutuotantoon, luomun käyttöön kuntasektorilla tai yleisesti luomumarkkinoiden kehittymiseen liittyen:

Kiitos kyselyyn vastaamisesta! Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta.

Sähköpostiosoitteenne, jos haluatte pdf-muotoisen loppuraportin
(sähköpostitietoja ei käytetä muuhun tarkoitukseen):

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI